

અર્પણ

ગરબીરસિક ગુજરાતી સુદરીઓને

“... દયારામ દયારામ છે તે તો તેની ગરબીઓ વડે જ, પરંતુ તેની હૃદયગુહામાંથી ઊઠતા આ પદોના ચર પલ્લુ તેને ગુજરાતના બક્ષતકવિઓની યશસ્વી પરંપરાનો છેલ્લો સમર્થ પ્રતિનિધિ ઠેરવે છે એ વાત પલ્લુ વીસર્યા સરખી નથી.”

— વિજયરાય ક. વૈદ્ય

ગુજરાતી સાહિત્યની રૂપરેખા

❦

❦

❦

તેજસરિતાને ધાટેધાટે સ્વર્ગ ને અહો ને ઉપઅહો
એ ઉત્સવના રાસ રમે છે દેવસરિતાની સોનરેતમાં
દેવ ને હાનવ રસધૂમઠી ધૂમતા જગતસંગીત ગબવે છે
ને દિશાઓની ઝાડીઓ તેમના પડધા ઝીલતી ઉભી છે -

“પડધો ક્યાં પડ્યો રસબાલ !

મેહી ભીપલુ જગના દુર્ગ અનિલ ક્યાં આધડ્યો ? રસબાલ !
ઉપર ન્યાં અનહદ બાજે સાજ દુહસ્વ ત્યાં ચડ્યો રસબાલ !
આછેરી પીછીથી પ્રભાતીર્થ આલેખિયા,
ધૂમે પ્રશસ્ત તટે મહાકિનીનાં નીર ને !
સુરો - અસુરની મેદની અખડ ત્યાં રાસે રમે,
નૃત્યનેતા અમીમોરલી હલકે સુધીર ને !
પદતાથી ભવ્ય ધમકે મદા ગંભીર ને !
ઢાલવડી ! તારી વેણથી અનેરી વેણ વાગે ત્યદાં :
ઢાલવડી ! સદુ વેણના વિલોલ શબ્દ બગે ત્યદાં,
રમે-રમે ચૌદ ભુવનને દે પરમ ભારતરણુ અબધૂત કાલ -
પડધો ત્યાં પડ્યો રસબાલ !”

— ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ

નિવેદન

૧

આપણાં રાસ, ગરબી અને ગરબાનાં ગીતો.

આપણા ગુજરાતની ઐતિહાસિક પરાપૂર્વથી આનંદ, વિનોદ, વિહાર અને માંગલિક પ્રસંગે ઉત્સાહપૂર્વક ગીત ગાવાની એક લાક્ષણિક રસવૃત્તિ છે. એ રસવૃત્તિને પોષવા તેમાં સાધનબૃત્ત એવા ગીતસાહિત્યનો તેમાંથી ઉદ્ભવ થયો અને તે કાલક્રમે ફૂલીફાલીને વિવિધ સરસતાથી વિકાસ પામ્યું. નિયમમુદ્ધ સુગેય સ્વરસિદ્ધિ સાથે એ ગીતને તેનાં સહચારી અગ્રી તરીકે વાદન અને નતન સાથે આપ્યો અને એ ત્રણેએ સુશ્લિષ્ટ સહચારી બની સંગીતનો એક ભવ્ય ત્રિવેણીસંગમ સર્જ્યો. આપણા આઘ ગણુતા કવિ નરસિંહ મહેતાના પહેલાંના કાળથી માંડી આપણા પ્રાચીન, મધ્ય-કાલીન અને અર્વાચીન કાળ સુધી, કહીક આજા તો કહીક ધટ્ટ પ્રવાહે, આપણા સંગીતનાં આ સ્રોતો અને સરિતાઓ વહેતાં રહ્યાં છે અને આપણા ગુજરાતી સનાતન રસસરોવરને સાતત્યથી હલકાવી ભરીભરી રહ્યાં છે. આપણા આ રસસરોવરની સુધાના ગીત તરીકેના લય, તાલ અને નતનનાં તત્ત્વોવાળા આધુનિક પ્રતીકનાં તાદૃશ દર્શન આપણને આપણા આધુનિક શ્રેષ્ઠ રસસુધાકરસમા શ્રીનાનાલાલ કવિની નીચેની ગરબી કરતાં વધુ સફલ વિકાસ-સ્વરૂપમાં બીજો સ્થળે નહીં જ થાય :

“ ભર્યું ભર્યું સરવર સુમતું રે,

રમવાને ત્યાં રૂકું ચાલ, મારા બહાલમા !

કાઠિ બિઆં દેવફૂલડાં રે,

તેની ગૂંથીશું વરમાળ મારા બહાલમા !

રૂડાં ફૂલ, રૂડાં સરોવરે રે,

રૂડાં અતિશય આપ મારા બહાલમા !

કુંજની કુસુમલ છાયમાં રે

બૂલશું જગતપરિતાપ મારા બહાલમા !

જમી ઉપર રસની ધટા રે,

નીચે નીતિની વેલ મારા બહાલમા !

પરિમળ પમરે છે પુણ્યના રે,
 મૂલો મહી અલખેલ ! મારા બહાલમા !
 પીશું પરમ પદનાં અમી રે,
 લેશું અમુલ્ય લ્હાવ મારા બહાલમા !
 જગત જુએ તારી વાટડી રે,
 જીવનના જગ જમાવ, મારા બહાલમા !
 કમળો હસે જળ ત્રીલતાં રે,
 નયનો હસે છે રસાળ, મારા બહાલમા !
 જીઝીઝ, પ્રિયતમ ! જીઝે રે,
 પ્રેમસરોવર ચાલ, મારા બહાલમા !” ૧

આપણા રાસ, ગરબા, ગરબીની, સાહિત્યસૃષ્ટિની સમૃદ્ધિના વિશ્લેષનાં સુરેખ સ્વરૂપ પામવા પ્રાચીન અને અર્વાચીન એવા બે વિભાગ જુદા પાડીએ તો જણાય છે કે આપણી એ પ્રાચીન સૃષ્ટિના સમર્થ અને શ્રેષ્ઠ સદૃશ તે દયારામભાઈ અને અર્વાચીન સૃષ્ટિના સદૃશ તે નાનાલાલભાઈ. સાહિત્યસિદ્ધિ અને સર્વાંગ ઔચિત્યસૃદ્ધિની દૃષ્ટિએ આ સાહિત્યસર્જનના પ્રતિનિધિ તરીકે પ્રાચીનોના આ છેલ્લા તે અર્વાચીનોના આ બંને થ હજી સુધી તો અજોડ—પ્રત્યેક રાસ્ય દૃષ્ટિબિન્દુથી જોતાં—રસ લાગે છે. ૧૯૧૦ થી આજ સુધીમાં કવિવર નાનાલાલભાઈના ‘નાના નાના રાસ’ના ત્રણેક લાખ આપણા રસિક ગુજરાની સુદરીસ યોને મુંદર સ્વરૂપે મળ્યા કરે છે.

[દયારામભાઈની આ ગરબીસમૃદ્ધિ જુદાંજુદાં પુસ્તકોમાં વેરાવલી છે. તેને એક જ સ્થળે સારા એવા એક સંગ્રહરૂપમાં સંગ્રાહી, તેનું યથાતથા સંપાદન કરી ગુજરાતની રસિક જનતા આગળ મૂકવાની મારી ઘણાં વર્ષોથી ઇચ્છા હતી. તે ઇચ્છાને મૂલરૂપ આપવા મારા સાહિત્યરસિક મિત્ર શ્રીરામલાલ સુરતી, ધી. એ. એ તેમના મિત્ર શ્રીયુત છબીલાલ દેસાઈની સંમતિથી મને તાત્કાલિક ઉદાર સમ્મત કરી આપી. આને લીધે આ ‘દયારામ-રસસુધા’નું પ્રકાશન કરવા હું લાગ્યછાળી થયો છું. સંગ્રહનું સ્વરૂપ કેનું રાખવું તેમ જ દયારામભાઈની લક્ષિતનું સ્વરૂપ કેનું છે તે દર્શાવતો શ્રીરામલાલભાઈનો પત્ર અહીં જ મૂકવાનું હું ઉચિત ધારું છું.)

॥ ધીરુષ્ણાત્પરમં તત્ત્વં નાસ્તિ ॥

મુબારક, તા. ૧૦-૧-૪૩.

સ્નેહીશ્રી શ્રીયુત શંકરપ્રસાદભાઈ,

ભક્તકવિવર શ્રીદયારામભાઈનાં શ્રીકૃષ્ણપ્રભુ પ્રત્યેની પ્રેમભક્તિનું વિવિધતાથી નિરૂપણ કરતાં કેટલાંક મુંદર પદો, રાસ, ગરબીઓ, ગરબાઓ વગેરે તેમ જ અને તો મજાખાપાનાં પણ ચોડાંક પદોની વરણી કરી તેનું સાહિત્યની દૃષ્ટિએ સંશોધન ને સંપાદન કરી એક સારો એવો સંગ્રહ તૈયાર કરો એવી હું તમારી પાસેથી ઇચ્છા રાખું છું. કવિવરના તમે એક સારા અભ્યાસક ને જીવનચરિતકાર છો તેથી આ કાર્ય તમે સારું કરશો એવી મને શ્રદ્ધા છે. એક સ્વર્ગસ્થ બહેનની યાદગીરીમાં આ કાર્ય કરવાનું હોવાથી આપણાં સ્ત્રીજનોને આ સંગ્રહ વાંચવા ને ગાવાનો ગમે એવો થવો જોઈએ. જુદાંજુદાં પુસ્તકોમાં વેરાયણું આ સાહિત્ય મેં વાંચ્યું છે તેમાંથી આ વરણી થાય તે સાથે તેમાંથી જાપાઈના ને ભાષાવિષયક દોષો નીકળી જાય એ ખાસ જોશો. અને તો પ્રત્યેક પદ, ગરબી વગેરેનાં રાગરાગિણી તેમ જ તાલ અને ઢાળ પણ આપવાં. કવિના “ભક્તિપોષણ” સ્તવનકાવ્યના અંદ્રાવળા અને ગમે છે તેમ જ પ્રભુ તરફની અમારી ભક્તિનું તેમાં સરસ દૃષ્ટિબિંદુ હોવાથી તેનો સંગ્રહમાંથી રોજ પાઠ કરી શકાય માટે તેનો પણ સમાવેશ કરશો.

પરમપૂજ્ય આચાર્યશ્રી મહાપ્રભુજી પુષ્ટિમાર્ગના પ્રણેતા શ્રીમદ્-વલ્લભાચાર્ય દેવી જીવેના ઉદ્ધાર સારુ પ્રગટ થયા હતા. દયારામભાઈ તેવા ઉચ્ચ કોટિના દેવી જીવ હતા એટલે તેઓશ્રી આચાર્યશ્રીમાં દૃઢ વિશ્વાસ રાખી એમની કૃપાથી શ્રીકૃષ્ણના ગુણાનુવાદ ગાવામાં જ પોતાનું જીવન વર્ષો જેટલું દીર્ઘાયુષ્ય વ્યતીત કરી જોલોકવાસ પામ્યા અને મનુષ્યદેહનો ફેરો સફળ કરી ગયા. એટલું જ નહીં પણ બીજા જીવેના ઉદ્ધાર સારુ એઓશ્રી એવી અસૌકિક છતાં સરલ કૃતિઓ મૂકી ગયા છે કે તેમાં દર્શાવેલા માર્ગે જતાં દરેક જીવ સૌકિક તેમ જ પારલૌકિક શ્રેય ચોક્કસ મેળવી શકે. આવા સંગ્રહો ગુજરાતમાં અને તેટલા થાય એ ઇચ્છવા જેવું છે.

દયારામભાઈ શ્રેષ્ઠ ભક્ત હતા, કવિ હતા, એ કહેવાની જરૂર નથી. જે કવિ શ્રીપૂણ્યપુરોષોત્તમના ગુણાનુવાદ તેમની જ કૃપાથી ગાય તે સદૃશ જ

ઐષ્ટ હોય. સાહિત્યદષ્ટિએ પણ તેમાં જે જોઈએ તે મળ્યા આવશે એમની વાણીમાં એટલી તો પૂર્ણતા છે કે એમના જ શબ્દોમાં તે સાહિત્ય સરસ રીતે નિરખાયતું હું જોઈ છું :

“જેવું જેટલું જે જ્યમ કાગે તે તેને કર હરે”

આમાં રસના બધા પ્રકારનો અનુભવ થાય છે, એટલું જ નહીં, પણ તેમાં એક પણ શબ્દનો ફેરફાર મંત્રની માફક થઈ શકતો નથી

વળી, દેવારામભાઈની કૃતિઓની વિશેષતા એ છે કે તેમની વાણીથી શ્રીકૃષ્ણરહસ્ય અને શરણમાં જ માનવદેહનું સાચું કંઈ છે એવો દૃઢ વિશ્વાસ એ જરૂર પેદા કરે છે ૨/

દેવારામભાઈએ સમર્પણ ઉપર દરેક જગ્યાએ મુખ્યત્વે કરીને બાગ મૂક્યો છે. દરેક હિંદુને સમજાવવાની જરૂર નથી કે મનુષ્યદેહ મળે છે તેનું મોડું ધ્યેય તો પ્રભુપ્રાપ્તિ છે. સમર્પણ વગર પ્રભુપ્રાપ્તિ થતી નથી સમર્પણ ત્યાગમુખી થાય નહીં ત્યાગમુખી અહંકાર રહેવાનો અહંકારનો નાશ થાય ત્યારે જ પ્રભુપ્રાપ્તિના માર્ગ ઉપર જવાય ૩ વળી,

“The Divine gives Itself to those who give themselves without reserve and in all their parts to the Divine” ૪

સમર્પણ વગરનાં કાર્યો બંધનકર્તા હોય છે અને દૂદની પરપત્ર થાય જ રાખ્યા કરે છે

સમર્પણથી અહંકારનો—નુભાવ, પ્રભાવનો—નાશ થાય ત્યારે જ પ્રભુપ્રાપ્તિ થાય તેટલા સારુ દેવારામભાઈએ શ્રીકૃષ્ણસમર્પણની આપસ્યક્તા સ્પષ્ટ રીતે જણાવી છે

દીનતા એ સમર્પણનું અંગ છે શ્રીદેવારામભાઈ દીનતાની મૂર્તિ હતા તેમણે પોતાની જાતને એમની કૃતિઓમાં ધણી વખત ‘દયો’ તરીકે સંબોધી

૨ જુઓ “સ્નેહ કરાવે શ્રીકૃષ્ણનું તેને કહીએ સાચા સ વ”

૩ જુઓ “ચાર વેદ, ષટસાસનો વારેવારે ક્યો દે વિચાર, ઉપનિષદના અર્થનો સોધતા નીકળ્યો એ સાર—

— નીકળ્યો સાર શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ, સત્સંગમાં કરવી આસક્તિ શ્રીપુરષોત્તમને યુગવચરણે સર્વ સમર્પણે રહેવું સારું”

—ભક્તિપ્રેમજી

૪ શ્રીઅરવિંદ વાચ

છે. આપણને એવો ભાવ થાય છે કે શ્રીકૃષ્ણ પોતે તેમને 'દયો' કહી જાણે
 મોક્ષાવતા ન હોય !—જેમ આચાર્યશ્રી દામોદરદાસને 'દમસો' કહીને
 મોક્ષાવતા હતા તેમ. કવિશ્રી કહે છે :

“ કરવા પ્રસન્ન ચાહે કૃષ્ણને તો અભિમાન અળગુ નાંખ,
 શીઘ્ર દયા કેશવતણી ધરૂંછે તો દીનતા રાખ—
 —રાખ દીનતા એક જ રીતે, કરવા કૃપા મન યારો હરિને,
 મોતેર કોટિએ ના સર્વું કામ, દીનતા એક બધાયા દામ.
 સેવો શ્રીકૃષ્ણ કૃપાળ ! ” ૫

પ્રેમલક્ષણા ભક્તિની ખૂબી એ છે કે તે શુદ્ધ નથી પણ પ્રભુ-
 પ્રાકટ્ય કરાવે છે : ૬

પુષ્ટિમાર્ગ એટલે ભગવત્કૃપાનો માર્ગ. શ્રીઅરવિન્દબાબુ પણ કહે
 છે કે “ ભગવત્કૃપા ઊતરી આવે એટલું માત્ર જરૂરી નથી પણ એ તો એક
 મુખ્ય મુદ્દો છે.” ૭ શ્રીદયારામભાઈએ લખ્યું છે કે શ્રીભગવત્કૃપા સ્વતંત્ર છે
 એટલે સાધનથી મળતી નથી. સાધનની અપૂર્ણતા સંબંધમાં અને કૃપાની
 પૂર્ણતા સંબંધમાં ગાલોકવાસી નવલકથાકાર શ્રીમોતીલાલ સદાવાળાએ
 એક સુંદર પદ રચ્યું છે. ૮

૫ ભક્તિપોષણ.

૬ જુઓ “ પ્રગટ મન્યે સુખ યાય, શ્રીગિરિધર પ્રગટ મન્યે સુખ યાય,
 અંતર્યામી અખિલમો છે તેથી કહો, કોનું દુઃખ નય ? ”

— પદ : ૪૨ : પૃષ્ઠ ૧૬૫

૭ “ The descent of Divine Grace is not only necessary
 but is the chief factor.”

૮ કૃષ્ણની કૃપા યકી ઊગરે, નીકર આ ભવભલ ભટકી મરે. કૃષ્ણની.
 સાધનબાધન હરિની માયા, માયા બંધન કરે,
 જે સાધનનું જોર કરે તે જાટ પટકાઈ પડે ! કૃષ્ણની.
 અગણિત કોટિ બ્રહ્માંડમાં છત્ર જેને સિર કરે,
 પૂર્ણાનંદ ને પૂર્ણકામ તે સાધનથી કયમ વરે ? કૃષ્ણની.
 જ્ઞાની ભોગી ત્યાગી તપસી નિજ બળ બહુ આદરે
 પંક વિષે ન્યમ પટેલ જન કોઈ મધીમથી અંદર ગરે. કૃષ્ણની.
 દુરાશય એ ઈશ્વર કહાવે, ભાવભક્તિએ મળે,
 સુલભ સેવા, સમરણ મોતી ! એ નિશ્ચે દિલ કરે. કૃષ્ણની.

લૌકિક આચરણ સંબંધી શ્રીધ્યારામભાઈએ દરેક ને નિર્દેશ
'ભક્તિપોષણ'માં કર્યા છે તે ધણ જ સચોટ છે. જુઓ

“સર્વ પ્રાણી ઉપર દયા, આણુવો નહિ કાઈનો દોષ,
વશ કરવી ઈંદ્રિય સહુ, યથેચ્છ લાભ સંતોષ,
સંતોષ ધરીવશી સત્ય વાણી, દૃઢ આશ્રય પ્રભુ દીનતા આણી,
દુષ્ટ સંગથી રહેવું દૂર, વસતું સદા હરિજન હજુર સેવો.
વળી,

“હરિ વ્યાપક લહી સર્વમાં નવ આણુવો કાઈનો દોષ,
મનકમંવચને જેમ બને તેમ કરવો સર્વનો સંતોષ.”
વળી,

“ત્યાં ત્યમ મન પ્રભુમાં નિત્ય રેવું, સંસારમાં સાક્ષીવત રહેવું,
જમન બાણે છે એ છે જંગળા, રાખ દુદે ત્રિકમશું તાળા.” સેવો
વળી, જુઓ તેમનું પદ “તાદરી જન-” પૃષ્ઠ ૧૬૮.

વળી, જુઓ “કહેણી તેવી રહેણી ન મળે-ક્યાં લખ્યું ? એમ કહેની”

બાલવેશની જરૂર છે પણ તે સાચા મનથી કરેલો હોવો જોઈએ. હમણાંની કહેવાતી મુધરેલી પ્રજામાં આપણે V અને સ્વસ્તિકનાં ચિહ્નોનો પ્રચાર જોઈએ છીએ. બાલવેશથી દૃઢતા અને પવિત્રતા આવે છે. દરેક લૌકિક કામની મહત્તા શ્રીધ્યારામભાઈએ યોગી આંકી નથી; કારણ દરેક કામ શ્રીકૃષ્ણને જ અર્પણ કરીને કરવાનું હોય તો તે કામ શુદ્ધ અને સૌથી સારું હોય તે જ મદ્ય યામ સમર્પણની ખરી ખૂબી આમાં સમાયલી છે અને તે લૌકિક કામમાં પણ શુદ્ધતા અને શ્રેષ્ઠતા લાવે છે. આત્મ-સમર્પણ કર્યા પછી દરેક કામ નિષ્કામ હોય છે અને ભક્તિ પણ નિષ્કામ હોય છે. આત્મસમર્પણ થયા પછી કામનિષ્કામનો સવાલ જ બિંબો યતો નથી. શ્રીઅરવિંદ સચોટ રીતે કહે છે.—

“The path of surrender is safe and sure; it is in the words of Ramkrishna the path of the baby cat and not the path of the baby monkey.”

“True surrender enlarges you; it increases your capacity; it gives you a greater measure in

quality and quantity which you could not have had by yourself."

"By true surrender you lose nothing but your own limitations and deformations—it gives vastness and luminous clearness.

True surrender begins with the relinquishment of desires; desire is the most obscure movement of lower nature; desire keeps you chained to your weakness and ignorance."

દયારામભાઈ કહે છે કે મોટાંમોટાં પુસ્તકો માત્ર વાંચવાથી શ્રીભગવાનપ્રાપ્તિ થતી નથી : જુઓ " દાલાં થોયાં ફૂટતાં ખૂટ્યું દીપક તેલ. "

પણ શ્રીકૃષ્ણની જ અનન્ય ભાવથી આત્મસમર્પણ કરી દૃઢ વિશ્વાસ રાખી ભક્તિ કરવાથી જ એની પાસે જવાય છે. તેમણે માયા કેવી છે તે વિશે લખ્યું છે:—

"આપ વિના એના સહુ એલા, તે કેને કહું ? દુઃખ ફેડો,
દાસી તમારી જાય મેરો ત્યાં, પાછી ફરી જ્યારે તેડો."

તેમનાં પદો સરળ અને સચોટ છે. વાંચનાર શ્રદ્ધાપૂર્વક તેનું રટણ કરશે તો તેને ખ્યાલ આવશે કે શ્રીકૃષ્ણભક્તિ જ સત્ય છે અને શ્રીકૃષ્ણભક્તિ એ જ ભગવત્કૃપા.

. લિ. રામલાલ માણેકલાલ મુરતીના પ્રણામ.

૩

સંપ્રહુનું સંશોધનસંપાદન

નરસિંહયુગથી માંડી દયારામયુગ સુધીના આપણા પ્રાચીન શિષ્ટ સાહિત્યમાંથી ઘણો જ થોડો ભાગ યથાર્થ રીતે સંશોધાઈ સંપાદિત થયો છે. આથી આપણા આ સાહિત્યનાં પ્રમાણભૂત પ્રકાશનોથી ગુજરાતી ભાષા અને સાહિત્યના 'ઐમ.એ.' સુધીના વિદ્યાર્થીઓને તેમ જ ગુજરાતના સંસ્કારી સ્ત્રીપુરુષવર્ગને ઘણું અંશે સોસકું પડે છે. આપણી જૂજ શિષ્ટ સાહિત્યસંસ્થાઓએ આ કાર્ય ઊપાડેલું છે. પણ તેનો વેગ બહુ જ હળવો છે. આપણી યુનિવર્સિટીજેવી સંસ્થા આ કાર્ય હજી કેમ ઊપાડી લેતી

નથી? એ માટે યુનિવર્સિટીમાં ગુજરાતીઓનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવના મુરખીશ્રી દીવાનખલાદુર કૃષ્ણલાલભાઈ ઝવેરી પ્રમુખાદિની ઉદ્દેશીનતાને આપણે ચલાવી લેવી પડે છે એ આપણું દુર્ભાગ્ય છે. વિદ્યાર્થીઓ ઉપરાંત જેને આપણે સુશિક્ષિતવર્ગ ગણીએ છીએ તેવાં સ્ત્રીપુરુષો પણ હવે ગુજરાતમાં બહુ જ (પારસી કેમ નેટલા જ લગભગ સો ટકામાં) અક્ષરતા ધરાવતાં સાબિત થયાં છે. વડોદરા સરકારનાં ગામડાંના ગુજરાતીઓ તેમ જ સર્વ આગળ પડતાં બ્રિટિશ ગામડાંમાં અક્ષરતા ધરાવતી ગુજરાતી જનસંખ્યા સારા પ્રમાણમાં બહુ સંખ્યામાં છે એટલે ઉપરનો ઉલ્લેખ માત્ર મુખ્યદર્શકોમાં વસતા ગુજરાતીઓને માટે નથી એ સમજી શકાય એમ છે. આપણા પુનરુદ્ધારનાં અનેક સાધનો જેવું આપણા સાહિત્યનું આણું આણું પ્રકાશન હાથમાં ન લેવાય એ આપણાં ગુજરાતી સંસ્કાર ને સંસ્કૃતિના એક અપરાધ જેવું નથી?

દયારામભાઈની ગરબીઓનું સાહિત્ય ગુજરાતમાં અમર રહ્યું છે. આપણા આઘ નવીન સાહિત્યવીર નર્મદે માટે જ એ કાવ્ય વહેલાં હાથમાં લીધું (ઈ. સ. ૧૮૬૦ માં). પછી શીલાળખમાં દયારામકૃત કવિતા 'પુસ્તક પહેલું' (૧૮૬૫ માં) બહાર પડ્યું.

(પછી મુખ્યાર્થના સાહિત્યોદ્ધારક ગુજરાતી મુદ્રણાલયે તેનાં આઠ કાવ્ય-દોહનોદ્વારા તેમ જ છૂટક (ઈ. સ. ૧૮૮૫ થી), અને વડોદરાસંખ્યની પ્રાચીન કાવ્યમાળા પ્રકાશનસમિતિએ તેની પુસ્તકમાળા અને ત્રૈમાસિકોદ્ધાર (૧૮૮૬-૧૮૯૩ સુધીમાં) પ્રસિદ્ધ કર્યું. આ પછી વૈષ્ણવજનન તરફથી મારા પ્રકાશકમિત્ર રા. નારાયણદાસ ડભોઈવાળાએ દયારામશિષ્યોના વંશને મારફત 'દયારામકાવ્યમણિમાલા' નાં પાંચેક પુસ્તકો (૧૯૧૪ થી ૧૯૨૯) પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે. આપણા વધેલા અક્ષરતાના પ્રમાણને જોઈને તેમ જ વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસની દૃષ્ટિએ નવીન સંશોધનદૃષ્ટિથી આ પુસ્તકોના પુનઃસંશોધનની જરૂર છે.)

(આ સમંહના સંશોધનસંપાદન માટે મારી આગળની નીચેની પ્રસિદ્ધિઓને નીચેની મેં સંજાઓ આપી છે :)

ક : દયારામકૃત કવિતા : પુસ્તક પહેલું : પ્રસિદ્ધિવર્ષ ૧૮૬૫ :
 પ્રકાશક : આપાલાલ મોતીલાલ (ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીની
 આરીસમાં). પ્રકાશક નોંધે છે કે એમણે એ કેટલાક ગામોથી લખાઈ
 આવેલાં પુસ્તકો ઉપરથી કવિ રણુછોડલાલ મણુરામ પાસે શુદ્ધ કરાવીને
 છપાવ્યું છે. કેટલેક અંશે વિશ્વાસપાત્ર આ શીલાળાપના પ્રકાશનની
 લાક્ષણિકતા એ છે કે એમાં એકસરખા આવતા લાગેલાં જૂથમાં કેટલાંક
 પદ ને ગરબીઓ આપવામાં આવ્યાં છે.

ખ : નર્મદસંપાદિત દયારામકૃત કાવ્યસંગ્રહ : અંથ : પહેલો :
 આવૃત્તિ ચોથી : પ્રકાશક : ગુજરાતી પ્રેસના માલીક (૧૯૦૯). મારી તેમ જ
 મારા મિત્ર અધ્યાપક લાનુચંકર વ્યાસની અંગત નકલોમાં અમે કરેલા
 સંદિગ્ધ સ્થળોના સુધારાને મેં લક્ષમાં રાખ્યા છે.

ગ : શ્રીનારાયણદાસપ્રકાશિત દયારામકૃત કાવ્યમણિમાલા : ભાગ : ૫ :

ઘ : શ્રીયુત છવનલાલ છગનલાલ જોષી—દયારામભાઈના શિષ્યોના
 વંશજ. મેં એમની પાસે એમની માલીકીની કોઈ પ્રમાણભૂત લખેલી
 હાથપ્રત અથવા બીજી કોઈ જાણેલી છતાં એમણે સુધારેલી હોય તેવી નકલ
 માટે વિનંતી કરી તેમ જ એમને વીનવ્યું કે પરંપરાથી ગરબી, ગરબાઓ, પદો,
 વગેરેનાં રાગ, રાગિણી, તાલ, લાળ હોય તો તે મોકલવા કૃપા કરે. એમના
 તરફથી કેટલાંક ગરબીઓ, ગરબા, પદો વગેરેના લાળ આવ્યા. ‘મુજને અડશે
 મા’ અને ‘સામું જો’ એ બે ગરબીના (આ સંગ્રહના સંખ્યાંક ૯ અને
 ૧૨ ના) પાઠાંતર પત્રમાં લેખિત આવ્યા.

આટલી સાધનસામગ્રી ઉપરથી પાઠ નક્કી કરી મેં આ સંગ્રહ તારવીને
 સંશોધ્યો છે. હજી પણ ઈચ્છવા જેવું છે કે પરંપરાથી લખાયેલી અથવા
 છપાયેલી—બધી યે અશુદ્ધિઓ દૂર કરી શકાય તે માટે વધારે જૂની લખાયેલી—
 હોય તેવી આધારભૂત હાથપ્રતો મળે તો પાઠાંતરો નોંધી લેવાય.

સંગ્રહમાં વિશ્વમહાસુદની કાગળની મહામોંઘવારીના સંક્રાંતિને લીધે
 રાસ, ગરબી, ગરબા, પદો, વગેરે ૧૩૧+૬૭+૧૨= કુલ ૨૧૦ જ માત્ર લઈ
 શકાયાં છે. બાર મળભાપાનાં પદ લીધાં છે. વચમાં દયારામભાઈની કૃષ્ણ-
 ભક્તિનું દર્શિનિન્દુ રજુ કરતું ‘ભક્તિપોષણ’કાવ્ય જરા લાંબું છે છતાં
 મૂકવામાં આવ્યું છે.

દયારામભાઈનાં કુલ રાસ, ગરબી અને ગરબા મળી આશરે ૧૫૦ ની સંખ્યા સુધી જતાં જણાય છે. આમાંથી જૂજ જ સંખ્યાનાં એક જ ભાવવાળાં આશરે દરેક ગરબાગરબી મેં નથી લીધાં.

નવીન શીર્ષકો

સંગ્રહનાં ગીતો અને પદોને મેં નવાં શીર્ષકો આપ્યાં છે. આ નવીન સાદસ માટે દયારામભાઈના રસસાહિત્યમાં વિવિધવાર તેમ જ ભાવદર્શન સંબંધે કેટલું બધું સરસ વૈવિધ્ય છે એ જણાશે તો એ સાદસ માટે મારા સાહિત્યરસિક બંધુઓ મને ક્ષમા આપશે.

૪

‘પદ’ સંજ્ઞા કેને આપાય ?

નરસિંહ મહેતા પદેલાંથી આપણા પદસાહિત્યની એક પારિભાષિક સંજ્ઞા તરીકે આ શબ્દ નિયોજવામાં તેમ વપરાશમાં આવ્યો છે. આપણાં સંસ્કૃત પદ, અષ્ટપદી વગેરે પ્રણાલિદ્વારે બાળુએ રાખીએ તો થે આપણા પ્રાચીન સાહિત્યના સર્જનકાલથી આ સંજ્ઞા વપરાતી આવતી હોય એમ જણાય છે. નરસિંહ મહેતાનાં ‘પદો’, ‘હારનાં પદો’, ‘સુદામાચરિત્રનાં પદો’, ‘રાસ સાહસીનાં પદો’ એવી આપણને સૂચિત થાય છે કે ‘પદ’ એ હિમિદાવ્યનું એક નાનું સળંગ એકમ છે—ગીત—છે. એવાં જ ‘પદો’ની ગૂંથણી કરી મહેતાજીએ એમની ‘હારમાલા’ ગૂંથી, ‘હુડી’ લખી, ‘સુદામાચરિત્ર’નું નાનું આખ્યાન બાંધ્યું. બાદ ભાલણ અને એના યુગના કવિઓ, ભટ્ટ પ્રેમાનંદ અને એના યુગના કવિઓ, શામળયુગના અને છેક દયારામયુગના કવિઓ અને દ્વંદ્વપતનમંદથી માંડી છેક ગોવર્ધનરામયુગ સુધીના કવિઓ—પણ કાવ્યના એક સુસંબદ્ધ સળંગ ખડ-કડવા-કડખલા-કટક—ગીત—હિમિગીત માટે આ સામાન્ય સંજ્ઞા વાપરતા આવ્યા છે. સાહિત્યના પદવિભાગને ગદ્યવિભાગથી જુદા અને રેખાંકિત કરવા તેના એક એકમને ‘પદ’ સંજ્ઞા આમ મળી સંભવે છે. બોલાતા જ સાહિત્યને સંગીતીકૃત કરી જુદા સ્વરૂપમાં મૂકવામાં આવ્યું ત્યારથી ‘પદ’ સંજ્ઞાનું સર્જન કરવામાં આવ્યું હાગે છે. ‘પદ’ને ગીત, રાસ, ગરબી, હિમિગીત એ સંજ્ઞા ક્યારે અને શા માટે આપવામાં આવી એ આપણા પદબંધનો એક રસિક ઇતિહાસ છે અને તે આપણા સંગીત-રસિક સાહિત્યકારોએ ને વિવેચકોએ ચર્ચવા જેવો છે. આપણાં પ્રત્યેક

માત્રાત્મક હંદ, પ્રત્યેક અક્ષરત્મક વૃત્ત, રૂપાત્મક કે તાલાત્મક ગીત એ પ્રધાનતાએ કે અંશતઃ સંગીતાત્મક છે. આ વૃત્તનાં, હંદનાં પદો, ગીતો બધાં સંગીતદ્વારા પદ્ધતિપૂર્વક ગાઈ શકાય ?

આ સંબંધમાં આપણા ગુજરાતના અદિતીય સંગીતકાર પંડિતશ્રી ઉત્કારનાથજી કહે છે :

“ મને લાગે છે કે માલિની કે શાલિની, વસંતતિલકા કે વંશસ્થ મંદાકાન્તા કે સ્વધરા, પૃથ્વી કે શિખરિણી એ બધાં વૃત્તોનો સીધો સંબંધ હૃસ્વદીર્ઘ વર્ણસાથે જોડાયેલો છે. કોઈ પણ વર્ણવૃત્તને કે માત્રિક હંદને એને અનુકૂળ એવી સ્વરાવલિમાં ગાવામાં બાધ નથી. વર્ણ અને માત્રાનો સ્વર સાથે યા રાગ સાથે વિદ્યાતક સંબંધ નથી. ‘નનમયમ’ બનાવી માલિનીમંજુ ગાવો એ નિયમ પ્રમાણે બે નગણુ, એક મગણુ અને બે યગણુથી તૈયાર થયેલી માલિનીને એને અનુકૂળ એવા રાગમાં કે રાગિણીમાં નિઃસંકોચપણે ગાઈ શકાય એમાં સંકોચ નથી. એટલું જ નહીં, કોઈ પણ વૃત્ત કે હંદ રાગ કે રાગિણીમાં અવશ્યમેવ ગાઈ શકાય એમાં જરાયે સંકોચ નથી.” ૧૦

‘પદ’માં સંગીતનાં આ અનિવાર્ય તત્ત્વો ને નિયમો સચવાયલાં હોઈ ને તે એક ગીતપ્રકાર છે. એને ખીલવીખીલવીને આપણા જૂના પદસાહિત્યકારોએ સુંદર, સરસ ને સ્વરૂપમય એકમ બનાવ્યું છે. આપણે એને જુદેજુદે મતે કે શબ્દાન્તરે ગેયકાવ્ય, સંગીતકલ્પ કાવ્ય, સંગીતકાવ્ય, ઊર્મિંગીત, લિરિક (Lyric) એવાંએવાં વિવિધ નામો આપતા આવ્યા છીએ.

વળી ઊર્મિંગીત વિશે વિચારીએ. એનાં લક્ષણ વિશે શ્રીકૃત્યાસાસ સુનશી કહે છે :

✓ “ઊર્મિંગીત એટલે એક અંગ્રેજી વિવેચક ૧૧ કહે છે તેમ એક અપૂર્વ શબ્દોની અપૂર્વ વ્યવસ્થા.”

“ અનુભવની પણ માનવહૃદયમાં ભાવના છે. કેટલાક અનુભવો એ ભાવનાને રુચે છે, કેટલાક એને અકારા યઈ પડે છે. જ્યારે અનુભવ તીવ્ર થાય, સર્વગ્રાહી થાય, અને જ્યારે એથી વધારે સરસ

૧૦ જુઓ ‘એમનું સાહિત્ય અને સંગીત’ : પૃષ્ઠ ૯.

૧૧ ફ્રેડરિક્સ.

અનુભવ અદ્વૈત્ય ધર્મ પડે ત્યારે એ ભાવના સતોવાપ છે. જ્યારે અનુભવમાં આમ અપૂર્વતાનાં દર્શન થાય ત્યારે જ આનંદ ઉદ્ભવે છે. ત્યારે ઊમિ' પ્રગટે છે તેમાં સરસતા દેખાય છે. આવો એક અનુભવ શબ્દોદ્ભાસ એવી રીતે વ્યક્ત કરવામાં આવે છે કે તેના શ્રવણથી અસહ્ય અનુભવમાં રહેલાં અપૂર્વતા, આનંદ ને સરસતા અનુભવાય ત્યારે અપૂર્વ દૃશ્યના ધર્મ કદી શકાય, ત્યારે ખરું ઊમિ'ગીત સાંપડે.

✓ ઊમિ'ગીતનું મૂલ ગમે તે એક ભાવનો વિશુદ્ધ ને તીવ્ર અનુભવ છે. અનુભવપરંપરામાં અને અંબલોકન, વિચાર કે ઉદયનથી મિશ્રિત અનુભવમાંથી તીવ્રતા ને સરસતા આતી. જ્ય છે એવા મિશ્ર અનુભવને પરિણામે ખીજા ગમે તે પ્રકારનું કાવ્ય પ્રગટે પણ ખરું ઊમિ'ગીત પ્રગટતું નથી.

ગુજરાતમાં ગરખી એ ઊમિ'ગીતનું મુદ્દરમાં મુદ્દર સ્વરૂપ છે. એમાં ઊમિ'ગીત માટે જોઈતાં બધાં લક્ષણો છે. નાની ગરખીમાં એક વિશુદ્ધ અનુભવનું સરસ કથન સહેલાઈથી ધર્મ શકે." ૧૨

એક પદ આમ તેની ઔચિત્યપુરઃસર રચાયેલી અને સરસ લક્ષિતકામળ શબ્દરચનાથી, નાદબ્રહ્મની સ્વરાંકિત લયબદ્ધ ગેયતાથી અને કાવ્યાત્માના પોતાના તીવ્ર સંવેદનમય અનુભવથી આલેખાઈ એક દૃઢકંઠસદ્ગુણ સંપૂર્ણ સરસ ગીત બને છે. (એક-પદ-ગીત-લો, એને કાઈ નિયમબદ્ધ લયની અનુકૂળ સ્વરાવલિથી ભાવદર્શનપૂર્વક ગાઓ, એને અનુકૂલ ચિવિધ પ્રકારના વાદના વાદન સાથે તાલબદ્ધ કરી મેળવો અને અભિનયયુક્ત નતન સાથે સંવાદિત કરો અને એ સંગીત બનશે.)

આવા ગીતનાં મુખ્યમુખ્ય છ લક્ષણો આપણા રસિક પ્રાચીનોએ પણ નિરૂપ્યાં છે :

✓ "ગીતમાં સુસ્વર હોય, તેમાંથી સુરસતા ઉત્પન્ન થાય, તે મધુર હોય, તેના અક્ષરો મધુર હોય, તેમાં વિવિધ અલંકાર (તાનપદ્ય) હોય અને તે તાલબદ્ધ હોય એવાં છ સરસ લક્ષણો એમાં હોય." ૧૩

૧૨ જુઓ કનેશાશીવ ગુનશી : દયારામ : ગુજરાતનો પ્રત્યક્ષ વિઃ નટાઆદની નવમી ગુજરાતી સપ્તહિત્યપરિષદનો નિળ પવિલાગ (૧૯૨૮).

૧૩ જુઓ "સુસ્વર સુરસ ચૈવ મધુરં મધુરણમ્ ।

સાલ્કારં પ્રમાણં ચ વદ્યર્થં ગીતલક્ષણમ્ ॥"

✓ સિક્ક અંગ્રેજ વિવેચકોએ પણ ગીતનાં આ પ્રકારનાં આવાં જ લક્ષણો બાંધ્યાં છે. વીણાના સંવાદિત સ્વરલય સાથે ગવાતા એ ગીતને તેઓ સિક્ક—ગીત—ઉમિંગીત કહી એનાં નીચેનાં લક્ષણો બાંધે છે:—

૧ જે સંગીતવાદ સાથે ગવાવાની ક્ષમતા ધરાવતું હોય,

૨ જે કવિના પોતાના ભાવ, વિચાર या સંવેદનનું દર્શન કરાવતું હોય, અથવા કોઈ દશ્યની, કાવ્યની અથવા યાત્રની કવિના પોતાના મનની વાણીથી રચ્યું હોય,

૩ જે એકંદરે દૃઢ હોય, અથવા એક જ ભાવ અથવા સંવેદન અથવા લાગણીનું દર્શન કરાવતું એકમ હોય,

૪ જે એકધ્વાનાત્મક હોય, તીવ્ર હોય, સંવેદનયુક્ત હોય, તેના પારદર્શક નિર્મળ સ્વરૂપમાં હોય અને સ્વયંશુરિત ભાવ કે લાગણીનો ધોધબધે ઊભરાતો આવિર્ભાવ હોય.

આમ '૫૬' એ સંજ્ઞા ગીત માટે—સંગીતના, રાસના અને ગરબીના એકમને માટે—આપણા જૂના કવિઓએ જે દૃષ્ટિથી યોજી હોય તે દૃષ્ટિ પણ ખ્યાલમાં રાખી આપણા હાલના પદ્યકારોએ સ્વીકારવા કે વાપરવા જેવી છે. ધીરાનાં પદો માટે, પાછળથી કોણ જાણે ક્યારે આપણામાંનાઓ 'કારી' સંજ્ઞા વાપરવા લાગ્યા તે આપણે બરાબર જાણતા નથી—નમંદે પણ '૫૬' સંજ્ઞાનો પ્રયોગ પોતે એક પદ યોજીને કરેલો નોંધ્યો છે. અને હમણાંના આપણા કેટકે છતાં અતિરસિક વિવેચક શ્રીબલવંતરાય ઠાકોર પણ રસિકતાપૂર્વક વાપરવા લાગ્યા છે.^{૧૪}

'૫૬' સંજ્ઞા હેઠળનાં 'ગરબી' તરીકે ગાઈ શકાય છે એવાં ઘણાંએક પદો આ સંગ્રહમાં માલમ પડે છે. ગીતને ૫૬ કહેવાય ?

'૫૬' સંજ્ઞાએ આટલી પ્રાસ્તાવિક ચર્ચા રચી દયારામલાલની જીવનયાત્રાની અને તેમના સાહિત્યમંદિર ઉપર દૃષ્ટિ નાંખી લઈએ.

૧૪ જુઓ એમની 'કવિતાસમૃદ્ધિ': બીજી આવૃત્તિ : ૧૯૩૯નાં પદો.

૧ ૫૬ : 'કવિમાં તકશર' (મનુ દવે).

૨ ,, 'કવિને' (જાનુઆરી વ્યાસ).

૩ ,, 'નવાં નવાણું' (ઉમાશંકર જોષી).

૪ ,, 'જગુરપિણી' (સુદરમ).

૫ ,, 'વસંતનાં નયનો' (કોન્ત) વગેરે, વગેરે.

. . ૫

દયારામભાઈ: જીવનરૂપરેખા

(વિ. સં. ૧૮૩૩ થી ૧૯૦૯: ઈ. સ. ૧૮૭૭ થી ૧૮૫૨)

“આ સૂક્ષ્મણમાં એક જ વેલી નવપત્રવ રહી નયનને અને હૃદયને કારે છે. તે નમ્રદાને તટે ઉદ્ભવી છતાં અન્ય દેવકાન્તનું પાણી પી કૂલીકૂલી જળાય છે. નરસિંહ, ભાવણ ને પ્રેમાનંદનો ઘટ પરિચય દયારામભાઈની વાણીમાં જોઈએ છીએ. પણ એ ફક્ત કવિ કોઈનો દેવાદાર રહ્યા નથી. મહેતાને નામે નવાં પદ જોડીને, ભાવણની ‘દશમકીલા’ને પોતાની વાણીમાં ઉદ્ધાર કરીને અને પ્રેમાનંદના ‘ઓખાહરણ’માં ભારોભાર જોમેરો કરીને દયારામે બ્રહ્મીકણ વાળી દીધું જળાય છે.” ૧૫

આપણા ગુજરાતના પ્રાચીન કવિઓના હેઠ્ઠા છતાં સમય પ્રતિનિધિ દયારામભાઈ તાતિએ સાંદોદસ નામરગદસ્ય હતા. એમના પિતાનું નામ પ્રજુગમ આણંદરામ ભટ્ટ અને માતાનું નામ મહાલક્ષ્મી અથવા રાજકુંવરબાઈ. એમનું વતન સાંદોદ હવું અને જન્મ એમના મોસાળ રમોઈમાં વિ. સં. ૧૮૩૩ ના ભાદ્રપદ શુક્લપક્ષ એકાદશી ઉપરાંત દ્વાદશી (વામનજયંતી) ને શનિવારે થયો હતો. એમને ગંગાબાઈ નામે એક નાની બહેન હતી તે બાળવયમાં ગુજરી ગઈ હતી. બાળકદયારામ એનાં ભક્તિપ્રિય માતાપિતાનો એક ને એક ભાગ્યે પુત્ર હતો. વિવિધ મુશ્કેલીઓથી ભરપૂર ગુજરાતની મહાનદી નમ્રદાને કાંઈ આવેલા સાંદોદ-તીર્થે કવિના બાલહૃદય ઉપર ભારે અસર કરી હતી. છેક નાનપણથી જ એને ભક્તિના જીવંતોડા સંસ્કારો એની માતા-પિતાથી ધારણમાં મળ્યા હતા. આઠ વર્ષની જીમ્મરે એને યજ્ઞોપવીત ધારણ કરાવવામાં આવ્યું હતું. આ જ પ્રમુખે એક ગંગા નામની કન્યા સાથે એનું વાચન થયું હતું. પણ તે બાળા થોડા જ વખતમાં મરણ પામી હતી. પ્રજુરામ ભટ્ટને પોતાના પુત્રને કારી ભણવા મોકલવાની ઈચ્છા હતી. પણ માતાપિતાં વડોદરા સુધી પહોં નજર બદાર કાઢ્યા તૈયાર નહોતાં. સં. ૧૮૪૩ માં પ્રજુરામ ગુજરી ગયા. બે વર્ષ બાદ સં. ૧૮૪૫ માં એની માતાનો પણ સ્વર્ગવાસ થયો. માતાપિતા વચરના

૧૫ જુઓ કેશવલાલ મુન: બીજી ગુજરાતી સાહિત્યપરિચયના પ્રમુખ-પરથી ૧૯૦૭.

દયારામની નિરાધાર દશમાં સમાંદ્રાલાં એની સંભાળ રાખતાં. આંદોહમાં એના કાકાની દીકરી ધનગૌરીએ એની સંભાળ રાખી હતી. પણ તે બાઈ પણ ગુજરી ગઈ. તે પછી એમના મોસાળ ઉબોઈમાં જ એ કાયમના છેવટ સુધી રહ્યા હતા.

વડીલોની છત્રછાયા ચાલી ગયા પછી દયારામ મનસ્વી બની યથેચ્છ રીતે ફરતા ને દેવદશને જઈ લોકલગ્નસંગીતમાં ભગતા. ડોકોરના પ્રસિદ્ધ ઈન્દુજીરામ ભટ્ટજીની એના ઉપર આ વખતે એક કુદરતી કૃપા થઈ. દયારામના ખરાબે ને તોફાને ચડેલા જીવનનાવને વાળીને યોગ્ય વહેણમાં મૂકનારા આ ભટ્ટજી હતા. એમને દયારામ ભક્તિપૂર્વક યાદ કરે છે :

“તું વળાવો, તું નીત્રાઓ, વેઘ તું, માઆપ !

આ દીનને દયા કરી ટાવો ત્રણે તાપ” ૧૬.

ભટ્ટજીએ એમને ઉપદેશ આપી યાત્રા કરી આવવા ને આજીવનનાંત ભક્તજીવન ગાળવાનો ઉપદેશ કર્યો. આ પછી દયારામ વખતોવખત ડોકોર જતા ને ત્યાંના દ્વારકાધીશની એમનાં પ્રસિદ્ધ પદોમાં અંકાયલી ભક્તિ કરતા. આ પહેલાં પણ કવિતા કરવાનું કાચું કેટલાંક સ્તુતિનાં પદોથી એમણે ક્યારનું ચે આરંભી દીધું હતું.

સં. ૧૮૪૭ માં એમણે પોતાના કુલકમાગત વૈષ્ણવ સંપ્રદાયાનુસાર જ્ઞાનસંપદ બાંધી કૃષ્ણને સર્વાત્મનિવેદન કર્યું. સં. ૧૮૫૩ માં વડોદરાથી એક સંધ નીકળતો હતો તેમાં મામાની ના હોવા છતાં એ જોડયા. એમણે સં. ૧૮૫૮ માં મનમરગદ ને સં. ૧૮૬૧ માં પાકી મરગદ લીધી. ૧૮૬૫ માં એ યાત્રાએથી પાછા આવ્યા ને ૧૮૬૬ થી સ્થાયી મુકામ કરી ઉબોઈમાં રહેવા લાગ્યા. સં. ૧૮૮૭-૮૮ માં શ્રીનાથજીની એ છેલ્લી ઝાખી કરી આવ્યા. ૧૮૯૮ માં એમને ભારે મંદવાડ આવ્યો હતો. આ વખતે એમણે એમનું મૃત્યુપત્ર કર્યું હતું. સં. ૧૯૦૯ માં શ્રીકૃષ્ણના આ એકનિષ્ઠ અને લોકપ્રિય ભક્તકવિએ કૃષ્ણપ્રાપ્તિ કરી.

દયારામભાઈએ કુલ ત્રણવાર ભારતયાત્રા કરી છે. આ યાત્રાના અનુભવોએ આપણા ભારતખંડનાં રચયરચણનાં પ્રકૃતિદેવતાનો કવિને અપાર લાભ કર્યો છે. મનથી સ્વતંત્ર મિત્રગળના કવિ એમનાં વૈષ્ણવ તીર્થોમાં એની

સ્વતંત્રતા કદી મૂકતા નહીં. વૈષ્ણવ મહારાજ સાથે મતભેદ પડતાં એ એમને ચોખ્ખું પરખાવા મે ચૂકતા નહીં. છતાં વૈષ્ણવ સંપ્રદાય ને તેના સિદ્ધાંતો પરના એમના ગાઢ પ્રેમ ને પક્ષપાત એમણે કદી આખર સુધી અળગા કર્યા નથી.

દયારામ પણ તે કાળના બીજા કવિઓ માફક મ્રજ (હિંદી) માં કવિતા કરતા. વગા એમનાં કેટલાંક પ્રયત્નકાવ્યો પરથી જણાય છે તેમ હિન્દની બીજી ભાષાઓ મરાઠી, પંજાબી, વગેરેવગેરે, સાથે પણ એમને આછોધાડો પ્રવાસમાં પરિચય કર્યો જણાય છે.

દયારામના ભક્તિપરાયણ જીવનના ઇષ્ટદેવ એક શ્રીકૃષ્ણ જ છે. ચાંદોદ, ડોહાઈ, યાત્રાઓમાં કે ત્યાંથી આવી કૃષ્ણવિરહિણી ગોપિકાજેવી જ કવિએ આખી જીવનકલા રસભર ખીલવી છે. પોતાને એ એક ગોપી જ માનતા હતા. ૧૭

નિર્મળ ને ભક્તિમય સ્ત્રીહૃદયના જેવી કૃષ્ણ તરફની સર્વસ્થાપણ ને નવધા પ્રેમભક્તિમાં જ કવિએ પોતાનું ૭૬ વર્ષ 'જેટલું લાંબું' આધુષ્ય ધન્ય કર્યું છે.

મનસ્વી, ટેકીલા, એકમાત્ર કૃષ્ણપરાયણ રસિક કવિ આમ પોતાની સંપૂર્ણ જીવનકલા અને તેની સતત પ્રવૃત્તિ એક જ ભાગે—પોતાના પ્રિયતમ મ્રજેશ નંદકુંવર પ્રત્યેના અગાધ પ્રેમભાગે જ—સમયે છે. કૃષ્ણ અને કૃષ્ણને જ કેન્દ્રસ્થ રાખી રસપ્રતિ ગોપિકાના જેવા જ હૃદયની તાલાવેલી એ સર્વા સર્વથા અનુભવે છે અને એના કાવ્યપ્રેરિત રસિક હૃદયના પ્રત્યેક ભાવમાત્રને એની સરસ, મુંદર અને પ્રાસાદિક સંગીતમય કાવ્યવાણીમાં અમર કરે છે.

યાત્રાથી થાળ આવતાં હિતર વયમાં ને શિથિલ શરીરસ્થાસ્થમાં વૈષ્ણવના મરગદી ધર્માનુસાર દેવસામગ્રીમાં મદદગાર તરીકે ડોહાઈની એક રતનગાઈ સોનારજીની સેવા એમણે સ્વીકારી હતી. કવિનું બક્ષતમંડળ બહોળું હતું. એમની સોહમિયતા વિચાળ હતી. વડોદરાનરેશ શ્રીમંત કૃત્તેસિંહરાવે પણ એક કરી કવિનો સહાર કર્યો હતો. એમના સમકાલીન કવિમંડળમાં 'ગીતગોવિંદ'દાર પંચીય જયદેવજેવા ગુજરાતકવિમંડલેશ્વર સમા આ રસકવિ પૂજ્યા હતા.

દયારામ-રસસુધા

[ગરબીઓ અને ખીજાં કાવ્યો]

ઊભા રહો તો કહું—

ઊભા રહો તો કહું વાતડી ખિહારીલાલ !
તમ માટે ગાળી છે મેં જાતડી ખિહારીલાલ !
જે દહાડે મળ્યા'તા વૃંદાવનમાં ખિહારીલાલ !
તે દહાડાની તાલાવેલી તનમાં ખિહારીલાલ !
વેદના વિરહની તે ક્યાં બાજિયે ખિહારીલાલ ?
બીતરનો બડકો તે ક્યાં ઘાજિયે ખિહારીલાલ ?
ફટકારીસરખી હું ફરું વનમાં, ખિહારીલાલ !
કળ ના પડે રજનીદનમાં ખિહારીલાલ !
ધેલી ઠરી છું સૌ ગામમાં ખિહારીલાલ !
ચિત્ત ઝોંટતું નથી ધરકામમાં ખિહારીલાલ !
કેમ કહેવાય જેવું દુઃખ મનમાં ખિહારીલાલ ?
તાલાવેલી લાગી મારા તનમાં ખિહારીલાલ !
ક્ષણેક્ષણે બણકારા પડે કાનમાં ખિહારીલાલ !
પ્રાણ પ્રવાયો તમારા તાનમાં ખિહારીલાલ !
વિકળતાની વાત કહે ના બળે ખિહારીલાલ !
ધરમાં જાઉં ને આવું આંગણે ખિહારીલાલ !
આતુરતા એવી તે ક્યાં લગી સહું ખિહારીલાલ ?
હો ચતુરશિરોમણિ તો શું કહું ખિહારીલાલ ?
પ્રીતડી કીધી તો હવે પાળાએ ખિહારીલાલ !
આતુર શરણુ આવ્યાને નટાળાએ ખિહારીલાલ !
તમારે દુસરખી દુનરો હશે ખિહારીલાલ !
મારા તો પ્રાણ તમ વિના જશે ખિહારીલાલ !

બોલ્યું પણ ખીજનું ગમે નહીં બિહારીલાલ !
 લાલચ લાગ્યાં નવણાં તો જઈએ કહી બિહારીલાલ !
 નખણિય લગી છે સુરૂપ, ગુણલયાં બિહારીલાલ !
 આવડા રખાયા તે કાણે ક્યાં બિહારીલાલ !
 હમો છે મધુર વાંકું જોઈને બિહારીલાલ !
 કટાક્ષકટારીએ નાંખ્યાં પ્રોઈને બિહારીલાલ !
 વાંસગી વધારે છે તેમાં જેહે બિહારીલાલ !
 અગમનો જોતાં વિવેક કેમ રહે બિહારીલાલ !
 દર્દી હોય તે જાણે એ દર્દમાં બિહારીલાલ !
 અવર દુઃખ એની આગળ ગદમાં બિહારીલાલ !
 કહેનારાં કહેશે પણ છે તમે ધણી બિહારીલાલ !
 દયાના પ્રીતમ ! હું દાસી તમનધી બિહારીલાલ !

★

૨

ગ્રજ પધારો રે એકવાર !

બહાલાઈને કહેજો મધુવન ! મારા સમ છે, ગ્રજ પધારો રે એકવાર,
 મુખડું નીરખીએ હો લાલ !
 બહાલાઈને ગમશે નહિ એકલકાં કહેજો, સાથે સંગે કુજગનનાર,
 નીરખીને દરખીએ હો લાલ ! મુખડું.
 બહાલાઈને કહેજો રાખે ડર રખે, મોડાગ મચાર જાપની સજા
 રાણીજીને આગળ પડે આંદે રાખીય જોમ નહિ સાથે દર. મુખડું.
 બહાલાઈ રે ! તેની જાંખી અમને દરવો, રાખે જન્મ સદગ સંગ. મુખડું,
 બહાલાઈ રે ! માનીતીની મરજી જોઈ અમો કરશું આપની દરેક;
 બહાલાઈ મન ગિરે તો અપુરુ જાણે રે, ગ્દેરે તો ન્યાય કાલીશું મહેન. મુખડું.
 બહાલાઈ રે ! ધર દહાડેથી જાણું નહિ, તે થયે અનિમે અનય;
 બહાલાઈ રે ! જોવી ખરખરો ત્યાં મો ! લેતા જાગ્યા દિન જાં. મુખડું.

મધુકર! કુબળને પણ કહેજો, પિયુને ઘણું લગવે લાડ;
અલી! એ રત્નને જોટલું જલ કરીશ તે અમે માનીશું પાડ. મુખકુ.
મધુકર! દયાપ્રીતમને કહેજો, એ સુખ સૂણી હરખ ન માય;
પણ અમે અદ્વૈતાચ આહીરણી, ઘણું સુખ જોવા નહિ અવાય. મુખકુ.

★

૩

મારા જીવન પ્રાણજીવન !

મોહનલાલજી રે ! મારા જીવન પ્રાણજીવન, હું બલિહારી રાજ ! ઘણી ખંખા !
દાસી તમતણી રે, તમને સોંપું તનમનધન. હું બલિહારી રાજ !
મનના માન્યા છો રે, જીવું છું હું શ્રીમુખ જોઈ;
પિયરસાસરે રે વ્હાલું તમસરીખું નથી કોઈ. હું બલિહારી રાજ !
અંકાર અંદ્રને રે ઈચ્છે ત્વમ તમને મુજ નેણ;
કેવા વ્હાલા છો રે, કહેતાં આવડતું નથી વેણ. હું બલિહારી રાજ !
રસિયા ! રૂપાળા છો રે નટવર નંદકિશોર;
સદગુણસાગર છો રે, મોહ્યાખોલા ચિત્તના ચોર. હું બલિહારી રાજ !
એકાવિધ આજી રહો રે તો કાંઈએક વાળું મન;
પૂરણ સૌ વાતે રે, કહો કેમ છૂટે લાલ ! લગન ? હું બલિહારી રાજ
સૂતો હું દેખું રે પિયુજી ! તમ વણ સૌ સંસાર;
પાસો એરનો રે પાઓ તો યે તમથી ન ખસે પ્યાર. હું બલિહારી રાજ
હરખું છું ઘણી રે, મારો હરજી ! જાણો હાય;
પ્રીત નિલાવજો રે નિત્ય, ન માથું ખીલું નાય ! હું બલિહારી રાજ !
રાઠક અંતરની રે મારા પ્રાણજીવન આધાર !
પ્રીતમ ! દયાતણ રે મારા લોચનના શણગાર ! હું બલિહારી રાજ !

★

૪

પનવટ પર

આઠ ટૂપા તે નર વાતરી રે લોવ, મોહ્યમેં પનિહારીની દાર;
મારા વ્હાલાજી ! હો દાવાં નહિ જાડ મહી વેચવા રે લોવ.

સોના તે ઠેરુ મારુ બેડલું રે લોન, ઉટેણી રત્ન-ગદાન. મારા
 ઠેડ મરડીને ઘડો મે લયો રે લોન, તૂટ્યો મારો નવસર હાર મારા
 કાંઠે તે બિબો કદાનજી રે લોન, 'ભાઈ, મને ઘડુલો ચડાવ' મારા
 'હુ તુને ઘડુલો ચડાવુ રે લોન, ચાચ મારા ઘરકેરી નાર' મારા
 'તુજસરખા ગોવાગિયા રે લોલ, તે તો મારા બાપના ગુનામ' મારા.
 'તુજસરખી ગોવાળણી રે લોન તે તો મારા પગની પેગર' મારા.
 દયાના પ્રીતમ પ્રભુ પાતળા રે લોન, તે તો મારા પ્રાણના આધાર મારા.

★

૫

ઝૂલવાને આવો રાજ !

૧. જી રે ઝૂલવાને આવો રાજ !

ચંદ્રભાગાછના	લાગમા	જી રે ઝૂલવા
ધારો છે તે વાત આજ	લાગમા	જી રે ઝૂલવા
મત્યા રાધિકા ને ચંદ્રાવળી		જી રે ઝૂલવા
મસનત કીધી છે બેઠા મગી		જી રે ઝૂલવા
રસજસ યયા રનેદરગમા		જી રે ઝૂલવા
રોતવો લેશ નહીં મનમા		જી રે ઝૂલવા
ચંદ્રાવળીજી પાવે લાગીઆ		જી રે ઝૂલવા
મારે ધેર પધારો વચન માગીઆ		જી રે ઝૂલવા
વાગ્મિમઠિ દિડાજો બધાવીએ		જી રે ઝૂલવા
ત્યાં પ્રાણુજીવન પધરાવીએ		જી રે ઝૂલવા
ધમ્મરધમ છે ધખી વૃક્ષી		જી રે ઝૂલવા
ન્યૂનતા નથી ત્યાં એકે પદ્મી		જી રે ઝૂલવા
નિવિધ પવન લલિત કુળે છે		જી રે ઝૂલવા
પુ પનના ઝૂને, અસિ ગુળે છે		જી રે ઝૂલવા
મધુગી મખી, પદ્મીનો નિવાસ છે		જી રે ઝૂલવા
અવસર અદ્ભુત આનંદમાસ છે		જી રે ઝૂલવા

જુગલકિશોર ત્યાં જૂલીએ જી રે જૂલવા.
 જુલાવી તમોને અમો જૂલીએ જી રે જૂલવા.
 વચન દીધું હા કહી કીરતીલલી જી રે જૂલવા.
 રાજને બોલાવા મુને મોકલી જી રે જૂલવા.
 લલિતાનાં વચન સૂણી છેલડો જી રે જૂલવા.
 તત્કાલ પધાર્યો અલખેલડો જી રે જૂલવા.
 ધારી તે વિધિ સૌ સહજ ચર્ધ જી રે જૂલવા.
 તે સમાની પલક પરમ સુખ લર્ધ જી રે જૂલવા.
 હિંડોળે બેઠાં બન્નો બેલડી જી રે જૂલવા.
 જૂને જુધાર્વ સાહેલડી જી રે જૂલવા.
 વિવિધનાં વાજિત્ર વામા વાય છે જી રે જૂલવા.
 નવનવાર્ધ ઘોળ નારી ગાય છે જી રે જૂલવા.
 હિંડોળો જડિત્ર કનક ને મણિ જી રે જૂલવા.
 જૂને જુગલરૂપ બહુ બણીકણી જી રે જૂલવા.
 રસતણા સમુદ્ર લહેરો ખાય છે જી રે જૂલવા.
 તેમાં દાસદયો ઝીલી ગુણ ગાય છે જી રે જૂલવા.

✽

૬

વિસારી મેલ્યાં !

ઓ ઉદ્ધવજી ! બહાલે તો વિસારી અમને મેલ્યાં !
 અમો શું કહિયે ? રાસ રમાડી તેડીને તરછોડ્યાં !
 પહેલવહેલી પ્રીત અમશું કાપી, મોરલીમાં એણે વસ કરી લીધી,
 ગોપી સૌને વિદ્વળ કરી દીધી. ઓ.
 પ્રીતલડી તો કરતાં પહેલી, પ્રભુ દેખીને ચર્ધ છું ઘેલી,
 મળો મોહન ! અમને મન મેલી. ઓ.
 એણે હેડાનાં તો હીર લીધાં, કાનુડે તો કામણ કાપ્યાં,
 ઘેરઘેર દધીમાખણ પીધાં. ઓ.

એ કાનુરો કામણુગારો, એની આખડીનો છે ચાળો,
 પ્રીતિવંતશુ પ્રીતિથી નિહાળો એ
 પેની કુનજ તો કામણુગારી, તેની સાથે લાગી બહુ તાગી,
 એણે વરા કાધા છે વનમાળી એ }
 અમે શામળિયાની સજે રમતા, યજ્ઞવનનમા પૂજા ભમતા,
 અમે ભેગા બેસીને ભોજન જમતા એ
 મયુરામાં નર્ત એણે કુંસ રાજ્યો એક આગળાએ ગોવર્ધન તોડ્યો,
 સત્યરાયી અન્યોમિત એ પે એ
 દયાગમના સ્વામીને કહેજે, મયુરા મૂડી દર્શ ગોકુલ રહેજે,
 તો ગોપિમને દર્શન દેજે એ

★

૭

મનની વાતડી

માગ મોહનનાન ! આવો તો કંડુ મારા મનની વાતડી,
 મારા પ્રાણધાગ ! તમ મારે મે તો માગી છે જાતડી
 જાણુ છું જે જગમા છે ઘણા, એડુ જાણીને જોડી માયા,
 હવે મુજ ઉપર કાઈ આજો દયા મારા
 બુદ્ધતા ! રૂપ તમારું જોઈને, મારુ મનકુ રવુ છે મોહીને,
 કાઈ નિશ્ચિન જાણે છે રોઈને મારા
 મે તો તનમન મોખુ છે તમને, મારી ન બીક ધરેશ મનપે,
 હવે મંદેર કરો મોહન ! અમને મારા
 પ્રભુ ! પ્રીત બુઝોને તપાસી, કુનજ તો કુમનખી દાગી,
 તેની તો ચલી જગમાં તંગી મારા
 દુરિ ! જાત ! દહીયાના ધર્મ એ નંદગડી નમેડના મ્હીએ,
 સુખકુખ અમે જોને કરીએ ! મારા

૮ | મારે સામુસમરાની બીજ કસી, મારા હૃદયકમળમા રવડા છે વસી,
 દયાના સ્વામી વિજુ બીજાથી દૂર ખની મારા

★

વાંસલડીને શબ્દે

મારું મન મોહ્યું વાંસલડીને શબ્દે કાનડ ! કાળા,
હું તો ઘેલી થઈ, મારા ઘરમાં નથી ગમતું મારા વહાલા !
તુજ અંધર હિપર એ વાજે છે, સૂણી અંતર મારું દાઝે છે,
એના શબ્દ ગગનમાં ગાજે છે. મારું.
એ વનમાં ન્યારે વાગે છે, મુને બાણસરીખી લાગે છે,
મુને મેહની વેદના ભાગે છે. મારું,
હું તો દો'તાં દો'ણી બૂલી છું, વળી જમતાં અધૂરી મૂલી છું,
તારું મુખ ભેળભેળું હું ફૂલી છું. મારું.
એણે તપની સાધના કરી છે, કૃષ્ણે કૃપાસાધ્ય કરી દીધી છે,
માટે દયાપ્રીતમે કર લીધી છે. મારું.

★

૯

મુજને અડશે મા !

“મુજને અડશે મા ! આધારો અલખેલા છેમા ! અડશે મા !
અંકે ભર્યાના સમ ખાઓ તો અંધરતણો રસ પાઉં,
કેહાનકુંવર ! કાળા છે, અડતાં હું કાળી થઈ જાઉં !” મુજને.
“તું મુજને અડતાં શ્યામ થઈશ તો હું ક્યમ નહિ થાઉં મોરો ?” મુજને.
ફરી મળતાં રંગ અદલાવદલી, મુજ મોરો, તુજ તોરો !” મુજને.
“કાળી થયાનું કામ નથી, પણ લગ્ન લોકમાં કરશે;
લઘુ વયમાં લાંછન લાગ્યાથી ખીજો વર ક્યમ વરશે ?” મુજને.
“તારે ખીજા વરનું કામ શું છે ? હું વર, તું વહૂ ધન્ય !
જેનું લાંછન તેને વરિયે, તો તો માન મળે અનન્ય.” મુજને.
સૂણી એમ હરિવદની હસી ભેટયાં, પ્રતિહત્તર ના દીધો;
હોળીની હાંસીમિશે દયાપ્રીતમ જેએ આનંદરસ લીધો. મુજને.

★

એ કાનુડા કામણુગારો, એની આંખડીનો છે ચાળો,
 પ્રીતિવંતરું પ્રીતિથી નિહાળો. ઓ.
 પેલી કુખળ તો કામણુગારી, તેની સાથે લાગી બહુ તાળો,
 એણે વરા કીધા છે વનમાળો. ઓ.
 અમે શામળિયાની સગે રમનાં, ઘનવનવનમાં પૂંછળ ભમતાં,
 અમે ભેળાં બેસીને ભોજન જમતાં. ઓ.
 મથુરામાં જઈ એણે કં'સ રોડ્યો, એક આંગળાએ ગોવધન તોડ્યો,
 સત્યવાચી અન્યોક્તિ બોડ્યો. ઓ.
 દયાગમના સ્વામીને કહેજો, મથુરા મૂકી દઈ ગોકુલ રહેજો,
 સૌ ગોપિકાને દશન દેજો. ઓ.

★

૭

મનની વાતડી

મારા મોહનલાલ ! આવો તો કહું મારા મનની વાતડી,
 મારા પ્રાણુધારા ! તમ માટે મેં તો ગાળી છે જાતડી
 જાણું છું જે જગમાં છે પ્રથા, એવું જાણીને જોડી માપા,
 હવે મુજ ઉપર કંઈ આણો દયા. મારા.
 બહાણા ! ૧૫ તમારું જોઈને, મારું મનકું રચું છે મોહીને,
 કાંઈ નિશ્ચિન જાય છે રોઈને. મારા.
 મેં તો તનમન સોંપ્યું છે તમને, કોઈની ન બીક ધરસા મનપેં,
 હવે મહેર કરો મોહન ! અમને. મારા.
 પ્રભુ ! પ્રીત જુઓને તપાસી, કુખળ તો કં'સતણી દાસી,
 તેની તો ચાહી જગમાં હાંચી મારા.
 હરિ ! આવડા દુઃખના ના થઈએ, નં'દલાલ ! નમેરા ના રહીએ,
 સુખદુઃખ અમે કોને કહીએ ? મારા.

૮ | મારે સાસુસસરાની બીક કથી, મારા હૃદયકમળમાં રણા છે વસી,
 દયાના સ્વામી વિશુ બીજથી દૂર ખસી. મારા

★

વાંસલડીને શબ્દે

મારું મન મોહ્યું વાંસલડીને શબ્દે કાનડ ! કાળા,
 હું તો ઘેલી યઈ, મારા ધરમાં નથી ગમતું મારા બહાલા !
 તુજ અધર ઉપર એ વાગે છે, સુણી અંતર મારું દાગે છે,
 એનો શબ્દ ગગનમાં ગાગે છે. મારું.
 એ વનમાં ન્યારે વાગે છે, મુને બાણસરીખી લાગે છે,
 મુને દેહની વેદના ભાગે છે. મારું,
 હું તો દો'તાં દો'ણી બૂલી છું, વળી જન્મતાં અધૂરી મૂલી છું,
 તારું મુખ ભેઈભેઈ હું ફૂલી છું. મારું.
 એણે તપની સાધના કરીધી છે, કૃષ્ણે કૃપાસાધ્ય કરીદીધી છે,
 માટે દયાપ્રીતમે કર લીધી છે. મારું.

★

૯

મુજને અડશે મા !

“મુજને અડશે મા ! આધાર હો અલબેલા છેમા ! અડશે મા !
 અંક લખાના સમ ખાઓ તો અધરતણો રસ પાઉં;” મુજને.
 કહાનકુંવર ! કાળા છે, અડતાં હું કાળી યઈ નાઉં !” મુજને.
 “તું મુજને અડતાં સ્યામ યઈશ તો હું ક્યમ નહિ ચાઉં મોરો ?” મુજને.
 ફરી મળતાં રંગ અદલાખદલી, મુજ મોરો, તુજ તોરો !” મુજને.
 “કાળી યયાનું કામ નથી, પણ લગ લોકમાં કરશે;
 લઘુ વયમાં લાંછન લાગ્યાથી ખીન્ને વર ક્યમ વરશે ?” મુજને.
 “તારે ખીજ વરનું કામ શું છે ? હું વર, તું વડૂ ધન્ય !
 જેનું લાંછન તેને પરિચે, તો તો માન મળે અનન્ય.” મુજને.
 સુણી એમ હરિવદની દસી બેટયાં, પ્રતિઉત્તર ના દીધો;
 દોળાતી દાંસીમિશે દયાપ્રીતમે બેએ આનંદરસ લીધો. મુજને.

★

રાધાનાં વખાણ

તમે ઊભા રહોની અલભેલા હો લાલ !
 સુણે જોનનમદના છોકવા હો લાલ !
 એક વાત કહું અતિ મીઠી રે લાલ !
 ચડે આજ કે દાસ અમે પીડી રે લાલ !
 તમે તે દહાડે જે નિદાણી રે લાલ !
 મુને કંથુ ધણી એ છે રૂપણી રે લાલ !
 હુ તો તે જ દિવસની જાણું રે લાલ !
 તમારું મન તેમાં લોભાણું રે લાલ !
 તે વાત પડી છે દેહાણું રે લાલ !
 હુ આજ ગઈ'તી ધુરસાણું રે લાલ !
 નિમ્મે કીધું વૃષભાનંદુસારી રે લાલ !
 નથી પરણી હજુ છે કુમારી રે લાલ !
 શુભરૂપ મેં જિયું છે અગાધ હો લાલ !
 પૂછ્યું નામ છે તેનું શ્રીરાધા હો લાલ !
 તેને પણ તમારી રક લાગી હો લાલ !
 જોતાં નેનકદારી બિર લાગી રે લાલ !
 તેણે અપર વર્ણની લીધી આધા રે લાલ !
 તમને વંરવા એણે સાચા સમ આધા રે લાલ !
 એવું લાડનીનું મન જાણી રે લાલ !
 તેની સખી સો બેસી એવી વાણી રે લાલ !
 કાલે વૃંદા વનમાંદી જઈશું દો લાલ !
 નિમ્મે નંદકુંવર બેળાં થઈશું દો લાલ !
 તેશું તુને પરણાવીશું જાની રે લાલ !
 એવું સુણી સ્વામા દરખી વાત માની રે લાલ !
 ખરી ખબર છે, જોઈને તું આવી રે લાલ !
 કહેતાં લાલજી એ હરે લપટાવી રે લાલ !

આપ્યો હાર હેયાનો બિતારી હો લાલ !
 બોલ્યા : તું મુને પ્રાણુથકી પ્યારી રે લાલ !
 બીજે દિવસે થયું તે જ રીતે હો લાલ !
 રાધાકૃષ્ણ પરણ્યાં બેઉ પ્રીતે હો લાલ !
 સોને આનંદ બિર ના સમાયે હો લાલ !
 તેનો દાસદયો યશ ગાયે હો લાલ !

૧૧

રાસમંડળને દર્શાવે

જોવા રાસમંડળ મારે હોય રે આનંદ,
 પ્રેમપરાક્રમનું બળ ભારે, બિભરે પરમાનંદ. જોવા રાસમંડળ.
 એક સંમય વનમાં ગયા હરિ, મોહન વાર્ધ વંશ,
 વેણુ વીધી ગોવાળણી, એણે હરીને લીધા અંશ. જોવા રાસમંડળ.
 જે જ્યંમ તે ત્યમ નીસર્યાં રે ધરકારજ છોડી,
 દેડ પૂરવા કહાનજીજ્ઞાલે રમતડી માંડી. જોવા રાસમંડળ.
 પીતાંબર ફરકે પ્રભુને, પાયે ધૂધરડી ધમકે,
 ચૂંદડી ચળકે નારશું, પાયે નેપૂરિયાં હમકે. જોવા રાસમંડળ.
 બે પાસે બે સુંદરી ને વચમાં વનમાળી,
 નાયેખૂંદે નેહશું, પડછંદે લે તાળી. જોવા રાસમંડળ.
 એકની છૂટી વેણુ, છબીથી અખોડવાળી,
 એકને આડી આંખ કરી નાયતાં નિહાળી. જોવા રાસમંડળ.
 એકને નખ દે નાયજી રે અવળે મોઢે અંગ,
 જાણપ્યારી પ્રીતડી એણે સારા કીધા ઢંગ. જોવા રાસમંડળ.
 રાતે દાંતે હસે ધણું રે, હાર હેયે લગકે,
 ફેર ફરતાં ફૂદડી કાને ઝરમરિયાં ઝગકે. જોવા રાસમંડળ.
 એક લસડતી ખાંધે વળગી, શીત વળ્યાં ગાલે,
 મુખકું લૂએ માવજી એને હેત કર્યા વ્હાલે. જોવા રાસમંડળ.

- એક દમકતી આવીને મેડી મોડું મચકોડી,
સમ ખાધે તો સાંભળે, એને રમવા ઉડાડી. જોવા રાસમંડળ.
- ચારુ ચદ્રિકા શોભતી રે, કરેણુકલ કાને,
સેથા પૂરી ઝઘમરે એના સંગીનને તાને. જોવા રાસમંડળ.
- એક આવી હપભરી રે હું હાઝરી હેરું,
નેપૂર ગપાં રે બ્યારે નીસરી હું વાગીને પહેરું. જોવા રાસમંડળ.
- એક આવી આરતભરી રે એ વરમે છે નાની,
નટવર નાચે પ્રેમશું, દર ઢામળ, પગ પાની. જોવા રાસમંડળ.
- એક કહે, એને અત્પ આહાર ને આવડું બગ ક્યાંથી?
માસી મારી પૂતના, એણે જન્મ ધર્મે ત્યાંથી. જોવા રાસમંડળ.
- એક કહે, નામીએ જીવણુજી! અમું,
ચીર અમારાં ખસી જશે, હું સહિયરમાં લાગું. જોવા રાસમંડળ.
- એક કહે, જોહો અલખેસા! જમુનાને આરે,
આપણુ બેઉ જણુ ઝૂમીએ તેમાં કાણુ જીતે ને હારે? જોવા રાસમંડળ.
- એક કહે, જોબા રહો તો કાઈ તમને વરશે,
એ સહિયરનું અંગ ભારે ત્યાં દીમવડાં ઢગશે. જોવા રાસમંડળ.
- મન્મથમન્મથ નટવરજી પર ફૂલડિયાં વરખે,
નકિ મોતી નાથજી તે બેઠ્ઠિબેઠ્ઠ મન હરખે. જોવા રાસમંડળ.
- ગિરિધરગોપી એકરૂપ છે હુગ્તિદાતાન્મ વિચારી,
વિશુદ્ધ હરિરસ અંતર દરતાં ભાવપ્રીત બલિદારી. જોવા રાસમંડળ.
- ભક્તામનોરથ પૂરણુ કરવા હરિએ લીધો અવતાર,
જન્મકર્મ સૌ દિવ્યપણુમાં ગીતામાં નિરધાર. જોવા રાસમંડળ.
- ધન્ય છૃંદાવનવેલડી રે! ધન્ય ચમુનાતટ સાર!
ધન્ય કન્યા આહીરની! ધન્ય કૃષ્ણતણો અવતાર! જોવા રાસમંડળ.
- { રસ પ્રગટે છે રમિક હૃદેમાં, રમિકમન આનંદ,
રસાત્મક રસરૂપ મયેથી પ્રગટે પૂરણાનંદ. જોવા રાસમંડળ.
- { રસનું દાન કરે જી બહુએ શ્રીકૃષ્ણચંદ,
એક જ બહુ રૂપો તે ધારે રસસાગર જોવિંદ. જોવા રાસમંડળ.

વેણુગીતે ભાવ પ્રકાશ્યો, શ્રીવલ્લભની વાણી,
 શ્રીગુરુમુખથી શ્રવણ કરીને અંતરમાંહે આણી. જોવા રાસમંડળ.
 બહુવિધ ગોપીએ પૂરવમાં મેળવિયાં વરદાન,
 તે સૌ પૂરણસિદ્ધ જે કરવા પ્રગટિયા ભગવાન. જોવા રાસમંડળ.
 ગોપીગોવિંદની ગત ન્યારી, પૂણું અલૌકિક રીત,
 સદાનંદ રસરૂપપણાની પૂરણ ઝળકી પ્રીત. જોવા રાસમંડળ.
 રાસમંડળનો ગરબો જે કા પ્રેમ ધરીને ગાંશે,
 સૂણશે, ભણશે, અંતર ધરશે, હૃરિરંગે રંગાશે. જોવા રાસમંડળ.
 રસિકરૂપે રસભાવ માણતાં આનંદહેલી યાશે,
 દાસદયો કહે, વણુશ્રમ તે જન પરમાનંદપદે જાશે. જોવા રાસમંડળ.

★

૧૨

સામું જો !

સામું જો નંદના હોગાળા ! માટું ચિત્ત ચોરણવાળા.
 નંદના હોગાળા કામણગારાં મોહ્યું તેં બાળાવુંદ રે. વ્હાલમ ! સામું.
 તારી હસણી મંદના હંદમાં ઘેરી માર્યાં નેનતણા તેં ભાલા રે. વ્હાલમ !
 દીનદયાળ પુરાણે પુકારે, પેલા પુરાણી દાલા રે. વ્હાલમ ! સામું.
 મુને જામખી કરીને જૂલતી મેલી, ન જાણ્યું જે છવશે કયમ રે ? વ્હાલમ !
 મારી તો મુખ દેખાડતો જા, તુંને મારા ગળાના સમ રે. વ્હાલમ ! સામું.
 મારો અંદ્ર તે ચોથો જાપતો નહીં, વણુજોયે મુખ અંદ્ર રે. વ્હાલમ !
 ચેન નહિ કયડું, ભાવે ના બોજન, રેન ન નેનમાં નિંદ રે. વ્હાલમ ! સામું.
 મારા કાળગળનું દુઃખ કાઈ ન જાણે, જાણે જેને પીતતું હોય રે. વ્હાલમ !
 જાણાવેથી જાંજળ વધે, પત જાય, કા પીડ ન જાય રે. વ્હાલમ ! સામું.
 મારી આંખના ભાવ્યા, મનના માન્યા, મારા કાળજડાની કોર રે ! વ્હાલમ !
 હું પીડની મારી પોકારું દયાપ્રભુ, બીલું શું માટું જોર રે ? વ્હાલમ ! સામું.

★

- એક દમકતી આવીને બેઠી મોટું મચકોડી,
સમ ખાયે તો સાજમે, એને ગમવા હિયડી. જોવા રાસમડગ.
- ચારુ ચંદ્રિકા શોભતી રે, કરેણુકલ કાને,
મેથો પૂરી જવમથે એના સગીતને તાને. જોવા રાસમડગ
- એક આવી હપલગી રે હુ હાનભરી હેડુ,
નેપૂર ગયા રે ત્યારે નીમગી હુ વાગીને પહેડુ. જોવા રાસમડગ
- એક આવી આરતભગી રે એ વગમે છે નાની,
નટવર નાયે પ્રેમશુ, કર કામળ, પમ પાની. જોવા રાસમડગ.
- એક કહે, એને અદ્ય આહાર ને આવડું બગ ક્યાથી?
- મારી મારી પૂતના, એણે જન્મ ધર્યો ત્યાથી. જોવા રાસમડગ
- એક કહે, નામીએ છવણુ? અમુ,
ચીર અમારાં ખમી જમે, હું સદિપરમા લાડુ. જોવા રાસમડગ
- એક કહે, જોયે અવખેના! જમુનાને આરે,
આપણુ બેઠે જગુ ખૂમીએ તેમા કોણુ છતે ને હારે? જોવા રાસમડગ
- એક કહે, જોમા રહો તો કાઈ તમને વરશે,
એ સદિપરતુ અગ લારે ત્યા દીમમડા જાશે. જોવા રાસમડગ
- મનમથમનમથ નનવગળ પર દુઃશિષા વરખે,
નાક મોતી નાચતુ તે ભેઈનેઈ મન દરખે. જોવા રાસમડગ
- ગિરિધરગોપી એમરૂપ છે હુરિન દાત્મ્ય રિચારી,
વિગુહ હુરિમ અતગ હતા ભાવપ્રીત બસિહારી. જોવા રાસમડગ.
- ભાગમનોરય પૂરણુ કવા હુરિએ વીધો અવનાર,
જન્મક્રમ' સૌ દિનપણુમાં ગીતામા નિરધાર. જોવા રાસમડગ
- ધન્ય હુ દાનને નડી રે! ધન્ય યમુનાત્ર' સાર!
ધન્ય કન્યા આદીગની! ધન્ય કૃષ્ણલો અવતાર! જોવા રાસમડગ
- રસ પ્રાપ્તિ છે રસિક હૃદેમાં, ગમિમન આનંદ,
રસા મડ રસરૂપ થયેથી પ્રગ' પૂરણાનંદ. જોવા રાસમડગ
- રસનું દાન કરે છે બદ્ધાનો શ્રીદાંદાવનંદ,
એક જ અડુ રૂપે તે ધારે રસસાગર નોદાંદ. જોવા રાસમડગ

રતિકળા, રસિકા, રસલીના, રમા, ભદ્રા, શ્યામા, કાવેરી ને હીરા નો-
છખીધામા, કલહંસા, મધુમાધવી, માલતી, મોહની, કેતકી ને રતિધીરા નો-
મહીઆરી.

સુચરિતા, કૃષ્ણા, કમળા, સૌરભા, ત્રિતામણિ, કુંડલા, સુન્દરી, રંગા નો-
કુંભુદિની, હંસા, દીલા, મનોરમા, મધુરેશ્વર, પ્રવીણા, પ્રેમદા, ઝંગા નો-
મહીઆરી.

—એ આદિ સખી ચાલી સૌ સમઝણી, મનમાં મોહન મળવાતણો વિચાર નો;
હો સજની! ક્યમ કરવું? ક્યહાં ચાલવું? કહો, આજ ક્યાં મળશે નંદકુમાર નો?
મહીઆરી.

કોઈ કહે, દાણુધાટીમાં દેખશું, કોઈ કહે, કદમખડીમાં બેળાં યઈશું નો;
કોઈ કહે, શ્યામપાટ હશે શામળો, કોઈ કહે ખંસીખટમાં જઈશું નો-
મહીઆરી.

એવામાં શ્રીગોવર્ધનની તળેટીમાં અંતરજામીએ કીધો મેરલીનાદ નો;
ગાયમિશે ગિરિ ચડી ગોપાળજી સમઝણ પડવા લાગો કીધો સાદ નો-
મહીઆરી.

દૂરથકી સૂણી બહાલમની વાંસળી લાગી તાલાવેલી, ટબું સૌ ભાન નો;
સર્વ સખી નમી રે ગોવર્ધન ભણી, મનમાં આતુરતા ને પ્રગટયું ગુમાન નો-
મહીઆરી.

આવી ત્યાં ન્યાં અલખેલોજી હતા, સામાસામી મળ્યાં નેહનાં નેણુ નો;
મંદ હસે, મન મોહ્યું બનેતણું, રસ વધવાને મોહ્યાં વાંકાં વેણુ નો-
મહીઆરી.

પ્રભુ મોહ્યા: સાંભળજો સૌ ગોપિકા! સાંભળ શ્રીવૃષભાનસુતા! અલખેલી નો;
રહો બી, દાણુ લાગે અહીં દંધીતણું, જાઓ ધસી શું જોખનમદે છંકેલી નો?
મહીઆરી.

એમ સૂણીને લલના બોલી લાલશું, ગુમાને ગળ્યા છેક છક્યા શું ચાલો નો?
વાન કરો આધા રહી અલખેલગ્રા! પાસે આવી પાલવડો મા ઝાલો નો-
મહીઆરી.

દહાન કહે, તું સાહા મારો છેડલો, હું મૂકું તો યે તું ના મૂકશ નો;
હું અડધો સાટે અડ તું મુજને, હું લાવોં રાધા! તું છતી ઠરેલ નો-
મહીઆરી.

પાઓ મેમરસ

પાઓ મેમરસ પ્રાણજન રે! દીન યર્ધ જાયુ રે,
 મુકિતમારગીને આપજો જ્ઞાન રે, હું તો નવ રાયુ રે
 રીએ રામકીયકી તો ગરીમ લોક રે, બોગીને ના લાવે રે,
 અમે રાજના ખાસા ખવાસ રે, મુકિત મન નાવે રે
 નિત નીરખીએ નટવરરૂપ રે, હોસ મનમાથી રે,
 મનમાન્યુ મળે સૌ મુખ રે, એમ્તામા કપાથી રે!
 દુષ્ટ જીવને તો કહે છે ધ્રુવ રે, ધ્રુવ જીવ લેખે રે,
 જીતે સ્વામીએ સૌભાગ્યનુ મુખ રે સ્વપ્ને ન દેખે રે
 દિવ્યરૂપ છે સદા સાકર રે આનંદના રસિ રે!
 ગોવે અનુચિત માયિ-મુખ રે તે નરમનિવામી રે
 આપ સ્વામી, સદા હું દાસ રે, નાતો એ નિભાવે રે,
 રુએ આપને કરાવો તેવી કૃતિ રે, અન્ય રખે લાવે રે
 નિના લાલચનુ લાન! મુને બ્હાન રે અચનિત આપો રે,
 વિપવવાસના પ્રપચની પ્રીત રે શ્રીકૃષ્ણ! મારી કાપો રે
 { અનન્ય સેવા, અખડ સત્સંગ રે મનોહર! માગુ રે,
 દયાપ્રીતમજી! આપો મુને એહ રે, પાયે લગી લાગુ રે

★

૧૪

મહીઆરીઓ

મહીઆરી મગી આતી મહી વેચવા, મધ્ય શ્રીરાધા રૂપતણો ભગર મે,
 ગોપીજન કોણકોણ સગે દર્તા? તેના કઈએક નામ કરુ ઉચ્ચાર મે
 મહીઆરી
 સનિતાજી, ચંદ્રભાગા, ચંદ્રાનગી, ચંદ્રપત્નિ, વિશાખા, વિરમ, પૃથ્વી, ને,
 રત્નપ્રભા, વિમળા ને પ્રજ્ઞમગળા, નૃત્યકળા, રત્ના, નાગરી ને નંદા ને
 મહીઆરી

રતિકળા, રસિકા, રસલીના, રમા, લદ્દા, રયામા, કાવેરી ને હીરા નો-
છખીધામા, કલહંસા, મધુમાધવી, માલતી, મોહની, કેતકી ને રતિધીરા નો.
મહીઆરી.

સુચરિતા, કૃષ્ણા, કમળા, સૌરભા, ત્રિતામણિ, કુંડલા, સુંદરી, રંગા નો-
કુમુદિની, હંસા, લીલા, મનોરમા, મધુરેક્ષણા, પ્રવીણા, પ્રેમદા, ગંગા નો.
મહીઆરી.

—એ આદિ સખી ચાલી સૌ સમઝણી, મનમાં મોહન મળવાતણો વિચાર નો;
હો સજની ! ક્યમ કરવું ? ક્યહાં ચાલવું ? કહો, આજ ક્યાં મળશે નંદકુમાર નો ?
મહીઆરી.

કાઈ કહે, દાણધાટીમાં દેખશું, કાઈ કહે, કદમખડીમાં ભેળાં થઈશું નો;
કાઈ કહે, રયામઘાટ હશે શામળો, કાઈ કહે બાંસીબટમાં જઈશું નો.
મહીઆરી.

એવામાં શ્રીગોવર્ધનની તળેટીમાં અંતરજનમીએ કીધો મોરલીનાદ નો;
શામભિશે ગિરિ ચડી ગોપાળજી સમઝણુ પડવા લાગ્યા કીધો સાદ નો.
મહીઆરી.

દૂરથકી સૂણી બહાલમની વાંસળી લાગી તાલાવેલી, ટળ્યું સૌ જાન નો;
સવં સખી નમી રે ગોવર્ધન લણી, મનમાં આતુરતા ને પ્રગટ્યું ગુમાન નો.
મહીઆરી.

આવી ત્યાં જ્યાં અલખેલોજી હતા, સામાસામી મળ્યાં નેહનાં નેણુ નો;
મંદ હસે, મન મોહ્યું બનેતણું, રસ વધવાને મોલ્યાં વાંકાં વેણુ નો.
મહીઆરી.

પ્રભુ મોહ્યા : સાંભળજો સૌ ગોપિકા ! સાંભળ શ્રીવૃષભાનસુતા ! અલખેલી નો;
રહો જામી, દાણુ લાગે અહીં દધીતણું, જાઓ ધસી શું નોખનમદે છકેલી નો ?
મહીઆરી.

એમ સૂણીને લલના બોલી લાલશું, ગુમાને ગળ્યા છેક છક્યા શું ચાલો નો ?
વાત કરો આધા રહી અલખેલડા ! પાસે આવી પાલવડો મા જાલો નો.
મહીઆરી.

કહાન કહે, તું સાહા મારો છેડલો, હું મૂકું તો મેં તું ના મૂકેશ નો;
હું અડક્યો સાટે અડ તું મુજને, હું હાર્યો રાધા ! તું છતી ઠરેશ નો.
મહીઆરી.

મમંતાણી વાણી સૂણી કહે સ્વામિની, લાડી બતાવી દારજતની ચાક ને
અહુ બોળ્યા ! કહીને નેન નચાવિયાં, અધર ડસીને ચોંટી દીધી ગાંઠ ને
મહીઆરી.

હુરિ હમીને કર ચાલો સ્વામાતણો, આપ દાણુ મહી વેચે તો લે મૂલ્ય ને
ગોપ લહી પાય મફત ને માનુની ! તો આ પ્રજામાં નહોં દોષી તુજ તુલ્ય ને.
મહીઆરી.

કહે રાધા : કર મૂકો કહું ક્યારની, વનમાં ઓ રોકો એ ખોદું કાજ ને !
યાઓ ડાઘા, લાસ ! હવે મોટા ચપા, નથી લહેતા તમે કપરું કંસનું રાજ ને.
મહીઆરી.

કૃષ્ણ કહે : કંસનું અહાં શું જીપને ? પુંદાવનમાં રાજ મદનનરેણ ને;
રહો ડિલાં, આણુ તમોને લેતણી, રીઝવશે મુજને તો જાણ દેશ ને.
મહીઆરી.

એમ કરી જડી આડી ધરી હેઠડે, રસ્તો રોકી જિલ્લા નટવરનાગર ને;
રાધાજી દાવાં તો ઉત્તર આપશે, સજીશે પ્રીતમ દયારામ સુખસાગર ને.
મહીઆરી.

મં

૧૫

કહાનગોપી

ગોપી:— “ મારમડો મૂકો રે મોહનચાવજી !
આધારેડો, અણબેસા નિ કરો આજ ને,
વારુ પું કું સખણુ રહેજો શામળા !
નદિનર માર મુખની ખાસો આજ ને.” મ.રમડો.

કહાન:— હુરિ ખોલ્યા : “ અજાદા ! યા મા આકળો,
ચાખનામાં ચમકી શું યાવ લાવ ને !
બેસ ખરુ તું, ગેરસનું શું યાવ છે !
મૂવ આપીને લેઈશું તારો માથ ને ” હુરિ ખોલ્યા

ગોપી:— “ બના રહેને રૂઝુપરૂઝ અમરું સૌ,
સાગજીમાં કપડવચન તો નીક ને.

કહોને, શાને મુખ લોલું મુજ છેડલે ?
જુઓ, લાગી રંગ તંબોળની પીકં જો.” મારગડો.

કહાન:— “સૂણ શ્યામા ! સે’જે રંગ લાગ્યો હશે,
કપટ અમારું એમાં શું દેખાય જો ?
આ લે તું ખા બીડી પ્યારી ! પાનની,
સાટે મારે મુખડે રંગ લગાડ જો.” હુરિ બોલ્યા.

ગાપી:— એમ સૂણીને રાધા બોલ્યાં રીસમાં,
બૂકડીમાં રૂચિ દાસ્ય મધુરું ભાસે જો.
“આધારહો, અડશો મા મુજ ઉરમાળને,
મૂકો મટુકી મહી મારું દોળાશે જો.” મારગડો.

કહાન:— કહાન કહે છે: “દધી મોંધું તે કેટલું ?
મુખડે માગીશ એટલું આપું ધન જો.
કે મુજને લે બાધો મહીમૂલમાં,
પણ ગોરસ પર લલચાયું મુજ મન જો.” હુરિ બોલ્યા.

ગાપી:— એમ સૂણીને લટકે બોલ્યાં લાડણી,
“બહાલાજી ! વેચાવું છે નહીં સહેલ જો.
મહી પીતામાં મોહન ! યાશે માહરા,
ક્રીશ ગમે તેમ રાખીશ મારે મહેલ જો.” મારગડો.

સમ સાચા ખાતાં સાક્ષી કોણ હશે ?
ગોરસ માટે ગિરધારી થયા મારા જો.”

કહાન:— હુરિ બોલ્યા : “સાખી વ્રજમંડળ સૌ,
ગોધણના સમ હું તારો સૂણ દારા ! જો.” હુરિ બોલ્યા.

—સૂણી એવી વાણી રીઝ્યાં રાધિદા,
મનગમનું ગોરસ ગોવિંદને પાયું જો.
બલિહારી દયા ! એ જૂગલસ્વરૂપની;
પરમ પવિત્ર ચરિત્ર મેં પ્રિયનું ગાયું જો. મારગડો.

મેમની પીડા

મેમની પીડા તે કાને કહિયે રે ? હો મધુકર ! મેમની પીડા.
 યાતા ન જાણી પ્રીત, જાતા પ્રાણુ જાયે,
 હાથના કર્પા તે વાગ્યા હેયે રે. હો મધુકર !
 જેને કહિયે તે તો સર્વે કહે મૂરખ,
 પસ્તાવો પામીને સહી રહિયે રે હો મધુકર !
 ધીકીએ ઢાક્યા રાતદિવસ અતરમા,
 જૂખ નિદ્રામા નવ લહિયે રે. હો મધુકર !
 હુઅહીં દુખીને બહાનો સુખમાહે મહાને,
 પણ સમોવડે કાર્ધ ટાડા થઈએ રે હો મધુકર !
 દાઝ્યા ઉપર લૂણ દીધુ એ દામોદરે,
 પેલી શોકબીડી સૂણીને કાગળ દહિયે રે. હો મધુકર !
 અખળાનો અવતાર તે પરાધીન,
 રક કદપીએ પણ ક્યા જઈએ રે ? હો મધુકર !
 સ્નેહનો દઝાડ ધણો મરણચક્રી મારો,
 શુ કરિયે ? વાડ્યા તેને વહિયે રે હો મધુકર !
 દયામણુ આવે તો તો સઘ સુખ માયે,
 મુને દુખ દીધુ એ ન દહને હેયે રે હો મધુકર !

★

૧૭

પ્રીતડીની રીત

પ્રીતડીની રીત અતિ અટપગી, ઓધવણ ! છે પ્રીતડીની રીત અતિ અટપગી
 યાસનો ઉપાધ પદ જાવાનો જડે નહીં, વજરહેણે જડી તે જડી
 ઓધવણ !
 પ્રીત ના કદેસાથ તે તો સ્વારથ સમજવો, આ દિવસ પ્રગીને મગી
 ઓધવણ !

પીડાની ભરેલી પ્રીત તો મે કરે પડિત, દુઃખ પામે તો મ ચ્હાય ના ધરી.
ઓધવજી !

શનુથી સંતાપ ધણો સ્નેહથી મળે પણ તે જ માંદો સૌ મરે મટી.
ઓધવજી !

કલ્યાસમઝ્યામાં ન આવે એ વસ્તુ, જાણે જેને હોય વીતતી વટી.
ઓધવજી !

દયાના પ્રીતમ વિના પ્રીત તે જ પીડા, ધમલાજ ખોઈને મરે ખટી.
ઓધવજી !

★

૧૮

શ્યામ રંગ ✓

શ્યામ રંગ સમીપે ન જવું, મારે આજયકી શ્યામ રંગ—
જેમાં કાળાશ તે તો સૌ એકસરખું, સર્વમાં કપટ હશે આવું. મારે.
કસ્તૂરીકરી ખિંદી તો કરું નહીં, કાજળ ના આંખમાં અંજવું. મારે.
કોકિલાનો શબ્દ હું સાણું નહીં કાને, કાગવાણી શકુનમાં ન લાવું. મારે.
નીલાંબર કાળા કંચુકી ન પહેરું, જમનાનાં નીરમાં ન ન્હાવું. મારે.
મરકતમણિ ને મેઘ દુપટે ના વ્હેવા, જાંજીવંત્યાક ના ખાવું. મારે.
દયાના પ્રીતમ સાથે મુખે નીમ લીધો, મન કહે જે ‘પદક ના નિભાવું !’ મારે.

★

૧૯

મોહનમાં મોહિની

કિયે કામે મોહની ન જણી રે મોહનજીમાં કિયે કામે મોહની ન જણી ?
બુકરીની મટકમાં કે બાળવાની લટકમાં કે શું મોહનીભરેલી વાણી રે ?
મોહનજીમાં.

ખીટગિયાળા કેશમાં કે મદનમોહન વેશમાં કે મોરલી મોહનની પીઠણી રે ?
મોહનજીમાં.

શું મુખારવિંદમાં કે મંદહારવિંદમાં કે કટાણે મોહની વખાણી રે ?
મોહનજીમાં.

કે શું અંગેઅંગમાં કે લલિત ત્રિલંગમાં કે શું અંગધેડી કરે શાણી રે ?
 મોહનજીમાં.

ચપળરસિક નેનમાં કે ઝાનીઝાની સેનમાં કે જોળનું રૂપ કરે પાણી રે ?
 મોહનજીમાં.

/ દયાના પ્રીતમ પોતે મોહનીસ્વરૂપ છે, તનમનધને હું લૂંટાણી રે !
 મોહનજીમાં.

★

૨૦

શ્યામની શોભા ✓

શોભા સદૃશા શ્યામની તું જોને સખી ! શોભા સદૃશા શ્યામની.
 કેટિ કંઠપંને લગ્નવે એનું મુખપું, શીકી પડે છે કળા કામની. તું જોને.
 સદૃશુસાગર નટવરનાગર ! બલિહારી હું એના નામની ! તું જોને.
 કેટિ આબૂપણું એ રે બૂપણ, સીમા તું છે એ અલિરામની. તું જોને.
 ને ઝોળખે તેને તો છે સાર સવનો, બીજી વસ્તુ નથી કામની. તું જોને.
 અનુપમ એ અલખેલો રસિયો જીવનભૂળી દયારામની. તું જોને.

★

૨૧

મારામાં શું દીકું ?

હું શું જાણું ને જહાવે મુજમાં શું દીકું ?
 વારેવારે સાધું બાળે, મુખ લાગે મીઠું ! હું શું જાણું ને.
 હું જાઉં જળ લરવા ત્યાં પૂડેપૂડે આવે;
 વગર મોઢાબો જહાવો જોડું ચડવે. હું શું જાણું ને.
 વહું ને તરછાડું તો ચે રીસ ન લાવે;
 કાંઈકાંઈ મિશે મારે ઘેર આવી જોલાવે. હું શું જાણું ને.
 દૂરથી દેખાને અને દોડ્યો આવે દોડે;
 પોતાની માળા કઢી પહેરાવે મારી કાઢે. હું શું જાણું ને.
 એકલડી દેખે ત્યાં મુને પાવસે રે લાગે;
 રંક ચર્મને કાંઈકાંઈ મારી પામે માગે. હું શું જાણું ને.

ન્યાંન્યાં જાતી જાણે ત્યાંત્યાંએ આડો આવી દૂકે;
અહેની ! દયાનો પ્રીતમ મારી કેડ નવ મૂકે. હું છું જાણું જો.

★

૨૨

સાસુજની શીખ ✓

શીખ સાસુજ દે છે રે, “વહૂજ ! રહો ઢંગે;
આવડો શો આસંગો રે શ્યામળિયાની સંગે ?
વાટે ને ઘાટે રે વળગો છો વાટે;
કહ્યું કાઈનું ન માન્યું રે, દીકું મારી જાતે.
વહૂઆરું માણસ રે ! ડહાં બહુ ચાશો મા;
જળ હરવાં એકલડાં રે આજ પછી જાશો મા.
અલખેલો આ શરીએ રે આવે વહૂ ! તમ માટે;
તમો તેને કાળે રે જાઓ જમનાઘાટે.
ચતુરાઈઓ તમારી રે સર્વે હું જાણું છું;
કા દહાડો નથી કહેતી રે આજ મુખે આણું છું.
સાસરિયામાં રહેવું રે ત્યારે એમ નવ કરીએ;
તમો તો થયાં નિલંજ રે, અમો લાજ મરિયે.
હું તો મુખ પર કહું છું રે, લોકો પૂંછળ કહે છે;
આડોત્તી ને પાડોત્તી રે મસે મેણાં દે છે.
વિવેકવાત કરતાં રે વહૂજ ! દુઃખ નવ ધરશો;
દયાના પ્રજુકરી રે સંગત હાવાં નવ કરશો.”

★

૨૩

વહૂજનો જવાબ

—એવાં વચન સુણીને રે વર્ષા વળતાં વહૂજ :
“ગંગાજળસરખાં રે સાંભળો સાસુજ !
જેના મનમાં જેવું રે તેવું તે સૌ દેખે;
સારાંનરતાં સૌને રે પોતાસરખાં પેખે.

કહો છો તેવા હોગો રે ત્યારે એમ સૂએ છે;
 દોષ પ્રભુનો ગો દોષો રે જોને જગ પૂજે છે ?
 હાનાં વાક નહિ મારો રે, કહું છું કલ્યા પૂહી,
 એમાં કાંઈ નથી સાચુ રે, એ જુગતી સરવે જૂરી
 જેમ ખૂણાં ખમુ છુ રે, નચાવી નાચુ છું,
 તો યે પૂઠ ના મેલી રે ત્યારે જાઓ, સાચું છે
 હાવા તો નિત્ય જઈશુ રે શ્યામગિયાની સંગે,
 છુ દાવનધાટે રે સદા રમીશુ રંગે
 મન ભાવે તે જોનજો રે, સહેનાયે તો સહેજો,
 ચાલે તે કરજો રે, ગમે તેવું કહેજો
 તમારા કલ્યા ઉપર રે હાવા મારે એ કરવું,
 દયાનો પ્રભુ ભજવો રે, કાંઈથી નવ કરવું”

★

૨૪

નંદનો નંદન

નંદનો નંદન જાણીયો છોગાજો રે !
 સખી રે ! એની અધિયાળી આખ કાળજકાર રે ! નંદનો
 માડુ મન મોહુ છે એ અનમેલે રે,
 હુ અનિહારી ખમા છુ, ખમા છુ, ખમા !
 વારી તુને ખમા છુ, ખમા છુ, ખમા !
 ચિત્ત માડુ ચોયું છે એ પાતળીએ રે, એ શ્યામળીએ રે નંદનો
 નટવરનાગર સલ્લો શ્યામગિયો રે,
 સખી ! એવું હસવું છે મદ જુવમી જોર રે નંદનો
 અગોઅગ માધુરી મનોહર મોહનમા રે,
 કહેની, રમ નીસરે એ નંદનો કિસોર રે ! નંદનો
 મગ્ધપતિ વ્હાવો નથી એ જો જનને રે,
 સખી ! તેનું વજ્રચક્રી કાળજુ કરોર રે નંદનો
 સખી ! મુને વિકલ્પ કરી એની વાસળીએ રે,
 ખૂબી એની ખસતી નથી નિચજો રે નંદનો

આવડો રૂપાળો સખી ! એને કાણે કાધો હશે ?
 નેણાં મારાં એના મુખચંદ્રનાં ચક્રાર રે. નંદનો.
 નેહનો નિભાવણુ એ પ્રીતમ પાતળીઓ રે;
 હું તો એને બાણું છું જીવનની દોર રે. નંદનો.
 દયાનો પ્રીતમ હવે અખંડ મારે કાળજે ચડ્યો રે;
 સખી ! એ તો ચતુરાના ચિત્તડાનો ચોર રે ! નંદનો.

★

૨૫

૧ ગરબે રમવાને

ગરબે રમવાને. ગોરી નીસર્યાં રે લોલ !
 શાધિકા રંગીલી જેનું નામ અભિરામ, મજવાસણી ! રે લોલ !
 તાળી દેતાં વાગે ઝંઝરઝૂમખાં રે લોલ !
 સંગે સાહેલી ખીજ છે ઘણી રે લોલ !
 કાંઈએક હું કહું તેનાં નામ, મજવાસણી ! રે લોલ !
 તાળી દેતાં વાગે ઝંઝરઝૂમખાં રે લોલ !
 ગિક ગિડ તોમ છુમ છુમ છુમ વાગે ધૂધરા રે લોલ. તાળી.
 ચંદ્રલાગા ને ચંદ્રાવળી રે લોલ,
 ચંપકલતા છે ચારુરૂપ. મજ. તાળી.
 લલિતા, વિશાખા, મજમંગળા રે લોલ,
 માધવી ને માલતી અનુપ. મજ. તાળી.
 મન્મથમોદા ને મનઆતુરી રે લોલ,
 હુંસા, હુપાં ને હીરા નામ. મજ. તાળી.
 કેતકી, પ્રગલ્લા, પ્રેમમંજરી રે લોલ,
 —એ આદે સખી સૌ સુખધામ. મજ. તાળી.
 વિવિધનાં વાજિત્ર વાગે જંદમાં રે લોલ,
 તાલસ્વરે મળી કરે ગાન. મજ. તાળી.
 ‘લોલ’ કહેતાં અરુણ અધર ઓપતા રે લોલ,
 લટકે નમી મેળવે સહુ તાન. મજ. તાળી.

કહો છો તેવાં હોશો રે ત્યારે એમ સૂઝે છે;
 દોષ પ્રભુનો શો દોષો રે જોને જગ પૂજે છે ?
 હાવાં વાંક નહિ મારો રે, કહું છું કલા પૂંદી;
 એમાં કાંઈ નથી સાચું રે, એ જુગતી સરવે જૂદી.
 જેમ ખૂણાં ખમું છું રે, નચાવી નાચું છું;
 તો ચે પૂંક ના મેલી રે ત્યારે જાઓ, સાચું છે.
 હાવાં તો નિત્ય જઈશું રે શ્યામળિયાની સંગે;
 છૂંદાવનધારે રે સદા રમીશું રંગે.
 મન ભાવે તે બોલજો રે, સહેવાયે તો સહેજો;
 ચાલે તે કરજો રે, ગમે તેવું કહેજો.
 તમારા કલા ઉપર રે હાવાં મારે એ કરતું;
 દયાનો પ્રભુ ભજવો રે, કાંઈથી નવ કરતું.”

★

૨૪

નંદનો નંદન

નંદનો નંદન જમીલો છોગાજો રે ।
 સખી રે ! એની અધિયાળી આંખ કાળજકાર રે । નંદનો.
 મારું મન મોહું છું એ અસખેલે રે,
 હું બલિહારી ખંમા છું, ખંમા છું, ખંમા !
 વારી છુને ખંમા છું, ખંમા છું, ખંમા !
 ચિત્ત મારું મોહું છે એ પાતળીએ રે, એ શ્યામળીએ રે નંદનો-
 નટવરનાગર સજૂજો શ્યામળિયો રે;
 સખી ! એનું હસતું છે મંદ જુલમી જોર રે નંદનો.
 અગોઅંગ માધુરી મનોહર મોહનમાં રે;
 કહેતી, કેમ વીસરે એ નંદનો કિશોર રે ? નંદનો.
 પ્રજ્વલિત વ્હાલો નથી એ જો જનને રે;
 સખી ! તેનું વજ્રચક્રી કાળજું કોર રે નંદનો.
 સખી ! મુને વિકળ કરી છે એની વાંસળીએ રે;
 ખૂબી એની ખસતી નથી નિશ્ચયોર રે નંદનો.

આવડે રૂપાળો સખી ! એને કાણે કીધો હશે રે ?
 નેણાં મારાં એના મુખચંદ્રનાં ચક્રાર રે. નંદનો.
 નેહનો નિભાવણુ એ પ્રીતમ પાતળીઓ રે;
 હું તો એને બાણું છું જીવનની દોર રે. નંદનો.
 દયાનો પ્રીતમ હવે અખંડ મારે કાળજે ચડ્યો રે;
 સખી ! એ તો ચતુરાના ચિત્તપ્રનો ચોર રે ! નંદનો.

★

૨૫

૭ ગરબે રમવાને

ગરબે રમવાને. ગોરી નીસર્યા રે લોલ !
 શાધિકા રંગીલી જેનું નામ અભિરામ, મળવાસણી ! રે લોલ !
 તાળી દેતાં વાગે ઝાંઝરૂમખાં રે લોલ !
 સગે સાહેલી ખીજ છે બણી રે લોલ !
 કાંઈએક હું કહું તેનાં નામ, મળવાસણી ! રે લોલ !
 તાળી દેતાં વાગે ઝાંઝરૂમખાં રે લોલ !
 ગિડ ગિડ તોમ છુમ છુમ છુમ વાગે ધુધરા રે લોલ. તાળી.
 અંદ્રભાગા ને અંદ્રાવળી રે લોલ,
 અંપકલતા છે ચારુરૂપ. મળ. તાળી.
 લક્ષિતા, વિશાખા, મળમંગળા રે લોલ,
 માધવી ને માધતી અનુપ. મળ. તાળી.
 મનમયમોદા ને મનઆતુરી રે લોલ,
 હંસા, હર્યા ને હીરા નામ. મળ. તાળી.
 કેતકી, પ્રગલ્લા, પ્રેમમંજરી રે લોલ,
 —એ આદે સખી સૌ સુખધામ. મળ. તાળી.
 વિવિધનાં વાજિત્ર વાગે છંદમાં રે લોલ,
 તાલસ્વરે મળી કરે ગાન. મળ. તાળી.
 'લોલ' કહેતાં અરુણ અંધર આપતા રે લોલ,
 સદેકે નગી મેળવે સહુ તાન. મળ. તાળી.

પતિવ્રતાનાં પણ તેં મુકાવિયાં હો વાંસલડી !
 તેં તો છોડાવ્યાં સતીઓનાં સત્ય રે હો વાંસલડી !
 વનવન કુંજેકુંજે ફેરવ્યાં તેં હો વાંસલડી !
 તેં તો સૌની કરી છે એવી ગત્ય રે હો વાંસલડી ! મીટો.
 ગરજે ગુમાનભરી આવડી શું હો વાંસલડી ?
 તું તો જોની વિચારી તારી જાત રે હો વાંસલડી !
 જોતાં તું તો કાઢકેરો કરકડો હો વાંસલડી !
 તુંને આજ મળી છે ઠકરાત રે હો વાંસલડી ! મીટો.
 તેં તો નાક ધસાવ્યાં સૌ નારનાં હો વાંસલડી !
 તેં તો લગાડ્યું લાલશું લગન રે હો વાંસલડી !
 ચોરની સંગે શીખી તું ચોરવા હો વાંસલડી !
 બહાલે માખણ ચોચું ને તેં તો મન રે હો વાંસલડી ! મીટો.
 માન ન રાખ્યું માનનીતણું તેં હો વાંસલડી !
 તેં તો સૌને ક્યાં પાપનામ રે હો વાંસલડી !
 દયાના મ્રજુની દૂતી તું ખરી હો વાંસલડી !
 સૌને તેડે તું બેઠી ધામ રે હો વાંસલડી ! મીટો.

૨૭

વાંસલડીના વાંક

ઓ વાંસલડી ! વેરણ યઈ લાગી રે વ્રજની નારને;
 શું શોર કરે ? જાતલડી તારી તું મન વિચારને.
 તું જંગલકાષ્ઠતણો કટકો, રંગરસિયે કાધો રમચટકો,
 અક્ષી ! તે પર આવડો શો લટકો ? ઓ વાંસલડી !
 તને કહાનવર તોં કરમાં રાખે, તું અધરતણો રસ નિત્ય આખે,
 તું તો અમને દુઃખડાં બહુ દાખે. ઓ વાંસલડી !
 તું મોહનના મુખ પર આલે, તુજ વિના નાથને નવ આલે,
 તું તો શોકય યઈ અમને સાલે. ઓ વાંસલડી !
 તુંને હરિએ હાથ ગ્રહી લીધી, તુંને સૌમાં સિરામણિ કાધી,
 લણું મુખથી નવ મૂકી બીલી. ઓ વાંસલડી !

ખેલ મચ્યો તે વૃંદાવનમાં રે લોલ,
 ધૃતીચર્યોક રસરૂપ. મળ. તાળી.
 ગરબો જોવાને ગિરધર આવિયા રે લોલ,
 મોલા જોઈ શ્યામાનું સ્વરૂપ. મળ. તાળી.
 તે પ્રભાસે મોહ્યાં શ્યામા શ્યામને રે લોલ,
 વ્યાધો બેઠો અંગમાં અનંગ. મળ. તાળી.
 લલિતાએ લઈ મેળવ્યાં નિહુન્નમાં રે લોલ,
 રસભર્યાં રમાડ્યાં રતિરંગ. મળ. તાળી.
 આનંદસાગર તપહાં જીજ્ઞસો રે લોલ,
 મગન થયાં લાડલી ને લાલ. મળ. તાળી.
 પરમપવિત્ર એ ચરિત્રને રે લોલ
 દાસદયો ગાઈ થયો ન્યાસ ! મળ. તાળી.

★

૨૬

માનીતી વાંસલડીને

માનીતી તું છે મોહનતણી હો વાંસલડી !
 હો છ તુને બહુલમ કરે છે બાણું બહાલ રે હો વાંસલડી !
 મીડો આવડો શો શોર ? મોઢો નંદનો કિશોર,
 તારું આવડું શું જોર ? જૂડી ! કાળજી માઠોર રે હો વાંસલડી !
 પીએ અધરામૃત પિયુતણું તુ વાંસલડી !
 અમારે શોકયસરીખું તું સાથ રે હો વાંસલડી ! મીડો.
 વાજવાજ ને વિકળ કર્યાં હો વાંસલડી !
 તું તો પીડે અમારા પ્રાણ રે હો વાંસલડી !
 સજ્જતા પડે છે હૃદે મોંસરાં હો વાંસલડી !
 તારા ટોકારાથી મોહબાણુ રે હો વાંસલડી ! મીડો.
 એર બાણું ■ તારી ઝપટમાં હો વાંસલડી !
 બસાં તુંથી બાલાતલવાર રે હો વાંસલડી !
 એકીવારે જ તું દુપ્પી નાખની, ટો વાંસલડી !
 એ જૂડી ! ઘોડેઘોડે મા માર રે હો વાંસલડી ! મીડો.

પતિવ્રતાનાં પણ તેં મુકાવિયાં હો વાંસલડી !
 તેં તો છેડાવ્યાં સતીઓનાં સત્ય રે હો વાંસલડી !
 વનવન કુંજેકુંજે ફેરવ્યાં તેં હો વાંસલડી !
 તેં તો સૌની કરી છે એવી મત્ય રે હો વાંસલડી ! મીઠા.
 ગરજે ગુમાનભરી આવડી શું હો વાંસલડી ?
 તું તો જોની વિચારી તારી જાત રે હો વાંસલડી !
 જોતાં તું તો ઠાઠકેરો કરકડો હો વાંસલડી !
 તુને આજ મળી છે ઠકરાત રે હો વાંસલડી ! મીઠા.
 તેં તો નાક ધસાવ્યાં સૌ નારનાં હો વાંસલડી !
 તેં તો લગાડયું લાલયું લગન રે હો વાંસલડી !
 ચોરની સંગે શીખી તું ચોરવા હો વાંસલડી !
 બહાલે માખણ ચોખું ને તેં તો મન રે હો વાંસલડી ! મીઠા.
 માન ન રાખ્યું માનનીતણું તેં હો વાંસલડી !
 તેં તો સૌને ઠપાં પાપનામ રે હો વાંસલડી !
 દયાના મેજની દૂતી તું ખરી હો વાંસલડી !
 સૌને તેડે તું બેડી ઠામ રે હો વાંસલડી ! મીઠા.

★

૨૭

વાંસલડીના વાંક

ઓ વાંસલડી ! વેરણ ચર્ધ લાગી રે મળની નારને;
 શું શોર કરે ? જાતલડી તારી તું મન વિચારને.
 તું જંગલકાષ્ઠતણો કટકો, રંગરસિયે કીધો રમચટકો,
 અલી ! તે પર આવડો શો લટકો ? ઓ વાંસલડી !
 તને કહાનવર તો કરમાં રાખે, તું અધરતણો રસ નિત્ય ચાખે,
 તું તો અમને દુઃખડાં બહુ દાખે. ઓ વાંસલડી !
 તું મોહનના મુખ પર મ્હાલે, તુજ વિના નાચને નવ ચાલે,
 તું તો શોકય ચર્ધ અમને સાલે. ઓ વાંસલડી !
 તુને હરિએ હાથ ગ્રહી લીધી, તુંને સૌમાં શિરોમણિ કીધી,
 કાણું મુખથી નવ મૂકી બીધી. ઓ વાંસલડી !

હું તુજને આવી નવ જાણતી, નહિ તો તુજ પર મ્હેર ન આણતી,
તારાં ડાળ સાહીને મૂળ તાણતી. ઓ વાંસલડી !
દયાપ્રીતમને પૂરણ પ્યારી, તુને અગમી ન મૂકે મૂરારિ,
તારા બેઠણ દીસે ભારી ! ઓ વાંસલડી !

★

૨૮

વાંસલડીનો ઉત્તર

ઓ મળનારી ! શા માટે તુ અમને આજ ચડાવે ?
પુણ્ય પૂરવતણાં, તેથી પાતંગિયો અમને લાડ લડાવે.
મેં પૂરણ તપ સાધ્યાં વનમાં, મેં ટાઢતડકા વેઠ્યાં તનમાં,
ત્યારે મોહને મ્હેર આણી મનમાં. ઓ મળનારી !
હું ચોમાસે આચર રહેતી, ધણી મેઘજડી શરીરે સહેતી,
સુખદુઃખ કાંઈ ત્વિમાં નવ રહેતી. ઓ મળનારી !
મારે અગે વાદ વડાવિયા, વળી તે સંધાડે ચડાવિયા,
તે ઉપર છેદ પડાવિયા. ઓ મળનારી !
ત્યારે હુરિએ હાથ ઠરી લીધી, સોડામાં શિરામણિ ઠીધી,
દેહ અર્પી અધ અગે દીધી. ઓ મળનારી !
માટે દયાપ્રીતમને હું પ્યારી, નિત્ય મુખથી વગાડે મૂરારિ,
મારા બેઠણ દીમે ભારી ! ઓ મળનારી !

★

૨૯

વેણુ મા વાશેા મારે આંગણે !

વેણુ મા વાશેા મારે આંગણે, વારું હું વસુધામ ! વળીવળી હો જ રે !
વેણુ મા વાશેા મારે આંગણે.
મારી સામુ કહે છે, “ મન્યો વડૂ ! વેણુ વાગી,”
અને દેરાણીજેઠાણી વાંકું જાણે. દો જ રે ! વેણુ.
નિર્લજ્જ હોય તેને લાજ નવ લાગે,
પણ મુજને તો લોક પેવામાં ગણે. દો જ રે ! વેણુ.

ખીજવે છે સર્વ મુને 'કા'ન આળ્યો' કહી,
મારો ભાર ગયો સંગ તમતણે. હો ૭ રે! વેણ
દાસદયાના પ્રીતમ! પ્રીત છે તમારે મારે,
એમ કરો ત્યારે તો તે કેમ બણે? હો ૭ રે! વેણ

★

૩૦

સાને સમઝાવ્યા

વળતાં વ્હાલમાં રે નચાવ્યાં લલચાવ્યાં લોચન!
પરખી આંખડી રે હણુ હુરિ મળવાનું છે મન.
નયણે નોતયાં રે સાને સમઝાવ્યાં સૌ પેર;
રમીશું રાતડી રે, આવજો, આવજો, અલખેલાજી! ધેર.
કહેજો માતને રે, 'ગાય એક ખોવાણી છે આજ;
જાઉં છું શોધવા રે,' આંધજો પાણી પહેલાં પાજ.
સાસરિયાથકી રે મારો અવાસ છે એકાંત;
સંચરજો સુખે રે, રખે કંઈ ભય ધરતા ભગવંત!
વહેલા પધારજો રે, બેડી જોઈશ તમારો પંથ;
રખે કંઈ અટકતા રે મારા કામણુગારા કંથ!
રાખીશ દીવડો રે, માણીશું મનમાની મોજ;
જાશે જીવડો રે જીવણુ! જૂઠા પડશે તો જ.
સુખ ત્યારે થશે રે ન્યારે જીર લપટાવી લપટાઈશ;
જીવ્યું સફળ થશે રે ન્યારે હું અધરામૃત પી પાઈશ,
—એમ કહી કામની રે હરખી આવી પોતાને ધામ;
પ્રીતમ દયાતણા રે આજ મને મળિયા પૂરણુકામ!

★

૩૧

સંદેશો

ઉદ્ધવ! નંદનો છોરો તે નમેરો થયો જો;
મુને એકલી મૂકીને મથુરા ગયો જો. ઉદ્ધવ!

એને મૂકી જાતા દયા નવ જિપની જો
 મુને જાતિ પડી છે એના રૂપની જો ઉદ્ધવ !
 કાષ્ઠએ કામણુ કયું કે કટમયો ફરે જો,
 કેમ દિવ્ય એવું મુજ ઉપર ના ફરે જો ? ઉદ્ધવ !
 ઉદ્ધવ ! સદેશો કહીને વહેલા આનજો જો,
 સાથે દયાના પ્રીતમને તેડી લાવજો જો ઉદ્ધવ !

★

૩૨

એટલું કહેજો

ઉદ્ધવજી ! માધવને કહેજો એમું,
 શા માટે તમે પાડો છો વિજેગ છ ?
 નિદ્રા રે દિવસ એકે નથી આવતી,
 ગોપીજનને પ્રગટયો કાષ્ઠ રાગ જો ઉદ્ધવજી !
 જમુનાની તીરે રે ન્હાવા અમે ગયા,
 ઓચિંતા ત્યાં આ-યા શ્યામશરીર જો,
 વસ્ત્ર વેગળા મૂખે અમે ન્હાના હુતા,
 ધનામાના ચોરી લીધા ચાર જો ઉદ્ધવજી !
 વનવનવા લાગી રે સૌ ગોપામના,
 હમખડીમા સતાયા શ્રીનાથ જો
 શામળિયો શોધ્યો રે અમને જડ્યો નહીં,
 મદન કરી જોડ્યા એણે હાથ જો ઉદ્ધવજી !
 કહીએ, નાનપણના દિવસ જૂની ગયા,
 તરછોડો છો શને શ્રીગદુરાય ! જો ?
 અમે અમળા આતાએ વગગી રણા,
 જોર અમારું જોનિયાનું જાપ જો ઉદ્ધવજી !
 મારા સગ મોહનને તમે જઈને કહો,
 એક વાર તો આવો ગોવિન્દગામ જો
 કામામિ લાગ્યો આતી દેવવો
 જડેના વગજો દયાપ્રિતમના શ્યામ જો ઉદ્ધવજી !

★

૩૩ ચાંદલિયાને

ચાંદલિયા રે ! ચાલીશ મા અતિ ઉતાવળો,
 બહાણું વાયાની કરજો ધડી બેચાર નો,
 ધણે રે દહાડે ગિરધારી ઘેર આવિયા,
 રથ ચલાવતાં કરજો આઝી વાર નો. ચાંદલિયા રે !
 આજા રે દિવસની દાઝે ભાગશે,
 ધણે દિવસે મને મળિયાજ સોદાના કહાન નો.
 આજે રે આનંદ મારે અતિ ધણો,
 ધણું કહી મેં રાખ્યા દેઈને માન નો. ચાંદલિયા રે !
 બ્રહ્માદિકને સાધ્યા એ તો નવ મળે
 તે પ્રભુ મારે મંદિર, લીલાગ્રહોર નો !
 ઓચિંતા ક્યાંથી રે આજે આવિયા ?
 પધાર્યા છે પ્રભુજી મારે ઘેર નો. ચાંદલિયા રે !
 ધણા રે દિવસથી વાયદા બ્હામ છે,
 ધરમાં મારે સાસુડીનું સાલ નો,
 દિવરજોડકરી રે લગ્ન આણુતી,
 પરણ્યો મારો વીખડકિરું ઝાડ નો. ચાંદલિયા રે !
 નાની રે નણદી રે મેણાં ભારતી,
 જોડાણી પણ જૂઠાં ચડાવે આળ નો.
 સાસુડી પણ નિત્યે મુજને શારતી.
 પરણ્યો આવે ધરમાં દેતો ગાળ નો. ચાંદલિયા રે !
 એવાં રે દુઃખડાં રે મારે અતિ ધણાં,
 પણ માન્યું મારે મોહન સાથે મન નો.
 આજે રે એકાંતે મુજને પ્રભુ મળ્યા,
 હરિને જોઈને શીતળ થયું મારું તન નો. ચાંદલિયા રે !
 આજની રજની રે મારે આંગણે
 પહોંચાડી મારા મનગ્રકેરી હામ નો.
 માટે ચાંદલિયા ! રખે તું ચૂકતો,
 હેત કડીને ગાયે દયારામ નો. ચાંદલિયા રે !

૩૪

જોધને ચાલો

“વાંકા રે વાંકા શું રે હીંડા છે? આવડું શું રે ગુમાન છ? પરનારીની સગે રમતાં નથી વળા કાંઈ સાન, જોધને ચાલો છ.”
 “તું તારા મનમાં વિમળ છે, હું છું નાનું બાળ જો; કેમ કરી મુને મોટો જાણે? જૂઠાં શીઠ ચડાવે બાળ?” જોધને
 “નાના છે પણ ગુણ મોટાના, નારી વિના કેણુ જાણે છ? અંગોઅંગથી વિહ્વળ કાંઈ, માર્યા લોચનનાં બાણુ.” જોધને.
 “નારી તો પુરુષથી અગગી, અગગી વળગી ચાલે છ; દયાસમના મીનમહસીને બોલ્યા: “હવે મળીશું કાલે.” જોધને.

✽

૩૫

રાધાવશ પ્રભુ

રાધે! તું પ્યારી જ, બીજું અવર ન કાઈ,
 જોતે જસ મોશું તે તો તુંને રહો મોહી. રાધે!
 ગાકુલની ગેરી સૌ એની પૂઠે બમે છે,
 તે રે બહાલાને તારી ગાજો ગમે છે. રાધે!
 મળવામા સૌને એ નાક ધસાવે,
 તે રે બહાલો તારે ઘેર વણતેડયો આવે. રાધે!
 હું પણ જાણું એનું મળવું ક્યાંથી?
 કાણું એક અજગો ન થાય તારે ત્યાંથી. રાધે!
 તે' વશ કીધો રાધે! દયાનો પ્રભુછ,
 હું નવ જાણું તે' તે કેઈ જોર પૂછ? રાધે!

✽

૩૬

સાંજે વાંસલડી વગાડજો !

વાંસલડી વાજો, સાંજે આજ વાંસલડી વાજો
 વાવ મારી મૂકી મા જાજો, સાંજે આજ વાંસલડી વાજો.

જે જ્યમ કરવું હોય જે રીતે તે તો ગીત વિધે ગાજો. સંજે.
કોઈને ના કહેશો, કદી કોઈ પૂછે તો સમ જુગતે ખાજો. સંજે.
નંદજસોદાજી તો છે જોખાં, તેમને વિવેકે બહાજો. સંજે.
આપ તો સદા સુખી છો પણ આજ સુખ મારું મહાજો. સંજે.
મારા દોષ ન વિચારશો બહુલમ ! દીનબંધુ થાજો સંજે.
દયાના પ્રીતમ ! જાણી દાસી પોતાની પ્રેમ પૂરણ પાજો. સંજે.

★

૩૭

ફૂલી અલખેલી !

ફૂલી અલખેલી, આવ્યા બહુલો ફૂલી અલખેલી !
પ્રેહે દુઃખ નાંખ્યું છે રેલી, આવ્યા બહુલો ફૂલી અલખેલી !
શ્યામસુંદર વરનું મુખ નીરખી ગોપિકા યર્ષ ઘેલી. આવ્યા.
વિરહઅગ્નિ હોલાયો અંતરનો યર્ષ આનંદહેલી. આવ્યા.
તેમ ફૂલી જેમ પામે રંક મહારત્નમણિ ચેલી. આવ્યા.
મહાવદ્ધીને દુલ્હન વસ્ત્ર તે પ્રેમે યર્ષ સહેલી. આવ્યા.
દયાના પ્રીતમજીની સંગે રમતાં વાધી બહાસતણી વેલી. આવ્યા.

★

૩૮

માણીગર ! મારે મ્હોલે આવો

માણીગર ! આવો, મારે મ્હોલે, માણીગર ! આવો—
બહુલા ! રાને લોચન લલચાવો ? મારે મ્હોલે માણીગર ! આવો.
ધણ દિવસની ગવાઈ છું જૂની તે આજ લક્ષ્મી લ્હાવો. મારે.
ના નવ કહેશો, કયાં કહો મળશે ફરી અવસર આવો ? મારે.
મનમાની મોજે માણીયું, ફરી તો નહીં ફાવો. મારે.
વ્યારેત્યારે પણ હું છું તમારી, શીદને તરસાવો ? મારે.
અધરસુધારસ સુખનો સાગર આજ પીએ ને પાઓ. મારે.
રસિકરાય છો દયાના પ્રીતમ ! મારે મારો દાવો. મારે.

★

૩૯

સમો સમો

સમો સમો તમો સમો નહીં ને કરતા હીડા આજ છું;
લોક શું જાણે જે ટેવ પડી છે? મૂકે ગાયે ગાળ. પેર ન જાણો છું.
સામું અમારી સાંભળતાં મુને સીદ કરે છે સાદ છું?
આપણુ બેને ખોલતાં દેખી મારો પરવ્વો કરે છે વખવાદ પેર ન જાણો છું.
મારા આંગણુલા સામું આવીને દાલે શાને કીધી સાન છું?
મારી નણુદી મમનાં વચન ખોલી, “ભાભી! જાઓ તેડે છે કહાન!” પેર ન જાણો છું.
આતુર જન તો દીક્ષા અતિ પણ તમથી આડો આંક છું;
કહેવા સરખું આપણુ કરિયે ત્યારે દુરિજનનો શો વાંક? પેર ન જાણો છું.
ગોળ પેતાને ખૂણે આપ્યે, કરીયે દોડો અદોડો છું;
મગદ કરી બગરે બેઠાં શું લાગે છે અતિ મીઠો? પેર ન જાણો છું.
જે દહાડાથી પ્રીત બધાણી તે દહાડાની ચરણે વળગી છું;
દાસદયાના મનુ! મનમાં સમઝો હું નથી તમથી અગગી. પેર ન જાણો છું.

★

૪૦

આવોની મારે ઘેર માણુવા

આવોની મારે ઘેર માણુવા હો છું રાજ! આવો મારે ઘેર માણુવા.
{ મિમરસ આવો તે પીવાને પાવા, જોખનતૂરીને પક્ષાણુવા. હો છું રાજ!
પડતી રાતે પધારજો પ્રીતમ! કાઈ નથી બેઠું જાણુવા. હો છું રાજ!
મારી શેરીના છે સંતસાધુ, પરની ન વાત બેસે જાણુવા. હો છું રાજ!
મલાતે જાતાં કાઈ પૂછશે તો કહીશું, તેડયાંતા વચોણું તાણુવા. હો છું રાજ!
સર્વ તજે પણ સમો સંભાળે રસિયા તે પરમાણુવા. હો છું રાજ!
રાજની રૂપાળી છબેચિત્ત મારું ચોરું, સમરણુ નથી વખાણુવા હો છું રાજ!

★

૪૧

કેની સંગે?

રાતલડી કેની સંગે જાવ્યો? ઘાયલ હો છું, નેનજાણુ કેઈનાં વાચ્યાં?
વાંચકું તમ સાચું કહ્યું જોયું? મોહન હો, કેઈ મોહિનીએ મન મોહ્યું?

કંઈ પ્રાણધારી કરી ચિત્ત પ્રાણ ?	રાતલડી.
લલા લગવત ! વચનના સાચા, કહોની કાલે કેવી વધા'તા વાચા ?	
તુરતના તુરત દેખાયા કાચા !	રાતલડી.
જૂઠાશું તંત ન કરવો ઝાઝો, બોલ બોલી શક્તા નથી કંઈ સાજો,	
જૂઠા સમ ખાતાં લગાર ન લાજો.	રાતલડી.
હારનાં ચિહ્ન દે છે ઊર દેખા, અંધર પર દીસે છે અંજનરેખા,	
મળીમળી જાય છે નેત્રની મેખા.	રાતલડી.
જેશું રમ્યા રજની લાગી તે અમોલી, ભૂલે તેનું નામ જવાય છે બોલી,	
તેના સમ તમને, કહો દિલ બોલી.	રાતલડી.
અમિત છે આવો લગારેક પોદો, પજોડું પાથે, મટે શ્રમ પોદો,	
આંગણુલે ઊભા આળસ શીદ મોડો ?	રાતલડી.
રાખ્યું મુખ પ્રસન્ન હૃદયે દાંધી, જશે ખસી વસ્તુ અમૂલિક લાંધી,	
સમઝણી સ્થામા લીધું કામ સાધી.	રાતલડી.
સામાસામી નેત્ર નેહનાં મળિયાં, છૂટ્યું માન મુખસિંધુમાં મળિયાં,	
દયાના પ્રીતમ બેઠે પલંગે ઘળિયાં.	રાતલડી.

★

૪૨

હવે હું નહીં બોલું

હાવાં હું સખી ! નહીં બોલું રે નંદકુંવરની સંગે;
 મુને 'શદીવદની' કહી છે રે ત્યારની દાઝ લાગી છે અંગે. હાવાં.
 ચંદ્રબિંબમાં લાંછન છે, વળી રાહુ ગળે ખટ માસે રે;
 પક્ષે વધે ને પક્ષે ઘટે, કળાપૂરણ નિત્ય તે નવ પ્રકાશે. હાવાં.
 તે કરતાં 'ચંદ્રવદની' કહી તો ક્યાં હું ને ચંદ્ર એક રાસે રે;
 ત્યારે મુજ મુખ પાખે શું અટક્યું છે ? જોશે ચંદ્ર આકાશે. હાવાં.
 નહીં તો શિવને સમીપ રાખશે ને લાલે ચંદ્ર દેખાશે રે;
 પ્રસન્ન થઈ પાસે રહેશે, નહિ તો કહેવાય નહીં નિજ દાસે. હાવાં.
 એવડો શ્રમ પણ શીદ કરે ? જુઓ, ચંદ્ર પોતાની પાસે રે;
 વામ ચરણમાં ઈંદુ અચળ છે, શીદ રહે અન્યની આશે ? હાવાં.
 દયાના પ્રીતમને કહે સખી, જુઓ શાશીમુખ સરખું મુખ પાસે રે;
 કાટિ પ્રકારે હું નહીં આવું એવા પુરુષની અગાસે. હાવાં.

ખંસીખંટને ચોક

વૃન્દાવનમાં રે ખંસીખંટને ચોક મનના માન્યા રાજ મુને મળ્યા દૂરથી દેખી રે,
 બળવા લાગી શોકય. મન.
 સંગ કોઈ ન હોતું રે, આસપાસ નહીં કોઈ, ભરખેળનમાં રે
 શુભલે મુગને જોઈ. મન.
 મુગને પૂછ્યું રે, 'એકલડી કેમ આજ?' હું નવ બોલી રે
 કરી ધુંધટ ધરી લાજ. મન.
 હડીલે હસીને રે આલ્યો મારો હાથ, 'ના, ના,' કહેતાં રે
 બળાએ બીડી બાય. મન.
 સુંબન કરીને રે કર્યું અધરામૃતપાન, થઈ હું પરવસ રે,
 ગઈ મારી મુખ ને સાન. મન.
 રસિક રૂપાળા રે નટવર નંદકુમાર, મીઠું બોલી રે
 ધણે દેખાડ્યો પ્યાર. મન.
 મંદ હસીને રે માર્યાં લોચનબાણ, તે સમાર્તું રે
 સુખકુંખ પ્રીછે પ્રાણ. મન.
 નખશીખ વાપ્યો રે મન્મથ, કંપે કાથ, મુખડે ના કહું રે
 મન તો મળવા ન્હાય. મન.
 'હા, ના' કરતાં રે ભરી અણખેલે અંક, અદરે જાણી રે
 લાગ્યા કુંજ નિશંક. મન.
 કૃપાસપદલની રે સિદ્ધ હતી પર્યંક, તે હું પામી રે
 નેમ રિદ્ધિ પામે રંક. મન.
 સુંદર વરતી રે સજે રમી ત્યાં રંગ, બહુ સુખ પામી રે
 ગિલ્યો અગિલ અનંગ. મન.
 પ્રથમ સમાગમ રે પ્રાણુવનની સાથ, તન ઘેર આપ્યું રે,
 મન રચું મોહન સાથ. મન.
 તેદ દિવસથી રે કાગળ કોયું કલાન, દયાપ્રીતમને રે
 મળવા નિરહિન ધ્યાન. મન.

રીસાચો શે રસિયો ?

સખી ! પૂછી જો, અણી ! પૂછી જો, શે રસિયો રીસાચો રે ?
 મનથી રીસાચો છે ? કે શોકચે સમજાવ્યો રે ? સખી !
 સાન કરી તેડ્યો મારી પાસે ના આવ્યો રે,
 સામું યે ન જોયું, ધાધને મેં હૃદયે લપટાવ્યો રે. સખી !
 સૂચ્ય મારી સજની ! શો વાંકે દસે મારે રે ?
 આટલા વનામાં કિયો ? કાઠ નિસ્તારે રે ! સખી !
 વાંકેલું જોતામાં શું આંખલડીનો ખૂણો ખૂંચ્યો રે ?
 અધર પીતાં શું હૃદયે અમ પહોંચ્યો રે ? સખી !
 ભુજ પાસે બીતાં કંકણકણ ગડિયાં રે ?
 કે શું એને કાળજડે કઠોર કુચ નડિયાં રે ? સખી !
 કે શું કટિ કુશ અંક ભરતાં ન ફાવી રે ?
 કે શું મોટી મનમાની નાની નજરેલું ના આવી રે ? સખી !
 કાચના ફાનસમાં દીપક જોવો ચળકે રે,
 સુંદરીનાં વેણમાં તેવો રતિરસ ચળકે રે ! સખી !
 સૂણી એવું આવી બેઠ્યા રસિકગિહારી રે,
 'વચને વેચાતો તે' લીધો મુને પ્રાણપ્યારી રે ! સખી !
 દયાનો પ્રીનમ પ્યારો પ્રેમરસભોગી રે,
 તેને વશ કયમ કરે જાની મુનિ જોગી રે ? સખી !

કેમ રીસાઈ ?

શ્યામા ! તું તો શીદ રીસાની રે ? કાંઈ એક કારણ મુજને કહેતી.
 શીદ મૈન ગ્રહીને રહી છે રે ? ઉત્તરનો પ્રતિઉત્તર દેતી. શ્યામા !
 રીસે નેત્ર યયાં છે રાતાં ને અધર ઝસે છે દંત રે;
 બુકડી કમાનસમાન કરી છે ક્રોધ ધરીને અનંત. શ્યામા !

કે કાંઈ વાંકું વેણુ કલું ? કે કાંઈ કાધી સગોવડ તારી રે ?
 આવડો રોપ ધરી શીઠ બેડી ? સત્ય કહેની સખી ! મારી. શ્યામા
 શું બહાલે તુજથી બહાલ જિતાયું ? કે પ્રીત અવરશું કાધી રે ?
 કે કાંઈ તારું વચન જિયાણું જે આવડી હઠ તેં લીધી ? શ્યામા
 પાણુ જોડી પરણામ કરીને કહાણું છે તારે કંથે રે.
 જો તમે દુઃખે અમારે ઘરો તો પગ ધરજો આ પથે. શ્યામા !
 નયજો નીર ભરે છે નટવર, મુખે જપે રાધાજીવ રે;
 ક્યાના પ્રીતમને મળની માનની ! શમરો સો પરિતાપ. શ્યામા !

★

૪૬

દાણુલીલા

મારગ મોકોની કહું હું કહાના ! ક્યારની જો,
 મને રેહી રાખી છે કાણુ વારની જો ! મારગ.
 મારે માથે મટકા મહીતણી તપે જો,
 વેળા વીત્યા પછી ગોરસ માતું નહીં ખપે જો. મારગ.
 મને એકલી જાણીને ઘેરી છે અહીં જો,
 તારા મનતણા વિચાર હું જાણું સહી જો. મારગ
 આકું અવશું હેરો છો તે હું જાણું સહુ જો,
 મેં તો તમસરીખા કમણા દીક્ષા છે ધણું જો. મારગ.
 આજા મનના મૂકી હુથી રહેજો પાસગ જો,
 મારે પાલવડે ન વળગો પ્રીતમ ! રહો પરા જો. મારગ.
 આધા રહો, અડશે મા, ગિરધારી ! ઘેલા મા ધરો જો,
 જે કાંઈ જાણો છો તે અયં નહીં સરે કરો જો. મારગ
 મેં તો સાંજાણું હતું જે ગલા છો ધણું જો,
 તેતું ઝડાપણુ મેં તો દીકું આજ તમતણું જો. મારગ.
 માણસ દોષ તે તો માને જે કરીએ મને જો,
 નિશંજી દોષ તે તો ના કહેતાં આવે કને જો. મારગ
 નિશંજી દેવ તે તો તમમાં દીસે શ્યામજી ! જો,
 ધણી આવડે છે અજગા પૂત્રાની કળા જો. મારગ.

આજ પરનારીશું કરશે તે કયમ છાજશે 'જો' ?
 મારો મા કાંકરી મટૂકી મારી ભાગશે 'જો. મારગ.
 ડરાવી ડરશે તમારી તે કે 'ખીજી હશે 'જો,
 ચાળા હુથી કાધે 'જોવાસરીખું' ચશે 'જો. મારગ.
 લાડકવાયા હશે તો તમારા ન'દને 'જો,
 અહીં કે સાંખશે નહીં તમારા ફ'દને 'જો. મારગ.
 'દાણુ મહીનું મહીમંડળમાં હોયે નહીં 'જો,
 એ તો રીત અમે આજ નવાઈની લહી 'જો. મારગ.
 પ્રીતડીની રીતે કહો તો પાઉં મહી 'જો,
 દાણુનો કરીને દોડકો આપું નહીં 'જો. મારગ.
 હજી પ્રીતડીની રીત નથી આવડી 'જો,
 રહો ગોવાળામાં ચારી જણો ગાવડી 'જો. મારગ.
 ✓ પ્રીતરીત એ તો નિગમ ચારમાં નથી 'જો,
 બ્હાલા લાગો છે તે માટ કાંઈક કહું કથી 'જો. મારગ.
 રનેહશાસ્ત્રમાં એક ધ્રુવની સ્ત્રી સુગણુ છે 'જો,
 મોટા પંડિતપુરાણી તે અજણુ છે 'જો. મારગ.
 આતુર થઈને મારી પાસે બિલા રહો હુરિ ! 'જો,
 પોથી પ્રેમની તે પડવી શીખવું ખરી 'જો. મારગ.
 પ્રીત કરવી ત્યારે રીસ તો ન રાખવી 'જો,
 વેળાએ 'જોઈએ તે વિધિએ વાણી ભાખવી 'જો. મારગ.
 વદી વાણીનો નિલાવ કરી 'જો શકે 'જો,
 વિકટ દુધંટ પ્રેમપંથ વિષે તે ટકે 'જો. મારગ.
 સદા સર્વદા સતેજ રહેવું શ્યામળા ! 'જો,
 મુરતસંગ્રામ જીતવાની આરત એ કળા 'જો. મારગ.
 પ્રગટ પ્રીતડી ન કરીએ આ સંસારમાં 'જો,
 વાત કરવી તે તો આંખના અણુસારમાં 'જો. મારગ.
 નેહ નેણુના કટાક્ષમાં જણાવીએ 'જો,
 દુરિજન દેખતાં બ્હાલાને ન બોલાવીએ 'જો. મારગ.

ઝાઝા માણસ સાથે સંદેશો ન કહાવીએ જો,
 વાંકું બોલે તેથી વદતાં નવ ફાવીએ જો. મારગ-
 સાયું જોતાં સ્નેહ પરખી લીજો વેણુમાં જો,
 વાત અંતરની તે સમઝી લીજો વેણુમાં જો. મારગ-
 પ્રથમ પહેલો તો સ્વભાવ તેનો પરખીએ જો,
 તે પ્રમાણે વચનરૂપી જળ વરખીએ જો. મારગ
 જેણુ કામ તેની મરજી માફક ચાલીએ જો,
 એ રીતે તો પક્ષી ગગનતણું ઝાલીએ જો. મારગ
 'હા જી, હા જી' સરખી મોહની એકા નહીં જો,
 અમૃતશકરસ રસના મધ્ય છે સહી જો મારગ-
 પ્રીતડીનું કામ રીઝવે યજ્ઞ યજો જો,
 ખીજવાથી તો સમૂળયું લાગી જશે જો મારગ
 પાકી પ્રીત બાજબા વિના ન રીસારીએ જો,
 દોષ દેખીએ પણ મુખે નહીં લાવીએ જો. મારગ-
 જેમતેમ કંઈ 'કેનું' હદે ન આણીએ જો,
 દુષ્ટે દીકું તે પણ વિચારી પ્રમાણીએ જો. મારગ-
 જે કાઈ બોલે તેનું હાદું સમઝી લીજીએ જો,
 વિવેક વિચારી ધટે તે ઉત્તર દીજીએ જો. મારગ
 ઝાઝા વચને તે કદાપિ નવ બોલીએ જો,
 છિદ્ર કે સમાનું તે સમે ના બોલીએ જો મારગ
 વિના વિચારે એક ઝગયું તો ના દીજીએ જો,
 સમે પડે કાચું હદે નવ કીજીએ જો મારગ
 વિના વિચારે જો સદૃઢ સંગે વડે જો,
 નિમ્ને તેને પાછળથી પસ્તાવું પડે જો મારગ-
 ગેદીએ જો ગાઝુ બેઝી નવ ચાલીએ જો,
 સમે દોષ તે રિખિએ માફક ચાલીએ જો. મારગ
 કુટિલ વ્યક્તિ આપ આપુરતા ન દાખીએ જો,
 માત્ર દોષ તેની રીતે રીત ગળાવે જો મારગ
 નેરૂં મીકું બોલે તેમાં નહીં રીઝીએ જો,
 નચા ગેદ નિના મનડું ના દીજીએ જો મારગ

લોભે લલચાર્થજે નહીં નાદાગારી રાખીજે જો,
 પાદા પ્રેમીને તો પ્રાણુ માગ્યો આપીજે જો. મારગ.
 કપરી હોય તેથી સાચું નવ ભાખીજે જો,
 જૂદા સંગે કારાં વચન આલાખીજે જો. મારગ.
 જૂદાસાચાની પરીક્ષા પ્રથમ કીજીજે જો,
 સાચું નીવડ્યા પછી દગો નહીં દીજીજે જો. મારગ.
 સ્નેહી સંગે ઝાઝી મોટાઈ નવ રાખીજે જો,
 છોડું હોય તો પણ સમોવડતા દાખીજે જો. મારગ.
 સમા પ્રમાણે વિવેકમાં ન ચૂકીજે જો,
 ટેક પોતાની તે અંતરથી ન મૂકીજે જો. મારગ.
 સાત ગળણે ગળ્યા પછી બોલ બોલીજે જો,
 બોલ બોલ્યા પછી દુઃખ થયે ન ડોકીજે જો. મારગ.
 વખત પીત્યા પછી વેચાતી મળે નહીં જો,
 પય ન થાય કદાપિ જે યઈ ગયું મહી જો. મારગ.
 પ્રીત કોઈથકી કદાપિ નવ જોડીજે જો,
 બની ભવિષ્યથી તો પ્રાણુ ગયે ન તોડીજે જો. મારગ.
 રસ પ્રેમનો તે શીય સાટે માણવો જો,
 ગરજ રાખે તેનો દોષ નવ આણવો જો. મારગ.
 સાવધાન પ્રીત પાળજો કહું કથી જો,
 મનમોતી ને કાચ સંધાતાં નથી જો. મારગ.
 પારાસરખો પ્રેમ જુગતે જાલવો જો,
 વીખરતાં ન લાગે વાર ચેતી ચાલવો જો. મારગ.
 પ્રીતરીત છે એ લાગે તો લેખું નહીં જો,
 તૂટે પળમાં પછી સાંધ્યું દીસે નહીં કહીં જો. મારગ.
 દાણી કરતુરી પણ ગુણુ મહીજે સદા જો,
 રાતાં ઈશ્વરણુથી ન મોહીજે કદા જો. મારગ.
 સત્ય, સ્નેહ, સેવા, દહતા ને સતોષ છે જો,
 —વશીકરણુવિદ્યાતણા એ કારા છે જો. મારગ.
 બોલતામાં મૂલ્ય મનુષ્યતણું કીજીજે જો,
 મુખે કહીજે નહીં ચિત્તમાં ચેતી લીજીજે જો. મારગ.

ભુદિ પ્રભાણે વચન સો પડે બકી જો,
 દુઃખ માનીએ ન, બીજું લાવે ક્યાં થકી જો ? મારગ-
 પ્રીતડી ન પાકે અતિ ઉતાવળપણે જો,
 ધીરજ રાખીએ તો કારણ સૌ આવી જાણે જો. મારગ.
 વિવેકવંતને તો દુઃખદોષી—જો રહે જો,
 ગાળ ચોરી ખાઈએ પોતાનો, પર શું લહે જો ? મારગ.
 સમે સમજી ચપગ થઈને ચોદિશા ફરે જો,
 દુરિજન લોક ઠગારા તેને શું કરે જો ? મારગ.
 અતુર આગળ દુષ્ટ યુગલતું ચાલે નહીં જો,
 પવન સહુને ડાકાવે, ગિરિ હાથે નહીં જો. મારગ.
 ડાલા હોય તેનું એટલું પ્રભાપણું જો,
 લક્ષણવંત લહે ધોડમાં ક્યું ધણું જો. મારગ.
 મારાં સમ, જો મુજ વચનથી રીસાવતા જો,
 દાણું એક નહીં ચાલે, ધણું છે ભાવતા જો. મારગ.
 દંધીના દાણમાં વેચાણ હું હું તમતણી જો,
 હું તો જાણું હું જગજીવન ! માધાના મણિ જો. મારગ.
 અળખા આતુર વચન મુખેથી નવ કાઢીએ જો,
 હેલું દેખાડણુ હોય તો દેખાડીએ જો. મારગ.
 આસંગા વિના કે આવડું બોલે નહીં જો,
 આસંગા તો પ્રીત વિના ન હોયે કહીં જો. મારગ.
 પ્રીત બાધી અતિશે જ લુપ્ત થઈ રહે જો,
 દયાપ્રીતમજીનું દાણુઆતુરી કહી જો. મારગ

૪૭

કૃષ્ણનો ઉત્તર

સાંભળ વચન મારું કૃષ્ણ કહે, “કામની ! જો,
 તેં પશુ ભ્રમિત કયું મન મારું લામની ! જો સાંભળ
 રોપકરજેવાને વસ નવ થયો જો,
 તે હું તારા પ્રેમચક્ર મોવાઈ ગયો જો. સાંભળ

બધી વિશ્વને નમાવે છે તું માહરી જો,
 મને પીડે પ્રીતરૂપી માયા તાહરી જો. સાંભળ.
 તારા સ્નેહ આગળ તું મારો દેખે નહીં જો,
 જેમ શરો સામા શરાને લેખે નહીં જો. સાંભળ.
 મને રાતદિવસ તું પણ વીસરતી નથી જો,
 હેત હૈયાનું કહેની, કહેવાય કેમ કથી જો? સાંભળ.
 સેજ નિદ્રા ન આવે, ભોજન નથી ભાવતું જો,
 દુઃખ કાણુ આગે પ્રેમનું કરું છતું જો. સાંભળ.
 માતા જસોદા કહે, 'તું જન્મતો નથી જો,
 બાપ! શું છે દુઃખ તને? મને કહે કથી જો.' સાંભળ.
 —એમ સૂણીને હું નીચું જોઈને રહું જો,
 મુજ માત આગે હેતહાદં કેમ કહું જો? સાંભળ.
 મને પૂણું પ્યારી લાગે છે તું પ્રેમદા જો,
 જરા જુદાઈ ન જાણુ, તારો હું સદા જો. સાંભળ.
 'હું' ને 'તું' તે એકરૂપ નિમ્ને જાણુજો જો,
 દેહ જે ને એક પ્રાણુ છે પ્રમાણુજો જો." સાંભળ.
 —એવાં વચન સૂણી બહાલનાં ગોપી હસી જો,
 દયાના પ્રીતમની પ્રીત સાચી મન વસી જો. સાંભળ.

★

૪૮

ગોપીનો ઉત્તર

"સૂણો શામળા! હું તમ માટે ઘેલી ચર્ધ જો,
 માણુસકેરી ઝાળમાંથી ટળા ગઈ જો. સૂણો.
 મનવિચારમાં ફટકારી ચર્ધને ફરું જો,
 ખેલુંચાહું તેમાં કાંઈ ન મળે પાધરું જો. સૂણો.
 સાસરેથી પિયર, પિયરથી જાઉં સાસરે જો,
 ચેટક વળગ્યું હોય ત્યમ ચિત્ત ક્યાંહીં નવ દૂરે જો. સૂણો.
 એવી ચર્ધ છું પણ તમારા લેખામાં નથી જો,
 એક ઝાળખે ન, એક તો મરે મથી જો. સૂણો."

આવા નમેરા થનાં શું નથી લાગતા ને ?
 ચડ્યું બહુ ગુમાન ! આગળ આવા ન હતા ને. સરો.
 નંદગત્સોદને પખે તો નથી ગયા ને,
 કેામુ જાણે, એવા કેાલુસરખા થયા ને ? સરો.
 આગળ દહેતા'તા ને 'તું તો મારો ગ્રાણ છે ને,'
 રૂદાન ! વિચારોને બોલનાર કેાણ છે ને ? સરો.
 હું તો જાણું છું ગિરધારી ! ગરજ છે ધણા ને,
 સ્વાયં સાધતાં તે રાખતા નથી મણા ને. સરો.
 પારકી શી પીડા અથ' આપણા સર્ગો ને ?
 વીતી વેદના ને વેદને પરાં કર્યો ને. સરો.
 વિધાતામાં પણ વિવેક કરો નહીં કર્યો ને,
 આપી રૂપચુલ્લંઘર આવે હમ કર્યો ને ! સરો.
 પરમેશ્વરયજ્ઞી ઠાંઈક બીને ચાલીએ ને,
 મોટા યજ્ઞે આવડી તે ક્યમ જાલીએ ને ? સરો.
 હું રીસાતું છું, પણ મન નથી રીસાવતું ને,
 માટે તમ સાથે વડતાં તે નથી ફાવતું ને. સરો.
 હોય મારવી તો મુને મારો હાથથી ને,
 મેહઅગ્નિએ બાળો તે ધટતું નથી ને." સરો.
 —રસિક વચન સરણી મહનમોહનજી હસ્યા ને,
 અબળા આતુર દેખી હૃદે બીડવા ધર્યા ને. સરો.
 આવ્યું સુખ, પહેતું દુઃખ તે દળી ગયું ને,
 એવાં વચન સરણી ગોપીમન મળી ગયું ને. સરો.
 ઈન્દ્રિય—એથી અધીક સુખ મળ્યું, પાયે નથી ને,
 દયાના સ્વામી પરસન થયા ! હવે શી કરી ને ? સરો.

★

૪૯

રૂપાળી રાધે !

રાધે ! રૂપાળી રસીલી તારી આંખડી ને;
 નોડી કૃષ્ણસમાન જળી ફાંકડી ને ! રાધે ! રૂપાળી.

ઉપમાએ અધિક નહિ તુંથી મૃગલોચની ને,
 વિના અંજન મંતરંજન લવભોચની ને. રાધે ! રૂપાળી.
 તારું અંદ્રવદન કહેતાં લાગું તારુણી ! ને,
 એક તો કલંકી વિપર્ણિદુ પારુણી ને. રાધે ! રૂપાળી.
 વેણુ પાસુકી, જડિતરત્નરાખડી ને;
 તને જોતાં ખીજું જોવાની થાય આખડી ને. રાધે ! રૂપાળી.
 રતિ રૂપતણે ગર્વ મૂકીને ખસી ને;
 રસિકરાયના હૃદમાં તું સદા વસી ને. રાધે ! રૂપાળી.
 મદનમોહનનું મન હર તું મનમોહની ! ને;
 નથી વિરચિએ રચી તુજ છબી સોહની ને. રાધે ! રૂપાળી.
 સકળ રૂપમાં જોતાં તું લાખ્યો શ્રીહરિ ને;
 ઉમા, રમા ને સાવિત્રી શ્રીપુરંદરી ને. રાધે ! રૂપાળી.
 તારી ઉપમાસરખું ખીજું કોઈ નથી ને;
 યાકયા ઉત્તમ કવિ વેદસ્મૃતિને મથી ને. રાધે ! રૂપાળી.
 રસિકરૂપ જુગલ ! વસો હૃદમાં હરી ને;
 દાસદયાને સુખદાતા એક તું હરિ ! ને. રાધે ! રૂપાળી.

★

૫૦

ઝોરો આવને

“ ઝોરો આવને સલૂણા હરિ ! શ્યામળા ને,
 શીખ્યો આવડી ક્યાં સ્નેહશાસ્ત્રની કળા ને ? ઝોરો.
 મંત્ર મોહનીના રાખ્યા છાના નેલુમાં ને,
 વશીકરણવિદ્યા વસાવી છે વેણુમાં ને. ઝોરો.
 ખૂરકી નાંખવાની વિધિ બૂકડીમાં લરી ને,
 તારી કટાક્ષકટારી પડે છે સોસરી ને ! ઝોરો.
 મદ હસતું તારું કામચૂદમણનું લયુ ને,
 ચેટકવાળી તારી ચાલે મારું મન હયુ ને. ઝોરો.
 લુલમી જાદુવાળું રૂપ રસિક તાહરું ને,
 નિરખે શીતળ થાય અંગોઅંગ માહરું ને. ઝોરો.

મારો પ્રાણ તુંમાં પ્રોવાયો નિશ્ચિન રહે જો,
 મારા કાળજાનું દૃઢ તું કાંઈ નવ લહે જો. ઓરો.
 મારા સમ જો તુને દેખું ત્યારે જીવતી જો,
 તારે વિઝેને લાન ના મુને રહે રતિ જો. ઓરો.
 એથી અધીક તુંને હવે તે હું શું કહું જો ?
 મારુ ચાલે તો હું મદિરમાં રાખી રહું જો. ઓરો.
 અળગા આતુર બોલે રાખી રસરીતને જો,
 ચતુર હોય તે તો પળમાં પરખે પ્રીતને જો. ઓરો.
 પ્રીત વાધે ત્યારે પડે લોક પાધડી જો,
 તું કહે તો પ્રાણ પલડીએ ખે આપણુ આ ધડી જો. ઓરો.
 આપણુ સમાણું તે સદેહ ના'વે કાઢને જો,
 ચાલતા લગી તો ડગલું ભરીએ જોધને જો. ઓરો.
 તું યા મારો પ્રીતમ, હું યઈ તાહરી જો,
 બહાલા ! વાત એ થવા ન દેશો જાહરી જો. ઓરો.
 અભિલાષ એવો ઊપતો છે મુજને જો,
 નવસ જોગન આ લે અરધું મેં તો તુજને જો." ઓરો.
 —રસિક વચન સૂણી પ્રગટ્યો પ્રેમ નાથમાં જો,
 નેત્ર નયની દુમી તાળી દીધી હાથમાં જો. ઓરો.
 " હું પણ તું માટે તણખું છું સદા સુદરી ! જો,
 તું તો પ્રાણપ્યારી, ચિંતા મારી તે હરી જો." ઓરો.
 પરસ્પર બંને આતુર મળ્યા હરખ્યાં ધણું જો,
 જુગલરૂપનાં લે દાસદયો લામણું જો. ઓરો.

★

૫૧

સાચું માનજો

સાચું માનજો રૂપાળાશી રાધિકા ! જો,
 'સડળ સદયલુલુ ધામ ! રહિત ગાધિકા જો સાચું.

તારા ક્ષમા પછી કહું છું મનની વાતડી નો,
 મારે દરવાનો એક દામ તારી જાતડી નો. સાચું-
 મારી રસના રાધારટણ મૂકતી નથી નો,
 તારે રૂપે મારું મનકું લીધું છે મથી નો. સાચું.
 તારું સર્વ ગીકું લાગે મને માનની! નો,
 જગજીવનનું જીવન સુતા જુષ્ણમાનની નો. સાચું.
 પીત વરણ તારો માટે પીતાંજર ધરું નો,
 ક્યામ તે માટે તુજ અંજનનું ચિંતન કરું નો. સાચું.
 કમળ ધારું તારું મુખકું થવા ધ્યાનને નો,
 રાખું વાંસળી તારા દરવા ગુણગાનને નો. સાચું.
 { નેત્ર સમઝે તુંને નિરખવાના મુખને નો,
 પણ મુખ નેનને ન, નેન નથી મુખને નો. સાચું.
 મકરકુંડળ અપળ કાંઈએક તારાં નેત્રમાં નો,
 રાંખચક્રગદાકંજ કંકણ કર જસાં નો. સાચું.
 'કેવી વહાલી છે તું' કહેતાં આવડતું નથી નો,
 વાણી કાળજડાને હોય તો તે કહે કથી નો. સાચું.
 સર્વ વસ્તુ ધન્ય પ્રાણપ્રિયા! માહરી નો,
 એ જ ઈચ્છા મુને હેલ કરું તાહરી નો. સાચું.
 એવો દુલ્હા છું મળતો નથી કાછને નો,
 તે હું છું તારે આધીન જીવું જોઈને નો. સાચું.
 મદનમનોહર હું, મુજ મિત્ત તું ચોર છે નો,
 લોચન તારા વદનચંદ્રનાં ચંકર છે નો. સાચું.
 { 'તું તે હું' ને 'હું તે તું,'-એમાં સદેહ નહીં નો,
 અમિતજ્ઞાના જે જેમ એક વસ્તુતા સહી નો. સાચું.
 તારોમારો જે મળીને એક પ્રાણ છે નો,
 ✓ જુકું કહેતો નથી વેદમાં પ્રમાણ છે નો. સાચું.
 ખૂણ જગતનું હું, મારો તું રણગાર છે નો,
 આપણુ જેનો દાસદયાને આધાર છે નો. સાચું

હડીલીની હઠ

લલિતા કહે, “સૂણો સ્વામી રે! હડીલી હઠ ના તજે, હું હારી!
 કહ્યું એ તો કોઈનું ન માને રે, આપ મનાવો પોતાની પ્યારી. લલિતા.
 સામદામવિધિભેદ વહાલા! મેં વિવિધ પ્રકારના કીધા રે;
 એકે વિધિ મારી નવ ચાલી ત્યારે પગ પાછા મેં દીધા. લલિતા.
 હું પાપ પડી તૃણ દંત ધરીને, ‘હરિ હાર્યા,’ કહ્યું મેં ન્યારે રે,
 વાકું વદન કરી વામાએ વચન કહ્યું એક ત્યારે.” લલિતા.
 “અંદ્રસુખી મુને શીદ કહી? કેમ અંદ્રસમોવડ જાણી રે?
 જો જાણી તો શીદ કુરો છો? અંદ્રથી લો સુખ માણી.” લલિતા.
 “કહેતામાં કારણ મેં જાણ્યું, માનતો મમંજ એહ રે;
 અતુરશિરોમણિ! એની ઉપર કરીએ ઘટે કંઈ નેહ. લલિતા.
 કહ્યું કોઈનું એ નહીં માને હાવાં કાઠિ પ્રકારે રે;
 દયાના પ્રીતમ! મને એમ સૂઝે છે—યાશે કારજ આપ પધાર્યે” લલિતા.

★

પ્યારીને મનાવા

પ્યારીને મનાવાને કારણ રે મોહને મનમાં મત્વ વિચારી.
 પ્રભુજી પોતે પધાર્યા રે સુંદર રૂપ સુંદરીનું ધારી. પ્યારીને.
 નવસમ વરસનાં નૌનમજેજન સ્વરૂપતણા બંડાર રે;
 અંગઅંગ પ્રતિ અમિત માધુરી, શુ વર્ણુ શયુગાર? પ્યારીને.
 પીળા પટોળા પહેરી પ્રેમદા, માંત્ર કંચુકી કાળી રે;
 મુનિજનને મન મોહ ઉપજાવે એવી આંજી આંખ અણિયાળી. પ્યારીને.
 નખસિખ શોભા ક્યાંકગી વર્ણુ? આશરણનો અહીં અંત રે;
 અનુપમની ઉપમા શી આપુ? પાર ન પામે અનત. પ્યારીને.
 એવે અદ્ભુત વેશે રામા રાધા સમીપે આવ્યાં રે;
 ચક્રિન ચર્ષ જૂજુમાનનદિની બાવ સહિત બોલાવ્યાં. પ્યારીને.

“ક્યાં રહો છો ? સખી ! ક્યાં જવું છે ? શું છે તમારું નામ રે ?
 જૂથ્યાંસરીખાં શું શોધો છો ? કહો, કાનું છે કામ ?” પ્યારીને,
 “શ્યામળા સખી ! છે નામ અમારું, વસિયે અમે નંદ્યામ રે;
 જોવાને અથે જાશું અમે નદવર સુદરસ્યામ.” પ્યારીને.
 કામની કહે, ‘કાંઈ કપટે હું ખાણું નહીં તો એ નિશ્ચયે જાશે રે;
 મુજ કરતાં રૂપે છે રડી, દેખતાં લાલ લોભાશે.’ પ્યારીને.
 શ્યામા કહે, ‘સખી ! એ કારણ તમે જૂલે કદપિ ન કરશો રે;
 મળતાં મોહન જૂરડી નાંખશે તે પૂઠેપૂઠે ફરશે રે. પ્યારીને.
 આપણુ સાચો રનેહ કાળિયે, લીળિયે પરસ્પર કાલ રે.
 તમે કહો તે અમે કરું, તમે પાળો અમારો બોલ.’ પ્યારીને.
 ફરી મોહ્યાના સમ ખાધા ને વચન પરસ્પર લીધું રે;
 પોતપોતાનાં મનમાં ફૂલે જે ‘અતુરપણું મેં કાધું !’ પ્યારીને.
 રાધા કહે, ‘સખી ! માગું—તમે શ્યામ સખી પે ન જાશે રે;’
 સખી કહે, ‘હું પણ એ માગું—તમે તે ઉપર મારીસાશે.’ પ્યારીને.
 ફરી મોહ્યાના સમ ખાધા ને પાળ્યાં વચન થઈ રાજી રે;
 વળતી બહાલે નિજ રૂપ પ્રકાશ્યું ! જોતાં જુવતી લાજી ! પ્યારીને.
 પ્રભુએ પ્રેમદા પ્રસન્ન કરીને પ્રેમે આલિંગન દીધું રે;
 વિયોગતાપ ટાળ્યા, અધરામૃત બન્ને પરસ્પર પીધું. પ્યારીને.
 છૂટ્યું માન, એકરસ થઈ પોહ્યાં, આનંદ ઊર ન સમાય રે !
 એ દંપતીની દાસી થાવાને દાસદયો ગુણુ ગાય. પ્યારીને.

✽

૫૪

વાંકું મા જોશો !

વાંકું મા જોશો વરણગિયા ! જોતાં કાળજામાં કાંઈકાંઈ થાય છે !
 હો જ રે ! વાંકું.

અણિયાળી આંખે બહાલમ ! ગ્રાણુ મારા પ્રેમા છે;
 મોહન મુખકું જોઈ મન માડું મોહાય છે, હો જ રે ! વાંકું.
 મંદમીડી હસણી તે તો મોહનીનો ફેદ છે;
 તેમાં પડ્યા પછી કેણે નીકળાય છે ? હો જ રે ! વાંકું.

નખશિખ રૂપ રસિક, મધુર, મનોહર;
 ત્યાં જોઈ ત્યાં આંખ ફરી જાય છે! હો છ રે! વાંકું.
 નાસિકાનું મોતી મૂખી રહ્યું છે અધર પર;
 તેમ મન મારું હાં રે જોવા ખાય છે! હો છ રે! વાંકું.
 અખળાજન મોહાય તેમાં કોતક કહેવાય નહીં;
 મોટા કામજેવા ફૂટ્યા બહવાય છે! હો છ રે! વાંકું.
 આતુરતા આગે અંતર દાય દદં છે;
 તે પર આધીન યજી સહેવાય છે, હો છ રે! વાંકું.
 નટવર નાગર રસિક મુગ્ધમણિ;
 જગમોહન રૂપ શાસ્ત્ર ગાય છે, હો છ રે! વાંકું.
 દયાના પ્રીતમની મીઠી મોરલી મૂણી જોણે
 તે તો વલ્લુમૂલે સર્વ વેચાય છે! હો છ રે! વાંકું.

✽

૫૫

વશકરણી વાંસળી

વશકરણી છે તારી વાંસળી, જોતાં વશ ફરી છે પ્રજનારને,
 હો છ રે! વશકરણી.

સ્વર મૂણીને હું તો શુદ્ધબુદ વીસરી,
 કદમાં મરદ મર્દ છે મગી, હો છ રે! વશકરણી.
 મુધાયજી રે સ્વાદ એમાં છે ધણો,
 મુને સાકર કરતાં લાગે છે ધણી મગી, હો છ રે! વશકરણી.
 ચટોલા લાગ્યો રે એરી ડંખથી ના જિનરે,
 એરી ઝાગી છે તે કરતાં વળી, હો છ રે! વશકરણી.
 પરકેરા કામકાજ કાંઈ નવ મુને,
 હવે લોકકદે, એ તો ચિત્તયજી મગી, હો છ રે! વશકરણી.
 રાસધ્યાનો પ્રીતમ પ્રેમનો પયોધિ મગ્યો,
 પ્રીતમની પૂર્વતણી એ રૂણી, હો છ રે! વશકરણી.

✽

નંદકુંવરનું સર્વસ્વ

નંદકુંવરજીનું પ્રાણજીવનધન રાધા રંગીલી મૃગયાનેણી રે લોલ !
અખિલાનંદદાયક અલખેલો છેલો, તું તો તેને સુખદેણી રે લોલ ! નંદકુંવરજીનું.
ફીરતીકુમારી ! ભૃષુભાનદુલારી, પ્યારી શેષમહેશની માતા રે લોલ !
તે ગિરધર તારા ચરણ સેવે છે, જેના સેવે ચરણ શિવધાતા રે લોલ. નંદકુંવરજીનું.
શ્રીમહાસદ્ગીજીની અંશવિભૂતિ, જગસુંદરી શિવાદિક નારી રે લોલ;
ક્યાં લગી વર્ણું રૂપ રૂપાળી રાધા ? કમળા તે કળા તારી રે લોલ ! નંદકુંવરજીનું.
વેદસરીખા જેતો બેદ ન જાણે, મોટા મુનિવર વાંછે પદરેણું રે લોલ !
તેણે તુંને કરી દાર દેવાનો, મણિમુકુટ લોચનનું ધરેણું રે લોલ. નંદકુંવરજીનું.
ચક્રારચંદ્ર કૃણીમણિ, જમ્બજલ, ઉપમા શું દઉં ? પડ્યું કાચું રે લોલ;
પાસે બેઠો છે પિયું પ્રતીત ન માને, જાણે સ્વપ્ન દશે કે આ તે સાચું રે લોલ !
નંદકુંવરજીનું.

જેવી પ્રીતમજીને પ્યારી પ્રિયાજી, તેવા પ્રીતમજી છે તુંને પ્યારા રે લોલ !
અઢેકનાં છે તમો પ્રાણ પરસ્પર, નેનણીલીના તારા રે લોલ ! નંદકુંવરજીનું.
અમૃતથી અધિકી રાસકીડા સદા છૂંદાવનમાં કરિયે રે લોલ !
ભામણી લઈ લક્ષિતાદિક કહે છે, અમો રસ હૃદયામાં ભરિયે રે લોલ. નંદકુંવરજીનું.
અખંડ અવિચળ રાગે આ જોડી ! અમો જીવિયે જોઈ નિશદ્દાડો રે લોલ !
નિજજગથી નિજ જાણી દયાને આપો પ્રેમ જુગલપદ ધાડો રે લોલ !
નંદકુંવરજીનું.

★

૫૭

મહાલે પધારો

મહાલે પધારો મારા રાજ ! માણીગર ! મહાલે પધારો;
જ્ઞાલ પધારો મ્રજરાજ ! માણીગર ! મહાલે પધારો.
કરી રાખી છે એકડી, ધણા દિવસની ગોક;
રાજ મળે તો કીજીએ, આવી રહી છે મારે જોડ. માણીગર !

હું પણ ઘની ગવરી, વાંચ અવાની ઘાજ,
 જોમન સ્દેરે જાય છે, માણોને મારા રાજ! માણીગ!
 દુસગખી બહુ આપને, મારે તો એક આપ,
 ગદેવાનું નથી રાજ વણ, કેને કદ પરિનાય? માણીગ!
 મેજ સમારી પૂવડે, આનંદ ઊગ ન માવ,
 પ્રાણજીવન! ત્યાં પેદા, હું તો તગાનીય પાવ. માણીગ!
 પ્રીતમ! દાસદયાનણા ઓમજવાજુમાર!
 બસા દિવસની દોસ છે, પૂરે પ્રાણઆધાર! માણીગ!

★

૫૮

અગમ પ્રેમપંથ

મુલો! ઓધવજ! પ્રેમનણો પય અગમ તમે સુ જાણો?
 સ્નેહસાગરનું નથી પીવું પય ત્યાં સગી જોમ વખાણો.
 જુઓ પ્રતિપદ થત જોનો મીઠો, તે પુરુષ અમે માણ્યો ને દીગ,
 ક્યા યોગ દરે તે ઊર બેસે? મુલો! ઓધવજ!
 બીજા વાન્યુ સ્નેહનું સુખ છે જાણી, નિશ્ચ આનંદદશ સિ અંગેદહપણી;
 દણ્યુ ત્યારે લણ્યુ કુજગણણી! મુલો! ઓધવજ!
 ત્રીજ ગત્ય મારી તનથી એવી, એ કપની કંથે કીધી જેવી,
 મગા દિદરી કંસતણી તેવી. મુલો! ઓધવજ!
 ચતુર્થી ચતુર હું એને લરેલી, નામ સુવક એક સવે' કરેલી,
 પ્રભુ તે ચતુર્થાર્થ મેલી વહેલી. મુલો! ઓધવજ!
 પંચ મિથ્યા નવ કહે આજ લણુ, પ્રીત ના કિયે 'અદુ સવે' કણુ,
 અમે ના માન્યુ તે દુખ સણુ. મુલો! ઓધવજ!
 ધની સદુને સુખમા મો'ણુ, અમારે લાગે આન્યુ રોણુ,
 જોડ્યને વાગે પતિસુખ હોણુ. મુલો! ઓધવજ!
 સમ મિથ્યા લુગિના આજ લણુ, તમને તણુ કણુ નહિ જાણે કણુ,
 એમનું કણુ એમની પાસ - પુ' મુલો! ઓધવજ!

અષ્ટ મિલાપ હાવાં નથી થાવો, દારીના સંગીથી શો દાવો ?
 લહું અમને દુઃખ ! એને દહાવો ! સુણો ઓધવણ !
 નામે તે નેહ નથી એને, અમો સ્નેહવાળાં પડ્યાં વડા વેદને ;
 નહિ જાણિયે વિયોગ પીડે શેને ! સુણો ઓધવણ !
 દસમી અમો જાણી સરસ સાધી, તેનું ફળ આ વેદની પીડ લાધી ;
 તેની ઝાળે નિશદિન દેહ દાધી. સુણો ઓધવણ !
 એકાદશી શ્રીકૃષ્ણ અમો સેવું, અન્ય કાચકી નથી લેવુંદેવું ;
 અમને નિશ્ચે સૂઝે એવું. સુણો ઓધવણ !
 દ્વાદશે માસ સુખ દીધું શ્રીજી, તેમાં શરદઋતુની ગત બીજી ;
 રતિરસમાં ભીંજીને ભીંજી. સુણો ઓધવણ !
 તેરશ હાવાં અમો ક્યાં મળિયે ? કાણુંકાણું સુખ સાંભરે ને અળિયે ;
 ખાધી સાકર, લૂણ કહો ક્યમ મળિયે ? સુણો ઓધવણ !
 ચૌદસ જેનું જ્યાં ચિત્ત ભમે, તે યોગ સાધ્યે તે શાનું શમે ?
 અમારું મન સદા શ્રીહરિમાં રમે. સુણો ઓધવણ !
 પુણ્યે મેં કાધું પણ નહિ પૂરું, મળ્યું રત્ન અમૂલ્ય ગયું ફરું ;
 પહેલું સુખ પામી હાવાં ઝૂરું. સુણો ઓધવણ !
 એમાં સવે' તિથિ સોળે આવી, વેહે વિયોગરસ ભરી નિત્ય ગાવી ;
 તેથી દયાનો પ્રીતમ વસે જર આવી. સુણો ઓધવણ !

✽

૫૯

મધુપદૂત

પડવે પ્રણયજન પાખે કે ધીરજ નવ રહે રાખે ;
 અનુભવી લહે ન જાણે ભાખ્યે, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 ખીજે સહુ સ્ત્રીજની બાળા તલખે ત્રિભંગલલિતે ટાળા ;
 પ્રીત કરી દીધી પાળા, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 ત્રીજે તાપ ધણો તનમાં, વેદજવાળા પ્રગટી મનમાં ;
 ફળ ન પડે રજનીદનમાં, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 ચોથે ચિત્ત ભૂધરમાંદીં ભમે, અન્યનું જોલ્યું પણ ન ગમે ;
 એ દુઃખ ઓસડી ન શમે, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.

પંચમી પેર ન સૂઝે કદી, ઝેરી તે નટવરનાગે ડસી;
 લહેર મદન રોમરોમ વસી, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 છટ્ટે છળ છબીએ કાધો, મતલબ સાધી દગો દીધો;
 પારધીની પેરે પ્રાણ દીધો, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 સાતમે શોખલડી સગે નિત્યે રમે રસિયો રગે;
 તે અસિ લાગે અંગે, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 અષ્ટમી અંતર દુઃખ સાલે, દાનું ધન, કાઈ સુખ મહાલે;
 રહિયે બળા । કાઈ નવ ચાલે, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 નોમે નંદકુંવર નાંવ્યા, જોગના સદેશ કહાવ્યા;
 જોગ તો કુખજને લાવ્યા, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 દશમે દાવાનળ પ્રગટયો, વાયદાકરો દિન વટયો;
 ના આવ્યો, એ લાસ લટયો, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 એકાદશી એક દિન દત્તી પાસે દત્તા ન્યારે પ્રાણપતિ;
 ક્યમ પ્રગટ કરું ગૂટ ગતિ ? મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 દ્વાદશ સૂરજતણો તડકો તે ત્રેહતાપતણો કડકો;
 તેથી અધિક મુજબીર લડકો, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 તેરશ રીત ક્યહાં દાવા કુંજ સંકેત કરી જાવાં ?
 ક્યાં તે અધરામૃત પાવાં ? મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 ચૌદશ સુખ નોતું લેખું, તે તે દિશા દુઃખકું દેખું;
 કારણ ? એ પિયુ નવ પેખું, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 સરદપૂનમ આવી સુખરાશિ, વ્હેલા આવોનીધેર મનવાસી !
 રાસ રમો સંગ લઈ દાસી, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.
 એ પંદર નિયિ તે વરણી પ્રીતે, સ્નેહસદેશની રીતે;
 દાસદયે ગાઈ તે ગીતે, મધુપ ! શ્રીમાધવને કહેજો.

✽

૬૦

✓ રાધાવિરહ

કારતકમામે મૂળી ગયા કંથ રે સખી । મુને,
 હું તો જોડ છું પિયુજનો પંથ રે ખેળખે,

મેલ વાષે ગાતાં ગુણુઅંચ રે રાધા કહે,
 સહિયર! મારી રે, બહુલમજીઘેરના આવ્યાજી. સખી!
 માગસરમાસે મદિર ખાવા ધાય રે સખી! મુને,
 મુને ક્યહું ચે કશું ન સોદાય રે બહાલા વિના,
 મારે પલક કલ્પસમ થાય રે, કોને કહું? સખી!
 પોપમાસે પિયુજી પરદેશ રે, સખી! મારા,
 હું તો એકલડી ક્યમ રહેશ રે આ રતમાં?
 મારું જોજન બાળે વેશ રે કૂંચું જોની. સખી!
 માહે મન મળવા અકળાય રે અલખેલાને,
 નાંકયું ધીખે કાળજ, ના કહેવાય રે દુઃખ કોઈને,
 મારે રાતદિવસ રોતાં જાય રે બહાલા વિના. સખી!
 ફાગણ અગિયગુલાસે રંગરોળી રે ફસર જોડે,
 શામળિયા વિના સૂતી પડી ટોળી રે સાહેલીની,
 મારે હેયે પ્રગટી છે હોળી રે મેહે અમિની. સખી!
 ચૈત્રે અંદર્યદ્રિકા ફૂલી રે છુંદાવનમાં,
 વેલવૃક્ષલતા રહી જૂલી રે જમુનાજીમાં,
 મારે જોવાનું સુખ ગયું બિલી રે પ્રીતમ પાખે. સખી!
 વૈશાખે મજ સૂનું સૌ લાગે રે બહુલમ વિના,
 મુને મેહનાં બાણુ જીર વાગે રે, કોને કહું?
 મારુ એ દુઃખ કોઈથી ન ભાગે રે કૃષ્ણ વિના. સખી!
 જોઠમાસે જ્વાળા ધણી લાગી રે કાળજડામાં,
 બહુલાજીએ શોકમ કરી છે સુભાગી રે સજીતાં સખી!
 આપણે સર્વ ક્યાં નિર્ભાગી રે નટવર વિના. સખી!
 અષાઢમાસે ગગને ધન ગાળે રે સખી! સૂણો,
 મોહન પાખે મારું મન ઘણે રે, કોને કહું?
 પીઠાઈ પ્રભુ નવ લાળે રે વર્ષાઋતુ. સખી!
 શ્રાવણમાસ સરવડે વરસે રે, સખી! મારું
 મન મળવાને ઘણું તરસે રે મોહનજીને,
 રોદશ ન્યાણું, ક્યહું નવ દરસે રે દામોદરજી. સખી!

લાદરવે લાથી વીજળી ચળકે રે, સખી ! જોતી,
 રોલા જોતા આખે આસુડાદળકે રે, કાળજ ધીખે,
 જાણે મૃત્યુનું પીતામર ઝળકે રે એતુ દીસે ! સખી !
 આશ્વિનમાસે તો રમવાને રામ રે બહાલો આવ્યા,
 બહાલે પૂરી સહુ પ્રેમદાની આશ રે, આનંદ વધ્યો,
 શુભ માય દયો કૃષ્ણનો દાસ રે જોડી કર,
 સહિયગ ! મારી રે બહાવમજી ઘેર આવ્યા જી ! સખી !

★

૬૧

૪ રાસલીલા

વાગે વૃંદાવનમાં વાંસળી રે, જીભોજિભો વગાડે કહાન;
 નાદે વેધી મુનિવરપાસળી રે, નવ રહી કોને સાન વાગે.
 તરુની શાખાઓ ઝૂમી રહી રે ચરણે નમવાને કાજ;
 વેથી વૃક્ષ સાથે ઝૂમી રહી રે, ભાગ્ય અમારાં આજ. વાગે
 જમનાનીર આલે નહીં રે, મૃગને મન મોહ થાય;
 પ ખી માળામા મહાલે નહીં રે, નાદ સૂણી ન રહેવાય ! વાગે
 વાછરુ કાન દહને સાભજે રે, કરે નહીં પવપાન,
 ગાયો ગાળા તોડી ત્યહા પજે રે નાદ સૂણવાને કાન વાગે
 ફૂલ્યા કમળ, લળ ટાટડી રે, દીમે જીલિયો છે લાણી !
 શાંકર સમાધ મેલી રહ્યા રે, યયુ જગતને જાન્ય વાગે
 કાને પડિયો તે મળળી નારને રે બહાલાજનો રે નાદ,
 તારુ પદ પામે નિજ ધામને રે, ધાર્ધ મયા સો સાદ વાગે
 એકે નેપૂર કાને ધાલિયુ રે, ચરણે પહેરી છે જાય,
 એકે કલ્પ માથે ધાલિયુ રે, એલી ધર્મ છે બેદાસ. વાગે.
 એકે કુમકુમ કાળજ રેલિયુ રે, ટપકું કીધું છે માય,
 એકે ખાડુ થાવ્યુ અંચગે રે જોડા દીનદયાળ. વાગે.
 એકના કરમા દાળિયો રે, ખીની આવી એક નીંગ,
 એકે ઊંચું રડનાં મેલી ધર્મ રે, આલી જમનાને તીર વાગે

એકના સ્વામીને મન આમળો રે, જાવા દીધી નહીં નાર;
 કર જોડી કહે છે કામની રે, 'મને જાવા દો નિરધાર.' વાગે.
 સંગમાંની પો'તી સવે'લામની રે, પછી બેઠો ધસવા હાથ;
 રીસ તજીને રીસાજવે રે દીન થઈ દીનાનાથ. વાગે.
 સવે' પહેલી જઈ તે મળી રે, તેની દેહ પડી ધરમાંવા;
 મોહનજીના અંગમાં જઈ મળી રે, થાય અચરજ સહુ ત્યાંવા. વાગે.
 કુળનો ધમ' નથી ઓ નારીઓ! જાઓ પોતાને દામ,
 ધન્ય! ધન્ય! તમારી રીતને રે, મેઘ્યાં ધરનાં તે કામ! વાગે.
 આપણા ધરનાં તે કાજ ન મૂકીએ રે, આવી કરીશું કાલ;
 વચન બહુલાજીનું સાંભળી રે, ગોપી બોધ્યાં સહુ વ્હાલ વાગે.
 'હાવાં કેમ જઈએ મંદિર ફરી રે? અમે તજીશું તન;'
 દેખી ગોપીજનની પ્રીતશું રે હરખ્યા શ્રીભગવન. વાગે.
 હાવાં આવો આપણુ સહુ મળી રે રમીએ રૂડેરા રાસ.
 એકએક ગોપી વચ્ચે નાચને રે નિરખે રૂડી પેરે પાસ. વાગે.
 માંહોમાંહે ભરાવી બાથને રે કહો કેમ જઈએ ઘેર?
 વચમાં લીધા વળી નાચને રે, રૂપ જુએ રૂડી પેર. વાગે.
 વિમાસે રથામ ને રથામની રે, જીરની તૂટી છે માળ.
 વાધી શરદ્ધૂનમની રાતડી રે કીધી શ્રી રે ગોપાળ. વાગે.
 લીલા દેખી કુંજધામની રે પવન થયો ગતિભંગ.
 દેવતા વૃષ્ટિ કરે પ્રસન્ન થઈ રે દેખી પ્રજાને જિમંગ. વાગે.
 બ્રહ્માદિક જાણે જોઈએ જઈ રે લીલા ગોકુળચંદ
 જેમ અન્ન વિષે ઓપાઈ છે રે, તારા વચ્ચે જેમ હંદિ. વાગે.
 —એ રાસલીલા જે ગાયે ને સાંભળે રે તે પામે નિજધામ.
 પાતક સવે' શમાવળે રે કહે જનદ્યારામ. વાગે.

★

૬૨

હરિની બાળલીલા

સજ્જન! સાંભળો રે, હરિની બાળલીલા કાંઈ ગદ્યશું,
 કોટિક કલ્પના રે પતિતપણાથી પાવન થાશું.

હંધર અખિલતણા રે, લેનું કરે શેપશિવ વંદન,
 લક્ષ્મણસજ્જ પ્રભુ રે માટે યથા નંદના નંદન-
 ગોકુળગામમાં રે નિત્ય યશોભતીધેર આનંદદેલી,
 કાલતોતલાં રે મુતનાં વચન સૂણી ચાપ ધેલી.
 મોહન મૂરતી રે સહેજે દોડેથી મોહ લાગે,
 તે દુરિ હઠ કરી રે, 'મા ! મા !' કહીને માખણ માગે.
 પાગે લંગરી રે, છમછમ કરતો છમીલો ચાલે,
 લટકે લાડકો રે રંગત લાકડી કર જાલે.
 કટિ કંદારડો રે ચરણ ધરંતાં ખમખમ ભાલે,
 લટકે હૂમણ રે, શોભા નહિ કાઈ તેની તોલે.
 પોંચાંસાંકળાં રે કરમાં કંચનકંકણ ગોમે,
 પોંચી બહેરખાં રે બાબુબંધે બહુ મન લોભે
 જર પર સાંગણુ રે, સિંહનખ શોભે મોતજુમદિયો,
 મણિમુક્તાતણી રે માળાઓ જઈ નાજી અડીઓ.
 મોહન મુખકું રે ગરદપૂતમચરીયડી બહુ સારું,
 નિમંળ નાસિકા રે મોતી લળકે, મોચું મન મારું-
 લીલવટ લાલણું રે શોભે કુમકુમચિંદુ દીધું,
 આંછ આંખડી રે માછ ગાલનગરિયું કીધું.
 કુડળ કાનમાં રે પડ્યાં પ્રતિબિંબ કપોળે જગકે,
 જૂમણવેળિયું રે મોતીલરિયું લટકે લળકે.
 મુખ પર જૂમતા રે દુરિને ખિટલિયાળા ફેર,
 છબિ ધનશ્યામ છે રે, મનમોહન પ્રભુ બાળકવેશ.
 મુખ દધી લેપિયું રે, નિરખે જર ભરી આવે વ્હાલ,
 પરમ આનંદનો રે સાગર શ્રીનવનીતપ્રિય નંદલાલ.
 એવો લાડિલો રે હમકે ચાલ હમકતી ચાલે,
 મહીકું વલોવનાં રે ગોવિંદ ગોગા ને રવી જાલે.
 બોલે તોતણું રે, દણુકણુનો કાનડ ચાપ કાલો,
 'માડી ! ધવગવની રે,' હઠ કરી કહેતાં લાગે વ્હાલો.

પાનો જીભયોં રે, કાકા દબને કંઠે લપટાવે,
 શિર સુંધી કરી રે. લબને જીજે ધવરાવે.
 ગોવિંદ ધૂંટડે રે દુધ પીએ, જસોદા મુખ જોય,
 પુચકારી કરી રે જનુની આંખનાં આંસુ લ્હોય.
 તૂમ થયા પછે રે માજી વિવિધ રમકડાં આપે,
 ખેલે આંગણે રે, ગોપીજન લઈ હૃદયા આંપે.
 બાળકવેશ છે રે પણ મુખ છાનું સઘળું આપે,
 કાઢને કહે નહીં રે, અઝળા અતિ આનંદ જીર વ્યાપે.
 લેતી ભામણાં રે, નિરબે શિશુ માટે મુખ ચૂમે,
 ઘેર જવાય નહીં રે, લલચ્યું લાલ વિષે મન ધૂમે.
 રમતાં આંગણે રે કદંમ વળગ્યો છે શ્રીઆંગે,
 ખડેક બરાસની રે ઝાઝી ફેલી છે હરિસંગે.
 —એવા રજભર્યા રે વજનું પૂંજ મહી ફરે પૂંઠે,
 પડી જવાય છે રે, ગોપી હસી પડે વળા જીઠે.
 મળની સુંદરી રે લાલચ માખણતણી બતાવે,
 અંતર પ્રેમથી રે પ્રભુને થેધથેધ થનક નચાવે!
 બાળચરિત્રનો રે આનંદ એવો મજજન માણે,
 મજવાસીતણા રે લાભતણા કાઈ પાર ન જાણે.
 ‘નેતિ’ નિગમ કહે રે, અગમ અગોચર સૌથી અજગો,
 તે પ્રભુ પ્રેમથી રે આહીરહતિ આવી વળગ્યો.
 કીકાઅવતાર ધણા રે, શિરોમણિ મજલીલા મજરાણો;
 દાસદયાતણા રે પ્રાણજીવનધન એ પ્રભુ જાણો.

૬૩

ગોપીઓની ફરિયાદ

‘કુંવરને વારોની રે મજરાણી!’
 સહુ મજનાર મળીને આવી, શ્રીયસોદાજીને ધામ રે;
 ‘લાકડવાયો મુત્ર કર્યો કયમ? વસિયે ગોકુળગામ.’ કુંવરને.

એક કહે, 'જળ ભરવા જાઉં ત્યારે ધરમા પેસે ગિત્ધારી રે,
 માનશે નહિ, પણ માડી! કહું, તમે સાલગોને ગતિ મારી કુવરને
 સાચુસતાડ્યુ દોષ જે મારુ તે દાણુમાં એ શોધી કાઢે રે,
 પટોએ નહિ તો પિંડા મારે ને, તે ન પહેલ્યે તો પાડે' કુવરને
 ત્યારે માતાજી એમ બોલ્યા, 'તમે ચતુર ચર્ધ કા ચૂકા રે'
 જ્યાં એની દૃષ્ટે પડે નહિ વસ્તુ ત્યાં અધારે મૂકા કુવરને
 એક કહે, 'મે એ પણ દરી જોયું, મૂક્યું અધારમાહે રે,
 એને શી ચિંતા? થાય અજ્યાગું જર્ધ બિમો રહે જાહે' કુવરને
 કૃષ્ણમાત ત્યારે એણી પેરે બોલ્યા, 'તું ઘેની ગોપી! શીદ માએ રે'
 મહીમાખણુ બિયુ શીકે મેનો, ત્યાં એ બાળક નહિ પટોને કુવરને
 તવ બોની એમ બાળા, 'આવો, હું શીકાની ગત દેખાડુ રે
 શાણા સુતના જુઓ પરાક્રમ, થાયે અતર ટાહું કુવરને
 નાકડી લેઈ ચડે અનુભગ પર શીકિયી લઈ સડુ ખાય રે,
 સખાને આપે ને તેથી વધે તો માનડાને પાપ' કુવરને
 માતા કહે 'અનુભગથી ન પહેલ્યે એવું બિયુ તમે બાધો રે
 મટ્ટીતણુ મુખ વચ્ચે વીંગીને મોપદોગડે લઈ સાધો' કુવરને
 'હજુ તમો પણ લમણુ લાડનાયાના ન જાણો માતા રે!
 ધરમા ગરીબ અને બારણે બીજે, રીતે તે નલે વાત કુવરને
 એક સખાની ખાધે ચડીને અતિ બિયુ પણ આપે રે,
 તેથી ન ફાવે તો દોણી મેરે કાણી, ધાર તણે મુખ રાખે' કુવરને
 ત્યારે માતાજી કહે, 'એ બાળકને હું મ્હં રીતે ખાડુ રે'
 મહીમાખણુને મજૂસમા મેની દોની ત્રિયા! તપહા તાણુ' કુવરને
 એક કહે, માડી! એમ કરે તો થાય છે જમણુ જાન રે
 ખાવા ના પામે ત્યાં ખીજ દે ગાગો, લાગે પાત બહુ કહાન' કુવરને
 કાંઈ ન ચાહે તો છોડે વાછરડા, વેળા નિના ધવરાવે રે,
 સૂતા બાળકને જઈને જગાડે, મોટિયો દેખી રડાવે' કુવરને
 એવું સાલગોને કહે રાણીજી, 'દેસ સિખામણુ બાઈ રે!
 મદિરમાં પેરો તમો દેખો તો લાવજો એને સાહી' કુવરને.

‘અરે માતા ! મેં એક દહાડે સંતાર્ધ આવતો હોયો રે;
 પેસી સદનમાં ખાવા વળુધ્યો એટલે જાગે મેં ઘેરો. કુંવરને.
 મેં કહ્યું, ચોર ! આવ્યો આજ ઘરે, નહિ જાવા દઉં, અદેશ રે;’
 મરડી મૂઝ એણે કહ્યું મુજને, ‘હું જાશ, તું જોઈને રહેશ.’ કુંવરને.
 કરી કળા એક મહી ભર્યું મુખમાં એટલે જાગે મેં જાણ્યો રે;
 ક્યો કાગળો મારી આંખમાં, હું ચોળવા રહી, એ ચાલ્યો !’ કુંવરને.
 એક કહે, ‘મેં જાણ્યો હતો આજ, તોપણ એ નવ ગાંધો રે;
 ત્રોડી મુજ મુક્તાશ્નમાળા, હું વીણવા રહી, બહાલો નાડો !’ કુંવરને.
 એટલામાં એક અબળાએ આવી કહ્યું, ‘જુઓ, લાવી છું આશી રે;
 છેડો જિઘાડે તો પુત્ર પોતાનો ! લજવાણી, પડી દાસી !’ કુંવરને.
 એવું જોઈ જસોદાજી બોલ્યાં, ‘આવાં સાચાં સહુ હોશો રે;
 મારો લાલ મારા લવનમાં પોદ્યો, આવશે જાગી તો જોશો.’ કુંવરને.
 —એવું કહેતાં પ્રજા આંગણે આવ્યા નિદ્રામાંથી જાગી રે;
 જસોમતી કહે, ‘જુઓ આ મારો બાળક, સુવતી ! સવં તમે જૂઠી !’ કુંવરને.
 પ્રેમકટાક્ષે કરી સહુ કામની સામુ શ્રીકૃષ્ણે જોયું રે;
 લોટપોટ થઈ ગઈ સહુ લલના, પ્રીતમમાં મન પ્રાપ્ત. કુંવરને.
 સામાસામી લોચન મળતાં કરી સમસ્યા જાતી રે;
 સરવે કહ્યું, ‘આવજો મારે મંદિર,’ મોહને લીધું તે માતી. કુંવરને.
 ગોપીગોવિંદલણી ગત ન્યારી ! શું જાણે સંસાર રે ?
 હૈયે હેત ને વટે વદનથી, કોણ લહે તેનો પાર ? કુંવરને.
 શીખે, સાંભળે, ગાય એ ગરબો શ્રીકૃષ્ણઆજયરિત રે;
 કહે હયો, ‘પ્રજા પ્રસન્ન થાય તેને, પતિત થાય પવિત્ર.’ કુંવરને.

✽

૬૪

વિરહવિલાસ

ઓપધવ ! અલબેલાને કહેજો કે ન્યમ અમો કહાવિયે રે લોલ !
 હાવાં તો હદ થઈ છે નાય ! કે ગોપુજ આવિયે રે લોલ !
 ટાટિ કલ્પસમી પણ જાય કે દિન કેવડો કહું રે લોલ ?
 માસવરસ એમ વીતે બહાલમ ! કુઃખ કેટલું સહું રે લોલ ?

એક કહે, 'જળ લાવવા જાઉં ત્યારે ઘરમાં પેસે ગિરધારી રે;
 માનશે નહિ, પણ માડી! કહું, તમે સાંભળોને અતિ મારી. કુંવરને.
 સંમિતું સંતાડ્યું હોય જે મારું તે ક્ષણમાં એ શોધી કાઢે રે;
 પહોંચે નહિ તો પિડા મારે ને, તે ન પહોંચે તો પાડે!' કુંવરને.
 ત્યારે માતાજી એમ બોલ્યાં, 'તમે ચતુર થઈ કાં ચૂકા રે?
 જ્યાં એની દષ્ટે પડે નહિ વસ્તુ ત્યાં અધારે મૂકા. કુંવરને.
 એક કહે, 'મેં એ પણ કરી જોયું, મૂક્યું અધારમાંહે રે;
 એને શી ચિંતા? યામ અજવાળું જઈ જોએ રહે જાંહે.' કુંવરને.
 કૃષ્ણમાત ત્યારે એણી પેરે બોલ્યાં, 'હું યેલી ગોપી! શી શોધે રે?
 મહીમાખણુ જિત્યું શીકે મેલો, ત્યાં એ બાળક નહિ પહોંચે.' કુંવરને.
 તવ બોલી એક બાળા, 'આવો, હું શીકાની ગત દેખાડું' રે;
 શાણા સુતનાં જુઓ પરાક્રમ, યાથે અંતર ટાડું. કુંવરને.
 લાકડી લેઈ ચડે અનુબળ પર, કાઢી લઈ સહુ ખામ રે;
 સખાને આપે ને તેથી વધે તો મંકસડાને પામ.' કુંવરને.
 માતા કહે, 'અનુબળથી ન પહોંચે એવું જિત્યું તમે બાંધો રે;
 મદકીતણું મુખ વચ્ચે વીંટીને મોપદોરડે લઈ સધા.' કુંવરને.
 'હજુ તમે પણ લક્ષણુ લાડકવાયાનાં ન જાણો માતા રે!
 ઘરમાં ગરીબ અને બારણે બીજે, વીતે તે જાણે વાત. કુંવરને.
 એક સખાની ખાથે ચડીને અતિ જિત્યું પણ ચાપે રે;
 તેથી ન કાંવે તો દોંણી કરે કાણી, ધાર તળે મુખ રાખે.' કુંવરને.
 ત્યારે માતા કહે, 'એ બાળકને હું કઈ રીતે ખાતું રે?
 મહીમાખણુને મનૂસમાં મેલી દાની ત્રિયા! ત્યાં તાણું.' કુંવરને.
 એક કહે, 'માડી! એમ કરે તો યામ છે જમણું જન રે;
 ખાવા ના પામે ત્યાં ખીજ દે ગણો, લાંજે પાત્ર જહુ કદાન.' કુંવરને.
 કાંઈ ન ચાહે તો છોડે વાજરડાં, વેળા વિના ધવરાવે રે;
 સૂતાં બાળકને જાળે જાગડે, ચોંટિયો દેખે રડાવે.' કુંવરને.
 એવું સાંભળીને કહે રાણીજી, 'દેશ સિખામણુ બાઈ રે!
 મંદિરમાં પેઠો તમે દેખો તો લાવજો એને સાડી.' કુંવરને.

'અરે માત! મેં એક દહાડે સંતાર્ધ આવતો હોયો રે;
 પેસી સદનમાં ખાવા વળુધ્યો એટલે જાંઘને મેં ઘેરો. કુંવરને.
 મેં કહ્યું, ચોર! આપ્યો આજ દાવે, નહિ જાયા દડે, મહેશ રે;' કુંવરને.
 મરડી મૂછ એણે કહ્યું મુજને, 'હું જાણ, તું જોઈને રહેશ.' કુંવરને.
 કરી કળા એક મહી લઈ મુખમાં એટલે જાંઘને મેં આપ્યો રે;
 કર્યો કેાગળો મારી આંખમાં, હું ચોળવા રહી, એ ચાપ્યો.' કુંવરને.
 એક કહે, 'મેં આપ્યો હુતો આજ, તોપણ એ નવ માંદ્યો રે;
 ત્રાડી મુજ મુક્તાશનમાળા, હું વીણવા રહી, બહાલો નાહો!' કુંવરને.
 એટલામાં એક અળળાએ આવી કહ્યું, 'ભુઓ, લાવી છું આતી રે;' કુંવરને.
 છેડો જિઘાડે તો પુત્ર પોતાનો! લજ્જાણી, પડી દાસી. કુંવરને.
 એવું જોઈ જસોદાશ બોલ્યાં, 'આવાં સાચાં સહુ હોશો રે;
 મારો લાલ મારા લયનમાં પોડ્યો, આવશે જાગી તો જોશો.' કુંવરને.
 —એવું કહેતાં પ્રભુ આંગણે આવ્યા નિદ્રામયી જડી રે;
 જસોમતી કહે, 'ભુઓ આ મારો બાળક, યુવતી! સર્વ તમે જૂડી!' કુંવરને.
 પ્રેમકટાક્ષે કરી સહુ કામની સામું શ્રીકૃષ્ણે જોધું રે;
 લોટપોટ થઈ ગઈ સહુ લલના, પ્રીતિમમાં મન પ્રોધું. કુંવરને.
 સામાસામી લોચન મળતાં કરી સમસ્યા જાની રે;
 સરવે કહ્યું, 'આવજો મારે મંદિર,' મોહને લીધું તે માની. કુંવરને.
 ગોપીગોવિંદતણી ગત ન્યારી! શું જાણે સંસાર રે?
 હૈયે હેત ને વટે વદનથી, કોણ લહે તેનો પાર? કુંવરને.
 શીખે, સાંભળે, ગાય એ ગરબો શ્રીકૃષ્ણબાળચરિત્ર રે;
 કહે દયો, 'પ્રભુ પ્રસન્ન થાય તેને, પતિત થાય પવિત્ર.' કુંવરને.

✽

૬૪

વિરહવિલાસ

ઝોધવ! અલખેલાને કહેજો કે ન્યમ અમે કહાવિયે રે લોલ!
 હાવાં તો હૃદ થઈ છે નાય! કે ગોકુળ આવિયે રે લોલ!
 કાટિ કલ્પસમી પણ જાય કે દિન કેવડો કહું રે લોલ?
 માસવરસ એમ વીતે બહાલમ! દુઃખ કેટલું સહું રે લોલ?

હાવાં નથી રહેવાતું નાથ ! કે કહું છું કરગરી રે લોલ ;
 પાપે પડું છું પ્રાણજીવન ! કે પાસવ પાથરી રે લોલ.
 તાણવેલી લાગી તન કે મન તમમાં ભમે રે લોલ ;
 ખોલ્યું વેણુ ખીજ કાતું પશુ અમને ના ગમે રે લોલ.
 નથી મુને ખાનપાનનું ભાન કે નિદ્રા ના મળે રે લોલ ;
 આઠે પહોર વિચારે જાય કે કાળજીનું બળે રે લોલ.
 વ્યાકુળ થઈ છું પ્રીતમ પાખી કે કળ ના પડે કાણું રે લોલ ;
 એ દુઃખ કોઈને ના કહેવાય કે અકળાઈએ ધણું રે લોલ.
 અનુભવી જાણે એ દુઃખ, બાકી સૌ ઘેઘાં કહે રે લોલ ;
 પીડા પ્રીતતણી જ્યાં વ્યાપી ઝહાપણુ ના રહે રે લોલ.
 કાનુકે કાળજીનું કાર્યું કે કાંઈ સુઝે નહીં રે લોલ ;
 મેમકદારીનો ધા પાક અડ્યો રૂઝે નહીં રે લોલ.
 કાણુંકાણું મેહઆણે છુંદાય કે રૂઝ, કહો, કયમ વળે રે લોલ ?
 મક્કમ મળે જો મોહનમેળાપ કે દુઃખ સઘળાં ટળે રે લોલ.
 ઓધવ ! નિકુંજનું સુખ સઘળું કમમ શકીએ કધી રે લોલ ?
 પળપળ લીલા પ્રગટ કરી કાંઈકે કહેવાતી નથી રે લોલ.
 અખળા અંતરની અભિલાખા ના'વે કહેણમાં રે લોલ ;
 પિયુજી પૂરણુ કરતા નેહ ! શું વરણું વેણુમાં રે લોલ ?
 ઓધવ ! રનેહતણું દુઃખ સગપણથી અધિકું ધણું રે લોલ ;
 અનુભવીનું અંતર જાણે કે મુખડે શું લાણું રે લોલ !
 અણુમળતાં શું એકાંગી રતિ કે જોખમ જીવનું રે લોલ ;
 જાને કહિયે ! ધણું અમારે કરતવ દેવનું રે લોલ !
 ઓધવ ! આ દુઃખથી ધણું સારું મરણુ આવે બણી રે લોલ ;
 જીવ તો જાય તરત પાસુ અટકે, આશ આઘ્યા તણી રે લોલ.
 આગળથી નવ સમજ્યાં એમ જે પીણ પ્રીતમાં રે લોલ ;
 આ તો મુખ સાટે ઉદ્દેશ કે દોડે રનિરીતમાં રે લોલ.
 નથી એ દૃષ્ટવો ઉપાય કે બહાવાજી વિના રે લોલ ;
 માટે કહેજો જ્યમત્યમ આવે હુરિ જૂવી મુના રે લોલ.

અમળાજન અમો અવગુણખાણ, શું તમો નથી જાણતા રે લોલ ?
 ગુણસાગર છે ગિરધરલાલ ! રખે ઊર આણતા રે લોલ,
 હેવાનું હારદ સમઝો છે, શું કહિયે કયી રે લોલ ?
 જાણીતા થઈને દુઃખ દો છે એ ઘટતું નથી રે લોલ.
 પ્રેમતણી પોથીનો પાર ઉદ્ધવજી ! ના મજે રે લોલ;
 માટે કરજો એ જ ઉપાય કે બહાલમજી વળે રે લોલ..
 સદેશમાં શી શી વાત કહો અમે કહાવિયે રે લોલ ?
 માટે દાસદમાના પ્રીતમ ! નિજ ઘેર આવિયે રે લોલ.

૬૫

મહિયારીને

ઓ મહિયારી ! મોટા માણસની લગ્નન હું લેઉં છું.
 જુઓ વિચારી, આ મારગડે તુજને જાવા દેઉં છું.
 તારો કંસરાય તે કૃષ્ણ છે ? મારે મન આટામાં લૂણ છે,
 તે મારે મન એક તૂણ છે. ઓ મહિયારી !
 તમે કહ્યું કરોની કામિની ! જક આવો તે શા કામની ?
 નહીં જાવા દેઉં હું જામની. ઓ મહિયારી !
 તારું મુખ દેખી સુખ થાય છે, દુઃખકાં સૌ દૂર થળાય છે,
 માટે દયાપ્રીતમ તને આપ છે. ઓ મહિયારી !

૬૬

✓ મારે આંગણે આવો

આવોને અલખેલા ! મારે આંગણે,
 નવ દીઠે મુને થાય ધણો સંતાપ જો,
 મોહનજી ! મહેલામાં નિશ્ચે આવજો,
 હેડા મધ્યે જુઓ વિચારી આપ જો. આવોને..
 રાસ રમતાં બોલ્યા તે તો પાળાએ,
 થીકને જૂઠું આપ્યું મુને વચન જો ?

વચન આપેલું વેગી આવા કેમ થયા ?
 પ્રથમ જાણ્યે સોંપત નહીં તનમન જો. આવોને.
 પ્રીતલડી કીધી તો તે હવે પાળીએ,
 વચન જોલ્યા તે મિથ્યા કાંઈ નવ જાય જો.
 સમજાવી શીખામણ દેઈ રયામળા !
 વાયદા દઈને શીદ અમને તું વ્હાય જો ? આવોને.
 કામણુગારા ! કહ્યાં અમારાં માનીએ,
 કહ્યા વિના તો મુજથી નવ રહેવાય જો.
 મનમાં અકળાઈ પણ જાતે છું માનતી,
 શ્રીવિદુલવર ! કરજો મારી સાંચ જો આવોને
 આજ એકાંતે આપણુ મળીએ આ સ્થળે,
 રસ્તે દુરિજન દેખી કરશે વાત જો,
 દયાપ્રીતમના સ્વામી ! શરણે રાખજો,
 તરછોડીને શીદ કરે છે ધાત જો ? આવોને.

✽

૬૭

રાધાનાં મનામણાં

રાધે ! કહ્યું માનતી તું મારું રે,
 એમાં સુખ છે તેનું ને તારું. રાધે !
 શાની રીસ આવડતી આવી રે ?
 નથી મૂકતી માન મુકતી રે,
 તેનું કારણ દેની જતાવી. રાધે !
 રવિ પ્રગટ થશે ધડી બેમાં રે,
 પછી દ્વિત્વ જશે ક્યમ ત્રેદેમાં રે ?
 તેનું જોતી વિચારી હૃદેમાં. રાધે !
 શો મને મનસુખે આવે રે ?
 પ્રતિહત્તર કાંઈ ના જતાવે રે,
 કહે તો તે નમી પાપ મનાવે. રાધે !

બોમે શયનઆસન ક્યુ" છે રે,
 આ શું નેત્રમાં નીર લયુ" છે રે?
 દુઃખ આવકું શાને ધયુ" છે? રાધે!
 છુદ્ધ ક્યાં ગર્ભ સહુ તારી રે?
 ખેડી પિયુ સગે રોપ વધારી રે,
 એ તો બન્નેને દુઃખકારી! રાધે!
 ગુરુ થઈ સહુને શીખ દેતી રે,
 તે તું ક્યમ થઈ છે અલેતી રે?
 તેનું કારણ ક્યમ નથી કહેતી? રાધે!
 'શું કરશે હાવાં મુજને બોલાવી રે?
 રાખી મુગટમાં મનની લાવી રે,'
 —દીધું માનવું મૂળ બતાવી. રાધે!
 એમ સૂણી સખી કહે, તું તો ઘેલી રે,
 એ તો તારું પ્રતિબિંબ એલી રે!
 ફરી દેખાકું ચાલ સાહેલી!' રાધે!
 એમ સૂણી શ્યામા અદળક હળિયાં રે,
 જઈને પ્રાણપ્રીતમજી શું મળિયાં રે,
 બન્ને સુખસિંધુમાં લળિયાં. રાધે!
 સાત વાર ને માનચરિત્ર રે
 સૂણતાં સેકિઈ થાય પવિત્ર રે,
 દયાપ્રીતમની લીલા વિચિત્ર! રાધે!

★

૬૮

✓ આંખનાં કામણુ

કામણુ દીસે છે આલખેલા! તારી આંખમાં રે!
 બોળું ભાખ મા રે! કામણુ દીસે છે આલખેલા!
 મંદ હસીને ચિત્તકું ચોરું, કુટિલ કટાક્ષે કાળજ કાચું;
 અદ્યપિયોળી આંખે ઝીણું ઝાંખ મા રે, બોળું ભાખ. કામણુ..

નખશિખરપ ધણુ રઢિયાણુ, લટકું સવણુ કામણુગારુ,
 છાનાં ખજન રાખે પક્ષ પાખમાં રે, ભોણુ ભાખ કામણુ
 બ્હાવભરી રસવરણી વાણી, તારુણીનુ મન લે છે તાણી,
 શૂક્રીમા મટકાવી ખૂરકી નાખ મા રે, ભોણુ ભાખ કામણુ
 દયાપ્રીતમ નિરખ્યે જે થાયે તે મે મુખડે નન કહેવાયે,
 આ વિનતી આતુરતા, આવડુ સાખ મા રે, ભોણુ ભાખ કામણુ

★

૬૯

ઘટઘટમાં ઘર કીધું

તે તો ઘટઘટમાં ઘર કીધું, બહુદાનમ ! વરણાગિયા રે ।
 કાળજ કોરાણુ, કદપના ચર વાગિયા રે તે
 રોમરોમ રસિયો તું વસિયો, લવરેલવ રહેજે તુ ખસિયો,
 વિરહના અગારા અંગે જાગિયા રે તે.
 માતપિતા મહિયર સતાપે, સાસરિયાં અતિ આરત આપે,
 દુરિજન દુશ્મન સહુકો ખૂટે લાગિયા રે તે
 કહાન ! કટાક્ષ કરી તુ બાળે, તેમાનુ કર્ષ નહિ દસી વાળે,
 તે સાચુ સમગ્રી પીડે લોક અભાગિયા રે તે
 દયાપ્રીતમપ્રીત કરી ન ફાવી, વશુવેપારે જોખમ આવી,
 કદ્યુ ના માને પ્રાણુ થયા અનુરાગિયા રે તે

★

૭૦

રૂડા દીસો છો રાજેશ્વર !

રૂડા દીસો છો રાજેશ્વર ! મંદિર આવતા રે રૂડા.
 જરકસી જાગે મુંદર પ્હેરી, માથે બાધી પાધ સુનેરી,
 રૂડો રેટો ઓઢી મન લનચાવતા રે રૂડા
 હૈયે હાર ચુનાળી ફેરે, ચિત્તડુ રોડી રાખ્યું નોરે,
 ગજરાધાજીબાજુ મુજ મન લાવતા રે રૂડા.

કનકછડી મુંદર કર લઇને, ગંગાતિ ચાલો હળવા રહીને,
ચિત્તકું ચોરી મીકુંમીકું ગાવતા રે. ૩૬.
દયાપ્રીતમના નાચ! વિહારી, જાઉં વદનકમળ પર વારી,
હેતે શું બોલાવી તાપ શમાવતા રે. ૩૬.

★

૭૧

✓

કુંજમાં વાય છે વાંસળી !

હુલો ભારે કુંજમાં વાય છે વાંસળી રે લોલ ! નાદે વેધી છે મારી
વાંસળી રે લોલ !
હું તો સૂણતાં બૂલી સહુ આતુરી રે લોલ ! મળવા થઈ છું અતિ આતુરી રે લોલ !
તાલાવેલી લાગી છે મારા તનમાં રે લોલ ! ગોઠતું નથી કંઈ જીવનમાં રે લોલ !
મારું ચિત્ત ચોટિ નહીં ધરકામમાં રે લોલ ! પેહું છે મન ઘનશ્યામમાં રે લોલ !
સખી ! મુને મોહન લાગે છે ઘણો મીઠો રે લોલ ! અવર એવો તો નથી
દીઠો રે લોલ !
સખી ! હાવાં તો મળી સુખ મહાલીએ રે લોલ ! મહીકું વેચ્યાને મસે
આલીએ રે લોલ !
‘ધન્ય દહાડો તે અવતાર મારે રે લોલ ! રમીએ શ્રીનંદકુમારમાં રે લોલ !
હુલો મળતાં સહુ સુખ આપશે રે લોલ ! સહેજે સંતાપ સહુ કાપશે રે લોલ !
શ્યામજી સાગર ઉલાસનો રે લોલ ! પ્રાણજીવન દયાદાસનો રે લોલ !

★

૭૨

✓

માને તમારું તે ઘેલડી !

માને તમારું તે ઘેલડી છખીલા ! કહું માને તમારું તે ઘેલડી !
શાને કાજે મને કહાવ્યું દૂતી સાથે શોધવી હતી ન્યારે છેલડી ? છખીલા !
હું શું જાણું ને મોઢે મીઠા, હૈયે જૂઠા ? જાણું ને હોય મનમેલડી. છખીલા !
પરે પ્રભાતે મારે દાર શીદ જીભા ? આધા રહો દેખશે સાહેલડી. છખીલા !
વણુજ વિના જોખમ શીદ જોઈએ ? જાઓ ન્યાં કીધી રંગરેલડી ! છખીલા !

અધધડીનો પણ અંતર પામે, વળગાડી લાવશે ન બેનડી, છબીલા !
 સિંચવી નોંતી ત્યારે રોપી શીદ રૂસિયા ! પ્રથમચડી વ્હાલવેસડી ? છબીલા !
 આજ પછી કંઈ કહેવું નથી મારે, સુખે કરો કનોલકેસડી છબીલા !
 દયાના પ્રીતમ ! ધણા કહાવે ચતુર, પણ પરખો ન એરડો કે મેસડી ! છબીલા !

★

૭૩

✓ આવોને લાલ ! વરણાગિયા

આવોને લાલ ! વરણાગીઆ ૭ રે ! જોરા આવોને લાલ !
 રાતાંરતાં લોચન દોમે રે રમીલાં, કંઈ મોહાગણુ સાથે ભગીઆ ? ૭ રે !
 મનની માનેલીને મળી આવ્યા, નેનસર તેતણા વાગીઆ. ૭ રે !
 માન મુકાવ્યુ ॥ પામે પડીને, તેના અળતાના ડાઘ બાલે લાગીઆ. ૭ રે !
 એથી ધાયવની પેડે ધૂમે હો, આજ થયા હો મોહાગીઆ. ૭ રે !
 દયાના પ્રીતમ ! મારા મનના રે સંદેહ ખરેખરા આજ લાગીઆ. ૭ રે !

★

૭૪

તારે પ્રેમે હું મોહ્યો !

માનની ! તારે પ્રેમે હું મોહ્યો ! તુજ સમે પ્રેમ કહી ન મેં જોયો.
 હેતુ વણ હેતરસ તારો મેં પીધો, અજિત છુ તદ્દપિ તેં જીતી લીધો,
 અન્ય હતી પણ અર્થ કોનો ન સીધો માનની !
 રૂપ મારુ જોગીદહે નથી વસતુ, મારુ ચિત્ત તુજમાથડી નથી ખસતુ,
 મોહુ મુખ દેખું વદન તારું હસતુ. માનની !
 કલ્યામાં ન આવે રૂપ પ્યારી ! તારું, જોના પર કોટિ રૂતિરૂપ વારું,
 તારે રૂપે લોભી રતું મન મારું. માનની !
 આંખ અણીઆણી તારી ઠર સજડે, કાળજીહું કોરાણુ વચનને ભવડે,
 સુખદ અતિ મધુર તારું મુખ મલકે માનની !
 શોચના શાને કરે છે તું દાવી ? ગોપી સૌ તારે મંબધે વ્હાવી,
 તારે મટેલે તેડ્યા વિના આવું ચાલી. માનની !

અનંગવિય મુજ તુજ સંગ હરે છે, લોચન મારાં તુજ મુખ દેખી ઠરે છે,
રમરણ તારું મન મારું ન વીસરે છે. માનની!
'રાધે! રાધે!'—અચળ જ્યે મુજ વાણી, આતુરતા અંતરની ન જાય વખાણી,
'કેવી વહાલી' છે?—કોથી ન જાય જાણી. માનની!
'તું તે હું' ને 'હું તે તું'—વેદમાં વાણી, મોટાં ભાગ્યવાળા શકે કોઈ જાણી,
જીગલછબિ હાસદયે ઊર આણી. માનની!

✱

૭૫

✓ કેઈ સાથે ?

વહાલમજી ! કેઈ સાથે લપટાણા ? સાચું કહોને, કેઈની સંગ રંગ માણ્યા ?
આજે કાંઈ નેન ઉઝગરાં દીસે, થયા છે લંપટ લાલ ! અતિશે,
ધણું કાંઈ સૂતા છે ભારે રીસે. વહાલમજી !
હારનાં ચિહ્ન દીસે કાંઈ અંજે, રમ્યા રાતલડી પેલીની સંગે,
મારા સામું જોઈને હસોને ઉમંગે. વહાલમજી !
મોટા થયા મનમાં જીઓને વિચારી, ધૂતવિદ્યા જાણી મેં સર્વ તમારી,
કરી વશ વ્યાકુળ થઈ મજનારી. વહાલમજી !
નિત્ય જીડી જોલ કોનાકોના સહિયે ? ધણું મજના લોક કહે, શું કહિયે ?
કહે છે, 'કુળ લગવ્યું નંદને છેયે.' વહાલમજી !
ગરજ જ્યારે હોય તમારે અમારી ત્યારે ધાર્ધ આવો મંદિર ગિરધારી !
અમારી તો એકે ગરજ નવ સારી ! વહાલમજી !
કદી હાવે તમ સાથે નવ જોલું, અંતરની વાત કદાપિ ન જોલું,
નાથ ! રખે જાણતા મન મારું ભોળું. વહાલમજી !
સાન કરી શ્યામ ! તમોને જોલાલું, કોની સંગ વારેવારે હું કહાલું ?
વહાલા ! માન આવડું ક્યાંથી આવ્યું ? વહાલમજી !
જાઓ પેલી વાટ તો જોતી ફરે છે, એથી મુજ અંતર આગ જરે છે,
ઉતાર દુખારામનો પ્રજુ કરે છે. વહાલમજી !

✱

કઠણુ વચન કાં બોલો ?

“માનીતી ! કઠણુ વચન કેમ બોલો ? અતરની વાત કદાપિ ન બોલો. માનીતી !
 મદિર હું તો કોઈતણે નથી જાતો, દુરિજન જોને કરતા વાતો,
 તારે મન તોલ કશો નથી ચાતો માનીતી !
 જેથી તારા મનમાં સરાય આવે, મારે આહું બોલી તું મુજને દયાવે,
 વારેવારે હું મુજને સમજાવે માનીતી !
 શાને મુને દુઃખ તે આજ અડાને ? જાણી જોઈને મનના લોક દસાવે,
 સાચુ જૂઠું કોઈ કહે દિલદાવે માનીતી !
 આજ પડી નામ ન દેઈશ મારુ, એમાં કોઈ માન વધે નહીં તારુ,
 સાલજતામાં નેત્ર નીચા હું ધણું.” માનીતી !
 —ગદગદ કંઠે થઈ કર જોડી, “નાયની મમતા દોષ જ થોડી !
 ધણી થઈ ! શું છેક નાખ્યા તરછોડી ?” માનીતી !
 —હસીને કર સાથો કુંજગિહારી, “તું તો મારા પ્રાણુચક્રી ધણી પ્યારી,”
 —બોલ્યા એમ મુખચક્રી વાણી રસાળી માનીતી !
 પ્રભુ દયારામના કહે સમ ખાઈ, “તારા સમ ! તુજથી નથી રે ભુદાઈ,
 તારેમારે અત કરણી સગાઈ” માનીતી !

નહીં જવા દેઉં !

નાથ ! તમને નહીં હું તો જવા દેઉં, તમારી સજે રેણી રમીને રસ લેઉં નાથ !
 ભાગ્ય ધન્ય ! મુજ વનિતાધર આવ્યા, પ્રેમ કરી હૃદયની સાથે દબાવ્યા,
 આદર દેઈ સિંહાસને પધરાવ્યા નાથ !
 અગે અપેય ફલેલ લગાવુ, જોયે, રડી રીતે ગાન કરાવુ,
 અનકાર પશ્વ સહિત પેસવુ નાથ !
 આપણે બન્ને જણુ બોજન કરીએ, બીડી એકએકના મુખમાં ધરીએ,
 લોકવન્નમન્નમન્નદા પરહરીએ નાથ !

ધડી ખે ચોસરનો રંગ રમીએ, હારજીત હોડ કરીને ગમીએ,
 જિતો તમે, દાસ થઈ અમે નમીએ. નાથ !
 જિતું હું તમ સંગાથે જ્યારે, નિત્ય હું તો મદિર રાખું મારે,
 પછી નહીં જાવા દેહ કોઈને દારે. નાથ !
 જાઈ જઈ અંપેલી પુષ્પ મંગાવું, રૂડી રીતે સુદિર સેજ બીજાવું,
 પ્રેમ ધરી રંગની રાત રમાવું. નાથ !
 —ત્રેહે વ્યાકુળ બુદ્ધિલાનદુલારી ઘેલી થઈ તનની સુધ વિસારી,
 જઈ કર આશ્યો તે કુંજબિહારી. નાથ !
 અહીંયાં થકી કેમ કરીને તમે જાશો ? તરછેડી પાછળથી પસ્તાશો,
 પ્રભુ ! દયારામના માન ગમાશો. નાથ !

✱

૭૮

✓ વેરણ વાંસલડી

વાંસલડી વાગી ! ને હું તો જાગી ! સખી ! એ વેણ વેરણ થઈ લાગી !
 વાંસલડી.
 એના સ્વરે મુજ ઊર આવી વીંધ્યું, તજી લોકલાજ કારજ સર્વ સીંધ્યું,
 કામજી મને કાનુકાએ કીધું ! વાંસલડી.
 વાંસલડી તો વાંસલણો છે કટકો, લાગ્યો મુને અંતર એનો ચટકો,
 મોહી હું તો મોહનનો જોઈ લટકો ! વાંસલડી.
 મોહી હું તો મોહનનું મુખ જોઈ, બહાણું રે મુને લાગે ન બીજું કોઈ,
 જીવું હું તો જીવનજીને જોઈ. વાંસલડી.
 ધરમાં મુને કામ ન સૂઝે કાંઈ, અદેખા લોક કરે અદેખાઈ,
 વહાલા મારા બળીભદ્રના ભાઈ. વાંસલડી.
 સાસરીઆમાં સાસુજી કપોદા આલે, નણુદી મારી બોલેબોલે ધણું બાળે,
 મારે મારા પ્રભુજીવિના નવ આલે ! વાંસલડી.
 મંત્ર લક્ષ્મી મોહને મોરલી વગાડી, વહાલે મારે વેરીની ગરજ સારી,
 ઘેલી કરી સંસારમાંથી કાઢી. વાંસલડી.
 આ વેને, બહેની ! જમુનાજીને ઘાટે, મોહન મેં તો દીધા હતા મધરાતે,
 મીઠી મોરલી વગાડી હીનાનાથે. વાંસલડી.

પીળાં પીતાંબર પહેયાં, કહાને, : કુંડળ કાંઈ જળકે હુરિને કાને,
ભૂધરજી શોભે છે બીને વાને- વાંસલડી.
વાંસલડી દયાના પ્રીતમની પ્યારી, વાગી એ તો તણ લોકમાં ન્યારી,
વ્યાકુળ કરી દીધી સકળ મનનારી- વાંસલડી.
વાંસલડી તો હેત કરી કાઈ ગાશે, તેની તો લવની લાવટ ભાગી જાશે,
દયાના પ્રીતમ આવ્યે સુખ થારો- વાંસલડી.

★

૭૬

રાધાનાં રીસામણાં

રીસામાં રસિક સંગાથે રાધા, બોલું નહીં શ્યામસુંદર સાથે બાધા. રીસાયાં.
સખી રે ! હું તો બોળપણે બોળવાઈ, બહેની ! હું તો પ્રીત કરી પગ્તાઈ,
બોલું નહીં બેડી દેથે સમ ખાઈ. રીસાયાં.
સખી રે ! મારે કાળજે કાંઈકિંઈ થાયે, આ જો બહેની ! ભુલમ કયો જુદુરાયે,
તારા સમ ! મારાથી નવ સહેવાયે ! રીસાયાં.
સખી ! મારા મનઝકિરી વાત, બોલું રે નહીં શ્યામળીઆની સાથ,
સખી ! મેં તો વચન આપ્યાં તેને હાથ. રીસાયાં.
બહાલે રે મારે હસીને તે આપી તાળી, કહેતા હતા, ' રાધા ઘણી મુને બહાલી !'
—જોઈ દેકરાઈ બહાલાતણી છાલી ! રીસાયાં.
સખી રે ! મુને ભૂધરે જૂરકા નાંખી, આ જો બહેની ! કેટલુંક રહીએ સાંખી !
મારાથકી બહાલી મુગટમાં રાખી. રીસાયાં.
બહાલે રે મારે મુગટમા જોયું ધારી, દીડી એક જોજનનોતમ નારી,
તેણે રે પહેરી મારા સરખી સાડી. રીસાયાં.
બહાલે રે પહેરી જરકસી કસુગા સાડી, રાધા કહે છે મુગટમાં રાખી નાગ,
જન્યા ડીકડીક ! જન્યા ગિરધારી ! રીસાયાં.
સખી રે ! હું તો જમુનાજી ગઈ 'તી પાણી, બહેની રે ! એક વાત બહાલાની બળી,
મને મૂકી તેને કરી પટસણી. રીસાયાં.
સખી રે ! મેં તો ઘરમાં નવ રહેવાય ! બહેની રે ! દુઃખ કાને નવ કહેવાય,
દયાના પ્રીતમ આવ્યે સુખ થાય. રીસાયાં.

★

નવી પ્રીત

પ્રીતલડી જીવજીવ ! તોડી, નટવર ! નવલી કોની સંગથે જોડી ? પ્રીતલડી.
 નેણમાંથી નાથજી ! નીર સુકાણું, હેયામાંથી હેતલડાં રે ચોરાણું,
 ફેરાવરાય ! મનજી ક્યાં રે પોરાણું ? પ્રીતલડી.

ચતુર હોય તે ચતુરાર્ધ જણાવે, ઉપરથી વાત મીઠી રે બતાવે,
 હેમામાંનું દુરત જણાવામાં આવે. પ્રીતલડી.

શાને કાળે શ્યામ ! ચાઓ ઓશિયાળા ? અમે નથી કહેતાં 'જોરા કે કાળા !'
 જેવાં બીબાં હોય તેવા પડે છાપા. પ્રીતલડી.

જણો છે જી જીવજી ! રસની રીતિ, પરાણે ન થાય મોહી તમ પ્રીતિ,
 ક્યાપ્રીતમ જણે નિત્ય નિતિ. પ્રીતલડી.

✓ ક્યાં રમી આવ્યા ?

રંગીલા ! રંગબેર ક્યાં રમી આવ્યા ? લાલ ! કોની માંગા ચોરી લાવ્યા ?
 રંગીલા !

તમારી વાટ હું નિત્ય જોતી, તમારું મુખકું જોઈ મન મ્હોતી,
 હવે મુને શીદ મૂકા છે રોતી ? રંગીલા !

તમને કેઈ મોહીતી નારી ? કા સાથે રમી આવ્યા ગિરિધારી ?
 કાળી કુખ્જ છે કામજુગારી ! રંગીલા !

બહુલા ! મૂકા બાળપણનો ચાળો, તમ વીણ બીજો પદારથ કાળો,
 હવે મુને અંગદ્વય શીદ બાળો ? રંગીલા !

બહુલા ! મારા કુખ્જ તે કામજુગારી, તેની સાથે પ્રીત કરો છે કાલી,
 મારે મ્હોલે પધારોને વનમાળી ! રંગીલા !

વાયક મુણી પ્રભુ થયા પરસન, બિપન્યું અવળા ઉપર મન,
 દયાના પ્રભુએ દીધું આલિંગન. રંગીલા !

૮૨

✓ છમકલું નવ કીજે !

ઓ! છખીલાણ! છમકલું નવ કીજે વાટેવાટે!
 દિન દોલલા છે ત્રિકમણ! હું કહું છું એટલા માટે.
 કાંઈ મળનારીનાં કલાં કરો, કાંઈ મળદાસી પર મ્હેર ધરો,
 કાંઈ બૃષ્ણભાનકરી કુંવરી વરો. ઓ! છખીલાણ!
 પાતળિયા! પ્રીત બોલાવો, કાંઈ મારગડામાં સમજાવો,
 નિત્ય કાલી કુખ્જને ઘેર જાઓ. ઓ! છખીલાણ!
 કાંઈ દાસી ઉપર મ્હેર કરો, એટલો વિવેક દેશમાં ધરો,
 ધણું કહીએ જે કુખ્જને વીસરો. ઓ! છખીલાણ!
 દયાપ્રીતમનો સ્વપ્નામી છે રસિયો, મઠી ખાવાને આવે ધસિયો,
 ધન્ય ભાગ્ય અમારાં જે મળ વસિયો! ઓ! છખીલાણ!

★

૮૩

✓ તરછોડો છો શા માટે ?

મારા પાતળિયા! પ્રીત કરી તરછોડો છો શા માટે ?
 મુને મળતા નથી, નિત્ય જળ લાસવા જાઈ છું જમુનાઘાટે.
 મારી માને ઘેર રહું તમ સારુ, હેરાફેરા ખાઈને મન મારું,
 નિત્ય દીવા પાછળ અપારું! મારા પાતળિયા!
 મારી સહિયર મુને જ્ઞાપરી કહે છે, સામુનજુદી તો મેણાં દે છે,
 પરણ્યો પિયુડો મારા આજુ લે છે. મારા પાતળિયા!
 વહાલા! રનેહતણું દુઃખ વાધ્યું જાહુ, મારી અંતર આગ જઈ કોને કહું ?
 હું મૃંગાની પેઠે સમજી રહું. મારા પાતળિયા!
 અમે આવડા ઢંગ ન્હોતા જાણ્યા, તારાં મીઠાં વચન મનથી માણ્યાં,
 હવે સારી પેઠે નટવર! નાણ્યા! મારા પાતળિયા!
 દુનિયા પૂંછળ સૌ વાન કરે, મારું મન તમ વિના નહીં કરે,
 જખ મારે છે લોડો, શું થ કરે? મારા પાતળિયા!

મારો જીવ તો તમ પૂંઠળ લાગે, મુને ધરનો ધધો નવ ગમે,
 તું તો કુખ્જ સાથે રંગ રમે. મારા પાતળિયા!
 અમે અમળાતણું હુરિ! શું રે ગર્જ? હવે મળશે નહીં તો પ્રાણ તર્જ,
 દેવડીના જાયા! થાઓ સમજુ. મારા પાતળિયા!
 દયારામના પ્રીતમ છો વહાલા! તુને ગોપીઓ કરે છે કાલાવાલા,
 ઘેર આવોને મોરલીવાળા! મારા પાતળિયા!

✽

૮૪

મારું મહી ઢળશે !

મારું મહી ઢળશે ! લડસડતા છબીલા ! રંગના રાતા !
 દહાન ! પરા રહો ! અડ્યાઅડ્યા શું આવો મદના માતા ?
 મુને એકલી આંહી જાણીને, મારો પાલવ સાહો તાણીને,
 નહીં આપું ગોરસ આણીને. મારું.
 પેલાં દુરજનીઆં બહુ દાઝે છે, જેની સંગ થઈને ગાજે છે,
 તમે નિર્લજ્જને થી લાજે છે ? મારું.
 તારું મુખ દેખી સુખ થાયે છે, તેણે દુઃખમાં મારાં જાયે છે,
 મુજ મન દયામળુને આહે છે. મારું.

★

૮૫

અકૂરજીને

ઓ અકૂરજી ! ગોકુળમાં તમે શા કારણે આવ્યા ?
 મારાં સુખમાં લઈ દુઃખના દરિયા શું કરવાને લાવ્યા ?
 તમે માતપિતા ! કહું તે કરજો, આ વચન અમારાં હૃદયે ધરજો,
 મને મારીને ઝંજાં ભરજો. ઓ અકૂરજી !
 અહીંઆં શું કામ છે તમારું ? ઘણું ચિત્ત ક્ષયે છે અમારું,
 આ નંદજસોદા કહે, 'સારું.' ઓ અકૂરજી !
 આ વિનતી તો કોને કહીએ ? દેશમાં સમજીને રહીએ,
 ઘણું નિર્લજ્જ થ્યાં નંદને હૈયે ! ઓ અકૂરજી !

મારે આંઝે હેતે હળવું છે, કુખળને, લાગ્યે લગવું છે,
 મારા મામાજીને મળવું છે. ઝો! અકૂરજી!
 તમે કારજ કરીને આવજો, સુખે તેને તેડી લાવજો,
 તમે દયાસખીને મન લાવજો. ઝો! અકૂરજી!

★

૮૬

મમ'નાં વચન શાને બોલે ?

મમ'નાં વચન શાને બોલે હો માનની! તું મમ'નાં વચન શાને બોલે ?
 મારે તો આ ગોઠુણીઆમાં કાઈ નથી તારી તોલે. હો માનની!
 જાણી જોઈને વાંકાં વચન કહીને મારું કામજ કાળજ શાને છોલે ? હો માનની!
 મન મારું તુજ વિના ત્રિશુવન વિષે કાઈને દેખીને નવ ઊલે. હો માનની!
 રીસની ભરેલી તારી આંખડી દેખીને પ્રાણ મુજ ચડી જાય ઝોલે. હો માનની!
 દયાનો પ્રીતમ કહે, 'હું તારો, તું મારી,' હાવાં અંતરનો પ્રેમ શે ન બોલે ?
 હો માનની!

★

૮૭

હડ મૂકને

મૂકને મારા સમ માનની! દવણાં હડ મૂકને, મારા સમ માનની!
 હું મારો પ્રાણ ને તું મારું જીવન, સાંભળ મુતા! વૃષભાનની. દવણાં.
 મારું કૃપા તારો જાન્યક થઈને, એ જ ધ્રુવિજા છે મને દાનની. દવણાં.
 તે જ સાચું તે તારી નજરે જોશે જૂડી વાતો જે સળી દાનની. દવણાં.
 દયાનો પ્રીતમ કહે, 'હું શરણે આગ્યો, તું જ વસ્તુ છે મારા ખ્યાનની.' દવણાં.

★

૮૮

જમુનાજીના વાટમાં

શ્રીજમુનાજીના વાટમાં રે લોલ! ગોડી રાખી છે મુને વાટમાં રે લોલ!
 નજીવતપદ્મિયરના સાયમાં રે લોલ! તાગી મા દેશી મારા દાયમાં રે લોલ!
 મારો પાલવ પ્રાણ! શું સાદો છે રે લોલ! કાચા મર્યાદા પેતા અગ્યો છે રે લોલ!

ઘડાલા! વાત કહું તે ધરો ધ્યાનમાં રે લોલ! સમગ્રી જાઓ પ્રભુ સાનમાં રે લોલ!
 વાટમાં વાત નહીં કીજીએ રે લોલ! દુરિજન લોકથી બીજીએ રે લોલ!
 સહિયરસાથ સો જાય છે રે લોલ! મૂઠા ઘડાલાજી! વિલંબ થાય છે રે લોલ!
 મારો પ્રીતમ! પાલવ મૂકીએ રે લોલ! ચતુર થઈને ક્યમ ચૂકીએ રે લોલ?
 સાસુજી મારી જાણશે રે લોલ! લવનું તે મેળું મુને ઘશે રે લોલ!
 જોલખાણુ જોડાણી મુને મારશે રે લોલ! ચતુનું કામ પિયુ સારશે રે લોલ!
 દાસદયાના પ્રભુ! નરહરિ! રે લોલ! તનમનથી હું તમને વરી રે લોલ!

★

૮૯

ઝઘડો લોચનમનનો

લોચનમનનો રે! કે ઝઘડો લોચનમનનો!
 રસિયા તે જનનો રે! કે ઝઘડો લોચનમનનો!
 પ્રીત પ્રથમ કાણે કરી નંદુવરની સાથ?
 મન કહે, 'લોચન! તે' કરી, 'લોચન કહે, 'તારે હાથ.' ઝઘડો.
 'નટવર નિરખ્યા નેન! તે', સુખ આવ્યુ તુજ ભાગ;
 પછી બંધાવ્યું મુજને, લગન લગાડી આગ! ઝઘડો.
 સણ ચણું! હું પાંગળું, તું મારું વાહન.'
 નિગમઅગમ કહ્યું સાંભળ્યું, દીકા વિના ગયું મન. ઝઘડો.
 'ભક્ત કરાચું મેં તને સુંદરવરસ જોગ.
 મને તજી તું નિત મળે, હું રહું દુઃખવિજોગ!' ઝઘડો.
 'વનમાં ઘડાલાજી કને હું ચ વસું છું નેન!
 પણ તુને નવ મેળવે, હું નવ બોગવું ચેન!' ઝઘડો.
 'ચેન નથી મન! ક્યમ તને બેટથે શ્યામસરીર?
 દુઃખ મારું જાણે જગત, રાતદિવસ વહે નીર!' ઝઘડો.
 મન કહે, 'ધીણું' હૃદે, ધ્રુમ પ્રગટ ત્યાં હોય.
 તે તુજને લાગે રે નેન! તેહચક્રી તું રાય.' ઝઘડો.
 એ બેઠે આવ્યાં શુદ્ધિ કને, તેણે ચૂકવ્યો ન્યાય:
 'મન! લોચનનો પ્રાણ તું, લોચન! તું મન કાય. ઝઘડો.
 સુખથી સુખ, દુઃખ દુઃખથી મનલોચન! એ રીત.
 દયા પ્રીતમ શ્રીકૃષ્ણશું બેઠે વડેથી પ્રીત.' ઝઘડો.

★

✓ ૯૦

કહાન બોલાવે !

ચાલ બેઠી, અનખેની પ્યારી રાધે !
 તને તારો કહાન બોલાવે, તને ઘનસ્યામ બોલાવે,
 તને તારો પિયુ બોલાવે, સરસ સમય સાધે, સાધે પ્યારી રાધે !
 નથી તુજ સમા અખિત વિશ્વમા શયીસાવિત્રીકિમા રામા,
 —તે પણ નહિ સમોવડ ! અવર કાણુ કામા ?
 તારી તુલના, તારી તુલના એકે તું કે પ્રજબૂપ
 તુ તદૂપ, ગુણુ સ્વરૂપ, વામરૂપ, અપ્યય યૂપ,
 સુહૃદરૂપ, બેઉ અનુપ, ગતિ અગાધે ! અગાધે ! પ્યારી રાધે !
 કેસરી આમિય તજ તજુ કેમ ખાય ?
 સ્વાતિસનિલ વણુ ન ચાતકતરસ જલ,
 વન નિશાખા અગ્રજ જ સીપ રૂઢાય
 એ દણાત, એ દણાત, અય આણુ પ્યાનમા,
 મૂકી માન પ્રીતમ ! કહાન ! દે રસદાન, અધરપાન,
 માઅવાન ન કે આગ, તું સમાન સુતા ! જ્ઞાન
 તજ ઉપાધે ઉપાધે, પ્યારી રાધે ! ચાલ બેઠી અનખેની
 સસિવહીન મીન જીવે ન કોઈ, ઝાવિહીન યધુ બગડે તે તોય,
 તણિત મેઘ, મેઘ તણિત વણુ ન સોય,
 ફરી જો વિમાર, ફરી જો વિમાર વારવાર, એ જ સાર,
 માર્યા માર, ધાર ધાર સહુ શુ ગાર, મ કર વારનન્દકુમાર !
 પ્રાણુ આધાર ને ઉરહાર કર અગાધે, અગાધે !
 એમ કહી પતિ અતિ રતિરમૃતિ કરાની,
 સખા-ચા શુ ગાર જેમતેમ સમગ્રાવી,
 લાની લનિતા પગરાણીને પધરાવી,
 સોપી રથામ, મોપી રથામ, મુ દુ સ્યામ ફરી પ્રભામ, વગીવામ
 કુન્દલામ, પૂરણુમ નિગમયામ શો વિઆમ ને ગુણુમામ,
 કથે આમ દયામ દયા વાપે, વાપે, પ્યારી નાધે ! ચાલ બેઠી

પ્રેમસમાધિ

માન્યો મનનો મોહનવર પામિયાં જો રે । અમો વેદના વ્રેહની સહુ વામીઆં
 જો રે ! માન્યો.
 રંગરસિયો છબીલો છલકો રે જો રે । નાગર નંદનો કિરોર અસખેલકો
 જો રે ! માન્યો.
 જોતે જોવા જોગેશ્વર દેહ દમે જો રે । તે તો અમથું અખંડ રંગ રમે
 જો રે ! માન્યો.
 જોતે નિરખી મનમથ મૂર્છિત થયો જો રે । લાલ તે અમ ઉપર લહુ થઈ રહ્યો
 જો રે ! માન્યો.
 અનંત કોટિ ક્ષત્રાંકનો જે રાજિયો જો રે ! કશ કામિનીના મૂંચતાં ન લાજિયો
 જો રે ! માન્યો.
 વશ શેષમહેશ જો નાંવિયો જો રે । અમો અખળા તે નામ નથાવિયો
 જો રે ! માન્યો.
 જોતું દરાંન જ્ઞાન સ્વમ નવ લહુ જો રે । તેણે 'મહાશી છું તમારો' અમને કહ્યું
 જો રે ? માન્યો.
 અમારું પદકો ન પાળ્યું કોટિલાખમાં જો રે । અમારે ઝોણું રહ્યું શું અલિલાખમાં
 જો રે ? માન્યો.
 જીવન જગતું અમ પાસે આપોઆપ છે જો રે । કવળ પ્રેમપુરુષના પ્રતાપ છે
 જો રે ! માન્યો.
 મૂઢી અમને ઝોધવ । ક્યહું જામ ના જો રે । બોલ્યું અમારું તમો પરખાય ન
 જો રે ! માન્યો.
 અમો જોતે વિયોગે આંસુ પાડિયે જો રે । ઝોધવ । કહો તો તે પુરુષ દેખાડીએ
 જો રે ! માન્યો.
 ધડી ખેમાં વાંસલડી વાગશે જો રે ! બહાલો અમ પાસે આવી કાંઈ માગશે
 જો રે ! માન્યો.
 —ઝેમ કહેતાં સૌ મને મન થઈ ગઈ જો રે । ઉદ્ધવ જુએ છે તે પ્રેમસમાધિ
 થઈ ગઈ જો રે ! માન્યો.

‘મિથ્યા શીદ હું ફૂલું છું’ જ્ઞાનગાયમાં જો રે ? હુરિ દીસે છે દેવાના હાથમાં
જો રે ! માન્યો.
પરમ પ્રેમપ્યારી એ અવિનાશની જો રે ! એ છે સર્વ સ્વામિનીઓ દયાદાસની
જો રે ! માન્યો.

★

૯૨

લાડલી લાવું !

આંખ ભરો મા અલભેલજ રે ! લાડલી લાવું.
એક મુઠ્ઠા ‘પેલી મહારાજ’ શીદ સંતાપ કરો છો ? લાડલી લાવું.
વાંક તમારો હોય તો ચે લાડલી લાવું.
નહીં તો નામ ધરું ન લલિતાય, શીદ સંતાપ કરો છો ? લાડલી લાવું.
લાલ લોચન શીદને ભરો છો ? લાડલી લાવું.
જોડા નીસાસા મૂકરો મા નાય ! શીદ સંતાપ કરો છો ? લાડલી લાવું.
એક વાતડીમાં વિહ્વલ કરીને લાડલી લાવું.
સોંપું હાથ તમારો એને હાથ, શીદ સંતાપ કરો છો ? લાડલી લાવું.
લટું કરી લગાડું લલ લાલજી રે ! લાડલી લાવું.
એક છુટ્ટી સુંધાડું છુદ્ધિપ, શીદ સંતાપ કરો છો ? લાડલી લાવું.
સઘળો કાળજી કાઢી કાળજીતણો રે લાડલી લાવું.
એવું કારજ કરું છું અનુપ, શીદ સંતાપ કરો છો ? લાડલી લાવું.
મમં માલમ છે મુને માનનો રે લાડલી લાવું.
વિના કલ્લે સર્વં વ્રજરાય ! શીદ સંતાપ કરો છો ? લાડલી લાવું.
—એમ કહીને સખી સંચરી રે— લાડલી લાવું.
—લાગી દયાપ્રીતમજીને પાચ, શીદ સંતાપ કરો છો ? લાડલી લાવું.

★

૯૩

માનુની મનાવ્યાં !

લલિતાજી આવ્યાં પ્રેમી લાલનાં રે ! માનુની મનાવ્યાં !
આવી પાગ કર્યો છે પરણામ વિનયવિવેકશું રે ! માનુની મનાવ્યાં !

કાણુ જાણુ શું કહ્યું કાનમાં રે? માનુની મનાવ્યાં!
 જેથી રોયનું રહ્યું નહીં નામ, વિનયવિવેકશું રે! માનુની મનાવ્યાં!
 શ્રમ પડ્યો નહીં, સ્વરૂપમાં રે! માનુની મનાવ્યાં!
 કાણુમાં ક્ષીણુ કયું છે ગુરુ માન, વિનયવિવેકશું રે! માનુની મનાવ્યાં!
 જગવી આતુરતા ઊલટી રે! માનુની મનાવ્યાં!
 લાગી લાલસલક્ષ ટળ્યું બીજું જાન, વિનયવિવેકશું રે! માનુની મનાવ્યાં!
 પધરાવી લાવ્યાં પ્રેમે કરી રે માનુની મનાવ્યાં!
 પ્રિયા ખેસાડયાં પ્રીતમજી પાસ, વિનયવિવેકશું રે! માનુની મનાવ્યાં!
 આનંદસાગર ઊછળ્યો રે! માનુની મનાવ્યાં!
 વાધ્યું સુખ, થયું દુઃખ નાશ, વિનયવિવેકશું રે! માનુની મનાવ્યાં!
 હળ્યાંમળ્યાં હરખ્યાં ઘણાં રે! માનુની મનાવ્યાં!
 જેમ રિદ્ધ પામે મહારંક, વિનયવિવેકશું રે! માનુની મનાવ્યાં!
 દાસદયાનો પ્રીતમ પરસન થયો રે! માનુની મનાવ્યાં!
 પછી રતિરસે પોદ્યાં પર્યંક, વિનયવિવેકશું રે! માનુની મનાવ્યાં!

★

૯૪

✓ નંદકુંવરશું નેહ!

સૂણુ સાહેલડી રે! મારે નંદકુંવરશું નેહ!
 આત્રું શું કહું રે? મારે પ્રાણુજીવનધન તેહ!
 હાર દેયાતણા રે! મારા કાળજગાની કાર!
 મસ્તકના મણિ રે! મારા ચિત્તકરેસ ચોર!
 ઉર લપટાવીએ રે! એ પર આવે એવું બાલ!
 સહિયર! શું કરું રે? મોટું સાસરિયાનું સાલ!
 આજ મુને એકલો રે મારગ જાતાં મળિયો કા'ન.
 મુખ મોઢ્યો નહીં રે! કાધી આખતડીમાં સાને!
 હું સગડી ગઈ રે! મુને તેડી વૃંદાવન.
 કહે, સખી! કેમ કરું રે? તારાવેલી લાગી તન!
 શા મશે સંચરું રે? મુજને મુઝે નહીં કંઈ પેર!
 જાઉં જો વણકહે રે આવી ઉત્તર દહ શો ધેર?

એક ઉપાય છે કે જો તું આવે મુજ સંગ,
જઈએ મહી વેચવા કે, રમીએ રસિયાજીથું રંગ !
એકમે અન્યોન્ય મળી કે આત્મા સહિયરકે સાથ,
હોસ હેયાંતણી કે પહોંચી—મળ્યા દયાના નાથ !

★

૯૫

આંખ તમારી !

ધણી ગજબી કે ! ગિરધારી ! ધર માર્યું કે આંખ તમારી !
સામું જેતામાં કાળજ કાચું, મારી કે મદનકટારી. ધણી.
હું તો આજલગી મન પર ધરતી, સૌ ચતુરાની ચેષ્ટા કરતી,
મને આજલગી જોતી ધરતી. ધણી.
હું તો નથી સમજતી મન મોહામાં, એ જાદુ તમારા જોયામાં,
મુને નાંખી છે દુઃખદરિયામાં ! ધણી.
હવે તમ પાંખે ક્યમ રહેવાશે ? ઢાંક્યાં ધીખ્યાં ક્યમ રહેવાશે ?
મેં એ દુઃખ કોને કહેવાશે ? ધણી.
એવું સૂણી દશા દીગી બીજી, આ દયાના પ્રીતમ ઉપર રીઝી,
પ્રેમાનંદમગન થયો બીજી. ધણી.

★

૯૬

✓ કાળજ કાચું તે કોને કહીએ ?

કાળજ કાચું તે કોને કહીએ કે આપવ ! છેલ્લજીબીલડે ?
વેરી હોય તો વડતાં કે ફાગીએ, પણ પ્રાણુથી પ્યારે એને લહીએ કે ! આપવ !
ધીખીએ ઢાંક્યાં તે કલે નવ શોબીએ, અણાં સું વાણાં નાને ડેચે કે ! આપવ !
મેડતો ધાવ માર્યો સ્નેહી શામળિયે ! ક્રિયા રાગને રાવે જઈએ કે ! આપવ !
કળ ન પડે, કાંઈ પેર ન સૂએ ! રાતદિવસ ઘેઝાં રહીએ કે ! આપવ !
કાંઈ વસ્તુમાં ક્ષણ ચિત્ત ન ચોટે ! અલખેયો આની મોઝો દેચે કે ! આપવ !
દયાના પ્રીતમજીને એટલું જઈ કહેજો : ક્યાં સુધી આવાં દુઃખ સહીએ કે ?
આપવ !

★

ઉપાલંબ

રસિયાછ ! તમે ક્યાં રમી આવ્યા રસ ? તમારાં નિદ્રાલરિયાં નેણુ છે છ !
કઈ વિનતાએ ક્યાં તમારા વાસ ? કે એવાં મીઠાં કાનાં વેણુ છે છ ?
કાને મંદિર તમે જઈ આપ્યાં સુખ ? કે કાણે આલિંગન દીધાં વ્હાલમાં છ ?
મ્રણુ ! કપાળે કજળાનાં નિશાન કે ટપકું તંબોલનું ગાલમાં છ !
અગરચંદન મ્રણુ ! રેલાયાં લલાટ, અવળાંસવળાં આબ્રણુ પહેરિયાં છ !
પીતાંબર મ્રણુ ! પલટી લાવ્યા છે ક્યારે ? કાનાં ઓઢી લાવ્યા છે
હૃદયિયાં છ ?

મુજ પર કાયાં શોકચલદીનાં સાલ કે ચૌટે વાતો ચાલશે છ !
દયાપ્રીતમ કર જોડી ખાય છે સમ—શ્યા ! તમથી વ્હાલું બીજું કેા ચશે છ ?

★

૯૮

સાંભળ સહી ! મારી

નંદનંદન અલખેલડો રે ! એનાં વ્હાલાં લાગે છે વેણુ, સાંભળ સહી ! મારી.
ધેણુ કાણું ગોઠુણિયું રે ! એનાં કામણુગારાં નેણુ ! સાંભળ સહી ! મારી.
નટવર સુંદરશામળો રે ! મનગમતો મોહન લાલ;
હૃદયસરસો લેઈ લપટાવું !—મુને એવું લાગે છે વ્હાલ ! સાંભળ.
તાલાવેલી લાગી તનમાં રે ! મેઢવદ્દનિ દહે મારી દેહ !
કોની આગળ કહીએ જઈ રે જીકું અંતરનું દુઃખ એહ ? સાંભળ.
બૂલી વિધાતા ચતુર યઈ કે ? મારા કમંતણાં છે વાંક ?
નંદકુંવર મારા કંથ થવાનો એણે શે ના લખીઓ ટાંક ? સાંભળ.
મુખડે કહેતાં લાજીએ રે બાઈ ! હેડે પૂરું હેત;
એ નટવર હોત નાવલો રે તો મનગમતુ સુખ લેત ! સાંભળ.
કોણુ ઉપાય ક્યાંયકી રે મારું એ કારજ સિદ્ધ થાય ?
ક્યા દેવને સેવ્યાયકી રે બહેની ! પુરુષોત્તમ પરણાય ? સાંભળ.
કુંવારો છે હજી કા'નકુંવર રે—મુને એટલડી છે આશ;
પાયે લાયું સખી ! તાહરે રે ! તું તો જ મુજ માતા પાસ. સાંભળ.

વાત વિવેક ગ્રીહની રે રૂડો વિગનર તું બતાવ !
 કહેજે સુદર એ શામળો રે, માટે તુ પુત્રી પરણાવ સામગ્ર
 ને પરણાવશે પાતળિયો રે ઇચ્છિત વર એ અવિનાશ,
 પ્રસન્ન થશે પરમેશ્વર બાઈ તારી હું વણમૂને દાસ ! સામગ્ર

★

૯૯

કહું એક વાત

ભાષા રહો તો કહું એક વાત, મરડી જાઓ છો શાને સુખ રે છ ?
 વચન દીધું તે પાશુ નથી રે બહાલા ! તું જાણ છું લાગ્યું તેનું કુખ રે છ !
 મારી અગ્નિ સૂણો તો કહું એક મારા બહાના ! વિચારો નથી મારો વાત રે છ !
 હું વહૂઆરુ બાળે વેશ મારા બહાના ! અમળા માણસ ઘણું રાંધે રે છ !
 સાસરિયા મુને સૌ સાચવે રે બહાવા ! પરણ્યો ન મૂકે મારી પૂઠ રે છ !
 કે સામુદ્રી ધણી રીતાન મારા બહાના ! નણુદી આગળ ન નમે જૂઠ રે છ !
 જળ જાણે તો જોડે થાય મારા બહાના ! ગોરસ વેચતાં સહિયરચોક રે છ !
 માટે ઢાહું નાખ્યું છે તક મિના રે બહાના ! આપણે ડરતુ રે ! દુરિનન લોક છ રે !
 હરિ ! મુજ રૂપનું સુમાન રખે જાણતા રે બહાવા ! તે આપની આગળ તો
 નથી તેહ રે છ !

તનમન સોખ્યું છે તે દિવસનું રે બહાના ! દીધી છે નગર તેહ રે છ !
 લાણે ભોજન નથી લાવતુ રે બહાના ! નિદા ન આવે ક્યેં સેન રે છ !
 હું ઢાળી ધીપ્રુ છું રાતદિવસ મારા બહાના ! આપને વિયોગે નથી ચેન રે છ !
 ખીછ મસર તો મંઈ નથી રે બહાના ! સમો જો મળે તો સુખ થાય રે છ !
 એ જ વિચાર આકે પહોર મારા બહાના ! મનહુ મારુ ન મ્હુ જાય રે છ !
 પણ તે તો આવી છે તક આજ મારા બહાવા ! પિયુડા પહોચે છે
 પરગામ રે છ !

મારી નણુદી વગાવી આજ સાસરે રે બહાના ! ગોરસ વેચ્યાનું અગત્ય
 મામ રે છ !

માટે સધાએ વેદના આનન્દે રે બહાના ! આપણું મળીશું બસીન
 મોર રે છ !

સંગે સખા ન કોઈ લાવશે રે બહાલા ! હું પણ નહીં લાવું સહિયર—
 શોક્ય રે જી !
 તે જ પ્રમાણે મળ્યાં બેઠે જણાં રે બહાલા ! પૂરણ અભિલાષ રમ્યાં રંગ રે જી !
 પ્રસન્ન થયા રે જીવન દયાતણા રે બહાલા ! જીતીએ અજિત જે
 અનંગ રે જી !

★

૧૦૦

પાધરે પંથે જા !

“ નેણુ નચાવતા નંદના કુંવર ! પાધરે પંથે જા !
 સુંદરી સામું જોઈ વિદુષાં વાંસલડી માવા ! ગુમાની ! પાધરે પંથે જા !
 બહાલા ! તારું નિલંબન ધીટમાં નામ પડ્યું, તું કંઈ ડાલો થા;
 દ્રાણુ પુત્રી પરણાવશે તારાં દેખી લક્ષણુ આ ? ગુમાની !
 પનથટ ઉપર પાલવ સાહે છે એ તે ક્યાંના ન્યાય ?
 કામનીમાં શું કામ ? આજથી અવિવેક તે શા ? ” ગુમાની !
 હજવા રહી હસી ખોલ્યા, “ તારું અધરામૃત પા
 તો મારું મન માને રમામા ! એકવાર કહે “ હા. ” ગુમાની !
 “ આવ ઓરો એક વાત કહું તુને કાનમાં કાનુકા !
 શીદ હડીલા ! અટક ? હું તો તારી છું સદા. ” ગુમાની !

★

૧૦૧

આવો અલખેલા રે બહાલા !

આવો અલખેલા રે ! બહાલા ! કહોને તમે ક્યાં ગયાં તા નંદલાલા ?
 સાચું કહોની રે અમને, અધરા સમ શામળિયા ! તમને. આવો.
 કહોને, કોની રે સંગે રજની રમી આવ્યા છો રંગે ? આવો.
 સંગી ચયા છો રે કહાના ! દેખી મુને જાઓ છો જાના. આવો.
 ઉધે ધેરાણા રે ડોલો ! મોહન ! બોલાવ્યા નવ ખોલો. આવો.
 લોચને જ્યાંય છે રે મીઠી, જોઈને રણા છો દગે નીચી. આવો..

કેશ લપગણા રે લાવે, કાળજી કયા લાખ્યુ છે ગાવે? આવે
 રાત્રી રેખ કપોળે શી છે? શીદ લાવે હો? મહુ શોભી છે આવે
 કદલુના રન દીસે પરિ, શીદ સતાડો? આનદ યાવ છે દી? આવે
 હાલના ચિત્ત હુદેમા પ યા છે, ક્યમ લાખ્યા રહે? તનમા જાણ્યા છે આવે
 સાચા કણેકણે મ્યા યારો? ક્યનેક્યને સમ શા ખારો? આવે
 સન્નન હરો તે ગમ્મગે હાનું, લોક તો કહેશે મનનું માન્યુ આવે
 જગત રહે નહીં જોરે બાપ્યુ, કાપ્યુ ગગન ક્યમ રહેશે સાપ્યુ? આવે
 બાનમ! માનો કે ના માનો એનો હું મમ લડું છું ઓનો આવે
 સુખ દેખો ત્યા સુખીઆ યાને, તમારુ મન માને ત્યા જાને આવે
 વાતડી ગર્હ છું રે પામી! કહો તો કહું હાસલ્યાના અવામી! આવે

★

૧૦૨

મારા રાજ!

એક વૃદ્ધાવનમહિ નિકુળના મહેનમા માગ રાજ!
 દો છ રે! જુગનકિગોરચરિન પ્રેમરસ ગેલમા મારા રાજ!
 એજ કળા રાશી લાલિયો, પૂલી રહી જામની માગ નાજ!
 દો છ રે! જોડે રતી સખી જુએ સચિત્તલિક કામની મારા રાજ!
 એ સન્નનમા બેડે જાના રગમર ચળિયા માગ રાજ!
 દો છ રે! ગામનલો નથી પાગ, કામ નિ નિચિત્તિયા મગ રાજ!
 કળા માળ્યા છે યનુગર પરપરપે નચા માગ રાજ!
 દો છ રે! રાધા થા ન દલાસ, મોહનજી નાપા થયા મારા રાજ!
 સાડીરેગી પડેરી રામજો, તે મન લેખીએ માગ રાજ!
 દો છ રે! પહેલું પીતા તપાગ રયામચિરપેમર તિયો માગ રાજ!
 નેધા, આડ, ગીચૂચ દામોદર કામળી મારા રાજ!
 દો છ રે! નિશક તેરચિરપેન થરે જગા બનુ જળી મારા રાજ!
 નયર નયો એકત્ર રૂંકે રપ એરિત્ત મારા રાજ!
 દો છ રે! દેમની તે નામડી દુરિને દોમ થરી મારા રાજ!
 નેપુર અખર નિધુઆ પિયુજના પમમા માગ રાજ!
 દો છ રે! કિમેખાના વેગિયુ ગમમા મારા રાજ!

અદલબદલ ઇત્યાદિક આબૂપણુ અંબાર કીધલા મારા રાજ !
 હો છ રે ! વિવિધ માણ્યો રસ, આલિંગન દીધલાં મારા રાજ !
 શ્રીરાધારૂપે ધર્યું માન, મોહન પામે લાગિયા મારા રાજ !
 હો છ રે ! હસતાં પરસ્પર જાય, સદેહ મનના લાગીઆ મારા રાજ !
 વિપરીત રમણુ રૂઢી રીતે મન ભરી માણિયાં મારા રાજ !
 હો છ રે ! આબ્યું અદેકને સુખ, હાથ વીત્યેથી જાણિયાં મારા રાજ !
 પ્રેમે ભયાં બેઢિએ પોદિયાં અતિશે આનંદ ઊરમાં ચયો મારા રાજ !
 હો છ રે ! શુણુ ગાર્ધ સુખરૂપ દુયો બલિહારી ગયો મારા રાજ !

★

૧૦૩

“ ચાલ, ચપળા બૃખુલાનની દુલારી !

ચાલ, ચપળા બૃખુલાનની દુલારી !
 તુંને ધનસ્યામ બોલાવે, તુંને પ્યારો લાલ બોલાવે !
 તુંને તારો પિયુ બોલાવે, પ્રાણુકેરી ખ્યારી ! ખ્યારી ! ચાલ.
 હૃદયા તંત્રદોષ વિગ્ર છે શા માટે ?

નહીં ત્રિયા વપ્ - માસ રહે જિયારે.
 હરિરિપુપતિ જુએ છે તારી વાટે.
 તે માટે ચાલ, સ્યામા ! શુણુઆમ, બહુનામ, રનેહરામ,
 મનકામ, પ્રીત વિચારી વિચારી. ચાલ.
 જા, સખી ! હાર્વા નહીં બોલું તુજ સાથે,
 ‘ચંદ્રમુખી’ કલંક દીધું મારે માથે,
 એવા નાચને ક્યમ બીડું ભરી બાથે ?
 કે સણુ મુતા ! લાણુ વાળી વાન, અતિ ધ્યાન,
 મૂઢી માન, કર હૃદે વારી વારી. ચાલ.
 એમ કહી કરી જેમતેમ સમજાવી
 સમજાવી શૃંગાર, કંચુકી કાળી,
 કટાક્ષમાનમાં પુરુષ નાંખે દાળી
 કે એટલું જોઈ પ્રકાશ, તુજ આશ, કુંજ અવાસ,
 દાસદયાના મોરારિ ! મોરારિ ! ચાલ.

★

ધેલી મુને કાધી !

ધેલી મુને કાધી શ્રીનંદજીના નંદા ! ધેલી મુને કાધી.
સખી રે ! હું તો જન્મનાજીગર્હહતી પાણી, ત્યાં મેં નંદકુંવર દીડો ને લોઆણી,
એ પણ મારા અંતરની વાત ગયો જાણી. ધેલી.

ઠહાકાજીહુંપેં વાંકી નજરવડે જોયું, સાહેલી ! મારું ત્યારે તો અધિક મન મોહ્યું
કાળજી મારું કુટિલ કટાક્ષે મોહ્યું. ધેલી

બહાવશીકરણભરી મીઠી વાણી, સૂણી હું તો મૂલ વિના રે બેઠાણી,
જાણે મન પ્રીતપીઠ જાય ના વખાણી ! ધેલી.

સખી રે ! એની અલખેલી આંખ અણિયાળી, રૂપરસરંગની ભરેલી રતનાળી,
ભૂરકીની ભરી વાંકી જુદુટિ મેં લાળી. ધેલી.

સખી ! એનું મુખકું મદનમોહકારી, અગોઅંગ માધુરી મનોહર ભરી,
મંદમંદ મધુરે હસી મુને મારી ! ધેલી.

નટવર એ નખશિખ કામલે લયોં છે, આવડે રૂપાગે એને ઠાલે કર્યો છે !
મેં તો મારા મનથકી એને વર્યો છે ! ધેલી.

સખી ! એની મોરલીમાં મોહતી ભરી છે, તેલે મુને ઘણી મેહનિજા કરી છે,
સખી ! મારી મુખજુષ એલે હરી છે ! ધેલી.

કાળજીનું દહનથી ઠાકને કહેવાનું, લાગી લાલ રોમરોમ ! નથી મેં રહેવાનું !
કર કરો ઉપાય, હવે નથી મેં રહેવાનું ! ધેલી.

તાલાવેલી લાગી, તરફકું હું, મેં મરાગે, કેમ કરી મેગઅં મોહન મુખ યાગે.
લાગને લગાડ પડી ! જીવ મારો જલો ! ધેલી.

વિરહવહ્નિમાં જાળે છે અમલી ગર્હસાહેલી, ખાનખાનખાન કંઈ નથી, લાગ મેલી !
રખે એની ધાપ અવસ્થા છેડી ! ધેલી.

એવે સમે દયાના પ્રીતમજી પંચાર્થ, અંક લની કુંવરસદનમાં સંપાર્થ,
આપો આનંદ, મેહનાથ સો નિચાર્થ ! ધેલી.

૧૦૫

✓ પાણીડાં કેમ ભરીએ ?

રોક્યો પનઘટ રસિયારાજ ! પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
 પીડે લોકડિયાંની ધણી લાજ, પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
 આજ ચિત્તની ચેતવણી છે, બીજુ મુને ભાસે મારા રાજ ! પાણીડાં.
 મારા અંગ ઉપર નાચે નેણુ ! પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
 કરે અંચળ ચોરવાનું ચિત્ત ! મુને ભાસે મારા રાજ ! પાણીડાં.
 કવેળામાં નાનકડી નાર, પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
 આવે ઓચિંતાં દુરિજન કાઠ—ધણું ખોટાં મારા રાજ ! પાણીડાં.
 ઘેલાં કાઢ્યાની તમને છે દેવ, પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
 હજી છોકરવાદી નથી છૂટી, યથા મોટા મારા રાજ ! પાણીડાં.
 ધાયુ" યાશે ધીરજ રાખો આપ, પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
 સમો સાંપડયે સૌ સુખ હોશે, ધીરજ રાખો મારા રાજ ! પાણીડાં.
 તો પણુ લાજ આજ તજીને કહીએ છ, પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
 અમો સરવે છેએ તમારી દાસી, રખે તરસો મારા રાજ ! પાણીડાં.
 માખાપે અવર કર આપી છ, પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
 અમો મનઘડી નિમ્મે તમને ખરણી, એમ જાણો મારા રાજ ! પાણીડાં.
 આજ કાળજડાનું કહી નાંખ્યું છ, પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
 હાવાં રાજને રુચે એમ રંગરસ માણો મારા રાજ ! પાણીડાં.
 રીઝ્યો દાસદમાનો દેવામી સચુતાં છ, પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
 હેયે હેતનો સાગર ઊછળ્યો ઊર આપી મારા રાજ ! પાણીડાં.

✱

૧૦૬

✓ ડહાપણુ રાખો છ !

ગાપી:—“શ્યામ ! સલકણુ રહો કહું છું, શીખામણુ લો માની છ;
 મારગડે જતાં મુજ અવણે વાત રહી શીદ છાની ? ડહાપણુ રાખો છ !”
 કુખ્યુ:—“અવળા રે અખળા ! અવળું” શું” જોલે જતાં સીધી વાટ છ ?
 કરણુકલ તારું નવીન દેખી સહેજ મેં જોયો ઘાટ. સજ્જતું ભાખો છ !”

- ગોપી:-“કરણ્યુવ જોયુ તે શુ કહો છો ? અપર કાઈ ક્યમ માને છ ?
પુરુષને શુ કામ સ્ત્રીઅંગે ? સમજાવો છો કોને ? કહાપણુ રાખો છ !
કૃષ્ણ:-‘જેના મનમાં કપટ દોષ તે કપટતણી ગત જાણે છ,
જેતા જન ગયુ શુ તારુ જે આવડી વાત વખાણે ? સૂનકુ બાખો છ !
ગોપી:-“છાના રહો, સાધુ છો હું જાણુ, સાચાં મોનો છો વેણુ છ,
સાધુપણની સાખ પુરે છે નાયતા બેઠે નેણુ ! કહાપણુ રાખો છ !’
કૃષ્ણ:-“નાયતા કે વણનાયતાં તે મેણુ શીદ દીધુ છ ?
જેવા છે તેવા અમ પામે, કહે, તારુ શુ લીધુ ? સૂનકુ બાખો છ !
ગોપી:-“ઠહાના ! મારુ તો સર્વેવ લીધુ છે, હું અનગા કહેતી લાણુ છ
તનમનધન લૂનીને લીધુ ! હાવા શુ લેશો જામુ ? કહાપણુ રાખો છ !
કૃષ્ણ:-“હું તો બાળક ! કાઈ ન સમજુ કેવુ હોય તનમનધન છ,
ક્યમ કહ્યો તે મુજને મોરો ?”—એમ બોલ્યા જગજનન સૂનકુ
ગોપી:-“તમે ન કુવર ! મેં નિરખ્યા નાના ! શુણુ મોટા, ગભીર છ !
વડા બાણુથી વધતો પીડે જેમ નાનો નાયકવીર કહાપણુ રાખો છ !
કૃષ્ણ:-“કાયર થઈ એમ કયે છે ને વાત ચરાની વખાણે છ,
નાયકબાણુતણી ગત ન્યારી, તું તો વણુદોડેકેમ જાણે ? સૂનકુ બાખો છ !
ગોપી:-દાસદયાના પ્રણુ ! દુ ખ રખે ધરતા, હું હુરિજન માટે કહું છુ છ
એ સુખડાને મજે હુરિ ! મોન લોકના સહુ છુ કહાપણુ રાખો છ !

૧૮૭

ગુલાલે મારી આંખ ભરી !

“સખી ! આ જોતી ગોપાળે શુનાને મારી આંખ ભરી !
આંખ ભરી મેં નવ જોવાયુ ત્યારે રહી હું ડરીને
મનમાંનુ તે કીધુ એણે, વળગ્યા ખૂબી કરીને સખી !
મેં વાર્યા, ઠહાવમે ન માન્યુ, સમગ્રી રસ ન લીધો
એક દિવસમાં સૌ સુખ સાત્ય જગતભવાડો કીધો સખી !
ઉરમુખ દામ્યુ કયા લગીરદેશે ? હુરિજન, ગુરુજન જોગે
કાને રમવા નહીં જવાય મેં ત્યારે શી ગતિ હોશે ?” સખી !

સખી કહે, “ચિંતા તજ ચિત્તથી, આપણુ નિશ્ચયે જઈશું;
કહેનારાં કહીને શું કહેશે? નદર નિર્ધનજ ચઈશું. સખી!
જે સુખને મધ્યા તરસે છે તે તું રહેજે પામી;
જાજ મારે છે જગત, માણુ તું દાસદયાના સ્વામી.” સખી!

★

૧૦૮

મીઠો મોહનવર

ખોલી એમ કીતિ કુમારી રે, “જાની એક વાત છે મારી રે. ખોલી.
સાંભળ લલિતા! સાહેલી રે! કહું તુંને લગ્ન મેલી રે. ખોલી.
ખંસીખટચોકમાં દોડો રે, મોહનવર લાગ્યો છે મીઠો રે. ખોલી.
સંખ્યાના સમયમાં બેઠો રે, જોતામાં કાળજડમાં પેઠો રે. ખોલી.
રસિક છે રંગીલો રૂપાળો રે, ચિત્ત મારું ચોરણવાળો રે. ખોલી.
મંદ હસી મુજ સાચું જોયું રે, ક્યાકથી કાળજ મોયું રે. ખોલી.
ત્યારની હું ચઈ છું ઘેલી રે, તેને મુને મેળવ સાહેલી રે! ખોલી.
સહિષ્ણુ! તારે પાગે લાગું રે, મોહનજનું મળવું માયું રે.” ખોલી.
લલિતા કહે છે, “સૂણુ સાહેલી રે! બણીકણી તુ યા અલખેલી રે. ખોલી.
ચાલ, ઊઠ, તું મારી સગે રે, રમાડું રૂપાળાશું રંગે રે. ખોલી.
દયામયુશું જઈ મગીએ રે, બન્ને સુખસિંધુમાં લળિયે રે! ખોલી.

★

૧૦૯

નાડે જીવો

“જીભા રહો અલખેલા! કાણું સંજોગ, ગણા છે પૂછું એક વાતડી જી.
મારા તનમાં ચેટક કે કંઈ રોગ? કેમ ગળે છે મારી જાતડી જી?
સમા વિના કેમ પૂછું નંદકુમાર? વિચાર મુને બહુ દિનનો રહે જી.
નિજ નટવર! હું નાનકડીશી નાર, કોઈએક તમને કાંઈ ઘેલું કહે જી.
માટે મોહન! મળ્યા એકલા આજ, વૃંદાવનમાં કોઈ બીજું નથી જી.
હું પણ કહું છું મૂઝી મનની લાજ મારું અંતર દુઃખ સઘણું કથી જી.
બહુજા! એ મુને ન્દોનો પડેલો રોગ, દલમાં પ્રગટ્યો દિન દસબારમાં જી.
નિદા નાંખે, ભાવે નહીં કંઈ ભોગ, ક્યદું પડે નહીં કળ મનવિચારમાં જી.

ફટફટક કાળજી મારુ થાય ! રાતદિવસ તન ધીખધીખતુ રહે છ !
 જોડું દુખ અતિરો પાણુ નવ સમજાય, કાઈ વેદ એ દુખમા નવ લહે છ
 તેમા એક વળી અચરજ સૂણને આજ, મુજને તો કાઈ કારણ ના જડે છ
 તમ મુખ દેખુ ત્યાગી નહીં સતાપ, ક્યમ હશે એ ? સમજણ ના પડે છ !
 જાણુ છું મુજ ચિત્તનુ ચેટક જેહ તમને દેખીને નિચ્ચે કરુ છ
 માટે રાજ ! મટાડયુ મજશે તેહ હા, દેશો લરોમો મન ધરુ છ
 એ દુખ ટાળો કહેા તે કરુ ઉપાય, નાહ જુઓ કે નયણે પારખો છ
 સુખકશિરોમણિ છો તમે નસિધારાય ! માગ સમ જો ના લખો છ”
 નયન સૂણીને સમજયા મુ દરસ્યામ, કર સહી નાડી જોઈ નારીતણી છ
 કૃષ્ણ અડચે કર પ્રગટયો પૂરણુ કામ ન્યમ હાડી જોઈ પ્રેત પડે ધૂણી છ
 શ્યુ રોમાચિત, ચરધર કે પે કાય—એવી દેહદશા જોઈ છેડે છ
 અતિ આતુર મનમુખથી નવ કહેવાય—સમજી અકલરી અનખેડે છ
 હજીયુ સુખ આપ્યુ, અધરામન પાન રસિયે, કાઈ મણા રાખી નહીં છ
 દયાપ્રીતમ આપ્યુ છવતતન, પ્રેહવેદના નાસી ગઈ મહી છ !

૧૧૦

મને ઘેલી કીધી ગોવાળિયે !

ન દલાલ સાથે લાગ્યુ છે લગન જો ઘેલી કીધી મને ગોવાળિયે જો
 એની મગલે કામું મારુ કાળજુ જો, મમણગાર રસિક રતનમય લોચન જો ઘેલી
 કાટિ કદપંસરીખી ધમિ રોલતી જો, આંટિ દરે રાશીતેજ તે વદન જો ઘેલી
 એનુ સર્વ સારુ લાગે શુ વખાણીએ જો ? પૂણું પ્રેમરસમય એનુ તન જો ઘેલી
 વશીકરણવિદ્યાલરી એની વાસણી જો ચોરે થાય વ્યાકુળ મુજ મન જો ઘેલી
 મુને ગિરધારી વણુ ગમતું નથી જો કાને દાખુ અતરની અગન જો ? ઘેલી
 મારી સહિયરો કહેતી તે હું ન માનતી જો, એ તો મોહનીસ્વરૂપ છે મોહન જો
 હું તો સાસરેથી પિયર, ત્યાથી સાસરે જો, કઈ કમ ન પામે મોહન પાખે મન
 જો ઘેલી
 લાગી તાલાવેની ફટમરી સરખી કરુ જો, ના વે નિદ્રા, કાઈ લાવે ના મોજન
 જો ઘેલી
 હું તો પાખે લાગીને પાનવ પાથરુ જો, મેજન દાસધ્યાના સ્વામિન જો ઘેલી

૧૧૧

વિવેક વગરના !

આ તે શું અલખેલા ! છેક ? કંઈ નથી ધરતા વિવેક !
 આવડો શો કરો અવિવેક ?—ગોઠુળમાં રહેવું. આ તે.
 એમ કોઈનો ના લીજો અંત, કંઈ એક ઝઢાપણ સખો ચંત,
 સદાકાળ સહી નહીં રહે વસંત—સંભારી લેવું. આ તે.
 શીદ કરો છો આવડાં વાનાં ? હાવાં કંઈ છો નહીં નાના,
 આવળો મદિર છાનામાના—છે કંઈ કહેવું. આ તે.
 હેતે ન હોત આંખણડી દીડી, વાત કહી તે લાગી મીડી,
 દયાપ્રીતમ મૂકી વસીડી—લેવું ને દેવું ! આ તે.

★

૧૧૨

✓ એ વર

માડી ! નંદનો કુંવર મારી કેડે પડ્યો રે ! માડી !
 મુજ મુખ દેખી બહાલો નેન નચાવે,
 મિશેમિશે આવે મારે અંગે અડ્યો. માડી !
 મુને પણ એ વિના બીજો જોવો મને નહીં,
 નિશદિન આવે મારે કાળજે અડ્યો. માડી !
 મને એમ સહે માડી ! એને વડું તો,
 જોકું શોભે જાણે મણિ કુંદને જડ્યો ! માડી !
 દયાપ્રીતમ તો મારી પ્રીત પૂરવ જાણે,
 એ માડી ! એ વર વિધાતાએ મારે માટે ઘડ્યો. માડી !

★

૧૧૩

કાત્યાયનીવ્રત

છ રે એક સમે પ્રજ્જન્યકાછ મોહી જોઈ કૃષ્ણસ્વરૂપ છ;
 મન ધ્રુષ્ટા સહુને જાપની છ—વરવો વર એ અનુપ છ.

કાર્ધ સાધન સમગ્ર કીજએ જી તો એ કથ પમાય જી,
 —કહી કાત્યાયનીરત આચર્યું જી વરના શ્રીવજરાય જી
 માર્ગશીતમાસ પ્રતિપદા જી મતઆરભનો દિન જી,
 સહુ માત કાળ કુમારિકા જી ભડી, આનદ મન જી
 સામઘી પૂજનની ગ્રહી જી, કરતી હુરિશુભગાન જી,
 સખી દોળે મળી સહુ સચરી જી કરવા જમુનાસ્નાન જી
 શ્રીમહારાણીજમા ન્દાદને જી પહેર્યાં પવિત્ર પટકુળ જી,
 કરી વેળુમની દેવી પ્રતિમા જી કાલિદીને ફલ જી
 જળ, કુકુમ, અશ્વીવ, ગુલાબ જી પુષ્પમાળ ધરી માય જી,
 ધૂપ દીપ બોજ તબોળ અરધિયા જી, પ્રેમે લાખા પાય જી
 દર જોડી કહે સહુ કન્યકા જી, ‘સજો, કાત્યાયનીમાત ! જી,
 મહાયોગેશ્વરી ! સુત ન દના જી મુજ પતિ કરો સાક્ષાત જી’
 કરે જાપ સર્વ એ મનનો જી, વળતા આવે ધામ જી,
 હવિઆજ જમે, અવની સૂએ જી, ધ્યાન સદા ઘનસ્મામ જી
 એમ એક માસ પૂરો થયો જી, આવ્યો હેલ્યો દિન જી,
 રત ફળ પામ્યાકેરી થઈ જી, એવું જાણ્યું જુમજનન જી
 ગોપસ એ ગાયો કરી આમતી જી પ્રજા આન્યા જમુનાતીર જી,
 જળકીડ કરે નમ કન્યકા જી, હરિ ચડ્યા કદમ લઈ ચીર જી
 અનગા અબર દીડા નહિ જી, ચમડી ઊંચુ લાળ્યું જી
 દીપ વસ્ત્ર જૂદની યજમા જી, પાસે નટવરરૂપ નિહાળ્યું જી
 બાહિ જોડી બાળા કરગરે જી, ‘પ્રજા ! તારે કપે તન જી,
 અમો સર્વ તમારી કિઠરી જી, જા આપો પ્રાણજનન !’
 શ્રીકૃષ્ણ કહે, ‘સજો મુદરી જી ! તમો નિરાવરણ ક્યમ ન્દારા જી ?
 મત ભગ થયું, ફળ ન મને જી ? જિલ્લો દોરે ભગવા જી
 ને ફળ છડો પાપ ટાળીને જી તો આવો સર્વે બહાર જી,
 સૌ લાલ્લ મુડી દો મનપળી જી, કરો સૂપને નમસ્કાર જી’
 જેમ નાથે કહ્યું ત્યમ મુ કહ્યું જી ફળ પામ્યાની આશે જી,
 જોઈ પ્રેમ પ્રમુદ પ્રજાજ થયા જી, વર આપ્યો કૃપ નિઘમે ॥

‘જાઓ, રાસ રમશે મુજ સંગમાં છ, પતિ તમારો યાશ છ:
—એમ કહી સહુ અંબર આપિયાં છ, પૂરી અજાણી આશ છ.’
—એમ કહી કૃષ્ણ ગો ચારવા ગયા છ, ગોપી આવી સહુ ઘેર છ;
જે ગાય શીખે ને સાંભળે છ તેને દયાનો પ્રીતમ કરે મહેર છ.

★

૧૧૪

પૂરો આશ !

શ્રીગુરુગોવિંદને રે પાયે લાશું, ‘પૂરો આશ’
પ્રેમપરિતાપને રે વચને ગાશું બારે માસ.
કહે સખી ! કયમ કરું રે ? કારતકમાસે મૂકી કંથ.
કાંઈ સહે નહીં રે, નિશદિન જોઈ પ્રભુજનો પંથ.
ભાગસરે મારું રે મન મોહન મળવા અકળાય,
ઢાંક્યાં ધીખિયે રે, કાઢને પીઝ નવ કહેવાય !
પોયે પ્રભુ વિના રે મારે મુખડે પડિયા શોપ;
હું સમજું નહીં રે, મૂકી ! શા દીકા મુજ દોષ ?
માહે મહામોહું રે મારે મન વ્યાપ્તું વેહદુઃખ;
તાતાં તેલમાં રે વ્યમ જળ ત્યમ પ્રભુ પાપે સુખ.
કાગણ કૂલિયાં રે કેસુ, જોડે અખીલગુલાલ;
જીલકું અંગ બળે રે જોઈને વિના શ્રીગિરધરલાલ.
ઘેરે ચિત્તકું રે ચોંટયું ચરણ શ્રીગોકુળરાય;
પ્રેમજીડીએ જડયું રે, નહિ જીખડે એ કોઈ ઉપાય.
વૈશાખે મુને રે મ્રજપુર લાગે વસતું વન;
શહેરસરીખડુ રે વન લાગે હોય જગજીવન.
જયેજે જાળ પડી રે, તાપે તલખે છે સહુકાય;
મુજ વેહતાપનો રે કોટિમે એ અંશ ન હોય !
આશ અસાડની દે હૂતી, પણ ના’વ્યા અવિનાશ;
સહુ પ્રેમદાતણા રે પિયુ ઘેર આવ્યા ચાતુર્માસ.
શ્રાવણ સરવડે રે વરસે, જુલે વળગી વેલ,
રસિયે વહ્લાલમે રે ત્રાડી બાળપણમાં બેલ !

પુરુષોત્તમમામે રે પુરુષોત્તમ લગ્ન્યાનો ભાવ
 ક્યાંથી કાઢિયે રે? તે તો શોકયશ્વરી લે લ્હાવ
 ભાદરવો લલો રે વસ્ત્રે ખોલે ચાતકમેર;
 નંદકુંવર વિના રે લાગે બાણસરીખા શોર.
 આસોમાસમાં રે રાસ રમવાનું બહુ મન,
 પ્રભુજી પધારિયા રે, સૂણુ સખી! આનંદભિલટયે મન.
 પીઝા પ્રીતની રે વરણી ગાયા તેરે માસ;
 દાસદયાતણી રે દર્શન દર્ષ પ્રભુ! પૂરો આશ!

★

૧૧૫

પારણું

માતા જસોદા જૂનાવે પુત્ર પારણે,
 જૂને લાડકડા પુરુષોત્તમ આનંદભેર;
 હરખી નિરખીને ગે. પીગન જાયે વારણે,
 અતિ આનંદ શ્રીનંદાજીને ધેર માતા.
 હરિના મુખમાં ઉપર વારું કૌટિક ચંદ્રમા,
 પંકજલોચન સુદર વિશાળ કપોળ;
 દીપક શિખાસરખી દીપે નિર્મળ નાસિકા,
 કોમળ અંધર અરુણ છે રાતાચોળ. માતા.
 મેઘસ્થામ કાંતિ બહુડી છે વાંકડી,
 ખીટજિયાળા ભાસ ઉપર જૂને કેસ;
 દસતાં દંતુડી દીસે બેડે દીરાણી.
 જોતાં લાજે કૌટિક મદનમનોદર વેશ. માતા.
 સિંહનખે મરેયુ શોભે સોમણ સમિયું,
 નાનુકે આમણ સધળાં કંચન, માનીદાર;
 ચરણઅંગૂઠો પાવે હરિ બે હાથે મઢી,
 દર્ષ બોધાવે તો કરે દિશકાર માતા.

લાલે લલાટે કીધો છે કુમકુમચાંદલો
 શોભે જડિત જલો મરકતમણિમાં લાલ;
 જનની જુગતે આંજી અણિયાળી બેઠી આંખડી,
 મુંદર કાજળકેરું ટપકું કીધું ગાલ. માતા.

સાવ સોનાનું જડિત મણિમય પારણું,
 મૂંઝવે ઝણઝણ બોલે ધૂધરીનો ધમકાર;
 માતા વિવિધ વચને હરખે ગાયે હામડાં,
 ખેંચે દૂમતિયાળી રેશમદોરી સાર. માતા.

હંસકારડવ ને કોકિલપોપટ પારણે,
 બપેયા ને સારસચક્રારમેનામેર;
 મૂંઝ્યાં રમકડાં રમવા શ્રીમોહનલાલને,
 ધમધમ ધૂધરડો વળટે નંદકિશોર. માતા.

મારા કહાનાને સમાણી કન્યા લાવશું,
 મારા લાલને પરણાવીશ મોટે ઘેર;
 મારે જાશે પરરાજ્ય મર્ધ ઘેડે બેસશે,
 મારે કહાનો કરશે સદા ય લીલાલ્હેર. માતા.

મારે લાડકવાયો સખા સંગ રમવા જશે,
 સારી સુખમીડી હું આપીશ હુરિને હાથ;
 જમવાવેળા રૂમરૂમ કરતો ધરમાં આવશે,
 હું તો ધાધને બીડીશ હૃદયા સાથ. માતા.

જેનો શાકરશેપસરીખા પાર પામે નહીં,
 'નેતિ, નેતિ,' કહે છે નિગમ વારંવાર;
 તેને નંદરાણી હુલરાવી ગાયે હાલડાં,
 નથી, નથી, એના લાગ્યતણો કંઈ પાર! માતા.

પ્રજવાસી સૌ સવંથી સુભાગી ધણાં,
 તેથી નંદજસોદાકેરું લાગ્ય વિશેષ;
 તે સવેંથી ગ્રામીજનનું લાગ્ય અતિધણું,
 જેની કરે પ્રણામ પ્રભાશિવ ને શેખ. માતા.

ધન્ય ! ધન્ય ! મજવારી ગોપીજનનંદનસોમતી !
 ધન્ય ! ધન્ય ! વૃંદાવન હરિકેસે ન્યાં છે વાસ;
 સદા જુગલકિશોર ન્યાહાં લીલા કરે,
 સદા અલિહારી જાયે દયોદાસ ! માતા.

★

૧૧૬

✓ શ્રીકૃષ્ણાવતાર

શ્રીગુરુગોવિંદને રે પ્રથમે પાથે લાગું !
 પ્રાગટ્ય હરિનું રે જાપાને મતિ માગું.
 પરીક્ષતે પૂછ્યું રે શુકજીને સિર નામી:
 ‘કૃષ્ણ કેમ જનમ્યા રે તે મુજને કહો સ્વામી !’
 ધન્યા ધન્યા’ કહીને રે બોલ્યા શુકજી વાણી :
 ‘સંભળ, રાયજી રે ! હરિગુણ કહું વખાણી;
 કારણ કહું છું રે પૃથ્વી પીઠ પામી,
 ભારવધો બહુ રે કહ્યું બ્રહ્માએ સિર નામી.
 સુર સહુ સાથે વિધિ દ્વીરસાગર આવ્યા;
 નારાયણને રે સ્તુતિ કરીને રીઝાવ્યા.
 હરિએ જણાવ્યું રે, ‘બ્રહ્મિને ભાર હરીશું,
 પૂણ્યપુરુષોત્તમ રે મનમંડલે અવતરીશું.
 સહુ સામગ્રી રે સિદ્ધ કરે તમે પહેલી;
 પ્રગટ થવાની રે કમળા છે મને વહેલી.’
 —સૂણીએમ પ્રલ્હા રે બ્રહ્મલોકમાં પરવર્ષા;
 દેવો સર્વે રે ગોપ થઈને અવનયાં.
 દ્રોણમુત તે રે નંદરાય થયા જાણે;
 પત્ની તે કેરી રે યશોદા પરમાણે.
 કંસને જણાવી રે આક્રમણી ઘેરી :
 ‘ગર્ભ દેવકીનો રે આક્રમે તારો વેરી.’
 —એમ મૂણીને થઈ રે ચિંતા કંસદેહમાં;
 જાહેન ને જનેવી રે નાંખ્યાં કારાગૃહમાં.

મોટી મૂકી રે મૃત્યુતણે ભય જાણી;
 ખટ સુત માર્યા રે ! દુષ્ટે દયા ન આણી.
 પછે પ્રભુએ રે મહામાયાને બોલાવી;
 કર જોડીને રે ભીમી રહી આવી.
 આત્મા આપી રે, 'એટલું કારજ કરજે,
 દેવકીકિદરથી રે શોષ રેહિણીગલ' ધરજે;
 પછી અવતરજે રે તું નંદનંદિની યધને.
 તે જ પ્રમાણે રે કયું દેવીએ જામને.
 પ્રભુજી પધાર્યા રે દેવકીકિદર આનંદે;
 ગલંસ્તુતિ કીધી રે પ્રહ્લાદિ શ્રુતિજદે.
 તેજ ધણું આબુ રે દીન દેવકીનનમાં;
 તે અવલોકી રે કંસ બળે બહુ મનમાં.
 સેવક શીખવ્યા રે, સો સાવધ થઈ રહેજો;
 પ્રસવ થતામાં રે મુને આપીને કહેજો.
 તાલાવેલી રે લાગી દાણુ નવ જાંપે;
 પળપળ પૂછે રે કાળના ભયથી કંપે.
 એમ કરતાં રે શ્રાવણુ આવિયો સાર;
 કૃષ્ણપદમાં રે અટગા ને છુધવાર.
 નક્ષત્ર રેહિણી રે અર્ધનિશા ગઈ ન્યારે
 કળા સોળ પૂરણુ રે શ્રીકૃષ્ણ પ્રગટયા ત્યારે.
 હરિજન હરખ્યા રે શ્રીહરનાની મન લાગ્યા;
 શિવવિધિ કૃત્યા રે દેવદુડુબી ગાગ્યા.
 અદ્ભુત બાળક રે કમળનયન સુખકારી;
 ૨૫ ચતુર્ભુજ રે ગદાસખચક્રધારી.
 પદ્મ પીતાંબર રે કિરીટ કુંડળ શોભે;
 શ્રીપત્સ લક્ષ્મી રે ચિહ્નકૌસ્તુભ મન લોભે.
 મેઘવણુ વપુ રે, કેસ શંકુ ચિત્ત રાજે,
 કંકણ કરમાં રે બાજુઅંધ વિરાજે.

નખશિખ મુદર રે, તિલક કેસરી કીધું;
માતપિતાને રે એવું દયાન દીધું.
દેવકીવસુદેવ રે સ્તુતિ કરી રનેહ આણી;
શ્રવણ કરીને રે શ્રીહરિ બોલ્યા વાણી :
આ જ પ્રમાણે રે ત્રણ જન્મ મેં લીધા;
પુત્ર થઈને રે પૂણું મનોરથ કીધા.

—ઈત્યાદિ સદુ રે પૂર્વ કથા સંભગાવી;
મળ જાવાની રે નિધિ સદુ બહાલે બતાવી.
અમને મળમાં રે નંદને ઘેર પધરાવો;
ત્યાં પ્રગટી છે રે કન્યા એક તે લાવે.
ચિંતા ન કરશો રે સુખે સવળું ધારો;
અમ ઈચ્છાએ રે વિદ્ય વેગળાં જાશે.
બાળકરૂપે રે થયા પ્રભુ એવું કહીને,
વસુદેવ જાણ્યા રે બેડી પડી દૂર જઈને.
દારનાં તાળાં રે સહેજે સર્વ બિધક્રિયાં,
સેવક સૂતા રે નિદ્રાવેશમાં પડિયાં.
લાલજીને લીધા રે વસુદેવ ચાલ્યા હરખે;
છત્ર કીધું શેષે રે ઝરમર મેહુલો વરસે.
આવી પહોંચ્યા રે શ્રીગુપ્તનાથ માંહે;
સ્પર્શવા પ્રભુપદ રે અડયાં કાલિંદી ત્યાંહે.
વસુદેવચાર્તા રે હરિએ સર્વે જાણી;
ચરણ વધાર્યો રે સ્પર્શ કરતાં ઘટયાં પાણી.
વળતા વસુદેવ રે શ્રીગોપુત્રમાં આવ્યા;
જમોદા પામે રે પ્રાણજીવન પધરાવ્યા.
પુત્રીલઈને રે મયુરા આવ્યાનિજ રથગમાં;
જે જેમ હતું રે તે તેમ થયું અર્ધ પગમાં.
બાગડા રોઈ રે કંસને ખમર પમાડી.
• આવ્યો તન્દાણુ રે દેવકીએ સુતા દેખાડી.

'ના, ના' કહેતાં રે દુષ્ટે ખૂંચી લીધી;
 નેવી પજડી રે ગર્ધ વજૂરી તે ઊંચી !
 બાળા બોલી રે, 'સૂણુ મૂરખ ! મુજ વાણી;
 શત્રુ તારો રે પ્રગટ્યો કહું લે તું જાણી.'
 એમ સણીને રે આશય' મનમાં લાવ્યો:
 'જૂઠું બોલી રે દેવે મને લમાવ્યો.
 વસુદેવદેવકી રે કારાગૃહથકી કાઢ્યાં;
 મેં વણુવોકે રે તમને કલેશ પમાડ્યાં.'
 —એ જ કથા તો રે એટલે રહી એમ લહીએ;
 હાવાં ગોઝુળમાં રે કેમ થયું તે કહીએ.
 પુત્રનું પ્રાકટ્ય રે પ્રાતઃસમે સાંઠું જાણી;
 નંદ્યશોદાને રે સુખ થયુ, કહું શુ વખાણી ?
 મજાપતિને ઘેર રે નિર્ભય નોખત વાણ;
 સૂણી સજ્જનનાં રે ચિત્ત થયાં બહુ રાણ.
 ગોપીજન સહુએ રે સજી મુંદર શણુગાર
 નંદઘેર આવ્યાં રે નિરખ્યા પ્રાણુધાર.
 મોતીડે વધાવ્યા રે ગાતાં મંગળ ગીતે:
 'ધણું ધણું છવો રે !' આશીય દીધી પ્રીતે.
 ગોપ સહુ આવ્યા રે ગોરસ રીકાં ભરીને;
 નંદન નવરાવ્યા રે પૂરણુ પ્રેમ ધરીને
 દધીહળધનો રે ક્રીચડ આંગણે શોભે;
 આનંદહિતસવ રે નિરખી સહુ જન મોહે.
 પૂરણુ નાજી રે નંદન શાસ્ત્રની રીને;
 દાન બહુ દીધાં રે દ્વિજને પૂરણુ પ્રીતે.
 બંદીજનને રે અતિ ધન દેઈ સતોખ્યા;
 પૂજ્યા સહુને રે પ્રેમ ધરીને પોખ્યા.
 શ્રીમહાલક્ષ્મી રે મજાપુર વસિયાં વામે;
 આનંદસાગર રે ઊણટ્યો નંદઅવાસે.

ગોલા સવળી રે કેમ મુખ જાણ વખાણી ?
 સહ મુખસ પતિ રે ઓઝોડુળ લો જાણી
 મુલુ પ્રગટયાનો રે ગરબો ને કોઈ માથે,
 ઓઢથી સચુના રે મનવાઝિન ફળ યાથે
 પચાનન પદમા રે સુદમ રીતે સમાયો,
 કૃષ્ણ-મનો રે દાસદયે જય ગાયો

★

૧૧૭

મોટાનાં વચન જ

મોટાનું વચન મુખધામ, કૃતિ રીતે કરિયે,
 તે કરે અદાય તે કામ, આપણુ તો મગિયે કૃતિ
 પરનારીકોડ કરી કૃષ્ણે તે તો આપણે કમ થાય રે ?
 જાણીને અમિ પીવે, જોવધન કેમ ધરાય ? કૃતિ
 ગિવ અર્ધાગે હામિયા રાખે, પણ આપણુને બીડુ રે,
 ત્યમ કરીએ ને કામ બાળિયે, મ્યમ બને દુળાદુળ પીડુ ? કૃતિ
 અધિગમાસને બોગે જાવાની, આપણુ દડીએ ત્યાથી રે,
 સિદ્ધ ચડીને દાનવ દળવા કાઢિયે તે બા મ્યાથી ? કૃતિ
 ખન ખોડુ પણ પુત્રીનાળન જ્ઞાનાને દરેવાય રે
 તે જોઈને ત્યમ મરિયે પણ આ વધિ કેમ ગયાય ? કૃતિ
 અદર્શ શુદ્ધપત્ની રમિયા, ત્યમ કરેતુ તો સુરમ રે,
 અડમ્મણ, અમીરજિ, નગપાખોડેદન દુર્લભ કૃતિ
 અમિ લક્ષણુ સર્વ કરે પણ કોઈ કહે નહિ મેતો રે,
 તે જોઈને છુ તેમ કરીય તો સર્વ કરે મેતો કૃતિ
 દોગમિય નારદને જોઈ રખે છુ ઘેના કરે રે,
 તેનો સજ જામયમજળ ને તારો સજ જામ પાડે કૃતિ
 અસુરપ્રતિમહ, મુરપાને કુકાયાય નવ મેતો રે,
 ત્યમ કૃતિ મૃતસ જીવનિવાનેમા પડી રોગો કૃતિ
 ગાંધા મધે મુનિ પસધર દીમરખા બોગી રે,
 વ્યાસ પ્રગટ, મજાધા મુગમદમધા કરી એ પેગી કૃતિ.

કુંતાકૃષ્ણા પંચ પતિ પશુ સતીશિરોમણિ કહાવે રે;
 તેનું જોઈ સ્ત્રી અન્ય કરે તો નિશ્ચે નરકમાં જાયે. કૃતિ.
 શંકરસ્વામીનું જોઈ શિષ્યે શ્રવણના ટૂકડા ખાધા રે;
 સીસું નવ પીવાયું સજે, યથા બહિમુખ ખાધા. કૃતિ.
 પુત્રતણી બે પુત્રી કશ્યપ યજ્ઞને પિતામહ વરિયા રે;
 તેનો દોષ આપણે ના જોવો, તે ધર હુરિ અવતરિયા. કૃતિ.
 જવની રાખી જગન્નાથપંડિતે તે તો સહજ બની આવે રે;
 બાવન સીઠી ગંગા ચડાવી, તે તો વેવલાં વીણાવે! કૃતિ.
 મહેતે અનામિકને ઘેર ઓચ્છવડીધો તે આપણે નવ જોઈએ રે;
 હુરિએ હાર મહેતાને આપ્યો તે વેળા પત જોઈએ. કૃતિ.
 માટે પ્રમાણવાટે ચાલવું, ભગ્યા ગિરિવરધારી રે;
 મોટાની ગતિ મોટા જણે, દયા! દીનતા સારી. કૃતિ.

★

૧૧૮

સર્વના શિરોમણિ

સર્વના શિરોમણિ શ્રીનાથજી રે લોલ!

આપના સ્વરૂપ વિષે સર્વ, મારા બહાસાજી હો! સર્વે સેવાયું તમોને
 સેવતાં રે લોલ!

સંજે કો બ્રૂપણ આધુષ છે રે લોલ? સેવામાં રહું તજી ગવં. મારા.
 અન્નલોક મુગટ મહારાજનો રે લોલ! સાંખ્યજોગ કુંડળ ખેડી કરણ. મારા.
 જન છે વૈકુંઠ, ચમર ધમં છે રે લોલ! વિજય જસરૂપ ગિરિધરણ. મારા.
 ચક્ષુ સૂરજઅંદ્રમા છે મન વિષે રે લોલ! બ્રૂકુટી ચમરાજકેડું એન. મારા.
 ઊર્ધ્વઅધો અધર લજ્જમય છે રે લોલ! દંતકાંતિ તત્ત્વ કમળનેન. મારા.
 માયા વનમાળા દાસ્યને વિષે રે લોલ! વૈજયંતી ભકિતનો નિવાસ. મારા.
 કશ મેઘ દિશા શ્રવણને વિષે રે લોલ! વદન વહ્નિ, નાસા વાયુવાસ. મારા.
 પ્રણવ તો જનોઈ પ્રાણનાથજી રે લોલ! પીતાંબર સ્વર છંદ સાત. મારા.
 શ્રીવત્સલાંજન મહાલક્ષ્મીજી રે લોલ! જીવંતતત્ત્વ કૌસ્તુભ સાક્ષાત. મારા.
 વેદ તથા તત્ત્વ છે ગરુડજી રે લોલ! શેષ શય્યારૂપે કરે સેવ. મારા.
 કૌમુદી ગદા મહાકાળ છે રે લોલ! મોરલીનું સ્વરૂપ મહાદેવ. મારા.

છે ખટ ઐશ્વર્ય કળા કમળમા રે લોન ! મુદ્રિત છે અભય વરદાન મારા
 ચક્ર તેજસાર, સવિય ગા ખ છે રે લોન ! કમળ વિશ્વ ધનુષ્ય કાળસ્થાન મારા
 બ્રહ્મ જ્યેષ્ઠા ને શૃંગી ઈંદ્ર છે રે લોન ! તિ નક શુદ્ધ સ્નેહનુ સ્વરૂપ મારા
 નખશિખ આબૂયણ સહુ લક્ષત છે રે લોન ! વનગ્ધતિ રોમાવલીરૂપ મારા
 વીર્ય છે સમુદ્ર, નદી નાડિયો રે લોન ! પર્વત છે પતિધર અસ્ત મારા
 અગણિત બ્રહ્મા રોમકૂપમા રે લોન ! હિર નિમે જગત છે સમસ્ત મારા
 શુદ્ધ લકિતરૂપ ગણી રાધિમ રે લોન ! જસોમતી મુક્તિ મૂર્તિમાન મારા
 ગોપી ત્રયા, વેદમત્ર ગોપ છે રે લોન ! નામરૂપ, શાસ્ત્ર હૃદયે ગાન મારા
 નિગમ વસુદેવજીને જાણીએ રે લોન ! બ્રહ્મવિદ્યા દેવપ્રીતમાન મારા
 —ઈત્યાદિક સમ્પન્ન સહિત શ્રીહરિ રે લોન ! દાસદયાના પ્રભુ વિખ્યાત મારા

★

૧૧૯

દર્શન દેની રે !

દર્શન દેની રે દાસને મારા ગુણનિધિ ગિરિધરનાન !
 નાથ ! નિનારો રે ત્રાસને, આપો આપ ઉપર અનિન્દાન દર્શન
 શ્રીનંદર ! ન દન રે ! નંદના બાવે મુને મદનમનોહર રૂપ
 ચિત્ત ના ચોટિ રે માહરુ અનુભવ-આપન બ્રહ્મ અનુપ દર્શન
 જપુ નર્તી અનુષ્ઠા રે જાપને ન ગમે સૂચ્યો અનંદનાદ
 પદમમારિ રે ના ગમે ન ગમે અવગમ્યુષ્ણના સ્વાદ દાન
 અન્ય ઉપાનના રે ના ગમે વિના એ પૂજ્યપુજોત્તમ
 શીશા લાગે રે સાવન મન, પડી મુને પ્રેમમમ્મિતમા ગમ દર્શન
 શ્રીરક્ષ નમત રે શુભ મમ્મા, મ વિધિ શ્રીકૃષ્ણજસમાન,
 હવના સાધન રે નાનુએ, વસ્ત્રના નિગળગે કરે નિગળનાન દર્શન
 સર્વ તપાચ્યુ રે હરીફરી, કિચિન ક્ષમ ના દોષે સા
 સુખ એક દો રે મવંથી—મેવાગમરણ ન દુઃખાર દર્શન
 શ્રીમદ્વાચનની રે દહેણીથી મુન પગ રીએ નધાનાય !
 સમૂળ અરિયા રે તો નો હનિહા ! ગયો જો મુજ દય દર્શન
 શ્રીદર્શનની રે કુંજમાં જ્યા હરો જુગ મગિગાર ! વિરામ
 દાસવાની રે સિનની—ગમી કરી નખે નિજ પદ દર્શન.

★

પ્રેમપરીક્ષા

ઉદ્ધવજી ! અળગી રે વાત એક પ્રેમતણી !
 કોઈ અનુભવી જાણે રે, કહેતાં તો ન આવે બધી.
 પ્રસૂતાની પીડા રે વધ્યા તે શું જાણે ?
 જાણું કેમ આવે રે માણ્યાને પરમાણે ?
 મૂંગે સાકર ખાધી રે, ગૂંગાને સ્વપ્ન થયું,
 સરવે મન જાણે રે, ખીજાને નવ જાણે ક્યું.
 ધાવણના દુઃખને રે કાપર તે તો શું પ્રીછે ?
 અસાની લહે નહીં રે રતિની ગતિ થી છે.
 નેમ સધળા નાસે રે પ્રેમ તે જ્યારે વ્યાપે,
 જેને નિદ્રા આવી રે તે ઉત્તર ક્યમ આપે ?
 આશક માણુકમાં રે રૂપગુણ સહુ દેખે,
 જેવું જાણે છે તેને રે અવર તેવું નવ પેખે.
 જેનું ચિત્ત જ્યાં ચોંટયું રે તેને તેથી સુખ થાયે,
 સ્વાદ શો છે અમ્મિમાં રે ? ચંકાર લાવે ખાયે.
 રીત પ્રીતની એવી રે તેનું સુખ તે જાણે,
 અનુભવથી અજાણ્યો રે તેના અવગુણ આણે.
 નેહ સુખથી ન વાધે રે, દેખી દુઃખ નવ ધટે,
 જેમ વૃક્ષને વળગી રે વેલી તો ફરી ના લટે.
 શીખ્યેસાંભળ્યે ન આવે રે ઉદ્ધવ ! ગતિ પ્રેમતણી,
 કરવી નથી પડતી રે, એની મેજે આવે બધી.
 પ્રીત ખાત્રે તો સ્હેજે રે, છૂટે ના પછી છોડી,
 મચ્છને દુઃખ દે છે રે ગળ્યા પછી અંકાડી.
 સાચી પ્રીત તો ગ્રાણુ લે રે, સાધારણુ થાય પરી,
 દાદર જળવણુ જીવે રે, માછલડાં તો જાણે મરી.
 મોટી મનની મોહિની રે પ્રીતથી બીજા ન મળે,
 જડ પથ્થુ જુઓ લોહું રે ચમકને દેખી ચળે.

છીપ રહે સાગરમા રે, ઇચ્છા સ્વાતિનું દતણી,
 લુચો દષ્ટિ ચક્રારની રે અચળ રહે છે ઇંદુ બણી
 લગ્નસુધસુધસામય્ય* રે મેમીજનમા ન ટકે,
 મધુકર વાસ કોરે રે, કમળ નન બેદી શકે
 મૃગ રહેજે મરે છે રે પથાવનઅબ્યાસી,
 રાગઅનુરાગપાશે રે બાધ્યુ ન શકે નાસી
 દષ્ટિપ્રીતનો માર્યો રે પતંગ દીપકમા મળે,
 ગાય પ્રાણુ પોતાનો રે તો યે રોહીતે રે મગે
 રહે ચાતક તરસ્યો રે સદા બાર માસ લગી,
 પીએ સ્વાતિનુ વારિ રે અવર રૂપશે* ન ડગી
 વિખના વ્યસનીને રે સાકર પણ સુખ ના કહે,
 પય પાણીથી ઉત્તમ રે, મીન તેમા નાખ્યે મરે
 { જેનું મન જેથુ માન્યુ રે તેને સુખ તેથી મગે,
 તે વિના તેથી સારુ રે ના'વે તેની આખ તગે
 બે વૈરાટના લોચન રે ઇંદુભાનુ, બેદ કશો ?
 કજ કરમાય અદ્રે રે, ફૂલે રવિનેહવસ્યો
 કઠે વળગી ના છૂટે રે એ મેમતણી ફાસી,
 કાચો હોય તો તૂટે રે સૂણી જગની હાસી
 છે અગમ પથ રોહનો રે ઉદ્ધવજી । તે નથી દોઢો
 ત્યાંની ગાન ગોરે રે, જોગ પણ લાગે મીઠો
 જોગ તો તેને જોઈએ રે જેનું મન જગમા બમે,
 તે તો અચળ અમારુ રે ચિત્ત રસિયામા રમે
 ; જેનું મન માને રે જોગ તે સુખે ગ્રહો ।
 અગો તો એહ માગુ રે 'પ્રીતમજીશુ પ્રીત રહો ।
 { તમારા હરિ સધળે રે, અમારા તો એક સ્થગે,
 તમારો રીઝો આંદરણે રે, અગો રીઝુ અદ્ર મળે
 ઇંદુને અવતોડી રે ચક્રારનું ચિત્ત કડે,
 તે પ્રકાશને પેખી રે કહો સુ સતો ૧ ધરે ૪

—એવાં વચન સણીને રે ઉદ્ધવજની બ્રાંતિ ટળી,
 નેગજનજ છૂટી રે, ગયું મન રોહે મળી.
 અલિમાન મૂકીને રે ઉદ્ધવ ગોપીપાય પડ્યા !
 ‘કહું, દયાપ્રીતમજ રે નિશ્ચય એક તમને જડ્યા.’

✱

✓ ૧૨૧ જારજીમ
 હો રંગરસિયાજી !

શ્રીગુરુવલ્લભદેવને ચરણે લાગું રે રસિયાજી !
 તેર માસ હુરિગુણ ગાવા મતિ માગું હો રંગરસિયાજી !
 કારતકમાસે કેમ ગયા છો મૂકી રે રસિયાજી ?
 પ્રાણજીવનપ્રણ ! શી વાતે હું ચૂકી હો રંગરસિયાજી ?
 ચૂકી છું, પણ દાસદાપ સમાવો રે રસિયાજી !
 મારા સમ, જે મનમાં કંઈકે લાવો હો રંગરસિયાજી !
 અઅગાજન અમો અવગુણકેરી ખાણુ રે રસિયાજી !
 તો પણ નાથ ! નિભાવો, ઝાલો પાણુ હો રંગરસિયાજી !
 જેવીતેવી કિંકરી કહાવે તમારી રે રસિયાજી !
 દાસદયાના પ્રીતમ ! લો શુદ્ધ મારી હો રંગરસિયાજી !

(૨)

માગસરમાસે મન મળવા અકળાય રે રસિયાજી !
 પ્રીતતણી પીઝ તે ક્યાં કહેવાય હો રંગરસિયાજી ?
 બીડયુંસીડયું અંતર લડકે લાગે રે રસિયાજી !
 દાજન છેદે, કંઈપનાં શર વાગે હો રંગરસિયાજી !
 દુઃખદાવાનજ પ્રગટ્યો કેમ સ્હેવાય રે રસિયાજી ?
 ધીરજ રાખું, પણ ક્યાં લગી રહેવાય હો રંગરસિયાજી ?
 મેહે વિકળ થઈ ! કળ ન પડે નિશદનમાં રે રસિયાજી !
 તાલાવેલી લાગી મારા તનમાં હો રંગરસિયાજી !
 નિઃમે પ્રાણુ જશે તલખી, અહીં આવો રે રસિયાજી !
 દાસદયાના પ્રીતમ ! પ્રાણુ બચાવો ! હો રંગરસિયાજી !

*

(૩)

પોસમાસે રોષ હદે મા મૂઠા રે રસિયાજી !
 અમગના આધાર ! ન અવસર ચૂકા હો રગરસિયાજી !
 ધણુ પ્રગટ શુ કહિયે ? સમગ્રી લેને રે રસિયાજી !
 વિન્નૈગ પાળી દડ બીન્ને કાઈ દેખે હો રગરસિયાજી !
 સ્ત્રીને તે દુખ નહીં પતિ શસ્ત્રે મારે રે રસિયાજી !
 તેથી કષ્ટ ધણુ પિયુ મન ઊતારે હો રગરસિયાજી !
 એથી અધીકુ હાવા તે શુ કહીએ રે રસિયાજી ?
 ચતુરશિરોમણિ ! ચતુરાનું દુખ લહીએ હો રગરસિયાજી !
 જોખનઆખો મોરોયો શામ્ય સુખ માણે રે રસિયાજી !
 દાસદયાના પ્રીનમજી તક જાણે હો રગરસિયાજી !

(૪)

મહામામે તો મારા અમ, ઘેર આવો રે રસિયાજી !
 આ નસુમા તો દપતી લે સુખલ્લાવો હો રગરસિયાજી !
 આગળથી અમો એમા માર્છ નવ લેતાં રે રસિયાજી !
 શીખવીસમગ્રાવી શુ મેત્યા વહેતા હો રગરસિયાજી ?
 વ્હાલા થઈને વેર શુ પોષ્યુ આવુ રે રસિયાજી ?
 આવકુ શીદ કર્યું જ્યારે હતું જાતુ હો રગરસિયાજી ?
 પ્રેમપયમા કદમ પા નહીં સારો રે રસિયાજી !
 પ્રથમથકી પોખી હાવા શુ મારો હો રગરસિયાજી ?
 મેહવહનિમા ધીખુ છુ નિશઠ્ઠાડો રે રસિયાજી !
 દાસદયાના પ્રીતમ ! મુજને મગે હો રગરસિયાજી !

(૫)

ફાગણુ કેશુ કૂત્યો ! હુ મરમાણી રે રસિયાજી !
 વનમાળી ! પિયુ ! સિન્ધુ ન પૂરે પાણી હો રગરસિયાજી !
 વસતતનુ વ્હાની સદુને લાગે રે રસિયાજી !
 તમ પાળી મુને બાણુ હદેમા વાગે હો રગરસિયાજી !
 અખીલગુનાન જોડે, કેસરગ ઘોળા રે રસિયાજી !
 વિનમે સર્વ પરસ્પર ! મુજે જર હોળા હો રગરસિયાજી !

આ મુખની ઝલતું શોધ્યની સંગે શોધીએ રે રસિયાજી ?
 મૂસકલડે રાતું તે અમારે જોઈએ હો રંગરસિયાજી ?
 પ્રથમયજી પ્રભુ ! શે' નવ નાંખ્યાં મારી રે રસિયાજી ?
 દાસદયાના પ્રીતમ ! આ ગતિ ધારી હો રંગરસિયાજી !

(૬)

ઐત્રે ચંદ્રકિરણ સૌને મુખધારી રે રસિયાજી !
 મુજ એકલડીને લાગે એ જ કટારી હો રંગરસિયાજી !
 મુખધારી હુતાં તે સૌ દુઃખ દે છે રે રસિયાજી !
 જોઈ જોઈ સંભારી મુખ આંસુ વહે છે હો રંગરસિયાજી !
 કરે કોઈ શું ? કમંતણે એ દોષ રે રસિયાજી !
 ચક્ર વદન નિજ, દપંજુ પર શો રોપ હો રંગરસિયાજી ?
 આ દહાડા ક્યાં મૂક્યા હતા સંતાડી રે રસિયાજી ?
 જોખનઅવસર આળે આપ્યા કદી હો રંગરસિયાજી !
 જો કહેતા તે અમે જાણતાં સાચું રે રસિયાજી !
 દાસદયાના પ્રીતમ ! કીધું કાચું ! હો રંગરસિયાજી !

(૭)

વૈશાખે વ્રજ સધળું સર્વ હીસે રે રસિયાજી !
 જન ઝાઝા પલુ કાને જોઈ મન હીસે હો રંગરસિયાજી !
 સર્વ સરોવર સુકાં ચાતક લેખે રે રસિયાજી !
 અંકાર અંધવિના જગ ઉજ્જડ દેખે હો રંગરસિયાજી !
 વીત્યું હોય તે સાચું એ ખરમાણે રે રસિયાજી !
 પીડા પ્રસવતણી વંઝા શું જાણે હો રંગરસિયાજી ?
 મેહવેદના ધણી કંઈ સૌ દુઃખથી રે રસિયાજી !
 વેડે તે જાણે, કહેવાય નહીં મુખથી હો રંગરસિયાજી !
 રોહતણો ધા મલમલથી ના રુઝાય રે રસિયાજી !
 દાસદયાના પ્રીતમથી મુખ ચાચ હો રંગરસિયાજી !

(૮)

જેજે સધળાં સરોવર સુકાં કહે છે રે રસિયાજી !
 મુજ લોચનધાર ન સુધી ! વહે છે હો રંગરસિયાજી !

શ્રીમન્નગુના તાપે સૌ અકળાય' રે રસિયાજી!
 પવનકુવારાથી તે સઘ શમાય હો રંગરસિયાજી!
 શ્રીમની ગરમી શીત વાયુથી વામે રે રસિયાજી!
 મુગ્ધ મેહવલ્લિ પ્રેમે -વૃદ્ધિ પામે હો રંગરસિયાજી!
 પપ્પ ગભરું રે છાંટયે નીર શમાયે રે રસિયાજી!
 તાનું તેલ મળ્યે જળ ભડકો થાયે હો રંગરસિયાજી!
 પ્રેમપાવકની પીડા સૌ દુઃખથી અજગી, રે રસિયાજી!
 દાસદયાના પ્રીતમ! તમને વળગી હો રંગરસિયાજી!

(૯)

આપાદમામે અતિગિહુ દુઃખ સામે રે રસિયાજી!
 પંખીડાં પણ મળા જૂથ માળા ધાલે હો રંગરસિયાજી!
 કોને કહીએ? કહ્યે અદેખાં ફરીએ રે રસિયાજી!
 અંતરઆગે દાંડી ધીખી મરીએ હો રંગરસિયાજી!
 કીટ કાક જેમ ખોખું કરે ખાઈ બાધું રે રસિયાજી!
 તેમ મેહકીડે કાળજ કારી ખાધું હો રંગરસિયાજી!
 ઉપરથી તન સારું સહુકો દેખે રે રસિયાજી!
 બીતર ભડકો પ્રાણુ પોતાનો પેખે હો રંગરસિયાજી!
 જે જાણે તે મૂરખ કહે એ વાતે રે રસિયાજી!
 દાસદયાના પ્રીતમ! દુઃખ સૌ ભાતે હો રંગરસિયાજી!

(૧૦)

શ્રાવણ સરવડે વરસે, તજમે મન રે રસિયાજી!
 પાડિસન્નગુણોભા ચર્ધ વૃંદાવન હો રંગરસિયાજી!
 જુલો વળગી વેલ છૂટે નવ છોડી રે રસિયાજી!
 દેવે મારી બેલ તો નાંખી તોડી હો રંગરસિયાજી!
 એક દિવસ આપણ ત્યાં વાતે વળગ્યાં રે રસિયાજી!
 ઘન પરરયો, ભીંત્યાં, પણ ન થયાં અળમોં હો રંગરસિયાજી!
 મેં પછી શીત સ્વેવાઈ નહીં, ઘણું કોપી રે રસિયાજી!
 ત્યારે મુજને લેઈ હૃદિયાથું ચાંપી હો રંગરસિયાજી!
 સંભારી તે સુખ કાળજકું ફાટે રે રસિયાજી!
 દાસદયાના પ્રીતમ! તજ તા માટે હો રંગરસિયાજી?

(૧૧)

પુરુષોત્તમમાસે તો આશ અમારી રે રસિયાહા!—
 પૂરે, પુણ્ય થશે, મન જીઓ વિચારી હો રંગરસિયાહા!
 આતુર જન સંતોષો દર્ષ સન્માન રે રસિયાહા!
 અધરામૃત પાઈ આપો જીવતદાન હો રંગરસિયાહા!
 એક માસ આ પુણ્યદાનનો દહાડો રે રસિયાહા!
 પ્રભુ! પધારો! સેવી કરું કર ટાઢો હો રંગરસિયાહા!
 અન્ય દેવ સેવ્યાની થદા છે નહીં રે રસિયાહા!
 પુરુષોત્તમ પરણીને અવર ઘટે નહીં હો રંગરસિયાહા!
 પ્રાણ જશે પણ તમે વિના નહીં ભળિયે રે રસિયાહા!
 દાસદયાના પ્રીતમ! અમે એ સમઝીએ હો રંગરસિયાહા!

(૧૨)

ભાદરવો ભર ગાજે, અપજા ચમકે રે રસિયાહા!
 એક સમે હું આવી, નેપૂર ઝમકે હો રંગરસિયાહા!
 હું ખીની સૂણી ધન ગરજ્યો આકાશે રે રસિયાહા!
 પીતાંબર ઓઢાડી લીધી પાસે હો રંગરસિયાહા!
 સધળું સુખ કાંઈ પ્રગટ નથી કહેવાતુ રે રસિયાહા!
 વિકળપણે કાંઈ કહું છું—નથી રહેવાતુ! હો રંગરસિયાહા!
 પાલવ પાયરી કાઝાવાલા કરીને રે રસિયાહા!
 પાગે લાગી કહું છું હું ફરીફરીને હો રંગરસિયાહા!
 ત્રેહદુઃખ નથી રહેવાતુ! હૃદય ધર્ષા આવો રે રસિયાહા!
 દાસદયાના પ્રીતમ! શું તલસાવો? હો રંગરસિયાહા!

(૧૩)

આશિન આવ્યો શરદમાસ સુખકારી રે રસિયાહા!
 વામ આંખલડી પણ ફરકે છે મારી હો રંગરસિયાહા!
 રાસ રમ્યાની ઝાતુ આવી તમે જાણો રે રસિયાહા!
 લાસ! બિહારી! લલનાશું રંગ માણો હો રંગરસિયાહા!
 શરદપૂનમનો સંપૂર્ણ ચંદ્ર પ્રગટશે રે રસિયાહા!
 તમશું રમતાં સૌ દુઃખ મારાં મટશે હો રંગરસિયાહા!

કરુણાનિધિ છે માટે કરુણા કરશે રે રસિયાછ !
 વહાલાંની વિનતી તો હૃદયે ધરશે હો રંગરસિયાછ !
 આનંદ બિખરે બિરમાં, વહાલમ વળિયા રે રસિયાછ !
 દાસદયાના પ્રીતમછ મુને મળિયા ! હો રંગરસિયાછ !

★
 ૧૨૨

વ્યવહારઆતુરી

સવે' કામ છોડીને પ્રથમ યુરુગોવિંદને બહુએ છ,
 સકળ કામના જેથી સિદ્ધિ, વારે તેને તજિયે. શિક્ષા શાણને.
 મૂળથી મોટી સંગત કરિયે, નીચસંગત પરહરિયે છ,
 સંગત તેને વશ મન રહે છે જેથી તરિયેમરિયે શિક્ષા શાણને.
 હરપ્રકારે પ્રીત મૃદુ વાણી મોટા જન તે જાણે છ,
 નિર્દય આપસ્વારથી બૂઝા તે નીચા પગખે શિક્ષા શાણને
 ખરી મહેનતનું દ્રવ્ય જોડિયે, નીચ નજર ના કરિયે છ,
 પાછળથી પસ્તાવો બિખરે, હાંસીથી તો કરિયે. શિક્ષા.
 સાહસક્રમ' ન કરિયે કદાપિ, કરિયે હુરિજગતને મારે છ,
 બીરેલું જળ મોતીનું ન ચડે વળતું કાઢિ પ્રકારે. શિક્ષા
 રીતે સાક્ષતાં દુઃખ પડે તો બહુ, સુખ અનીતે ટૂંકું છ,
 ખેસી નાવ બૂડે નહીં કહેવત, તરી બીરેલો તો ધ બૂડું. શિક્ષા.
 વિનાવિચારે કામ કરે તે પાછળથી પસ્તાયે છ,
 બગડી છુદ્ડ જે હોય ન સુધરે, મળે ન જે તક જાયે. શિક્ષા.
 દાનું કાઢીને ખરચ ન કરિયે, ઘટી ના સદિયે દુઃખ છ,
 જેની સંપત્તિ તેવું બોજન, સદા પામિયે સુખ. શિક્ષા
 પૂર્વે' વેર ત્યાં રમેહ ન કરિયે, પૂર્વે' મિત્રશું વેર છ,
 મિત્ર કા દિન ગુણ પ્રકાશે, યતુનાં છૂટે ઝેર. શિક્ષા.
 આપવખાણ, અવરની નિંદા, પરપત્નીશું હારય છ,
 અતિઆપણ, કદુ જીવ ચલાવ્યે મોટમપણનો નાશ. શિક્ષા.
 સુખ આવ્યે હાથી નવ જાતિ, દુઃખ આવ્યે નવ ડરિયે છ,
 આપણથી અપીકાને જોઇને ગવ'કવેશને દરિયે. શિક્ષા

લોભી જન ધનવડે સાધિયે ગરવા બોડી પાણુ છ.,
 મૂરખનું મનગમતું કરિયે, પંડિત સાચી વાણુ. શિક્ષા.
 હુરિગુરુસાહેબથી સાચા રહીએ, સ્ત્રીશું નૂકું કહિયે છ.,
 મોટા આગળ કોઈ સમે પણ મુખે મોટા નવ થઈએ. શિક્ષા.
 રીત નભે નહીં રંદાકરી, વાંસણે વરતું ચાપ છ.,
 કરવતની કક્ષા ગ્રહી ગખો, બિભે લોક સુખદાય. શિક્ષા.
 કેવળ સ્વાસ્થ્યકૃતિ વાંસલાની, સદુ પરમારથ રંદો છ.,
 કરવત બે પાસ સરખું છાંડે, રહે ઘર, રહે હુરિબદો. શિક્ષા.
 લાખ ગમાવી સાખ રાખજો, સાખે મળશે લાખછ,
 લાખ ખરચતાં સાખ નવ મળે, સાખ ગમે સદુ ખાખ. શિક્ષા.
 મળી રહેજે પોણી નવ તનિયે દૂર મોદિક અભિલાષે છ.,
 બાજંગસુત અળગો કેમ કરિયે હિરગળની આશે ? શિક્ષા.
 સામાને શોભા આપેથી આપણે શોભા આવે છ.,
 પતિ સુખશોભા સ્ત્રીને કરે જેમ સ્ત્રીને પતિ દરશાવે. શિક્ષા.
 જે કરતાં પરિણામે હાનિ તે કારજ ના કરવું છ.,
 આપણી પહેાંચ પ્રમાણે સધળે સમગ્રી ડગલું ભરવુ. શિક્ષા.
 જેથી પ્રીત વધ્યાની ઈચ્છા તે ધર તણુથી કરીએ છ.,
 વિવાદ ધન વહેવાર પરોક્ષે વામા વાત ના કરિયે. શિક્ષા.
 માતપિતાશું હેત ધરીએ, કદા ન ધરિયે દોષ છ.,
 નાગરવેલ વણુસે જેમ દળ વણુશે જે પહેાંચુ શતકોશ. શિક્ષા.
 કૃપ્યુ વિના કોઈચિત્ કદાપિ ગરપ્રીત ના કરિયે છ.,
 ગજે પડી જૂટે નહીં કેમે, પાપતાપ પચી મરિયે. શિક્ષા.
 થોડું ખોટ્યામાં સુખશોભા છે, બહુ ખોટ્યે પત જાયે છ.,
 ચોકાડીનો ચાંલો લાલ્યે સત ના પાછળ થાયે. શિક્ષા.
 કામ વિવેકે કરિયે કદાપિ કદ પડ્યું તેમાંહે છ.,
 તે પછી હુરિધિચ્છા એમ દહેવું, હરખડવું નહીં ત્યાંહે શિક્ષા.
 પાણુવાણી ને દદિ દદ રાખી સધળે જનમએ છ.,
 મોટમ આવે, માન પામિયે, કહીં દુઃખિયાં નવ થઈએ. શિક્ષા.

જે ભાવે જે પૂછે તેને તેવો ઉત્તર દઈએ છ,
 બાળકમાં બીતરનું દારદ રહેજે સમગ્રી લઈએ શિક્ષા
 જે વિના ચાને ના તેની મરજી રાખી રહેવું છ,
 સમે આપણે સમગ્રી લેવો, જીવનું જગડ્યું રહેવું શિક્ષા
 તનમનવસન સુવિભળ રાખિયે, આજસ કોધ ન કરવો છ,
 પરદુ ખ દેખી પ્રસન્ન ન થાવું, પાપાડમ ન ધરવો શિક્ષા
 મોગજનની અદન રાખરી, બાગને શિક્ષા દેવી છ,
 ગુરુનસના, દયા દીનશુ, સ્ત્રીને વશ કરી લેવી શિક્ષા
 દિવમે વાત વિચારી કરીએ, નિશ વિરેકે જાની છ,
 કોઈ સમે કોઈ કહેવું સાંભળે, જાપને મોગ હાનિ શિક્ષા
 મોટા સાથે નવ જગડ્યું, નીચ જનાઈ ન સારી છ,
 નૃપચોગીનો નહીં આસગો, ક્ષણમા કરે ખુઆરી શિક્ષા
 નમી જાત પર ના લો બારી, નવ કરવું તે દેકે છ,
 ભગિની અષ્ટતન, કળા પસ્તાવો વણસ્વારથની વેકે શિક્ષા
 જાળ જુગારી તરકર વ્યસની વિશ્વામે નવ રહેવું છ,
 વહેનારે વેપારે લગજ નવ ધરવી, સગ કહેવું શિક્ષા
 હુરિ વિના ક્યકુ નુખાઇ ન જાવું જૂકું સર્વ સમજવું છ,
 કાગજપેટા પચક લાગશે, લગવનભજન ન નજવું શિક્ષા
 જેને વાને મીઠુંકડવું આપણને જેમ લાગે છ
 તે જ પ્રમાણે સમગ્રી લેવું, સડુને સુખદુખ જાગે શિક્ષા
 દપતી વચ્ચે ફૂત ના થાવું, ફૂડી સાખ ન લારવી છ,
 ના કરીએ અરિકરી ચૂગની, અધમપક્ષ ન કરવી શિક્ષા
 માણસ જોઈને કમ પાડીએ, મૂરખ મિત્ર ન કરિયે છ
 હક ના કરવી ખોગી વાતે, કુને દો મરિયે શિક્ષા
 દીન સમાને દઈ ન માગવું, દે ધાતું માગે વાગી છ,
 દાનો દુસ્મન ગુણે મારીએ, શકે ન જિયું બાગી શિક્ષા
 મરમ વચન કોઈને નવ કહિયે, સજ્જના તે સમય છ,
 મારે જતાનું કષ્ટ કાપિયે વ્યાધગી આપણી પહોચ શિક્ષા

મધુરી વાણી વહિયે સહુથી, બિદર રાખીએ બિહું છ,
 મળ્યા મનુષ્યને પ્રાણ આપીએ, કાનું ન કરિયે ભૂંડું. શિક્ષા.
 કૃત ઉપકાર ના ભૂલી જઈએ, ગુણ સધળેથી લેવો છ,
 અન્નદાતાને આધીન રહેવું, લાલચદગો ન દેવો. શિક્ષા.
 મહામોડું કાંઈ સંકટ આવે શ્રીહરિશરણે જાવું છ,
 હિંમત રાખી ઉપાય કરવો, પ્રાણમુક્ત ના થાવું. શિક્ષા.
 મૂરખથી કહીં મમત ન કરવો, ગાંઠ જોડે દેવી છ,
 અણી ચૂકારી કામ કાઢવું, આગળ વણશે કેવી ? શિક્ષા.
 કદળા દોલ કુટિલ જન કાંટી ફૂટ્યાવણુ ફળ ના'પે છ,
 દુષ્ટની સામા સાધુ ન થાવું, યાતાં અતિ સંતાપે. શિક્ષા.
 કામ કપેચું કાંઈક આવે, ધીરા થાવું જાણી છ,
 જલદ થયાથી જોખમ લાગે, પથ્થર ઉપર પાણી ! શિક્ષા.
 જોવો સમો વિધિ પણ તેવી કરતાં કારજ થાય છ,
 એક રીતે અટકી નવ રહેવું, રોગ પ્રમાણે ઉપાય. શિક્ષા.
 અગમ વિચારી સર્વે કરવું, ગફલતે કહીં ન રહેવું છ,
 સહુનું વચન વિચારી જોવું, રામરામ ચિત્ત દેવું. શિક્ષા.
 ગુણવંતને ઈતિરાઈ ના કરવી, જુદપણે લાલ્ચાર્થ છ,
 ગુમાન ગરજનમે નવ ધરવું, ભાંગી જાયે લલ્ચાર્થ. શિક્ષા.
 પરધર જઈને દુઃખ ના રાવું, કાઈ ન થાયે વિભાગી છ,
 પાછળથી પસ્તાવો ઊપજે, ભાર જાય સહુ ભાગી. શિક્ષા.
 પરધરમાં અચાનક ન જાવું, વાત કરી નવ હસવું છ,
 ગુંજ કરતાં હોય બે જણાં ત્યાં વણતેડ્યાં નવ ધસવું. શિક્ષા.
 કૌતકમાં કુમક વણુ સજ્જન, દુરિજન સાથ નવ વડવું છ,
 ગજ મહેવાનો સામાન લઈને બકરીજથ્થે ન ચડવું. શિક્ષા.
 રીને પણ જોતાની સાથે વાદ ન કરવો વાતે છ,
 ખરાબ કામે પથ્થર નાંખી છંટાવું નિજ હાથે ! શિક્ષા.
 બિલકી કૃતિ થેલાની મહીએ, દાસ દક્ષ ના થઈએ છ,
 સર્વ કામથી ગુણ મહી લેવો—એમ ચતુરતા લલિયે. શિક્ષા.

કવેશની ઉપર કવેશ રાખવો, ક્રોધની ઉપર ક્રોધ છ,
 મન મોહ મદ મઝર ના ધરવો, મનને કરવો બોધ શિક્ષા
 આ જોવાર-વાતુરીની શિક્ષા ધરશે જીરમા રાખી છ,
 ભવસુખ હુગ્ધિદ શુભ કીર્તિ આમરના અલિકાખી શિક્ષા
 પચ્ચીસપચાસનુ ખત ના લખિયે, અ તે આવે એક છ,
 ગળે પડે ડાઘ ગુનામ માણુસ, હાનિ વાત વિવેક શિક્ષા
 સમજ નાતુરી એક વચનમા કહું છું સહુ! સામગ્રીને છ,
 હરિશ્ચર હરિજન મેનીસમરી જન્મમરણથી ટળજો શિક્ષા
 આશ્રમ ચાર વિશે ગૃહસ્થાશ્રમ એક વાતથી મોટો છ,
 શ્રીહરિની મના બની આવ, માટે નહિ તે ખોટો શિક્ષા
 મન ભાવે તે આશ્રમ મોડો, મારે નહિ લેવાદેવા છ,
 દયો કહે 'મારે તે મોટો, હરે કૃપાની મેવા' શિક્ષા શાશ્વાતે

★

૧૨૩

✓ હોળીને ટાણે

ભોખડિયા દેજે છે લાવ! આખોમા બેડે ગુનાવ!
 મુખગાની ખારો ગાગ, આ તે શુ મુદ્દ!
 આડે દહાડે જોર ન દાનુ, આજ હોળીનું ટાણું
 ધણા દિવસની ગુજ રીસની આજ બેડો જાણું! લાન!
 ને દહાડો તે 'હા' જ હાવા, નન માનું ને ચૂકી,
 —ઓરો આવો, કહું કાનમાં, 'માગ સમ દો મૂકી!' લાન!
 શુ કહું જો? આની સાકડે, મારુ જોર ન દાનુ
 દયાપ્રીતમ! મુને કાચ કરીને નોખાખત લખા-ચુ! લાન!

★

✓ ૧૨૪

અકુળ કુળા

હરિ! તારી અમ્મા કુળા ન દયાવ રે!
 મોળા સમન્થ જોમ વદવાવ રે! દુનિ!

મૂ-યા દુગધ નારી રમતાં રે, દાખી લીલા તે ન જો બચના રે,
 વરુ દોમે છે ઝાઝુ બચનાં. દુનિ!

બૂલ્યાં લક્ષ્મી આપ અર્ધાંગ રે, જળ્યાં રૂપ દેખી નરસંધ રે,
કળે કાણુ નવા નિત્યે રંગ? હરિ!

જળ્યા શંકર મોહની એ છેક રે, ન રહ્યું—જ્ઞાન ધીરજ વિવેક રે,
તારી માયાથી બચ્યો તું એક! હરિ!

બૂલ્યાં ઊમિયા રામલીલા જોઈ રે, બ્રહ્મલામની શોધે ન રોઈ રે,
સીતાંરૂપ ધરી પત ખોઈ! હરિ!

મુરમુર મળા સિંધુ વલોવ્યો રે ત્યારે ગણેશમંદ્રાચલ બોલ્યો રે,
શીખા પડિયા, કચ્છપરે તોલ્યો. હરિ!

મગટાવ્યા છે પ્રાર્થના કરીને રે, વળા ગલસ્તુતિ કરી ફરીને રે,
તે બ્રહ્મા ગયા વાછરે હરીને. હરિ!

બૂલ્યા નારદ નૈલિક બ્રહ્મચારી રે, હરિરૂપે વરવા માગ્યું નારી રે,
રાત્રી પામ્યા ત્યાં શાખ્યા મેરારિ. હરિ!

બૂલ્યા ગરુડ નાગપાશ લાવી રે, બૂપંડીએ બ્રમણ ટાળી રે,
કલો મોહન પોતાનો વાલી. હરિ!

બૂલ્યા જનકવસિષ્ઠ મહારાત્રી રે, મુઆ શાપી પરસ્પર પ્યાની રે,
જુગો, દ્વેત હૃદય, ક્યાં હાનિ? હરિ!

શિક્ષા પામ્યો છે ધન વરસાવી રે, માગ્યું પારિજાત ના આપ્યું લાવી રે,
મહાર પામ્યો ત્યારે શુદ્ધિ આવી! હરિ!

બૂલ્યા શુક્રચારજ ઘઈ શાણા રે, હરિ જાણી બૂલ્યા ગત વહાણા રે,
ધર્મરોધ કયે થયા કાણા! હરિ!

અન્નમેલવેળા કહી દીન વાણી રે, ગુરુમુત ન આપ્યો આણી રે,
જમને જૂડ્યો ત્યારે જોડ્યા પાણી! હરિ!

રામાનુજ બૂલ્યા ઈશ વખાણી રે, અટક્યા સ્વામીથી હડી વેદ વાણી રે,
નાંખ્યાં દૂર કર્મ ઝટ જાણી. હરિ!

જાતું છણુતાં તો નિંદા લાખે રે, અન્યાયિતને અવળું ભાસે રે,
મધું સમજતાં સદેહ નાસે. હરિ!

તારી માયાનું બળ છે અપાર રે, કોને કહિયે? બૂલ્યો સંસાર રે,
તારે ચરણે આત્મો નિસ્તાર. હરિ!

હરિજન માયાથી ન મોહાય રે, અહંકારથી આખડિયું ખાય રે,
દયો દીનતાએ હરિ ગાય. હરિ!

રાધાનું મિથ્યાલભ

એક સમે વળકન્યક મારા રાજા ! હો છ રે શ્રીરાધાજી છે મહિ.

—કે હું બલિહારી રે મારા રાજા !

રમતાં આવે વૃંદાવનમાં મારા રાજા ! હો છ રે શ્રીકૃષ્ણ ખેલે છે ત્યાહિ-કે હું.
હુરિએ દૂસો દોટાવિયો મારા રાજા ! હો છ રે આવ્યો રાધાજીને હાથ-કે હું.
માગે ગોવિંદ, ગોપી ના કહે, મારા રાજા ! પામે ને રમે અમ સાથ-કે હું.
ખોશી લલિતા લાલચું મારા રાજા ! હો છ રે રમિયે વેવાનો ખેલ-કે હું.
કન્યા રગીલી રાધિકા, મારા રાજા ! હો છ રે વર ધર્ષ કરે તમે કેલ-કે હું.
સૂણતાં મોહનમન માન્યુ મારા રાજા ! હો છ રે સવે થયાં રસરૂપ-કે હું.
સમગ્રી સખા સરગ્રી ગયા મારા રાજા ! હો છ રે સખીઓએ માંડી ધામધૂમ-કે હું.
મનોહર મંડપ બાંધિયો મારા રાજા ! હો છ રે રચ્યો વેવાઈનો ધામ-કે હું.
કાઈ કીરત વૃખભામ ધર્ષ મારા રાજા ! હો છ રે કાઈ જસોદાન દનામ-કે હું.
ગણેશગોત્રને ખેસાડિયાં મારા રાજા ! હો છ રે કરી સૌ લમની રીત-કે હું.
કઠલીક તો તરુણી જાદરણી મારા રાજા ! ગીતો માથે ધરી પ્રીત-કે હું.
પીડી મોળી વરકન્યા મારા રાજા ! હો છ રે ખેલેને સગવળા શણગાર-કે હું.
દંવકલૂવો દારા કરે મારા રાજા ! હો છ રે સામુએ પોંખ્યા મોરાર-કે હું.
વરવટૂ પધરાવ્યાં માંઝરામહિ મારા રાજા ! હો છ રે ચોરી રચી નવરંગ-કે હું.
ધ્રુવલથુ ધર્ષ લલે દૂધી મારા રાજા ! હો છ રે આતંદ બુદુ સૌઅંગ-કે હું.
શુભ સમઘડી મુહૂરતસમે મારા રાજા ! હો છ રે થયો હુગલદસ્તમેળાપ-કે હું.
મંગળદેરા દંપત રૂપાં મારા રાજા ! હો છ રે મીટ્યા સવે પરિતાપ-કે હું.
રાધિકાકૃષ્ણ આરોગિયાં મારા રાજા ! હો છ રે કાડે કરી કંસાર-કે હું.
તોનજાતે કીધો ચાંદનો મારા રાજા ! હો છ રે વામા વધાવને ચાર-કે હું.
કાડી વળાવ્યાં સાસરે મારા રાજા ! હો છ રે કીધી રતિરસકેલી-કે હું.
આનંદસાગર બિજળ્યો મારા રાજા ! હો છ રે વળી છે મહારંગરેલી-કે હું.
રણીમળી પૂછે સાહેલીઓ મારા રાજા ! "હો છ રે કહેનીજમ્યો વર એક !" -કે હું.
પામા સૂણી નીચું નેઈ દર્યા મારા રાજા ! હો છ રે પ્રગટ ક્યે રું બાપન્યો
નેદ ! -કે હું.

ળની રીતે છોડ્યા દોરડા મારા રાજા હો છ રે ગાયાં વાંકાં રસગીત-કે હું.
 શુશ્રુષુ હેત હેયે વસે મારા રાજા હો છ રે ચોરે પરસ્પર ચિત્ત-કે હું.
 —એમ સદા વૃંદાવનમાં મારા રાજા હો છ રે ખેલે જુગલસ્વરૂપ-કે હું.
 મેં છે પ્રાણજીવન દયાદાસના મારા રાજા હો છ રે આનંદમંગળરૂપ-કે હું.

★

૧૨૬

✓ કામજુગારી તારી વાંસળી !

કામજુગારી તારી વાંસળી, કામજુ કીધું છ બારી રે ! કામજુગારી.
 મોરલીને નાદે મન મોહી લીધું છે મારું ગિરિવરધારી રે !
 ધરધંધો ગમતો નથી, મુને દહે લાગી છે તારી રે. કામજુગારી.
 મોરમુકુટ શિર શોભિતો, કુંડળની છબિ ન્યારી રે,
 ચતુરા ચપળ ચૂકી, ધણુંધણું મોહી રાધેપ્યારી રે. કામજુગારી.
 સુરલીનાદ મધુરો સૂણી ચૂક્યા સમાધિ ત્રિપુરાશિ રે,
 સુરનરસુનિજન મોહી રજા ! કાણ માત્ર વ્રજનારી રે ? કામજુગારી.
 તનમનધન અપણું કરું ચરણે કુંજબિહારી રે !
 દયાના દેવામી ! તમે શામળા ! છત્યા ને અમે હારી રે ! કામજુગારી. †

★

૧૨૭

✓ સાચું બોલો છ !

“સાંભળ રે તું સજની ! મારી, રજની ક્યાં રમી આવી છ ?
 પરસેવો તને ક્યાં વળ્યો તારી ભગ્નર ક્યાં લીંઝણી ? સાચું બોલો છ.”
 “વનમાં હું તો બૂલી પડી ને અતિશે મુંઝાણી છ;
 પરસેવો મને ત્યાં વળ્યો મારી ભગ્નર ત્યાં લીંઝણી. સાંભળ સજની છ !”
 “કાલ મેં તારી વેણૂં થીંતી, છૂટી ક્યાં વિખરાણી છ ?
 એવડી જિતાવળ શી પડી જે જલડી નવ બંધાણી ? સાચું બોલો છ.”
 “કાળો તે ભમરો શિર પર બેઠા, ઊરાડતાં સેર છૂટી છ,
 ન્યમત્યમ કરીને બાંધતાં વચમાંથી નાડી તૂટી. સાંભળ સજની છ !”

“આ ચોળી અતલસની પહેરી, સહિયરે વખાણી છે,
 ચોળીની કસ કયા તૂટી ? તુ આવડી ક્યાં ચોળાણી ! સાચું બોલો છે”
 “હેયુ મારું દુ ખવા આબ્યુ, વાએ કરીને કાપ્યુ છે,
 પીડા ટાળવા કારણે મેં કાઢે કરીને દાખ્યુ સાબળ સજની છે !”
 “આવડા પુખ્ત ક્યાથી વાટે તુજને કાણે આપ્યા છે ?
 એવો રંગરસિયો કાણુ મળિયો ? મેમે કરીને આપ્યા સાચું બોલો છે”
 “સૂરજકળાએ હું જાતી હતી, વાટે મળ્યા વનમાળી છે,
 સમ ખાઈને મુને તેણે આપ્યા, તેની પ્રતિજ્ઞા પાળી સાબળ સજની છે !”
 “અવળો ચણિયો કેમ પહેર્યો છે ? જેમતેમ વીંચી સાડી છે,
 સજક ચઈને સુદરી ! હાવા વચ્ચ પહેરેાની વાળી સાચુ બોલો છે”
 “સાથ ના સહિયરે કાધો, જિતાવળી વેગે ચાલી છે,
 અનગો ચણિયો પહેરી દીધો, હવે વચ્ચ પહેરીશુ વાળી સાબળ સજની છે !”
 “નીકળી હતી તુ સૌથી પહેલી સાથ અમારો મેલી છે,
 પઠવાડેથી ક્યાથી અગિકા ! જઈને તુ બેગી ? સાચું બોલો છે”
 “નીકળી હતી હું સૌથી પહેલી સાથ સહિરનો મેલી છે,
 વાટે હું બૂથી પડી ગઈ, ત્યહા જઈ બેડી બેડી સાબળ સજની છે !”
 “કમતુરી અગે બેઠે છે, આ વનમા મધુ આવે છે ?
 સવં શરીરે તારે બાપી રહી છે તે કેમ જાયે દાંડી ? સાચુ બોલો છે”
 “મૃગશ્યાએ મૃગનો બેડો તેને મેં જઈ જાણ્યો છે,
 તેની વામના મારા અતરમાં પેગી, તે નથી રહેતી દાખ સાબળ સજની છે !”
 “અધઃ પત બેગ દીસે છે, જાતીએ નખ વાગ્યા છે,
 તારુણી ! તારા તનજામા પેમી કમમાળુ ક્યા વાગ્યા ? સાચું બોલો છે”
 “મધુરં વાપર પોપટ બોલ્યો, તેને મં જઈ આલ્યો છે,
 ચચળ ચાચ જરીને નાચે, તલ્લપુ ત્યાથી છૂટ્યો માંજળ મજની છે !”
 “શ્યામસુંદર તને મન્યા દીમે છે તે અંગે તું પસચાઈ,
 જેજે પૃથુ તેના ઉત્તર આપે એ બધી તુજ ચતુરઈ ! સાચુ બોલો છે”
 “જે વાટે હુરિ મગિયા દોષે તે વાટે નવ જાઉં છે,
 આ વાટે હુરિ મગિયા દોષ તો કરો તેવા સમ ખાઉં સાબળ મજની છે !”

“મારે એવી પ્રતિજ્ઞા જે પરપુરુષ લાઈગ્યાપ છ,
દાસદયાના સ્વભાષીને લજ્જતાં લવની લાવટ જાય. સાંભળ સજની છ!”

★

૧૨૮

રાસનૃત્ય

હાં રે વૃંદાવનમાં યનકકાર ચે ચે!
રાધાકૃષ્ણ રમે રાસ, ગોપી લહી, લહી, લહી રે!
બીજું નહીં, નહીં, નહીં રે! વૃંદાવનમાં.
હાં રે નૂપુર ચરણ કનકવરણ અંઝરજોડો,
હાં રે ધૂધરીઆળો આપે અઝો તોડો,
હાં રે મોરમુકુટ મણિ વાંકડો અમોડો,
હાં રે કુંડલ ઝન, બ્રૂકડી બાન, તિલક તાન,
નેનબાન કંપમાન, ફફ ફફ ફફ ફફ રે! વૃંદાવનમાં.
હાં રે વાગે તાલ તે કરતાલ મૃદંગ તાલી,
હાં રે કોઈ તંબુરો ને કોઈ મૃદંગવાળી,
હાં રે સોળ સહસ્ર ગોપિકા છે એક બાળી,
હાં રે સૂર સળકે, સૂર સળકે, ધૂધરી ધમકે, નાચે યનક,
યનક બસ બસ બસ ગોપી લઈ, લઈ, લઈ, લઈ, રે વૃંદાવનમાં.
કે કરે કટિએ દીધે છે વંકે વાળી,
મદનગાન મુખ્ય ગાય છે વનમાળી,
કે જોલે જોલે, જોલે જોલે, અમૃતચેન, સુધાસેન, મોહનનેન,
પ્રકટ ચેન, ચાકે નહિ હૃદય દઈ દઈ દઈ રે! વૃંદાવનમાં.
હાં રે મુકુટમાંહે રૂપ દીકું છે રાધાએ,
હાં રે મનમાં માનની વિભાસણુ ચામે,
હાં રે હુંથી જાની રાખી છે મુકુટમાંહે,
હાં રે તે જનુ વ્હાલી હક જાલી ખેડી બાળી, બેડી ચાલી,
ધૂધરવાળી, ભટ ભાળી, દયાપ્રણુ જે જે જે જે રે! વૃંદાવનમાં.

★

શ્રીનાથજી !

મોહન, મધુરાકૃત શ્રીનાથજી ! નટવર ! નંદકુમાર !
 મોહ પામે સૌની મતિ શ્રીનાથજી ! નિજજનપ્રાણધાર !
 મોરમુગટ મણિએ જડયો શ્રીનાથજી ! કુંડળ લળકે કાંન,
 મનોહર મોતી વેસરતણું શ્રીનાથજી ! શોભે છે બીને વાન.
 મનમોહન મધુરાકૃતિ શ્રીનાથજી ! નટવર નંદકિશોર,
 મોહ પામે સૌની મતિ શ્રીનાથજી ! મતુર ચિત્તના મોર-
 લલિતત્રિજંગી છેલ્લડા શ્રીનાથજી ! મદનમનોહર રૂપ,
 આનંદધન અલખેલડા શ્રીનાથજી ! અખિલ બેઘનના બૂપ.
 જીવન ગોપીજનતણું શ્રીનાથજી ! રસિયા જનના રાય
 નિરખ્યે સુખ પામે ઘણું શ્રીનાથજી ! મન મારું મોહાય.
 મોરમુગટ મણિએ જડયો શ્રીનાથજી ! પ્રભા લળવે હંસ,
 ઢળકે કુદિલ બ્રુકુટી અડયા શ્રીનાથજી ! મુક્તાશ્લ અવતંસ.
 તિલક સુભગ કેસરતણું શ્રીનાથજી ! પાદકૃતિ શોભે છે બાલ,
 મનોહર મોતી વેસરતણું શ્રીનાથજી ! સુંદર શિરપેચ લાલ
 શોભા સશૂણા વારિજવદનની શ્રીનાથજી ! વારું શરદશરી કોડ,
 કાંતિ લળવે કોટિ મદનની શ્રીનાથજી ! નહિ ભુગર્ભ કોઈ જોડ
 તે ઉપર લટકે લટ અલકની શ્રીનાથજી ! મહાસરોજ અસિખજ,
 મોહની ઘણી છે મધુર મલકની શ્રીનાથજી ! અધર અરુણ છે રસાળ.
 બ્રુકુટી કમાન, બાણ નેન છે શ્રીનાથજી ! મોહ પામે રતિરાજ,
 કિં વા સારંગ રસ અત્ય છે શ્રીનાથજી ! પામે કમળદળ લાગ.
 નિમંજળ કાંતિ કપોળમાં શ્રીનાથજી ! કુંડલાનાં પ્રતિબિંબ,
 દશનવસન લાલ ચોળમાં શ્રીનાથજી ! અડી બન્યું મુક્તાશ્લ બિંબ.
 કારવંતુસમ નાસિકા શ્રીનાથજી ! બ્રમે ગ્રહું જાણે ભણ !
 હીરાકણી ચિત્રકની વાસિકા શ્રીનાથજી ! ઉચનાં બિંબો પ્રત્યક્ષ,
 દંતપંગત કુંદની કળી શ્રીનાથજી ! તાંબુળ કોઈ એક અરુણ,
 કંઠ કંભુશી રેખાવળી શ્રીનાથજી ! ચિત્ત યજ્ઞાવતી નિપુણ

હસ્યું મંદ મદનદંદ છે શ્રીનાથજી! રસિયાજનચિત્તચોર,
 મધુર વચન મોહદંદ છે શ્રીનાથજી! હરે મદ ધીરજ જોર.
 કંદે કૌસ્તુભમણિદ્યુતિ ધણી શ્રીનાથજી! જિર ભૃગુકાંછન વામ,
 કંચનમાળ મોતી અતિ બની શ્રીનાથજી! વૃંદાવન અલિરામ.
 પીતાંબર કદીમેખળા શ્રીનાથજી! શોભા નહિ કાઈ તુલ્ય,
 વક્ષ્ય અંગદમણિ નિર્મળા શ્રીનાથજી! મુદ્રિકા જડિત્ર અમૂલ્ય.
 મોહન મોરલી કર મહી શ્રીનાથજી! નીલ કમળ એક હસ્ત,
 મળવનિતા મોહાર્ધ રહી શ્રીનાથજી! સ્વરૂપાનંદ મનમસ્ત.
 નેપુર ચારુ ચપળ ચરણુમાં શ્રીનાથજી! ધૂધરીનો ધમકાર,
 લાલ ધણો છે એના શરણુમાં શ્રીનાથજી! પરમાનંદ ભંડાર.
 ખટકશ મિહ પાચતળ વિષે શ્રીનાથજી! પ્રગટ કરું, સણે નામ,
 બિરાજે ચિત્ત નિર્મળ વિષે શ્રીનાથજી! જનમનપૂરણુકામ.
 સ્વસ્તિ અદકોણુ જાંણુ જવ પવિ શ્રીનાથજી! જિરધરેખા દેખાય,
 ધ્વજ અંકુશ કમળ કવિ કહે શ્રીનાથજી! એ નવ દક્ષિણ પાય.
 મચ્છ ત્રિકોણુ ધનુષ્ય દંદિનું શ્રીનાથજી! કમળ આકાશ અલિરામ,
 પેનુપદ પિંબ ચંદ્રનું શ્રીનાથજી! એ સાતે પદ વામ.
 જમો જરી પટકો પામરી શ્રીનાથજી! આભરણુ અતિઅનુપ,
 પ્રતિઅંગે અતિમાધુરી કરી શ્રીનાથજી! સુરપતણું જ સુરપ.
 તેવાં વામઅંગે લાનુનંદિની શ્રીનાથજી! શ્રીરાધા શુભ નામ,
 વસ્તુતઃ કૃપ્ય ચારુ ચંદની શ્રીનાથજી! સદૃશ્યસ્વરૂપનું ધામ.
 વલ્લભ શ્રીવલ્લભતણા શ્રીનાથજી! શ્રીવિકૃત પ્રિયપ્રાણુ,
 પુષ્ટિસુષ્ટિને પ્રિય ધણા શ્રીનાથજી! જેમ રતિને પંચખાણુ.
 નિત્ય કરે મન નિર્મળ શ્રીનાથજી! ચિંતન ચદ્રિકાનું ગાન,
 તેને વિનાશમે પળે શ્રીનાથજી! સદા રહે જિર પ્યાન.
 પાપપરિતાપને પ્રણે કરે શ્રીનાથજી! પૂણું કરે મનકામ,
 અખિલ અમંગળને હરે શ્રીનાથજી! વસવા દે નિજ ધામ.

મોહિનીસ્વરૂપ

અકળ કળા શ્રીઅવિનાશની રે તેનો પાર ન પામે કાંય,
 શિવસરખા જેમાં ભૂલા પડ્યા રે, તેથી કાણ વડેડું હોય ? અકળ
 એક સમે શ્રીમહાદેવજી રે આપ્યા વૈકુંઠ વિષ્ણુની પાસ,
 દશન કરી હુરિનાં હુર મોહિયા રે, “એક ચરિત્ર જેવા ચિત્ત આશ.” અકળ
 વાત મિશેમિશે કાઠી મહાસ્વરૂપ રે, “બ્રહ્મ ! સમુદ મધાવ્યો જે વાર,
 ત્યાં તમે મોહનીરૂપ કહો, કયમ ધર્મુ રે ? સુરઅસુર જળ્યા શે પ્રકાર ? અકળ.
 એ જ ઇન્દ્ર છે મારે બાહુ દિનની રે, મુને દેખાડોને તે સ્વરૂપ.”
 —એવાં વચન શિવજીતણા સાંભળી રે વગતા બોલ્યા ત્રિભોવનભૂપ : અકળ.
 “સાંભળો, શંકર ! વાત વિવેકની રે, તે છે મોહિનીમાયાનું અંગ,
 તે નિરખ્યાની ધ્વિજા રખે રાખતા રે, ને તો ધ્યાનધીરજ કરે ભંગ.” અકળ.
 ત્યારે હિમાધવે માધવને કહ્યું રે, “ના, ના, હું નહીં ચાલું લગાર,
 જાણું છું મારે કદાપિ નહિ બૂલું રે, દેખાડો, મુને હોંશ અપાર.” અકળ.
 એવું કહ્યું શિવે ત્યારે હસ્યા હુરિ રે, “ભલું, દેખાડીશું કોઈ દિન.”
 એમ પરસ્પર બેઠે જળ્યા મોક્ષતા રે, ત્રીભું રૂપ ધર્મુ મોહન. અકળ.
 એક અનુપમ પ્રપન્ની વાટિકા રે, તેની મધ્યે દીડી એક નાર,
 મુંદર સોળ વરસની મુંદરી રે, સ્વામા સ્વરૂપનણો ભંડાર. અકળ.
 ચંપકવરણું તન ને ચપળ ધણી રે, સામુદ્રિક લક્ષણ પૂણું,
 શુભગબીર ગોરી ગવે જારી રે, કરે મદ્યમુનિનાં મન ચૂળું. અકળ.
 જરકમી કારનો મુંદર સાવડો રે, જેનો ત્રીજો કમુંજલ રંગ,
 અનુપમ રીતે ઓઢ્યો અવનેવીએ રે, જેમાં જામે મોરું સદુ અંગ અકળ.
 વેણી લાંબી શીંગ શેષસરીખડી રે, ફેણમણિ જાણે શીઘ્રપૂલ !
 સેથો સિંદૂરે પૂર્ણ છે મોહામણો રે, ઉપર દમણી દીપે અખલ. અકળ.
 મોતીજડિત મનોહર ચોટણું રે, મૃગમદની દીવી ચિત્તમેર,
 સુંદર ભાલ વિશાળ જિરાજતુ રે, મદમાનીનું જોતનજોર. અકળ.
 ભૂકડી કમાનસમાન જળીલડી રે, રતનાર્ગા લોચન રસદૂપ,
 દીપ અગ્નિપાગાં ચપળથી મન દર્મું રે, છે કટાક્ષ કટારીનું રૂપ. અકળ.

વાળા ઝૂમણુ ઝૂમે ઝૂમખે રે, વેસરમુકતા છે લાંણુ સૂંઢાળ, અકળ.
 અરુણુ અધરની ઉપર સુંદર લળકતું રે, જોતાં જોગી ચળે તત્કાળ. અકળ.
 મંદ મધુર મધુરું હાસ્ય કરે રે, ઝળકે દાડમળીજશા દંત, અકળ.
 કુંદનરેખા બે દંતમાં દીપતી રે, ચળકારામાં ચોરે ચંત. અકળ.
 ચારુ ચિયુક મધ્યે છે હરું ટપકલું રે, ખીણું ગાલે, ત્રીણું અદલાલ, અકળ.
 તણુ બિંદુની શોભા શી કહું રે? ત્રાજૂકું ત્રિલોકી મનનળ. અકળ.
 ઝૂલ જુગલ મણિજડિત કનકતણાં રે, કણુંફૂલ પાંદડીઓનો ઝૂમ, અકળ.
 ચોટલો ગોઢણો ગોરીનો ધમકતો રે, ધણો ધૂધરીકેરા ધચૂમ. અકળ.
 કોટિ સૂરજશશી વદને ઓવારિયે રે, સુંદર મુખકું સ્વરૂપનિધાન, અકળ.
 અથકની લટ ઝડી રહી ગંડપે રે, મધુરુંમધુરું કરતી ગાન. અકળ.
 રંગ તંબોળ ચોંટ્યો મુખે ચોળશો રે, મૃગનેણીનો વાંદો મોક, અકળ.
 જરકસી છુટાની છે કાળી કંચુકી રે, કસકસતી પહેરી કરી કોડ. અકળ.
 ગુથી તનમનિયાં કંઠે હેમહાંસડી રે, માદળિયાં અરીસો ચિનમાળ, અકળ.
 ચંપકળા ચંદનહાર ચોસેરનો રે, મુક્તાક્ષમાળા વિશાળ. અકળ.
 કંકણુ સહિત કનક કર ચૂડલો રે, મનગલ જવ તે જાગેહાની સાય, અકળ.
 વાંક વીંટી બાજુબધ ખેરખા રે, છલ્લાઆરસી રહી સહી હાથ. અકળ.
 સિંધસમાન કટિએ કટિગેખળા રે, પાયે નેપૂરનો ઝણકાર, અકળ.
 સાંકળાં કહ્યાં કાંખી અણુવટ વીંછિયા રે, નહિ નખશિખ શોભાનો પાર. અકળ.
 અલખેલી આંખ આંજી અનુપમ બની રે, પુષ્પહાર કંઠે, મજરા પાણુ, અકળ.
 ભાને ગુલાલ ખેદો મહાવર પાનીએ રે, મેંદી મરદી હથેળીમાં જાણુ. અકળ.
 કીડકંદૂક કર કુસુમનો કામની રે મહી લીલા કરે તેની સંગ, અકળ.
 જાલે જીજાળે પૂંડે ફરે પ્રેમદા રે, તેને મિશે નચાવે છે અંગ. અકળ.
 મંદ મુગંધી સમીર શીત વહે રે, શશી જિદિયો, રવિ પાખ્યો અસ્ત, અકળ.
 તે સમે શિવજીએ દીડી એ સુંદરી રે, ચાલ્યા હરિથી છોડાવીને હસ્ત. અકળ.
 મોહની જોતાં મોહા મહાદેવજી રે, પૂછયું નહિ પ્રેમજીને જો છે એ ઢાણુ, અકળ.
 બૂલી ગયા શુદ્ધબુધ ધરીરની રે, લાંબાં નેનકટાક્ષ મોહઆણુ. અકળ.
 સમજયા નહીં જો મેં કહી તેએ મોહની રે, એવો વ્યાખ્યો છે અંગ અનંગ, અકળ.
 પુષ્પના બાગમાં પેલા બળે કરી રે, લજ્જા મૂકી દોડ્યા કરવા સંગ. અકળ.

એવામાં વાયુ વાયો ત્યાં વેગે કરી રે, બિડ્યું વચ્ચે; દીકું સડું શરીર,
 ત્યારે તો આતુર અતિ મળવા થયા રે, રૂપ જોતાં રહી નહીં ધીર. અકળ.
 દોડતાં અંગતું અંગર રહ્યું ક્યહું રે, નથી તોપણ શરીરનું જાન,
 એમ વિદગ્ધ મેહવિદ્વજન ધર્મ ગયા રે, લાચું મોહની મળવાનું તાન. અકળ.
 જોર કરે તો યે જુવતી ઝલાય નહીં રે, કાંટે હડી તો યે આવે ન હાથ,
 પાસ દેખે પણ રૂપશ' થતો નથી રે, બહુ શ્રમિત થયા સ્ત્રીની સાથ. અકળ.
 એવામાં આવી ગઈ ઘટા વૃક્ષની રે, તેવામાં આવ્યો વળી પવન,
 વિનતાનાં વચ્ચે ગયાં સડું નીસરી રે, અતિલજ્જન પામી સ્ત્રીજન. અકળ.
 વામા ત્યારે વૃક્ષઓથે બિબી રહી રે, શંકર સમીપે આવ્યા ભરવા બાથ,
 ભાવયું ભેટતાં રૂપ પ્રગટ ક્યું રે, મુખ જોયું તો વૈકુંઠનાથ ! અકળ.
 માધવ જાણી ઉમાપતિ લાજિયા રે, હુરિ જોસા હસીને વચનઃ
 “મોહનીરૂપ જોયું મહાદેવજી રે ?” સુણી શિવે ક્યું “નીચું” વદન. અકળ.
 વળતી તો જ્ઞાન આણી ભોળે લાલ્યુ રે, “પ્રભુ ! માયા તમારી અપાર,
 અકળ ગતિ તમારી તે તો તમો લહો રે, બાકી કેઈ ન પામે પાર.” અકળ.
 ગરબો એ ગાય, ક્ષીએ ને સાંભળે રે તેને માયા ન પીડે કે વાર,
 વૃક્ષની વૈષ્ણવજન દયાશંકરે રે ગાયા જય જગદીશના સાર. અકળ.

✱

✓ ૧૩૧

મજમહિમા

મજની શોભા અપાર જાડ બલિહારી જો ! છે દંદ્રિપુરી આવાસ, શોભા સારી જો !
 ચેરચેર આનંદ અપાર, ઉત્સવ થાયે જો, ગોપી ઝોપી મનમાંવ ગુણકા ગાયે જો.
 દામોદર દીનદયાળ પ્રકટયા જ્યારે જો, ત્યાં રહ્યું ન બાકી કંઈ, જાડ બલિહારે જો !
 દંદ્રિપુરીની માંલ નામે મણિકા જો, કરે ગોપી ચેષ્ઠચેષ્ઠ કાર ! વાગે મણિકા જો.
 દંદ્રિપુરીની માંલ ત્રિપિઓ બેસે જો, હુરિનાં કરવા દર્શન મુનિ મડ પેમે જો.
 દંદ્રિપુરીની માંલ શુણિયજ ગાયે જો, જાન કરે છે ગોપ, સુખી જહુ થાયે જો.
 દંદ્રિપુરીની માંલ વીજા વાગે જો, મુરલીના થાયે નાદ, બ્રમણ ભાગે જો.
 દંદ્રિપુરીની માંલ નૈતમ નારી જો, ગોપિકા સજ્જ મુંગાર બેઠી અટારી જો.

દંદ્રપુરીની માંલ બ્રાહ્મણ લણતા ને, કરી વેદન્યાઉચ્ચાર ગુણ હુરિ ગણતા ને..
 દંદ્રપુરીની માંલ છે સિંહાસન ને, પ્રજામાં તેનો છે વિલાસ, શ્યામસુખાસન ને.
 દંદ્રપુરીની માંલ સુરતરુ સારું ને, પ્રજામાંહી કદંબ રસાળ તેયકી ચારુ ને.
 સુરપુરીની માંલ સુરલિ સાચી ને, ગોકુળની ગૌ સાથ થાય તે કાચી ને.
 સુરપુરીની માંલ સરિતા કયાંથી ને ? પીએ જમુનાનું કયાં વાર જાય ન ત્યાંથી ને.
 સુરપુરીની માંલ સુર તેત્રીસકાદિ ને, અહીં ગૌપી ને ગૌપસંખ્યા મોટી ને.
 સુરપુરીની માંલ નહિ કાંઈ ખાવા ને, પ્રજામાં છે રંગવિલાસ સુખ જાપજવા ને.
 સુરપુરીની માંલ સગપણ શેનું ને ? અહીં છે લીલાલહેર તેનું એનું ને.
 દંદ્રપુરીની માંલ નાયક દંદ્ર ને, ગોકુળ નિશિદિન પવિત્ર ચારુ ચંદ્ર ને.
 સુરપુરીની માંલ દ્વાદશ સૂરજ ને, વૃષભાનાદિક છે બાર, કિરણ સૂરજ ને.
 સુરપુરીની માંલ અમૃત વારુ ને, બહાલાજનું વર મુખ, એ પર વારું ને.
 સુરપુરીની માંલ અમૃત કારણ ને સાચવવા બેઠા નાગ નાંખી ધારણ ને.
 નહિ ગોકુળમાં કંઈ તેમ અમૃત ભરિયું ને, મુક્તદાર મહારાજ અમૃત ધરિયું ને.
 સુરપુરીની માંલ છે શચિ નારી ને, છે યશોમતી રૂપરસાળ તેયકી ભારી ને.
 સુરપુરીની માંલ મુત જયતો ને, પ્રજામાં વિકૃલવર સાર છે જયવંતો ને.
 સુરપુરીની માંલ કિન્નર વસતા ને, નહિ રથળ તેતી ખોટ, પણ નહિ ખસતા ને.
 સુરપુરીની માંલ સુખનું શમણું ને, અહીં અહોનિશ તે સાર જમણુંતમણું ને.
 છે સુરનગરની માંલ પડવુંચડવું ને, નહિ તેમાંનું કંઈ આંહીં ઘટવુંધડવું ને.
 સુરનગરની માંલ અમુરો આવે ને, અરિ આવે છે આંહીં, દુઃખડાં લાવે ને.
 દંદ્ર જાય અવિધાર બ્રહ્મા પાસે ને, તે નાસે ત્યાંથી નિર્ધાર શાંકરવાસે ને.
 તે સહુ મળી જાયે જણ, ક્ષીરનિધિતીરે ને, થાયે ત્યાંથી ઉચ્ચાર ધીરેધીરે ને.
 ને સૂણી સુર સૌ શાંત થઈને આવે ને, દુઃખ દૂર કરવાનું મન હુરિને લાવે ને.
 ધરી પછે અવતાર અરિને મારે ને, અહીં તેથી લીલાલહેર ! ક્યહું ન જોગારે ને.
 છે સુરપુરીની માંલ દૂડી દષ્ટિ ને, વળી કારજ કરવું નિર્ધાર, કરવી વૃષ્ટિ ને.
 અહીં તેમાંનું નહિ કાંઈ સૌ સમદષ્ટિ ને, કારજ છે એક રસાળ અમૃતદગવૃષ્ટિ ને.
 સુરપુરીની માંલ ઐરાવતહાથી ને, છે ગૌવદન ગુણરસાળ તેનો સાથી ને.
 તે મત માતંગ જ થાય આ રૂપ એક ને, હુરિજન મન કરે વિચાર ધરી વિવેક ને.
 છે વજ્રનામ આયુધ દંદ્રને નગરે ને, ને કરે હુરિજનની સેવ, દુષ્ટનું બગડે ને.
 અહીં હુરિરૂપે વજ્ર, વિહારણ કારણ ને, નહીં બ્રહ્મહત્યા લગાર લાગ્યું ધારણ ને.

તહીં વિષ્ણુ ધ્રુવને અસ વસિષ્ઠા મોટા ને અહીં તે વિષ્ણુસ્વયરૂપપડ્યા વિષ્ણુ ને
ત્યા પુણ્યસાગી નૃપનોક આશા તેડે ને, અહીં તેના નૃપતિઅપાર આશા નેડે ને
ત્યા ધાયે નહિ અભિમાન, અહીં છે પૂરપુ ને, કોકે છે કેશવ કૃપાળ, ચિતા

ચૂરણ ને

ત્યા ગુરુમૃદરૂપતિ ભણુ, અહીં ગર્ગાચારજ ને, નાણે બહુશાસ્ત્ર પ્રમાણ કાઠ્યો
સાર જ ને

ત્યા નિગદિન યત્ન અપાર શતકંતુ કરતો ને, અહીં કરે પ્રહ્લા તે કામ, મનમા
ડરતો ને

એમ ધંદપુરીસમાન સવે' સારુ ને, અધિક એક છે અત્ર, જેહ જિયારુ ને
સણુને થઈ એકે કાન સ્વગ'થી સારુ ને, ત્રિભુવનપતિના કથન અહીં
અવિધારુ ને

હવે નેધએ પ્રહસન, ત્યા શુ સારુ ને : હેતુપુર સર સાર અમેા રિયારુ ને.
પ્રહસનની માણ હસ રૂપાળા ને, વળી માનસરૌવર સાર મુક્તામાળા ને
સલા ઘણી રસાળ જેવા લાયક ને, ન્યા ચતુરાનન છે દેવ સૌના નાયક ને
છે સાવિત્રી-૭ સાર સતીમા સાચા ને, સરસ્વતી ગુણુમ ડાર નહિ ત્યા મયા ને
વિમાને નેડ્યા હસ ધોળા દીસે ને, સદ્વિપૂતળા સાર, મનમા દીસે ને
પ્રહ્લા ધડે એકા તેહ, વાડુ લાગે ને, કરે હાનવઆદિ- સેવ, દુ ખડા લાગે ને
સૌની છે જતિ શાત, દુ ખને ત્યાઆ ને, તે સુખને કહે 'ધન્યધન્ય' જન
અનુરાગ્યા ને

નાર મુખથી વેદ પ્રહ્લા ભણુતા ને, તેમા ઈશ્વરના ગુણુ સાગ મણુતા ને.
જાદિ તેત્રીસ જ દેવ મેવા સાને ને ઈદ્વાદિક જર્થ પાસ વિધિ આરાવે ને
દર્શિઆવી વગ્દાન પ્રહ્લા ભગ્ને ને, આ કરી આવ્યા નુ કામ ' મનમા ખગ્ને ને
વાયખિત્યાદિકમુનિ ધૂનિ કરતા ને, કામમ ભરતા ડગ નેડ ડરતાડરતા ને
કરે પ્રહ્લા ડૂડી દદ તીથે' નયે ને, ચાઉં કેમ જ હું પવિન ' દુ ખડા ગાયે ને
મરસ્વતી દેતી ચાપ, પ્રહ્લા લાગે ને, નગેને અતનુતાપ પ્રહ્લા ત્યા ને
મુરતું કરતા ઈદ્વૃત્ય પ્રહ્લા દીમે ને, સમાધાન સમસ કરતા મિમે ને
સમાવે શ કર દેધ મોગ સાથી ને, રીઝને સુરમુનિ તમામ ડરતા બદ્ધી ને
એવા પ્રહ્લાભગવાન મુરમણ માને ને, હવે દદ મળાનની વાન, સમગે
સાને ને

મજ્જમાં છે હંસ અપાર રૂપે રસિયા જો, માનસસરથી રસાળ યમુના વસિયા જો.
 સમ્યક સજાના ધાટ કુંજનિકુંજે જો, નાયકનાયિકા રોજ ખટપટ ગૂંજે જો.
 સતીરોહિણી વસેરસાળ ગોકુલગામે જો, સરસ્વતી રાધારામ મહાગુણ ધામે જો.
 શકટે જોડ્યા સાંઢહંસથી મોટા જો, અધિકાધરી ધૂધરમાળ, કથું કથમ જોડા જો ?
 વિધિ ધડે પૂતળાં જોહ તે નિજવાં જો, અહીં ફરે અતિશે સાર જોહ સજીવાં જો.
 થાય અસુરાદિકની સેવ કેશવકરથી જો, વસે વૈકુંઠમાં જઈ તેહ, વૃત્તિ વરતી જો
 અહીં આનંદધન રેલાય, શાંતિ સતી જો, સહસ્ર મુખ વેદ લણાય, ખાંપણ
 ખૂંતી જો.

છાસકોટિથી અધિક હુરજીભજતા જો, સુરનાયક આવે રોજ હરિનેયજતા જો.
 દેવદુપતિ વરદાન, નહિ રજ ચિંતા જો, આનંદે હુરિ અપાર દાનદયિતા જો.
 અહીં વાળ ખીસ્યા અપાર તરુણીકરા જો, ડગ ભરતી ડગમગ જોઈટાળ્યા ફેરા જો.
 અહીં ફૂડી દટ્ટિ જોહ રૂડી થાયે જો, કથે યમુનામધ્યે સ્નાન અધ સહુ જાયે જો.
 રાધિકા દેતી શાપ શ્યામસુહાગી જો, વિતનુ વધતો અપાર, આરત જંગી જો.
 મજ્જનનું ટાળે દુઃખ દેવ દયાળો જો, સમદષ્ટિ રાખે સાફ, આત્મી ભાગો જો.
 અહીં થાય ન શંકરકોષ, મોદે નાયે જો, સુરનરમુનિકીટપતંગ અહિયાં રાયે જો.
 માનવદાનવ તે દેવ હુરિ વખાણે જો, મજ્જ પ્રભસદનથી ચડે હુરિજન જાણે જો.
 સમ્યક શંકરનો દેશ છે કૈલાસે જો, ત્યાં વિધવિધની છે વસ્ત, વારુ વિશ્વાસે જો.
 તે જોઈએ આપણુ આજ મજ્જીખોડું જો, નવ ખોડું કહીએ તોયનહિ કંઈખોડું જો.
 ત્યાં વારુ વસતિ, વેલ તેની કુંજે જો, ત્યાં ખટપટ ભમતા સાર તેહ નિકુંજે જો.
 ત્યાં ફૂલતણો નહિ પાર, અહીં અપારી જો, ત્યાં આત્રતર રસાળ, અહીં પણુભારી જો.
 ત્યાં અત્રાર ભારે સાર ખીલી રેંતી જો, અહીં પ્રફુલ્લિત થાય તેહ ચૂંટો કૈંતી જો.
 ત્યાં મંદમુગંધિત વાયુ શીતળ સારો જો, અહીં ફરે હુરિની સેવ, આર નવ ધારો જો.
 ત્યાં પંચાનન પાસ પચાનન ગાળે જો, અહિ ચૌવન હરી અપાર હુરિથી લાળે જો.
 ત્યાં વનપશુ કરતાં શોર ભય મન લાગે જો, અહીં સુસ્વરલાગે સર્વ દુઃખડાં ભાગે જો.
 કૈલાસગિરિ દેખાય દૂરથી સારો જો, ગોવધનગિરિ દહેવાય નિકટથી ન્યારો જો.
 ત્યાં દાનવ પામે સુખ વર વરદાને જો, અહીં ટાળે તે સુખદુઃખ, તરે વરવાને જો.
 ત્યાં નાગે હૈરવભૂત હા ! હા ! કરતાં જો, અહીં પણુ તેવાં છે તૂત હુરિને વરતાં જો.
 દેખાય બૂત સમશ શંકર પામે જો. અહીં ભૂત માંહી તે ભૂત આવે આશે જો.
 ત્યાં ગણ હુરના ગુણ ગાય ગાજગાજજો, અહીં ગોપ કરે કીર્તન રાજરાજ જો.

ભક્તિપોષણ

૨ : ચંદ્રાવળાછંદ :

શ્રીગુરુવલ્લભદેવને હું પ્રથમ કરું પ્રણામ,
શ્રીવિકૃલ શ્રીકૃષ્ણ, શ્રીચમુને, મહાપુરુષકામ,
પૂણુંકામ દામોદરદાસ, અષ્ટસખા, પૂરો જીર વાસ,
શુભ ભતિ દો અતિપરમપવિત્ર, ભક્તિસુપોષણ ગાઉ ચરિત્ર.

સેવો શ્રીકૃષ્ણ કૃપાળ !

ચાર વેદ, ષટ શાસ્ત્રનો વારેવારે કર્યો રે વિચાર,
ઉપનિષદના અર્થનો શોધતાં નીકળ્યો એ સાર,
—નીકળ્યો સાર શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ, સત્સંગમાં કરવી આસક્તિ,
શ્રીપૂણુપુરુષોત્તમને યુગલચરણે સર્વ સમર્પીને રહેવું શરણે. સેવો.

નહીં કોઈ જેની સમોવડી, કોઈ ઈશ નહીં જેને શીય,
ત્રવં વસ્તુ જેથકી થઈ, જેકોઈ કહાવે સર્વના અધીશ,
સર્વાધીશ વહે સહુ જેને, નિગમ 'નેતિ, નેતિ,' કહે છે તેને,
શેષમહેશવિધિથી અગમ્ય તેને કહીએ પૂણુપુરુષોત્તમ. સેવો.

શ્રીપુરુષોત્તમને પરહરી જેનું અન્ય અમર મન મોહે,
કૌંમદુધા મળી મૂકીને મહિષીપુત્રનું પય દોહે,
દોહે ગાય મૂકી મૂંડ પાડો, તરસ્યો ગંગાતીરે જોદે છે ખાડો,
તેમ પૂણુ તજી અવર આરાધે, મહેનત માથે પડે, કોઈન લાધે. સેવો.

રાખી ભરોંસો અન્યનો ન કરે આશ્રય અવિનાશ,
ધરિછે અખિલ દુઃખ વામના, વળી શ્રેય થવા મન આરા,
આશ કરે તરવા દ્વિપૂર, શ્યાનનું હાથ ગ્રહી લંગૂર,
તે જેવો પામશે સાગરપાર તરશે તેવો હરિવિમુખ સંસાર. સેવો.

ઢાડી ઉપાસન મલિનનું, જનનું તામ્રમુદ્રાસમ જાણો,
રૂપેયો સુરસેવના, વ્યૂહ કંચનમહોર પ્રમાણો,
કંચન મહોર, વ્યૂહ હરિહીરો એમ અશઅંશી સમગ્રી રહો.
ત્રવં એ દ્રવ્ય હીરાથી થાય, હીરો કર્યો કોઈએ નવ કહેવાય. સેવો.

જગત તદા, તેનું મૂળ હુરિ, મૂળ પોતે તદા પોપાયે,
પ્રતિષ્ઠાપા જળ સિંગીએ તેથી તરુનૃસિ નવ થાયે,
નૃસિ ન થાય, તદા શ્રમ પદોયે, સમગ્રજી આલે ત્યારે પછી શોયે,
મુખદારા સદુ ઈન્દ્રિય સતોગે, જોજન અંગલેષ્યુ કાઢને ન પોયે. સેવો.

હુજો સ્વભાવ શ્રીકૃષ્ણનો, જનના અવગ્રહ પછી ગ્રહ જાણે,
અવગ્રહ પડે અન્ય દેવને, સામું દે હુજ સત્તુ પ્રમાણે,
પ્રમાણ નહિ, ફળ દેતો ય જનય, હુરિનું આપ્યુ કદિ નારા ન થાય,
અમર અશ્વ વર, અધિક પ્રયત્ન, પ્રભુ કાઢી સારે દે છે ગત મેવે.

વેગુ પીવનાં જો તેજ નીકળે, જળ મથ્યે નવનીત હોય,
મૃગજળથી જો તૃપા દળે તો ય ભક્તિ પિના ભદ્ર ન હોય,
ભદ્ર ન હોય હુરિપિના કદાપિ, અભય હુરિપિના કે ન શકે આપી,
હું નથી કદોનો, પોદારે છે વેદ, રમરો શ્રીકૃષ્ણ, દગે સદુ ખેદ. મેવો.

મત્રઆધીન મહુ દેવતા, યોગે વિરાટ પણ વશ થાય,
રાત્રી આકારને જઈ મગે, પુરુષોત્તમ પ્રેમે પમાય,
પ્રેમભક્તિનશ પૂર્ણાનંદ, એ ન પડે અન્ય સાધનકંદ,
શ્રીમુખે જાપ્યુ શ્રીગીતામહિ, ના માનો તો જોજો ત્યાહ સેવો.

શ્રવણક્રીતન શ્રીકૃષ્ણનુ, રમરણ, સેવન, અર્ચન,
વદન, દાસત્વ, સખ્ય ને વગી આત્મનિવેદન,
આત્મનિવેદન નવધા કદિયે, પ્રેમવક્ષણા દસમી લદિયે,
એ ભક્તિ સદુ સાનતાજ, જે પામે વશ થાય મજરાજ. સેવો.

શ્રવણ પરીક્ષિતશુક કરી, ક્રીતનરમરણ પ્રદલાદ,
શ્રીસેવન પૂજન પૃથુ, વદન અમર આદલાદ,
આદલાદ માયે કપીશ કિ કરતા, સખ્યભક્તિ સુભદ્રાભર્તા,
આત્મનિવેદન બલિયો કાધી, જોપીજને પ્રેમવક્ષણા લીધી સેવો.

નામ કેશવનું કાનમા પડતા સદુ થાયે પવિત્ર,
શરદસતુના સગથી જોમ નિમળ નીર વિચિત્ર,
વિચિત્ર જળ તેમ જાતિ જાણો, સર્વ શુચિ સઘ નામે પ્રમાણો,
શુદ્ધ સુગંધ જેણુ અગિએ થાય, માલ્યેજોયે તેવો મેલ ન જનય મેવો.

નામકીર્તન શ્રીકૃષ્ણનું કળિમાં સહુ સાધનતાળ,
લવસાગર તરવાતણી સહુને એ સુખપથપાળ,
પાળ પ્રગટ, શ્રમ નહિ, ધણું સહેલું, દામવિનાશ થાય સહુ પહેલું,
સર્વે અવરથામાં, સહુ દાર, અધમઉત્તમ સહુને અધિકાર. સેવો.

સતયુગે જે ફળ ધ્યાનથી થાતું, ત્રેતામાં યજ્ઞથી જેહ,
દ્વાપરે પૂજને પામતા, સહુ કળા હુરિકીર્તને તેહ,
તેથી અધિક પણ ફલ ગુણ ગાતાં, તો શું થયું તપતીરથ ન્હાતાં ?
મણિ મળ્યો તે શોધે શીઠ કાઢી ? વિનાવિચારે મરે મૂઠ દોડી. સેવો.

કળાશી અશૌચમાં કાઈ કમનો નહીં અધિકાર,
અડે ના સૂતક નામને, નિર્ભય નિત્ય કરીએ ઉચ્ચાર,
ઉચ્ચારમાત્રે અલયપદ આપે, સકળ પાપસંતાપને કાપે,
વેદશાસ્ત્ર સહુ પુરાણ પુકારે, તો 'હુરિ! હુરિ!' તુ શે ના જિઆરે ? સેવો.

નામે અનભેલ જાદ્યો, નામે શિવે તાર્યા બહુ પાપી,
અવળે નામે બાદમીકિ તાર્યો, અર્ધે ગુણિકને ગતિ આપી,
આપી ગતિ ઇત્યાદિક બહુને જોણે કર્યો આશ્રય તે સહુને,
ખે અક્ષરમાં બાધા સાર, જોણે લલ્લો તે પામ્યો પાર. સેવો.

સ્નેહ સહિત શ્રીકૃષ્ણનું કથાકીર્તન ત્યાં નિત્ય થાય,
કાટિ તીથ આવી ત્યાં વસે, જેનું ભાગ્ય હોય તે ન્હાય,
ન્હાયો તેમાં તે ખવિત્ર પ્રમાણે, તેવિના સર્વને સૂતકી બાણો,
જીવતા શપ્તસરખા સહુ તેહ, જૂતજે ભાર કર્યો ધરી દેહ. સેવો.

નટવરજિ નંદલાલની, એનું ચિંતન કરે ચિત્તમાંભ,
મોરમુગટ સિર, તિલક, કુંડળ, નકપેસર ચિત્તુક સોહાય,
સોહે દૈરતુલ્યમુક્તાવનમાળ, કિકણી કર અહી મુરલી રસાળ,
પીનાંજર કટિ મેખલા, સોહે નેપૂર, નખસિખ ઇંચિ મન મોહે. સેવો.

સોળ ચિહ્ન પદ્મકળે, દક્ષિણે નવ, વામે સાત,
સ્વસ્તિ અષ્ટકોણ જંજુકળ જવપવિ જ્વજ જિખરિખ વિખ્યાત,
ધ્યાન અંકુશ અંજુજ મચ્છ વ્યોમ, કળરા ઇંદધનુને અર્ધસોમ,
ત્રિકોણ મોપદ પટદશ ધ્યાન નિત્ય કરે નિર્ભય પદદાન. સેવો.

જેમ નદની દષ્ટિ દોરમાં, પનિદારીની બેઠામાંહે,
ચિત્ત પરસ્પર જાનું વળગ્યું રહે ત્યાં ને ત્યાંહે,
ત્યાં તેમ મન પ્રભુમાં નિત્ય રહેવું, સંસારમાં સાધીવત રહેવું,
જગત જાણે જે એ છે જન્મજી, રાખે હૃદયે ત્રિકમથું તાળા. મેવો.

કંસશિશુપાળકુળજીદિકે વૈરકામે સમર્પા શ્યામ,
એવિના નાનાભાવથી રમયે સર્પા સર્વનાં કામ,
કામ થયાં તુચ્છ ભાવે જ્યારે શું કહેવું સ્નેહે રમરે પછી ત્યારે ?
ચિત્ત અચળ જેનું કૃષ્ણમાં લાગ્યું બવસંકટ સદુ તેનું લાગ્યું. મેવો.

અન્ય સાધને શ્રેય આપતું, પણ શ્રીહરિને શું સુખ ?
મેવામાં આનંદ ઉલખને, માટે બજનાનંદ તે જ મુખ્ય,
મુખ્ય સેવન તે સુખી પ્રભુ કરવા, લોકવેદનાભય નવ ધરવા,
પૂજા તે કહીએ ચાલે શ્રુતિપ્રમાણ, મેવા તે જેમાં ગ્નેહબંધાણ. મેવો.

એકવાર આખા જન્મમાં શ્રીકૃષ્ણચરણ રમરાય
તો દર્શન થમદૂતનું કહી સ્વપ્ને પણ નવ થાય,
થાય જો ભાવ સહિત નિત્ય ધ્યાન તો પછી શું કહું ભાગ્યનું માન ?
જોર હુરિ નહીં તો તપે શું થાય ? એ છે તો કરે કષ્ટ બક્ષા ય. મેવો.

આપ્યું જોરસ્થળ મૂકીને રમા ચરણસેવા નવ ચૂકે,
હૃદયે રહિત કદા હુરિ કરે, પણ પદઆગિત નહીં મૂકે,
મૂકે ના અંધિ, છે ભક્તિનિવાસ, માટે અવસંભે સદુ દાસ,
એ ભક્તિ છે અતિશે દુર્લભ, પ્રાપ્ત થયે સર્વે પદ સુલભ મેવો.

હુરિ વ્યાપક લહી સર્વમાં નવ આણવો કોઈનો દોષ,
મનકમંવચને જેમ બને તેમ કરવો સર્વનો સતોષ,
સતોષ્યે પ્રાણી પ્રભુ પ્રસન્ન, તેથી સુખી પોષ્યે હુગ્ગિન,
સધળે દયા ! એ પૂજા પ્રભુકેરી, દેહીને દૂલવે તે કૃષ્ણનો વેરી. મેવો.

એક પણ પ્રણામ શ્રીકૃષ્ણને જન્મ ધરી જોણે કીધો
અશ્વમેધ દસ અવલુચના રૂણ ઉપર પગ તેણે દીધો,
દીધો પગ સા માટે કહેવાય ? યત્ન કરે તો યે જન્મ તો થાય,
કૃષ્ણ પ્રણામીને નહિ દેહ, મળથી અધિકતા એમાં એહ. મેવો.

નમન કર્યું નંદલાલને સ્નેહે મનકમંવચને જેણે
 ધર્મસાધન પૂર્ણ સહુ કર્યાં નિષ્ઠ્યે જાણુએ તેણે,
 તેણે કર્યું હરિપદ અનુકૂળ, દુઃખ પાપનું દાહ્યું મૂળ,
 દીનલાલે કર્યું વંદન હરિને તે જનનીગલ ન આવે ફરીને. સેવો.

દાસપણમાં સૌભાગ્ય છે પતિ પુરુષોત્તમ જેને માથે,
 ધણી છતાં વિધવાપણું ધ્રુવજ્ઞાની એ માન્યું મન સાથે,
 મન સાથે માને જે હું ભૂપ, જગત પૂજે જાણી રાણીનું રૂપ,
 પણ પતિસુખ સ્વપ્ને નહીં એને, એજ અચકાઈ મરે તું શેને ?

દાસપણે આનંદ છે તે નથી મળ્યે જગદીશ,
 જ્ઞાનીનું સુખ એવું જાણુએ, પાદપાશે છેદાવે શીપ,
 શીપ છેદા પછી મુગટ ક્યાં ધારે ? સહુ મૂર્ખ, કાઈ મનમાં ન વિચારે.
 જળને શો જળપાનનો સ્વાદ ? જન જુદો રહી પામે આહ્લાદ. સેવો.

જીવ ધ્રુવ થાયે નહીં, થાય તો ધ્રુવજ્ઞાનંદ કહેને,
 ભોક્તાપણું જો માનશો તો જીવ દબ્યો કહો શાને ?
 શાને કહો ન્યારો નથી ધ્રુવજ્ઞાનામી ? કમળ ખોલ્યો જનક સાધુજનતા પામી ?
 બોલે તે બીજે કહેવાય, ઈશ્વર જીવ કદી નવ થાય. સેવો.

અહો ભાગ્ય ! અહો ભાગ્ય ! ધન્ય ! મનજન પરમ પવિત્ર !
 પૂર્ણધ્રુવ સનાતન પરમાનંદ થયા જેના મિત્ર,
 મિત્ર થઈ સર્વે સુખ દીધું, સર્વે ભાવે કારજ બહુ કીધું,
 શીપમહેશવિધિથી અલભ્ય તે કૂળ શ્રીગોપીજનલભ્ય. સેવો.

દેહ, પ્રાણ, ઈન્દ્રિય, અંતઃકરણ, ધર્મ, દારા, ગૃહ, ધન,
 પુત્ર, આત્મ, આત્મા સહ સર્વ સમર્પી જગજીવન,
 જગજીવન સર્વાત્મભાવે સેવા કરે સદા સહજ સ્વભાવે,
 તે જ ગમે પ્રભુ ન્યમ સુખી થાય, આત્મનિવેદન એ કહેવાય. સેવો.

સર્વ વસ્તુ છે શ્રીકૃષ્ણની, જેની છે તેને શે ન સમરે ?
 આત્મા સહિત અપંચ કરી હરિદાસ થાની, શીદ ડરે ?
 ડરે છે કાળથી, રહે છે હાથોટે, પરંતુ માન્યું પાતાનું તે માટે,
 જેથી બંધાયો તે વસ્તુ દે મૂકી, તારી મા જાણીશ એ રાડ ચૂકી. સેવો.

રૂપગુણદ્રવ્ય—ત્રણ એ .કારણ પ્રીતિ ચનાનાં કહાવે,
એ ત્રણ વિકારરહિત સહજ રમેહ તે કૃપ્તુને લાવે,
લાવે પ્રેમે બ્રહ્મજો વશ થાય, તેને મૂકી કાણુ દૂર ન જાય.
તે જને સુખ માન્યુ મન એહ ન્યમત્યમ થાય સુખી પ્રભુ તેહ. એવે.

પ્રેમ, આસક્તિ, વ્યસન—એ ત્રણ રૂપ મેહનાં લહિયે,
તે ઉપર ચોથી તન્મયતા, તેથી કાંઈ ના કહિયે,
કહીએ પ્રેમનું લક્ષણ એહ, જ્યારે મળે ત્યારે તેનો તે મેહ,
વિયોગ થાય ત્યારે તપે તન, ત્યાંનું ત્યાંની વળગ્યુ રહે મન. એવો.

એકવાર આખા દિવસમાં મળ્યાવિના નવ રહેવાય,
જો ના મળે તો વિકળ, થાય મન, આસક્તિ એ તો કહેવાય,
કહેવાયે વ્યસન આવુ જ્યારે થાય સામાસામી હૃદય વિધાય,
તન્મયતા તે શ્રુત્યુસમ્ભવ—એ ચારે આખે આગે હુરિ જ્ઞાન એવે.

પ્રેમસંકલ્પ, વળી દગરુચિ, અમૃતિ, અભિયાસ, ઉદ્દેગ—ચાર,
આધિ, પ્રસ્થાપ ને ઉન્માદ—ત્રણે આસક્તિના પ્રકાર,
પ્રકાર વ્યસનતણા બે કહીએ—જડતા ને વળી મૂર્છા કહીએ,
તન્મયતાનું લક્ષણ એક—શ્રુત્યુસાદરમ પણ મરણુ ન છેદ એવે.
જાતિ જુઓ તો આહીરની, તેમા અજગા અધમ અવનાર,
એ વેદાન્તિ નહોતી ભણી, નહોતો ઉત્તમ ક્રમ અધિકાર,
અધિકારવણુ એક પ્રેમપ્રતાપ, ક્યાં આધીન શ્રીકૃપ્તુજ આપ,
તે ગોપીની પદજી વડે દર્શ, પ્રેમસંકલ્પ તે અનુને ગીત સંગા.

મેરામંગલ હુગિભક્તની ક્યે પ્રેમશક્તિ ઉત્પન્ન,
તે કરે કૃતાય એકવી, નવ જોઈએ કાઈ માધન,
વંતરે એ ન વધવિદ્યાવિતવળું, રૂપપરાક્રમ, પરિચાયરણુ,
કહેનો જોવાં નથી, કહેા કિયે હામ? તો સુજો, પ્રગટ જતાવુ નામ.— એવો.

ધ્રુવજીને ક્યાં વધ હવુ? ક્યાં હવું મુહમાને પન?
કૃષ્ણને હવું રૂપ ક્યાં વર ઉગ્રમેનને શં પુરુષાતન?
પુરુષાતન નહોતું ઉગ્રગાય, ગજને ક્યાં હતી નિષા વ?
પારધિમાં ક્યાં શુભ આચરણુ? કેવળ ભક્તિ પામ્યા ગિરિધરજી. એવો.

દ્વાદશગુણસંયુક્ત છે દ્વિજ પંડિતસરખો કોય,
પદ્મનાભ પદ્મવિભુષ છે તેથી શ્વપચ બલેરો સોય,
શ્વપચ બલો જેને કૃષ્ણઆસકિત, મનકમંવચને કરે હુરિભકિત,
કુલ સહિત એય પામ્યો તેહ, વિપ્ર શંકે ન કરી શુચિ દેહ. સેવો.

શ્રીકૃષ્ણની ભકિત અંક છે, બીજા સાધન સર્વે શૂન્ય,
અંકવિના સર્વે અણ છે, સહ શૂન્ય, શૂન્ય દસગુણ્ય,
દસગણાં બિંદુ, આઘ અંક એક, અંક વિના શું શૂન્ય અનેક ?
ભકિત કરી તેણે સર્વકાંઈ કાઢું, ભકિતવિના બીજું કાંઈ ન સીધું. સેવો.

નૃગભૂપે ગૌદાન ક્યાં કેટલાં ? કાંઈ ગણતાં ન આવે પાર,
એક દિવસ આણુ દોપ પડ્યો, કૃકદાશ થયો અવતાર,
અવતાર અધમ, થઈ જગ હાંસી, ગૌદાનપુણ્ય ગયું ક્યાં નાસી ?
દાન ક્યાં તો ય પામ્યો દુઃખ, શા માટે ? હતો ભકિતવિભુષ. સેવો.

પ્રાચીન બહિંધભૂપ તે જુઓ, કીધા યસ અપાર,
ઉર્વી મખાંકિત સહુ કરી, તો ચે કાંઈ ન દીડો સાર,
સાર ભાળ્યો એ, જેને પશુ પાડ્યા તે હણવા નારદે દેખાડ્યા,
ભય દેખી લીધું સુરન્નપિશરણ, ભકિત કરીને પામ્યો હુરિચરણ. સેવો.

ભકિત તારે ચાંડાળને, જેમાં કોઈ ન શુભ આચરણ,
શું પછી કહેવું તેહવું ? ઉદારે અધમ અન્ય વણું,
વણું સર્વે ઉદારે જગત, નીચઉચ્ચ જે નિજઆસકત,
એકઅંગ ભકિત ભદ્રા ય, અચરજ શું ? પૂણું શ્રેય થાય. સેવો.

ભકિતનોકા તારે સ્વર્ને, જેકોઈ શરણે આવે શુચિપાપી,
અન્ય સાધન દારુણ્મિકા મગ્ગે સભય તરે કો કદાપિ,
તરે કદા વંચે કામાદિ ત્રિભાષી, સમય નહિ આણુ તારવા સાથી.
વિબુધ ! વિચારી જુઓ નિજમન, ભકિત ભણી કે સાધન અન્ય ? સેવો.

ભકિતમણિ જ્ઞાનદીપ છે, ટાળે ઉભય ખરો અધકાર,
મણિ અભય, દ્યુતિ અચળ છે, દીપકને તો ભય છે અપાર,
અપાર ભય વાયુથી વાગે, તેલપાત્ર બતીવણુ ભય પામે,
જ્ઞાન સભય તો અન્ય કોણ માત્ર ? નિર્મયભકિત સકળ મુખપાત્ર. સેવો.

ભક્ત તો ભક્તિસ્વરૂપ છે, તેને માયા ના પીડે લેશ,
 સ્ત્રીયકી સ્ત્રી મોહાય નહીં, મોહ પામે પુરુષને વેશ,
 પુરુષ જ્ઞાન, વૈરાગ્ય ને યોગ, તેને પીડે અભારપિયો રોગ
 તે કારણુ બ્રહ્મ થાય છે તેહ, ભક્તને અચળ હરિશ્ચ રનેહ સેવો

નિરખે નેત્ર ન દલાલને, શ્રુતિ કથા, રટે સુખ નામ,
 નાસિકા સૂઝે પ્રેમશુ, પ્રસાદી તુળસીપુષ્પદામ,
 દામ મહણુ કરે, કરે હૃદિસેવા, દોડે ચરણુ પ્રભુદાશને લેવા,
 મને ધ્યાન નટવરજમિ રચામ, સર્વાંગે કરે દંડપ્રણામ મેવો

ભક્તિવિના કેવળ કૃતિ કયે' કૃણ પરલોક ન થાય,
 મણિપર પનનભક્ષી રહે, જુઓ, મચ્છ તીર્થજળ નહાય,
 મીન તીર્થ, ભીન મૃગનવાસી, અધ મહે દડ, કાસદ જળ કાંસી,
 સપંદડવનનસિદ્ધવેશ, દરસ તપોધન ભાવના લેશ સેવો

શ્રીકૃષ્ણ, શ્રીગુરુ, ભગવદી—એ ત્રણે એક સ્વરૂપ,
 નપધારા જ્ઞાન સુરસરિ, તેમાં ભેદ નહીં તદ્દપ,
 ભેદ નહીં ત્રણુ નામ જ માત્ર જોતા વિચારી એક જ ગાન
 રનેહવિવેકે મેવો, સરે અર્થ, અનસઃ અમૂલ્ય પ્રુઓ શીદ અર્થ? સેવો

સત્સંગ સર્વનો સાર છે, તેનો મૂલ ન જાણે મમ',
 આ દીપ દીપ મળ્યે થયો, દીપસમતા મળી વણુત્રમ,
 અમનિના શ્રીનાથ મિલાવે, કલ્પનું દામ તે પનો સરાવે,
 નીચ નીર મગતા ગ ગમા ગ ગ, એમ સમોવડી દે સત્સંગ સેવો

હર હરિસંગીની સગ ના, સુખની સમતા નહીં ડાય
 સ્વર્ગ તથા અપ્સરગનું સુખ પણ સમોવડ નર દોષ,
 નન દોષ સમતા, મોક્ષાનંદ તો ક્યા જનદિગ્ધિત સુખ મદ
 અણઅનુભવીને આશ્ચર્ય થાય, પણ અણુ સદેહ છે નદિ રાય સેવો

શ્રીમદગાથ હરે પાપને, શાંતી તાપ હરે ગમે ચરણુ
 દારિદ્ર્ય દાગે મૂરતરુ, મળી નજો કરે નજુ દગ્ધ,
 દરણુ કરે ત્રણુ ને તન્મગ મગતામા હરિજન દયાગ,
 સાને તાપ હરે, દશને દોષ, દેવ દાગે જીવનની સતો મેવો

યોગ યત જપ તપ વ્રતો બહુ કીધે કપટે કમ,
 જ્ઞાન ધ્યાન અતિદાનથી તીર્થ આચરતા ધર્મ,
 ધર્માધ્યયનવેદશાસ્ત્રપુરાણ ક્રાંતિ સાધનથી નં પરમ કલ્યાણ,
 શ્રેય ન થાય ઉપાય અનેક વિના મહદ પદરજઅભિગેક. સેવો.
 હરિજન તે હરિરૂપ છે તેને મૂરખ નિજસમ જાણે,
 જેમ શશી સાગરમાં હતો માન્યો મીને મીન પ્રમાણે,
 મીન પ્રમાણે થયો નહીં સૌમ, મકર રહ્યો જળ તે વસ્થો વ્યોમ,
 તેમ વૈષ્ણવ વૈકુંઠે જ્ઞાનો, અધમ તે અહીંના અહીં અથડાશે. સેવો.
 ચાર વધુમાં શ્રેષ્ઠ સર્વથી આઠાણુવણું વિખ્યાત,
 તે સહુનાં પણ કહાવે શિરોમણિ મોટા મુનિવર સાત,
 તે સાતે કરે ધ્રુવની પરિક્રમા, ધ્રુવસુત ક્ષત્રી ને તે સુત આઠા,
 વિશુધ્ધ ! વિચાર કરો તમો એહ, ભક્ત મોટા કે આઠાણુદેહ ? સેવો.
 આઠાદિક મજલકતની પદરજ વદે ગુણધામ,
 દુર્વાસાન્નપિએ દીન થઈ ક્યોં અંબરીપને પ્રણામ,
 ક્યોં પ્રણામ ન્યારે અથડાયા, વળી શંખરીપદજળ દ્વિજ નહાયા,
 હરિજનથી મોટું નહીં કાય, દુભવે તે દુઃખ પામે, પત ખોપ. સેવો.
 સંત સેવ્યે નારદ થયા, જુઓ દાસીસુત હરિમન,
 તે સુરન્નપિના સંગથી શમી વ્યાસના ઊરની અગન,
 અગન મટી સમગ્રાવ્યા મમ, શ્રીભાગવત રચ્યું છાંડીને કમ,
 કલેશ ટળે ક્યેં પ્રભુજનપ્રીત, દુભવેથી શાને સુકીત ? સેવો.
 યોગી તરે કદા એકલો, હરિજન તારે સહુ સંગી,
 / સિદ્ધ ઉદાસી રહે સદા, હોય સંત સદા રસરંગી,
 રંગે રસિક સેવે, ગુણ ગાય, પોતે પીએ સુધા, સામાને પાય,
 ભક્તારનેહી સૌનું સારે કામ, ધ્યાની સાથે કાઈનો નહિ દામ. સેવો.
 સર્વ પ્રાણી ઉપર દયા, આણુવો નહિ કાઈનો દોષ,
 વશ કરવી ઈદ્રિય સહુ, યથેચ્છ લાલ સતોષ,
 સતોષ ધરી વદવી સત્ય વાણી, દદ આત્રય પ્રભુ દીનતા આણી,
 દુષ્ટ સંગથી રહેવું દૂર, વસવું સદા હરિજન હજુર. સેવો.

દુષ્ટ મગન નેને બાણીએ જે ભૂવાવે ભગવત,
 એહ કરશે શ્રીકૃષ્ણશુ તેને કહિયે સાચા મત,
 સંત ત્રાયા તેની સગન કરીએ, અમમપિંત અન્યાશ્રયથી ધ્રિયે,
 હું હુરિનો, હુરિ માગ નાથ—એ નિશ્ચયે કરતુ મન સાધ મેવો
 અન્યાશ્રય અમમપિંત એ એ મોટા દુન્તર ગંગ,
 સન' વસ્તુ શ્રીનાથને અર્પી ઉચ્છિદ્ર કરવો ભોગ,
 ઉચ્છિદ્ર ભોગ કરો હુરિભક્તની રાગે, એક જ શ્રીકૃષ્ણ મેવના રંગે,
 દદ આશ્રય ગુરુદેવનો ધરવો, ગોન સમદયત લયોદધિ તરવો મેવો
 ગુપ્તની ઉપર ગુપ્ત કરે એ તો ગીત જગતમા પ્રાસ,
 અવગુણ સામે ગુણ કર તે મોટા હુગિના દાસ,
 દામ દોષ મુના મતાડે, ગુણ દોષ અપ તે અધિક દેખાડે,
 સાગરના બન નિર શિને પીધુ, શાશ્વિયસ પ્રગટ લવાડે થીધુ મેવો
 વિશ્વભર વરા તેડને જેનુ ચિત્ત લદા મેલુ પાસ,
 હિત ધમ્મે સદુ જગતનુ, નર ધરે કાર્ત્તની આશ,
 આશ ધરે એ શ્રીગોપાલ, વ્યતીત કરે હુગિમેનામા કાળ,
 એના ગુરનો લદએ ઉપદેગ, ધરિયે સાચો વેષ્ણુવનો વેશ મેવો
 ધ્યાન મૂળે રૂપ શ્રીગુર, પૂજનનુ મૂળ ગુરુપાય,
 મન મૂળ ગુરનાથ છે, મૂળ મોક્ષનુ ગુરકૃપા ય,
 ગુરુકૃપા વાંછિત રૂપ થાય, હુરિ રૂપે તો ગુરુ કરે ગ્હાપ,
 ગુરુ કાપે ક્યાકી નહીં રેકાણ, અધિક આચારથી કો નર બળ્યુ મેવો
 કોથી ગુરુ તો નરનિહલ, મમી હાથ તો શ્રીકૃષ્ણ મદિયે,
 લોભ દાખે તો વામનજી, પપુ હુરિ સાચા એમ મદિયે,
 લદિયે એ પાખે દાખે જો દુ કૃત્ય તોપણ માનીએ નેનાવી ગન્ય,
 જેણે સોપી આધ્યા જગદીશ નેનો ઋણી છે સદા તે ગિણ્ય મેવો
 ભોજનનસનની ચિતા ફગી વેષ્યુવે ના થાતુ ઉદાસ,
 વિશ્વભર પૂરે નિશ્ચને તે કેમ બૂને નિજ દાસ?
 આશ પૂરે સદુ વણુમાગ્યે, વણુમ્હે સાચ્ય કરે અનુગમે,
 હુરિ ભજતા કાર્ત્તિનર રૂપે ખામી, નથી અગળ્યા અતરંગમી મેવો.

અજબ ગુલમહેરી વસે, પદિણી રટે મુખ હુરિનામ,
ખાનખાન માટે નવ કરે, છૂટે મુખથી સુન્દરસ્યામ,
શ્યામે વિચારી કર્યું તેહને સુખ, ચરણ ચરવા કર્યાં મોરનાં મુખ,
પૂછે વદન કર્યું ઊઠની ગ્રીવા, શ્રીહરિયુક્તિ કરી જળ પીવા. સેવો.

અજગરને અનાયાસ હુરિ આપે આહાર આનનમાં લાવી,
સફરખોરને સાકર સાગરખેટમાં દે છે મિલાવી,
મેળવે ચાતકને જળ સ્વપ્તિ, ગિરિશુંગ વૃક્ષ પોપે દાઈ ભાતી,
સ્ત્રીસ્તને પય કર્યું પોપવા બાળ, તે તુંને નહીં ભૂલે, લજ ગોપાળ. સેવો.

ભક્તમનોરથ સર્વે પૂરે પ્રભુ, શકિત, સરત્ર, ગુરુ, નાના,
પૂર્વા જેહનાં તેહનાં નામ કહું, તું પૂછે, કોનાં, કોનાં?
કહાન ગયા કુબ્જપતિ થાવા, પારથપત્ની થયા જળ પાવા,
પૂરી પુત્ર થઈ અમલિતિની આરા, પાંડવકાય કર્યાં થઈ દાસ. સેવો.

હડીદાર ઉમસેનના થયા, દારપાળ બલિભૂષ,
નરસૈયાના બાપનું શ્રાદ્ધ સાચું. સેના માટે નાપિકરૂપ,
રૂપ મહાર દામાળ સારુ, નામાનું જાપરુ જાયું ચારુ,
વારિ વધુ ત્રિલોચનધેર, મીરાંબાઇનું પીધુ ઝેર. સેવો.

ધરૂં રૂડું પ્રભુ જગતનું, કેમ કરે ફકું નિજ દાસ?
જે કરશે હુરિ તે લકુ તારું, તું ધર દહ વિશ્વાસ,
વિશ્વાસ રાખ, કલ્પના મૂક, સેવાસમરણમાં નવ થૂક,
નહીં મળે ફરી અવસર આવો, હુરિ લાજ લે મનુષાદેહ લ્હાવો. સેવો.

દુઃખ થાયે હુરિ સેવતાં તે મુધાસમું પ્રમાણો,
વિષય ભોગવતાં સુખ છે તે વિપસરણું સહુ જાણો,
જાણો જેમ ખસ ખણતાં મીઠી, ફણ પછી આગ જાહે અંગીઠી,
ઓસડ પીતાં કટુ તત્ લાગે, રોગ ગયા પછી આનંદ જાગે. સેવો.

શ્રીગિરિવરધર સેવતાં લય રાખવો બૂપતિસમાન,
બાળકસમ વાત્સલ્યને ધરવું, રોહ તે જરસમાન,
જરસમાન પ્રિય પ્રભુ લાગે તો દુઃખ જન્મજન્મનાં લાગે,
પ્રેમપીયૂષ પીધું તે જાણે, નથી સ્વાદ દાઈ એહ પ્રમાણે. સેવો.

જે પ્રતિકૂળ પ્રભુ સેવતાં તેને તજ્યો, ના વળગીએ વ્યથા,
જનની, જનક, પતિ, પુત્ર, ભાત, ગુરુ છોડવા, યદ્યપિ સમથા,
સમરથ તાત તબ્બો પ્રહલાદે, ભારતે માત મૂકી હુરિસ્વાદે,
પતિ ત્રપિપત્ની, વિબીપણુ આત, ગુરુ નાગર્યાબલીએ સાક્ષાત. સેવો.

દેવપિતૃ ને મનુષ્યત્રણ ત્યાંચગી માણસને કહેવાય
ન્યાંચગી સર્વાત્માભાવે શ્રીકૃષ્ણને શરણે ન જાય,
શરણે ગયે સરવે ત્રણ છૂટે, ચિત્રગુપ્તનું લેખું તૂટે,
કાળકર્મનો ભય નહીં તેને શીય ધણી સમથા હુરિ જેને. સેવો.

‘કર્તુ, અકર્તુ, અન્યથા કર્તુ’ સમથા શ્રીહરિરાય,
ના ચાવાનો કરે પદારથ, યનારો મટી જાય,
મટી ગયું જો વસિષ્ઠે વિચાર્યું, તે સમે વન જે સમે રાજ ધાર્યું,
અભાના સુતએ ત્રિક્ષણના રાની ધન્યજએ વચન તેનું પણુદાનિ. સેવો.

સહસ્રાનુભવિત રાખશે તેને હણશે શું બે ભુજ્યાઓ ?
તે જ પુરુષ ન્યારે મારશે ત્યારે કાઈ નથી રખવાળો,
રખવાળોરિપુ છે નહિ કાઈ, સધગી વસ્તુ શ્રીકૃષ્ણથી હોઈ,
કર્તાહતાં એક શ્રીમજ્જરાય, એના ક્યાંવિના કાઈ ન ચાપ. સેવો.

✓ કર્યું ચાપ શ્રીકૃષ્ણનું, કાથી ધડવધ નહિ લવનેશ,
તે જ પ્રભાણે સુખદુઃખ, લાભાલાભ, ન સંશય લેશ,
લેશ રહે નહીં તે સમે શુદ્ધિ, જેનું ધનાર તેવી ચાપ શુદ્ધિ,
ધનાર તે તો રહેજો પણુ ચાપ, કર્તા નથી શીદ તું પરતાય ? સેવો.

હુરિ જંગી, તું જંગ છે, જેમ વાજે વગડે તેમ,
કાકપુત્રા નૃત્ય કરે સુતધાર નચાવે જેમ,

✓ તેમ વિધિનિયેધ સહુ હુરિદાસે, તુ મૂરખ ! તાણી લે શીદ માથે ?
વિચારી જો જીવનું કર્યું હોય તો દુઃખી જગતમાં ચાપ ન કાપ સેવો.

જેની રચના જોઈને ધણો મોહ લપજો છે મન
તે કર્તામાં કમી શી હશે ? તું જોને વિચારી જન !
જન ! મગે પૂણું મનોરથ તાને, ધારે શું મોહો જો ધડનારો ?
તેને મળ્યે પૂર્ણાંદ ચાશે, જનવેજનવૃષ્ટા ટળી જાશે. મેવો.

કરવા પ્રસન્ન ચાહે કૃષ્ણને તો અભિમાન અગમ્યું નાંખ,
શીઘ્ર દયા કેશવતણી ઇચ્છે તો દીનતા રાખ,
રાખ દીનતા એક જ કરીને, કરવા કૃપા મન યાશે હુરિને,
બોતેર કોટિએ ના સર્વ કામ, દીનતા એક બાંધાયા દામ. 'સેવો-

શિલાશુદ્ધિ શાસિગ્રામમાં, હુરિસ્વરૂપ તે ધાતુ પ્રમાણે,
મનુષ્ય લહે શુરુદેવને, જાતિભાવ વૈષ્ણવમાં આણે,
આણે મહાપ્રસાદે મતિ અજ, હુરિચરણોદક ન પ્રીછે જન,
અન્ય વશુસમ લહે હુરિનામ, ઇત્યાદિકનો નરકમાં કામ. સેવો.

નિગમ ચાર, પદ શાસ્ત્ર, અષ્ટાદશ પુરાણ, ચૈદ વિદ્યા ય,
વ્યાકરણ નવ, બીસે લક્ષણું, જાણે ચોસડે ય કળા ય,
કળા રાગ છત્રીસે ગાય, વિશદ કીર્તિ, ચક્રવર્તી રાય,
પણ નથી ભક્તિ જો નંદકુમાર તો સહુ ધૂળ મળ્યું, ધિક્કાર! સેવો.

શ્રમ કરી સહુ વિદ્યા ભણે, મહાપણિત કહાવે જકત,
પણ તેનો સાર સમજ્યો નહિ, ન મયો ભગવંતનો ભક્ત,
ભક્તિવિના શ્રમ અફળ સાર, જેમ વૃષભ વહે ચંદનભાર,
જેમ અહિમણિ દ્યુતિ મેળવે, આહાર તેમ તે બિહર બરે, ધિક્કાર! સેવો.

રૂપશંભુના પુર વિષે રચ્યું ચિંતામણિમય ધામ,
કલ્પવૃક્ષની વાડ, ગાય ધેર કામદુધા જેનું નામ,
કામદુધા અક્ષયપાત્ર અતુલ, નવનિધિ અષ્ટમહાસિદ્ધિ અનુકૂળ,
પણ નથી વલ્લભ શ્રીવૃંજનાથ તો એટલું મળ્યે ધસવા હાય. સેવો.

કૃષ્ણકીર્તન નહિ કર્યુંમાં તે શ્રવણ સફળ કહિયે,
નિરખ્યા નહિ જેણે નેત્રે હુરિ કેદીપીછ્યાંદલા તે લહિયે,
લહિયે દાદર જ્ય હુરિ નવ બોલે, કરપદ સેવારહિત રાખ તોલે,
વૃક્ષજવનધાસધમણુસમાન, ગ્રામગકરસમ છે ખાનપાન. સેવો.

જગદ્ગુણ જોનાર તું, સાચું દીસે જેવું તુજ પાસે,
દુષ્ટને દુષ્ટ, સાધુને સાધુ ભવઆદર્શમાં ભાસે,
ભાસે તે સદુ નિજમાં છે જાણો, દોષરહિત દુનિયા પરમાણો,
એવે વિવેકે જો રહેવાય, રાગદ્વેષ નહિ કાચકી થાય. સેવો.

કેવ સર્વ હુરિઅંશ છે, તેના વિચિત્રગતિ સ્વભાવ,
સર્વથી હજીમળી આલિયે, એ તો છે સંજ્ઞેન નદીનાવ,
નાવ, તરંગનદી એમ જાણો, કાથી તાજગાડીય, બે દિવસનો પરાણો,
મનુને સદા એક અંધ નથી મહેનું, કદુ વચન માટે કાઢીને ન કહેવું. મેવો.

કાંઈ પ્રભુ પાસે ન માગીએ, માગ્યે પરતાવે થાય,
ઉદાસી આવે નાથને, વ્યાપારસરીખું જાણાય,
જાણાય એવું માટે રખે જાણે, શ્રીકૃષ્ણ ધરી સ્નેહ સાચો,
વણુમાએ સદુ આપે એ સ્વામી, નથી અનુદયા અંતરજનમી. સેવો.

દામીસુતના સદુ પિતા, ગણીસુતનો તો એક રાય,
ભક્તિઅંશ શ્રીકૃષ્ણ જ સેવે ને માયિક સર્વને ધાય,
ધાયે તો યે કર સાહે ન કાય, કામ પડે ત્યારે અંતે રાય,
આવાગમનમાં સદા અથકાય, કા કાળ હુરિવિતા ગતિ ન થાય સેવો.

નાનો પદાર્થ મોટા દેખાડે ને પાકાને દાખે કાચો,
ઉગ હોય તેને આલુ બતાવે ને જૂરો મનાવે સાચો,
સાચો ભાસે એ જ માયાનું કપ, એણે કીધા વશ રંક ને ભૂપ,
એને છતાનો છે એક ઉપાય—સાચુ શરણ લે શ્રીવજગય સેવો.

માયા છે ઘંટી, ખીલકો હુરિ, તેમાં જીવ સચરાચર અન,
જે પડ્યું તે પીસાય છે, છુ જોને પ્રગટ લોચન,
લોચન જો એક બચે છે તેદ ખીલ સમીપે રહે છે જોદ,
જે આલુ ત્યાંથી ખસ્યો કહ્યું આધો તે તત્કાળ દુળાવા લાગ્યો. મેવો.

પરવારી સદુ કામથી કાંઈ મૃત્યુ ન પામ્યા જંત,
આ કીધું, આ કર્યું છે—એમ કરતાં આનસે અંત,
અંત આવ્યો, હુરિ ક્યારે ગાય ? ચેતચેત ! નહીં તો પગ્તાય,
મરણ નહિ આવે કાનમાં કહીને, થશે ઓગિનું અધારું ધધને. મેવો.

ઉતાર વચન તે માનવું, પૂર્વનું નહિ પ્રમાણ,
છેલ્લું રચ્યું શ્રીભાગવત, સદુ પહેલાં રચ્યાં અન્ય પુરાણ,
પુરાણ પૃથકપૃથક ક્યાં વ્યાસે તો યે રહેવું જીર ભણું ગિદસે,
મમ જનાઓ નારદમિત્ર, સુખ યાશે, રચો ભક્તિચરિત્ર સેવો.

પુષ્ટિપંથપ્રભુ શ્રીવલ્લભકુળ, જઈએ તેને શરણ,
નામનિવેદનમયાદા ધરી સેવીએ શ્રીગિરિધરણ,
શ્રીગિરિધરગુરુ, વૈષ્ણવપ્યાર ધરી ગતિ કરે માર્ગઅનુસાર,
મનુષ્યજન્મનો એ છે સાર, જે માને તે પામે પાર. સેવો.

મહામંદમતિ જીવ કલિના સર્વ શાસ્ત્ર ક્યાં ખોળે ?
માટે સકળ સિદ્ધાંતસાર તે શોધી છાધો છે ટોળે,
ટોળે ક્યાં, પ્રભુ મતિ દીધી, નિજજન જાણીને કરુણા છાધી,
ભક્તિપોષણ ધર્મ અંતનું નામ, કથ્યેશ્વરે સરે સર્વનું કામ સેવો.

એકસો ને એક ચંદ્રાવળા એ અંતરણ્ય છે સાર,
પ્રતિપદ શુભ સિદ્ધાંતભયુ છે, વાંચીને કરજો વિચાર.
વિચારતાં વલ્લભ હરિ થાશે, સર્વે દેવેશ સમૂળા જાશે,
આચરણ કરતાં આનંદની હેલી, ભક્તિ શ્રીકૃષ્ણની કરજો બહેલી. સેવો.

મહાનદી નમંદાનટે ચંદીપુરમાં ધામ,
જ્ઞાતિ નાગર સાદોફરા દ્વિજ ભટ્ટ દયાશંકર નામ,
નામ વલ્લભી વૈષ્ણવદાસ, ગુરુપ્રતાપે ત્રય કર્યો પ્રકાશ,
શીખેસાંભળે જે જન ગાય તેને મનપાંજિત ફળ થાય. સેવો.

✽

૨

હરિનામાવલિ

: સ્તવન : સવૈયા એકત્રીસાહંદ :

શ્રીગુરુ, ગોવિંદ, કૃપાનિધિ, કેશવ, કમળાનાથ, કૃપાળ,
કમળનયન, કરુણાસાગર, શ્રીકૃષ્ણ ! હરે ગોપાળ !
ગોપીજનવલ્લભ, ગિરિધારી, ગોપીનાથ, ગોવિંદ,
ગોકુલેશ, ગરુડધ્વજ, ગોવધનધારી, ગ્રન્થદ !
ગોકુળચંદ, ગદાધર, શ્રીગોમતીપ્રિય, રમેશ,
નારાયણ, નરસિંહ, નિરંજન, નિરાકર, નરેશ,
નરકાંતક, નરવીર, નરોત્તમ, નંદલાલ, નરરૂપ,
જગન્નાથ, જગન્નાથી, જનાર્દન, જ્યોતિરૂપ, જગમૂપ !

જગદાધાર, જસોદાનંદન, જગજીવન, જગનેશ,
 શ્રીજમુનાવત્સલ, જગવંદન, જગદીશ્વર, જમુનેશ,
 ચક્રપાણિ, ચતુર્ભુજ, અમ્યુત, ચિદાનંદ, શુભકંદ,
 ચતુર્બાહુ, આશુરતનમદંન, શ્રીધર, પરમાનંદ,
 દયાસિંધુ, દામોદર, દિનપતિ, દીનાનાથ, દયાળ,
 દીનબંધુ, પ્રભુ, દેવજીનંદન, નરપતિ, મુરપ્રતિપાળ,
 શ્રીપતિ, પદ્માપતિ, રાધાપતિ, કમળાપતિ, ભવેશ,
 દધિગ્નપતિ, રુદ્રિમણિપતિ, સાગરસ્રતાપતિ, હૃપીકેશ !
 પદ્મનાભ, પુરુષોત્તમ, પરબ્રહ્મ, પરમપુરુષ, પરમેશ,
 પુષ્કરાક્ષ, પરમાક્ષ, પરમપ્રભુ, મધુસૂદન, મધુદેશ,
 ધરણીધર, અવનીધર, ભૂધર, વસુમતીધર, મહીધારી,
 કૌરવુભધર, પીતામ્બરધર, ભૃંગીધર, કુંભવિહારી !
 માધવ, સૂરમદંન, મધુમદંન, મતિવિક્રમ, સુખધામ,
 સુકંદ, મેધવજી, મહાબાહુ, જકુપતિ, સુહરમ્મામ,
 રામચંદ્ર, પ્રભુ, દશરથનંદન, દયાસિંધુ, ભગવંન,
 'માં પાદિ, માં પાદિ, પાદિ માં,' પૂર્ણાનંદ, અનંત !
 અષ્ટોત્તરશત નામ કૃષ્ણનાં ગણીગણી જે જન ગાય,
 રોગ દોષ દુઃખ કલેશ જગે, વળી પળમાં પાપ પળાય,
 મનવાંછિત ફળ તેને મળશે, દયો કહે મુવ વાણીઃ
 દાદિક દારજ તજીને ભજિયે દદ કરી સારંગપાણિ.

✱

૩

✓ પૂર્વની પ્રીત

: પદ : રાગ : ધનાશ્રી :

મારો નેહ લાગ્યો રે સખી ! શામળિયા સાથે !

મારો નેહ લાગ્યો રે એ પાતળિયા સાથે ! સખી !

સાંભરી આવે મને પ્રીત પૂરવની, એ અનુભવ આજ જાગ્યો રે એ શામળિયા
 સાથે. સખી !

મનનો માન્યો, અંતરનો ધ્વિજ્યો વર મળિયો છે મુખમાગ્યો રે, એ શામળિયા સાથે. સખી !
 દયાના પ્રીતમની સંગે નિશદિન રમતાં આ ભવનો તે લય આજ ભાગ્યો રે,
 એ શામળિયા સાથે. સખી !

★

૪

ચિત્ત મારું ચોરે રે વ્રજરાજ !

: પદ : રાગ : સોરઠ :

ચિત્ત મારું ચોરે રે વ્રજરાજ ! હું તો બીજું કંઈયે ન માયું મહારાજ ! ચિત્ત.
 એવી રીતે ચોરો જે કયલું એ ન જાય, જરથડી તુજમાં અધિક લોભાય,
 છૂટવાનો ના રહે એકે ઉપાય. ચિત્ત.
 તરકર ઉપર કાઢીને ન પ્યાર, દેખી મુખ કંડનો બિપજો વિચાર,
 હું તો મારા પ્રાણ કરું બલહાર ! ચિત્ત.
 મારું નહિ ચક્રવર્તિ પદ, સ્વર્ગ, મારું નહિ યોગસિદ્ધિ, અપવર્ગ. ચિત્ત.
 મારું નહિ શ્વેતસદનપદભર્ગ. ચિત્ત.
 અલખેલાછ ! પૂરોને મનકાની આશ, નિજબળે રાખો પોતાની પાસ,
 દાસી-દાસી કરી—એ દયાનો અભિલાપ. ચિત્ત.

★

૫

વણસમઝયે શી દેવી રે શીખ !

: પદ : રાગ : સારંગ :

ઉદ્ધવજી ! વિચારો રે અંતર આપણે, વણસમઝયે શી દેવી રે શીખ !
 નેવા કરકંઠ્યુ જોઈએ શીદ આરસી ? હોય વિચાર તો પાસે પરીખ. ઉદ્ધવજી !
 તમારો તો હુરિ વ્યાપક સર્વત્ર છે ત્યારે કહો, અધિક ને ઓછા ક્યાં ય ?
 નિત્ય ભાડી જાઉં છું શીદ કરી રલા ? એવડું સું દાટ્યું છે મધુપુરીમાંભ ? ઉદ્ધવજી !
 ભભર છે લોખની ગધે કમળ ને કેતકી, દુરથડી લાવે છે સુગંધી ગ્રહી વાય,
 તેટલેથી દુદ્ધમરંજન ન થાતું હોય તો શીદને ઘેગ્રય ? શીદ કંટકમાં જાય ?
 ઉદ્ધવજી !

દમે દિશા દીમે ઉઘોત ઇંદુતણો, પણ જ્યાંથી અમને ઓથે ચંદ,
સાગરકુમોદદિદ કૂલે તો કૂવળે, પણ ચિત્ત ચંકારને ન જપજે આનંદ ઉદવળ !
વિચારો તો મનને ઝેર રડ રૂપની, કોણ જાણે-વદન વપુને શુ વેર ?
વ્યાપકની સાથે કરી કહો કોણે વાતડી ? વાતડી વિના તે રી સુખની દોર ?
ઉદવળ !

ત્યારણથી દયાના પ્રીતમ નથી ઓળખ્યા જ્યારથી સત્ય નથી સાકાર,
રૂપસપ્તેમની પીડા તે ત્યારે પ્રીછશે, અનુભવ ચારો ઓધવ ! કાઈવાર ઉદવળ !

★

૬

રાધાસૌંદર્ય

:૫૬: રાગ: કાફી :

રૂપાળી રાધા ! તારુ તન રે મહેલે તે મુદરતાનું જર્ણુ છે રૂપાળી.
વિના અજન દીમે આખડળી આંત્ર રે સવૂણી રથામા !
ર આપિના રક્ત દયનવસન, રે આગળિય શુધાપાનનું જર્ણુ છે રૂપાળી
વિના શુગંધ બહેકે શ્રીઅંગ તારુ રે સવૂણી રથામા !
વિના સકળ શુશુકપનિધાન રે અનુપમ કાઈચિતકું હર્ણુ છે. રૂપાળી
વિના અગરગ દીમે કનકલતાયુ રે સવૂણી રથામા !
વિના મદાન અણ અણ રે, નિદુ કપાને અજન દર્ણુ છે રૂપાળી
દયાનો પ્રીતમ પ્યારો વિશ્વનો મોહન રે અવૂણી રથામા !
તે મોહોમે દ્યા મનમોષાળ રે ! ભર કરીને મનકું હર્ણુ છે રૂપાળી.

★

૭

કામણુગારો કાનુડો

:૫૬: રાગ: કાફી :

કાનુડો કામણુગારો રે ! સાહેબી ! આ તો કાનુડો કામણુગારો !
કાનુડો કામણુગારો, ગસમર્ષો ને રૂપગી,
આ શુ આખ:પીતો આગો રે ! સાહેબી ! આ તો કાનુડો

રંગરાતો, મદમાતો, વાંસલડીમાં ગીત ગાતો,
 નેણાંયું કરે છે વાતો રે! સાહેલી! આ તો કાનુડો.
 ભરવા હું ગઈ'તી ખાણી, ત્રેમપીડા ભરી આણી,
 ઘેલી થઈ હું આવી શાણી રે! સાહેલી! આ તો કાનુડો.
 તેં કહ્યું તે મેં ના માન્યું, આજે મારી જાતે નાણ્યું,
 આવડું મેં નોતું જાણ્યું રે! સાહેલી! આ તો કાનુડો.
 બહેની! તારે પાથે લાગું, બહાલાવિના ઘેલું લાગ્યું,
 દયાનો પ્રીતમ માગું રે! સાહેલી! આ તો કાનુડો.

★

૮

સ્નેહનાં દુઃખ

: પદ : રાગ : કાલિંગડા :

સખી! હું તો જાણતી જે સુખ હશે સ્નેહમાં. સખી!
 હું તે શું જાણું જે પ્રાણ પરવશ પડશે? અમિ જિહ્વે આખી દેહમાં? સખી!
 પીડા પામે રે, પરો થવો નવ લાવે, જાદુડો એવો જે કાંઈ એહમાં? સખી!
 રૂપ ને ગુણ સહુ તે તેમાં દેખે મન માન્યુ જેનું જેહમાં? સખી!
 સ્વાધીનને પરાધીન કરી નાંખે નેહવિના એહ જળ કેહમાં? સખી!
 હું દુઃખી અહીંને બહાલો વિકળ ત્યાહી છે, સુખી ના મળે કોઈ ખેયમાં. સખી!
 દયાનો પ્રીતમ સદા સમીપ વસે તો લીંછ રહુ આનંદમેહમાં? સખી!

★

૯

રંગભર્યો આવ !

: પદ : રાગ : સોરઠ :

રંગભર્યો આવ સજ્જા છેલ! પ્રીતે પધરાવું મારે મહેલ.
 એક તુંને આપું અનુપમ વસ્ત્ર, નથી જેની ઉપર કોઈનો દસ્ત,
 તે આખ્યે તું ચતુર! યાચ મદમસ્ત. રંગભર્યો.
 જેયણી તું અજિત તો ચે છતાંશ, આત્મારામ પશુ મારે વસ યાચ,
 એવો ગીરો અદ્ભુત રસ તુંને પાચ. રંગભર્યો.

નથી દોડા યાનીયેરાગીમુનિજોગી, સર્વકાર્થએ રસના છે વિયોગી,
એકતું જ લાખ્યો મેં તે રસભોગી. રંગભર્યો.
જે પીનાં ન બોલે રહે એકે અભિલાષ, શીકા પીજી લામશે રસ લાખોલાષ,
તે વેળાનાં મુખમાં મન તારું સાષ. રસભર્યો.
જેની ઉપર વારું અમૃતસુખ સ્વર્ગ, ઓવારીને નાંધું આનંદ અપવર્ગ,
જેને ન અનુભવ્યો ક્ષત્યાદિક ભર્ગ. રંગભર્યો.
જેને મન કામના કરી નહીં નર્મ, એકતું જ જ્ઞાસો છે બહુભાસા! મારા પર્મ,
દયાપ્રીનમનો વિરસા જાણે એ મર્મ. રંગભર્યો.

★

૧૦

ક્યમ ભરિયે રે જળજમનાનાં નીર ?

:પદ: રાગ: વસંત:

ક્યમ ભરિયે રે? ક્યમ ભરિયે જળજમનાનું નીર? નંદકુંવર કેડે પડ્યો। ક્યમ.
હું તો આયાં લઈ આઘી રહું, સામે આવે—
સામે આવે રે—સામે આવે નંદજીનો લાલ. નંદકુંવર. ક્યમ.
હાં રે બહુભો પાકી મારે પીયકારીઓ, આવી વાગે—આવી વાગે રે—
આવી વાગે—આવી વાગે—મારા તનકમાં તીર! નંદકુંવર. ક્યમ.
હે મુને રોળાયાળી ગુલાબમાં, વણસાડ્યાં—
વણસાડ્યાં—રે વણસાડ્યાં મારાં ચોળીને ચીર! નંદકુંવર. ક્યમ.
હાવાં દરાયા તે દિન હોળીતણા, એ દરાયા—
એ દરાયા—રે એ દરાયા નંદજીનો રે લાલ. નંદકુંવર. ક્યમ.
હે મુને દાસદયાના સ્વામી મળ્યા, તેણે દીધાં—
તેણે દીધાં—રે તેણે દીધાં મુને ધારણધીર. નંદકુંવર. ક્યમ.

★

૧૧

કૃષ્ણચિંતન

:પદ: રાગ: રામકલી:

કર ચિત્ત! ચિન્તન કાર્થ પ્રકારે સદાનંદ શ્રીકૃષ્ણનાણુ રે,
પરમાનંદ ઉદય થાય અંતર, ન રહે પાપસંતાપ આણુ રે.

સુંદર બાળકરૂપ રસાળું, ચરણુ લંગરી વાગે રે,
 કણકણુતો જસોદાપાલવ ગ્રહી, હઠ કરી માખણુ માગે રે.
 નાકે મોતી ને લટે લટૂરી સુંદર મુખ પર ચૂમે રે,
 હેયે હેત વધ્યું જોઈ જસોમતી લઈલઈ શ્રીમુખ ચૂમે રે.
 સુંદર મુખ પર હાથ લપટાણું, નિરખ્યે લાગે વહાણું રે,
 “નહિ ખાઈ, બાળો ધાવીશ માડી!” બોલે તોતલુંકાણું રે.
 કમહું એક ગુહ્ય કરે કામિનીશું, દુષ્ટ દષ્ટિ બચાવે રે,
 કે વાંસલડી વાતો શ્રીવિકુલ ગો ચારી ઘેર આવે રે.
 શ્રીગોપીજનના ધરમાંહે મનગમતું મુખ મહાલે રે,
 કોઈ સમે ચોરી મહી નાસે, કદી ગોપિકા ઝાલે રે.
 શ્રીવૃન્દાવનરાસમંડળમાં નાચે જુગલકિશોર રે,
 ઇત્યાદિક લીલા ધર ધ્યાને, દયા! તું નિશ્ચિનભોર રે.

★

૧૨

સૌથી પર

: પદ : રાગ : કલ્યાણ :

સેવની શ્રીકૃષ્ણ રસિક રાધિકાપતિ, રાધિકાપતિ, ગોવિંદ, ગોપિકાપતિ.	સેવની.
મહાવાક્ય ‘તત્ત્વમસિ’, મર્મી તેતણા મુનીંદ,	
લીન જોહમાં સ્વરૂપ, તેથી પર અતિ.	સેવની.
બ્રહ્માવિષ્ણુભવઅનંત અંત ના લહે અચિંત્ય,	
અયસાધને ન સાધ્ય, યોગી ન તું મતિ.	સેવની.
આત્મારામ પૂણકામ, ધામધામ વામગ્રામ,	
ત્રેયસક, નામ રચામ અદ્વૈતાકૃતિ.	સેવની.
સ્વયંભૂ સ્વતંત્ર, મહી શકે ન કોઈ, મંત્રતંત્ર-	
ગ્રામ, શુદ્ધ પ્રેમ, અનન્ય લક્ષિત, દીન મતિ.	સેવની.
લલિતધ્વનિ, ત્રિલંગી લાલ, મદનમોહન અતિકૃપાલ,	
જોહને નિરખી જુષિ દયાને નથી યતી.	સેવની.

★

એક વર્યો ગોપીજનવલ્લભ !

: પદ :

એક વર્યો ગોપીજનવલ્લભ, નહીં સ્વામી બીજો,
 નહીં સ્વામી બીજો રે, મારે નહીં સ્વામી બીજો.
 અવર કાઈનું કામ ન મારે, રીજો કે બીજો !
 કૃષ્ણ કરે તે પ્રમાણુ, કારજ વણુમો કે સીજો !
 પ્રાણુ જાય પણ અન્ય કૃતિમાં મન રખે ભીંજો, એક.
 મુખીદુઃખી જેમ ગમે તેમ રાખે, એના શુણુ ગાડું,
 વિનામૂલનો ધરનો શુભામ, વેચે ત્યાં વેચાઉં,
 એ જ ગમ્યો, એથી મન માન્યું, બીજો નવ આણું,
 એના અતિ અવતાર, હું કાઈનો દાસ ન કહેવાઉં એક.
 કૃષ્ણવિના શિર અવર નમે તો છેદનનો દંડ,
 નાંદકુંવરવણુ નામ જપે તો શુદ્ધ કરુ રાનખંડ,
 અવર દેવની આશ કયે અથ ભજે, વળી બ્રહ્માંડ
 અન્ય અમરદશને કોટે પગ તો પાડુ પિંડ. એક
 હું ચાતક, જગા સ્વામી શ્રીજી, હું જગજ, હૃદિ વાગિ,
 હું હારીલ, કાઠી હૃદિ, દલવત ધારી તે વારી,
 અનન્ય પનિવ્રત જેને નહીં તે કદીએ વ્યભિચારી,
 શ્રીગુરુદેવ ! નભવજો, કહે કયો, સદા ટેક મારી. એક

★

૨૪

✓ પ્રેમ

: પદ :

જે કાઈ પ્રેમઅંશ અવતરે પ્રેમરસ તેના ગરમાં કરે,
 મિંદણુકેરું દુષ દોષ તે મિંદણુસનને જરે,
 કનકપાત પાખે સદુ ધાતુ ફેલીને નીમરે. પ્રેમરસ.

સકરખોરનું સાકર જીવન, ખરના પ્રાણુ જ હરે,
 ક્ષાર સિંધુનું માછલુ નેમ મીઠા જળમાં મરે. પ્રેમરસ.
 મોમવેલી રસપાન શુદ્ધ જે આહાણુ હોય તે કરે,
 વગળવંશીને વમન કરાવે, વેદવાણી જીવરે. પ્રેમરસ.
 ઉત્તમ વસ્તુ અધિકારવિના મળે, તદ્દપિ અર્થ ના સરે,
 મત્સ્યજોગી બગલો મુક્તાકળ દેખી ચંચુ ના ભરે. પ્રેમરસ.
 એમ કોટિ સાધને પ્રેમવિના પુરુષોત્તમ પૂંક ના ફરે,
 ન્યામીતમ શ્રીગોવર્ધનધરવર પ્રેમભક્તિએ વરે. પ્રેમરસ.

★

૧૫

✓ વૃંદાવનમાં

: પદ : ગરબી :

શ્રીવૃંદાવન સુખકારી રે ! સમયે નાસે સહુ પીડા !
 જ્યાં શ્રીરક્ષાગિરિધારી રે સદા કરે છે રસકીડા !
 જ્યાં રસમય ગિરિગોવર્ધન રે, રસમય શ્રીયમુનારાણી,
 રસરૂપ વૃક્ષ ને વેશે રે, પૃથ્વી રસમય લો જાણી,
 રસરૂપ અંદ્રમા અચલિત રે, રસમય છે દિવસરેણી,
 રસરૂપ સર્વ સામગ્રી રે સુગન્ધરૂપને સુખદેણી.
 જ્યાં ખટકતુ સદા વસે છે રે જે મન ઈચ્છે તે થાયે,
 છે સર્વ સમય હૃદિસ્વાધીન રે, દિવસ રાત પણ થઈ જાયે.
 જ્યાં પ્રવેશ નહિ કોઈ પરનો રે, નય આસે કોઈની માયા,
 ગોપી પણ તે સહુ ગોવિંદ રે ! જેમ કોઈ સ્વરૂપ ને ળાયા.
 જ્યાં પુરુષ એક પુરુષોત્તમ રે, આકી સરવે મળનારી,
 તેમાં લલિતામુખ્ય સખા છે રે મધ્ય બેઠીની અધિકારી.
 જ્યાં જુગલકિશોર રમે છે રે નવરસશીલા નિત્ય નવી,
 અનુભવીનું અંતર જાણે રે, શકે વણુધી કેમ કવિ ?
 જાનીની ગતિ નવ પહોંચે રે, પ્રેમરસ પ્રેમીને જ જરે,
 જ્યાં દૂધ સિંદણકિંડું રે સિંદણસુત દોય તો જ હરે.

એ પ્રેમ પરમ આનંદરસ રે! રખે વિષયરસસમ આણે,
 એમાં શુક્રમુનિ ને શિવ જાક્યા રે! તે શું કામીજન જાણે?
 જેણે કામને મોહ પમાડ્યો રે તે પ્રભુ કામવશ કેમ થાયે?
 શ્રીકૃષ્ણરસકીડા ગાતાં રે કામરોગ જરથી જાયે,
 મહાઅધમનો હિદ્ધાર કરવા રે ભૂતજ લીલા કરી નાયે,
 જેમ ધૃત વિષ જવરવાળાને રે તે જ અમૃત ઔષધ સાથે,
 હોય જીવની અવળી જુદી રે, માટે એ શિક્ષા ભાખી,
 સમગ્રી અનુભવતાં નિર્મળ રે આશો શ્રીભાગવત સાખી,
 એ જાણે હરિરસ ગાતાં રે સજીતાં હરિ જહાલા આશો,
 બળે દાસદયાના પ્રીતમ રે, સહુ સુખ રહેજે યદ્ય જાશે.

★

૧૬

રાધાકૃષ્ણની એકતા

: પદ : ગરબી :

શ્રીમદ્દશધિકા શ્રીકૃષ્ણ વસ્તુ એક છે ને !
 દેવા બ્રહ્માને સુખ સુગલવપુ વિવેક છે ને ! શ્રીમદ્.
 આઘે એકરૂપ બ્રહ્મ શ્રુતિ ગાય છે ને,
 તે એ એ મળીને એક કહેવાય છે ને. શ્રીમદ્.
 એમાં અનુભવીને તો મુધી સમજણ પડે ને,
 તો પણ અજ્ઞાનવાને મન આશ્રય અડે ને. શ્રીમદ્.
 તે માટે કહુ દૃષ્ટાંત સુક્તિ જોડીને ને,
 સાંભળતામાં સઘ સંશય નાંખે તોડીને ને. શ્રીમદ્.
 ત્વચાસહ ચણો જેમ એક જાણ્યમાન છે ને,
 અંતરમાં સમાન દ્વિદલ વિદ્યમાન છે ને. શ્રીમદ્.
 હવે કહુ પૃથક પ્રકટ યજ્ઞતણી વિધિ, ને,
 ઘનત્યામયકી શ્યામા આનંદનાં નિધિ ને. શ્રીમદ્.
 શ્રીજી સાગર ને લહરી ભાનુનદિની ને,
 ઇંદુ અલખેલો, અલખેલી ચારુ ચંદ્રિની ને. શ્રીમદ્.

વિદુલ વક્ષિ ને કીર્તિ'કન્યા ન્યાલિકા ને,
 સૂરજ શ્રીવજ્રેશ, કાન્તિ રાધાગાલિકા ને. શ્રીમદ્.
 રૂપ રસિકવર, છબીલી છાયા તેતણી ને,
 પુરુષ પુરુષોત્તમ, રામા રાધિકા બની ને. શ્રીમદ્.
 કૃષ્ણઆત્મા રાધા, રાધા કૃષ્ણનો સહી ને,
 એમાં અધિક-ધૂન કાઈ કહેવાયે નહીં ને. શ્રીમદ્.
 પરસ્પર શોભા એકએકની ભણું ને,
 એકલાં ન શોભે કહું દૃષ્ટાંત તેતણું ને. શ્રીમદ્.
 કેસરી અરણ્ય જેમ, અંદ્ર નામિની ને,
 શીષ કેશ, દેહી દેહ, મેઘ દામિની ને. શ્રીમદ્.
 પરસ્પર હિલચ અંકેકમાં વ્યાપી રલાં ને,
 'પ્રીતમપ્રિયા પ્રિયાપ્રીતમ' સંભવે કલાં ને. શ્રીમદ્.
 અનલ દહનતા, જેમ ઘંટા વિષે નાદ છે ને,
 સલિલ શીતલતા, સુધાવિષે જેમ સ્વાદ છે ને. શ્રીમદ્.
 એ વિષે સ્વરૂપ લાલલાડીલીતાણું ને,
 એ બેથકી લીલા સવ' અપર નહિ અણું ને. શ્રીમદ્.
 સદા રસમય સંબોગી રસ રાસના ને,
 યુગલરૂપ એ સવ'સ્વ દયાદાસનાં ને. શ્રીમદ્.

✱

૧૭

રસિયે વજાડી રંગવાંસળી !

ઃ પદ : રાગ : બીલાવલ :

રસિયે વજાડી રંગવાંસળી ! પાંસળી મારી મોઈ !
 વિકળ કરી મુને વહાલમે વાંકી દણે રે નેઈ ! રસિયે,
 સખી પનઘટ ઉપર હું પડી, મારી કાયા રે કાંપે !
 બેઠ ન સમઝે કો લામની ! લેઈ લેઈ હૃદિયાગુ' ચાંપે ! રસિયે,
 કાઈ કહે, 'અખેતર તો અણું !' કાઈ કહે, 'કાજે રે કરડી !'
 એક સખી સમઝી ગઈ—'લાલદેરે રે મરડી !' રસિયે.

તેણે કહ્યું, 'સરકો સદા ! એક મંત્ર હું પામે,
 સંભળાવું એના શ્રવણમાં, વીખ જીતરી નશો.' રસિયે.
 તેણે કહ્યું મારા કાનમાં, 'હું છું શ્યામની સંગી,
 નિશ્ચે હું તેને મેળવું,'—મણી ભીડી ઉમંગી. રસિયે
 સમે' વખાણી તે ત્રિયા, 'વીખડું તે વાળ્યું !'
 દયાના પ્રીતમ તેણે મેળવ્યા ! મારું મેહદુઃખ ટાળ્યું ! રસિયે.

★

૨૮

પ્રેમસંતોષ

: ૫૬ : ગરળી :

મારા વહાલા રે ! લાગો છો વહાલા ! પિયુ, પ્રાણજીવન, નંદના લાલા !
 બીજા વહાલા તે કહેવાના દાસા ! મારા.

વહાલા ! વહાલસરીખું નથી કાઈ મીકું, અમૃત પણ એવું નવ દીકું,
 હેત સ્વારથનું તે તો અજકું ! મારા.

મીઠી વસ્તુ સધળી પ્રેમ તજે, તેને ભોગવ્યા પછી સંતોષ વળે,
 પ્રેમરસ પીતાં તૃપ્તિ ન દળે. મારા.

જાનાદિકે તમે વશ ન થાઓ, મોક્ષાદિકે દહે અળગા થાઓ,
 વહાલા ! વહાલયડી તમે બંધાઓ ! મારા.

પ્રીતરીતમાં પડિત શું જાણે ! અનુભવથી અજ્ઞપણ અવગણ્ય આણે,
 એને જે જાણે તે નિત્ય માણે ! મારા.

સુખ દોડે મારી આંખ ઠરે, તે મનકું ધીરજ નવ ધરે,
 સુખી જળ માગ્યડી તરસે મરે ! મારા.

તન થાકો, કોઈ મન રખે થાકો, નાથ ! સુખી કરવા નિત્ય ચિત્ત તાકો,
 નિત્ય નિરખું, પણ તૃપ્તિ નહીં આકો ! મારા.

મારું મન રહેજો તમશું લાગ્યું ! મારું તનમન રહેજો તમ પાસ મારું,
 —દયાપ્રીતમજી ! દેજો એ મારું ! મારા.

★

૨૬

જાઓ, જાઓ, જૂઠા !

: ૫૬ : રાગ : ખટ :

જાઓ છ ! જાઓ છ ! જીવણુ ! જૂઠા છો, મેં જાણ્યા, કાલે શું બોલ્યા ? ને
શું કીધું રે ? જાઓ.

આખી રાતની જાગગરી રાખી ! મારું તનમન શીદને સંતાપ્યું રે ?
દાઝ્યા ઉપર લૂણ દેવાને મુને આ દશન શીદ આપ્યું રે ? જાઓ.
આજ પળે મારું નામ ના લેશો, જાઓ, મન માને ત્યાં મહાલો રે !
મોટે રે પ્રભાતે મારે દ્વાર શીદ જાભા ? જાઓ, શો ગોરબો ઠાલો રે ? જાઓ.
પથુજવિના જોખમ શીદ જોઈએ ? ચાલો, જાભા ના રહેશો મારી પાસે રે !
ક્યાના પ્રીતમ બહુલા ! મનમાં વિચારો—જૂઠું ખાય તે મીઠાની આશે રે ! જાઓ.

✱

૨૦

તમારો !

: ૫૬ :

“ તમારો ! તમારો પ્યારી ! મન માને તે કહોની !
નથી ચૂક્યો, પલ્લ ચૂક્યો છું, મુને દંડ ગમે તે દોની ! તમારો !
ચનેગાર જાણી મુજને બે ભુજપાશે બાંધો રે !
તેથી અધિક કરો તો મુજ પર નેનબાણુ બે સાંધો રે ! તમારો !
નાસી જઈશ જાણો તો મુજને ઉરકિલ્લે અગવો રે !
કહો તો ધીજખતીજ કરું, શિવપિંડી હાથ ધરાવો રે ! તમારો !
કહો તો અધરા સમ ખાઈ, પ્યારી ! શીદ કરો સંતાપ રે ?

સાચો છઈ, સાચો છઈ, જૂઠું બોલુ તો બે બાપ રે ! ” તમારો !

—એમ સણી દસી બોલ્યાં રયામા, “ આવડું ક્યાં લણી આવ્યા રે ? ”

—હેત ધરી દેગશું લીધા, મદિરમાં પધરાવ્યા રે. તમારો !

૧૬ પ્રેમસહિત પચેકે પોદ્યાં, જામંઓ રતિરસ ભારી રે,
૧૭ એ જુગલરૂપતણી લીલા પર જાય દયો બલિહારી રે ! તમારો !

✱

√

ધુંધટડામાંથી

: પદ : રાગ : રામકલી :

જળ જલતાં આજ ધુંધટડામાં મોહનનું મુખ દોડું રે !
 અમૃતરસ પણ એયજી શીકો પાઈ એવું લાગ્યું છે મુને મીડું રે ! જળ.
 એને પણ કાંઈ નથી રે અજળવ્યું, મુને સાન કરી સમજાવી રે,
 ચાંપી હોંટ કરી હેત જણાવ્યું મુને સામાં તે નેન નચાવી રે ! જળ.
 શું કહું મુખદુઃખ તે જ સમાનું ? સ્નેહનણાં ગર વાગ્યાં રે !
 મનમાં આવે નેમ મુખે કેમ કહેવું ! પેલા દુરિજન દેવચાલાગ્યા રે ! જળ.
 રસિયો રૂપાળો ચતુર કે એવો નથી અવર-મે નિશ્ચયે લાગ્યું રે,
 ધન્ય લાગ્યું જેણે દયાના પ્રીતમ સંગ મનમમલુ મુખ મહાદુનું રે ! જળ.

✽

√

સ્નેહનું વશીકરણ

: પદ : રાગ : રામકલી :

તારા સમ જો તારુણી ! તુ મને સૌથી લાગે જાણી રે !
 વચુનેકથો તારા મહિરમાં, જો, હું આવું ચાલી રે ! તારા.
 જ્ઞાતવિના વિખાણું કહું મને નહીં મુને દોડું રે,
 પ્રીતમડીનું વાંકું વચન તે લાગે મુજને મીડું રે ! તારા.
 પ્રેમને પારો બધાયો ! કેમ ચકું હું નારી રે ?
 નાચું હું નચાવ્યો તારો, સદું પેદની દાંસી રે ! તારા.
 જોગીજનના ગરમા હું નો જાડ ને ના જાડ રે,
 ચિત્ત ચોણું તે પ્રેમદા ! તે આપે ક્યાંયજી ચાલે રે ! તારા.
 સ્નેહસરણું વશીકરણ મને નહીં કાંઈ મીડું રે !
 દાસદાસો પ્રીતમ કહે, “હું એક દેવથી રીધું રે !” તારા.

✽

માડી ! મને નંદનો કુંવર પરણાવ !

: પદ : રાગ : સિંધલૈરવી :

“ નંદનો કુંવર પરણાવ ! રે હો માડી ! મને નંદનો કુંવર પરણાવ !
 બેસી થા, નહીં તો કાંઈ વેવા કરી જશે, મારી સખીઓની સાથે કાંઈ
 કહાવ રે ! હો માડી !
 મારા પિતાને કહી કુમકુમ ક્યોળે બરે વહેલોવહેલો વિપ્રને બોલાવ રે હો માડી !
 રૂપવતી ને ગુણવતી ન એવો કાંઈ, તુંને દાખું જો ગોકુળિયામાં આવ રે !
 હો માડી !
 અખંડ હેવાતન વયેથી મારા જન્મદાક્ષર જોવરાવ રે !” હો માડી !
 —શ્રીરાધાનાં વચન સૂણી કીરતીજીએ હૃદયે ચાંપી : “ એમ જ કરીશ, ખેટા !
 આવ રે ! હો માડી !
 મેં પણ દયાનો મેજુ તારો વર ધાર્યો, બહેની ! તુ કાંઈએક ધીરજ મનમાં
 લાવ રે !” હો માડી !

★

પ્રીતનાં મેણાં

: પદ : રાગ : રામકલ્પી :

ઝોરા આવેની, ઊંચું લાગેની રંગીલા ! રસમાતા !
 જ્યતાજ્યતા શાને પિયુષ ! જાઓ લજવાતા રે ? ઝોરા.
 ખીતા શીદ બોલો ? કાંઈ કહેવું નથી મારે,
 હું તો ધણી રાજી—જેમાં સુખ છે તમારે ! ઝોરા.
 પર દુઃખે જાઓ છો પિયુષ ! પરવિપક્ષરી !
 ગો હું પાડ માનું જે સતોખી શોક્ય મારી ? ઝોરા.
 શોક્યવડી મારી જાણી તમે ધણી રીજો,
 એયડી આનંદ મારે હાવાં કિયો ખીજો ? ઝોરા.

જોઈને આ મુખ જિર દરખ ન સમાયે,
પણ ભાગ્ય ઓછું ! માટે જોવા નહીં જવાયે ! ઓરા.
—સૂણી એની વાણી વહુલે હૃદે બીડી ધાઈ,
દયાના પ્રીતમને જર પ્રીત જલરાઈ ! ઓરા

★

૨૫

એ તો સ્વપ્ન !

:૫૬: ગગ: રામકલી:

ક્યાથીને પધાર્યા પ્રીતમ ! પાછાની રાતે રે ?
વહુ નથી ઠાઈએ પણ દીકું મારી જાતે રે ! ક્યાથીને
પાછાની રાતે પધાર્યા ને પણ જુ જાણુ રે,
સાથે એક સખી કુતી-સમજ્યાનું ઠેકાણુ રે ક્યાથીને
જ્યારે તમે આવ્યા ત્યારે જ્યોદ્ધાજી જાગ્યા રે,
જૂઠા નેત્ર મીઠ્યા ! માતા મુખડું જોવા લાગ્યા રે ! ક્યાથીને.
—સૂણી એમ હમી જોલ્યા દયા પ્રીતમ કેવું રે—
—‘સખી ! એ તો સ્વપ્ન થયું ! જાન રહ્યું એવું રે !’ ક્યાથીને

★

૨૬

મનામણાં

:૫૬: ગગ: જગલો:

એનું માત્ર કયું માન ટો પ્યારી જી ! એટલું તુ માત્ર કયું માન !
તેડે ગિરિધારી તને કુજનો બિહારી હો પ્યારી જી !
આતુર છે ઘણા અનખેલો જીભા કુજમા પય પેખે,
હો પ્યારી ! વિરિધ કુસુમ તારી સેજડી સમારી હો પ્યારી જી !
દયાના પ્રીતમજને પ્રાણપ્યારી નથી ઠાઈ પ્યારી હો ગુન્સરખી,
ને પ્યારી ! સાચું કહું, કર જોડી પાનવ સાલી હો પ્યારી જી !

★

૨૭

મુને માયા લગાડી !

: પદ : રાગ : બિહાર :

હો મોહના રે ! મુને માયા લગાડી ! મન મોહ્યું ગિરિવરધારી લાલ !
 મોહની મોરલીએ ચિત્ત ચોરી લીધું મારું, મુને સૂતી જગાડી. મુને.
 અક્ષમેલી આંખની અણીએ ગ્રાણુ મોયા, કીધી ધાયલ ધાડી ! મુને.
 કાળજ કાઢી લીધું કામજુગારા ! નેહનેન દેખાડી. મુને.
 વેદ બહાલાશ ! મારા રાગનો તું છે, કાને દેખાડું નાડી ? મુને.
 ઢાંકી ધીપ્તું છું તારા વિરહની આગે ! પ્રોતમ ! પાડની ટાઢી ! મુને.
 મનમધુકર મારો મૂકતો છે નહી તારા રૂપની વાડી ! મુને.
 દયાપ્રીતમ ! મીઠું ખોલી, મંદ હસી મોહના ફંદમાં પાડી ! મુને.

૨૮

અખેલડા

: પદ : રાગ : રામકલી :

ગરજસવાદી ના થઈએ મારા બહાલા ! ગરજસવાદી ના થઈએ !
 શરણાગતકર મહિયે મારા બહાલા ! ગરજસવાદી ના થઈએ !
 તમ માટે લાજ તથા લેડિમાં ગવાણી, બહાલાં તે વેરીડાં કીધાં,
 તેનું સજ્જામાડું સખળું આપ્યું રે ! વણવોડે અખેલડા લીધા ! મારા.
 સગાં રે સંબંધી મુને પેરપેર પાડે, સગળ સંતાપે પિયુડા મારો,
 —તે દુઃખડું હું ના ગણું જો હોય મીટમેળાવો તમારો. મારા.
 જે તમ માટે મેં સદુકારી મૂક્યું તે જ તમે મુને મૂકી !
 તે અગન અધીકા મારે અગે ! બહાલવેલડી સૂકી ! મારા.
 તે કાંઈ ઊર અંતર સળકે છે, દેખી મુને ચીતવો છો આકું !
 દયાના પ્રીતમ ! હું કઈ પેર જીતું ? પેલી શોધ્યવડીનું હેત માડું ! મારા.

માતાની કૃતિયાદ

:૫૬: રાગ: કાર્તિકગટા:

રાંક મારી રાધાને દમો એજો દીધો રે! રાંક.
 ફાંદામાં નાંખીને એણે ફાંસી રે દીધી,
 પારધીની પેરે ધીરવીને જીવ લીધો રે! રાંક.
 મંદ હસીને બાલે વંક વિલોક્ષી,
 પ્રાણ પ્યારીજનો પોતાને વચ દીધો રે. રાંક.
 દુઃખે દાધાં કહિયે, એનું પણ રાધા લોચન—
 —બાણ ભવોભવ કાળજીકું વિધો રે! રાંક.
 દયાના મીતમ! એવા તો એવા રહેજો રે,
 કપડ કરીને એણે મેમરસ પીધો રે! રાંક.

૩૦

વસંતમાં

:૫૬: રાગ: વસંત:

નવ કીજે, રે નવ કીજે, નવ કીજે રે આમ!
 મારા તે મુખની માયજી! ખરી ખાશો ગણી ખાંડસી માય! નવ
 લ્યમલ્યમ વારું વિદલા! ત્યમત્યમ તમને અલુ તાવ!
 વેચાતાં લીધાં વસંતમાં અતિ કરવા અમારાં અપમાન!
 છેલછબીલા! નંદના. નવ.
 લ્યાંલગી શામળા! સાંખી રાખું છું, સખું છું રે લાજ,
 આજ આવ્યું છુંને આવડું ગોવાળા—ગોવાળિઆને રાજ! છેલછબીલા!
 હાં રે વહાલા! સાસુદીની મૂળી, ધણો નણદીનો—નણદીનો ત્રાસ,
 માથે તે મેણાં લોકનાં, રહેતું પરણ્યાની રે પાસ. છેલછબીલા!

મફત ગુલાલ મળ્યું તને કમુડી—કમુડીનો રંગ,
 દંગ વિના ધાધાધને અરજો છો અખગાનું અંગ. છેલછખીલા !
 અમોઅખગાનાં ભલાં નથી, સખજા છો—સખજા છો રેશ્યામ !
 દયાતણા પ્રભુ શામજા ! સમજવાનું એ છે કામ. છેલછખીલા !

✱

૩૧

મોહનને એટલું કહેજો !

:૫૬:

મધુવત ! કહેજો રે મોહનને એટલું : “સૂણ્યું તે દિવસનો હરખ ન માય,
 ભાગ્ય મોટું કન્યા પામ્યા કંસની કિંકરી, પૂણું પુણ્યવિના એવું કોને નવ થાય.

મધુવત !

રે મધુરાનો વાસી સાડુ કુખળના સગા, કિંકરીનું કુળ મોટું કહેવાય,
 પરપયા પહેલાં ધોખીએ પહેરાવી પહેરામણી, દરજીમાળી કૂલ્યા તે સંબંધી એના
 થાય. મધુવત !

એનું મન માન્યું ત્યાં તો વેદવિધિ થઈ રે, સાસરિયે પધાર્યાં રે મુંદરસ્થામ,
 હિલવજી અણુવરિયું થઈ પૂઠે રે ગયા, રસિયોજી રીઝયા બેઈ રૂપનું ધામ.

મધુવત !

ઝે શું ? બહાલે રે અમને ન લખી કંકાતરી ! રે લલું એક ગામ વસ્થાનો વહેવાર,
 દયાપ્રભુને કરવો ઘટે અમારે આંદલો, તે મોકલવાને પ્રાણુ કર્યાં છે તૈયાર !”

મધુવત !

✱

૩૨

પ્રીત કરી તે નિલાવી લો

:૫૬: રાગ: ખમાયથી:

ગિરધારિયા ! ગુમાની રે બહાલાજી ! તેં તો મને મારી રે—
 મંદહસણી તારી વંકવિલોકણી ! તેથી કાંઈ સારી છે કટારી રે ! ગિરધારિયા !

ધૈય વિવેક હરે સરવેના આંખ એવી છે કામલુગારી ! ગિરધારિયા
કાન ન પડે રે મને કાઈ રે દેકાણે ! શી વને થયે હાવા ભારી રે ? ગિરધારિયા !
હુ વડુઆરુ આસરિયાવેસ ! શી ગતિ તેં તો ભારી ધારી રે ? ગિરધારિયા !
મોહની ખૂટત તારી ચિતગામી ચોટી, નિસરે નહીં તે વિસારી રે ! ગિરધારિયા !
દયાના પ્રીતમ ! પ્રીત કરી તે નિભાની લો, લાજ તજી છુટું છું તો તારી રે !
ગિરધારિયા !

★

૩૩

લેહ લાગી તમારી !

: પદ : રાગ : હલારી :

“ લાડીના લાજ બિહારી છ ! મને લેહ લાગી તમારી છ !
રાજ ! મોહનમુખ જોઈને કાળજમા કંઈક થાય !
મારા ચિતની ચેનનધૂી મેં મુખડે નવ કહેવાય ! લાડીના
છેન, છબીયા, હોગાગા છ નટવર ન દુમાર !
વાકુ જોતા અવમેની આખની અણીઓ કાળજપાર ! લાડીના
નાનકડી કહેતા ન શકુ મુખડે મોટા બોય !
રાજ ! છે અતુર મારા દહનું કરજે નેનનમા તોય લાડીના
દે દકાર દુખ વસી મન મધ્યે પ્રીણુ પ્રાણુધાર !
આપ લકાર લખો તમે ટાળી, નહીં તો બખેરા મકાર ” લાડીના
—સૂણી આતુરતા ગ્રજવનિતાની દયાપ્રીતમે રસપુજ—
રતિરસસાગરમા લેઈ બોળી વૃદાવનની કુજ ! લાડીના

★

૩૪

મજ બહાલું રે !

: પદ : નગ : સારંગ :

મજ બહાલું રે ! વૈકુંઠ નહિ આતુ, મને ન મમે અતુભૂજ થાતુ,
ત્યા શ્રીનંદુવર કયાથી લાતુ ? મજ બહાલું રે !

જોઈએ લલિતનિલંગી મારે ગિરિધારી, સગે જોઈએ શ્રીરાધે પ્યારી,
તેવિના નવ આંખ ઠરે મારી. મજ વહાલું રે !
ત્યાં શ્રીજમુના ગિરિવર છે નહિ, મુને આસક્તિ છે ઘણી એ બેની,
તેવિના મારો પ્રાણ પ્રસન્ન રહે નહિ. મજ વહાલું રે !
ત્યાં શ્રીવૃંદાવનરાસ નથી, મજવનિતા સંગ વિલાસ નથી,
વિપ્લુ વેણુ વાયાનો અભ્યાસ નથી. મજ વહાલું રે !
ત્યાં વૃક્ષેવૃક્ષે વેણુ ના ધારી, પત્રેપત્રે છે હુરિ ભુજારી,
એક મજરજ ચોમુક્તિ વારી. મજ વહાલું રે !
ત્યાં વસવાને શિવ સખીરૂપ થયા, હળુ અજ મજરજને તરસતા રહ્યા,
ઉદવસરખા તે તૃણ કૃષ્ણ થયા. મજ વહાલું રે !
સુખ સ્વર્ગનું કૃષ્ણવિના કડવું, મને ન ગમે પ્રભસદન અડવું,
ધિક સુખાં જેને પામી પાછું પડવું ! મજ વહાલું રે !
શું કરું શ્રીજી ! હું સાધુજી પામી ? એકતામાં તમે ના રહો સ્વામી !
મારે દાસપણમાં રહે શી ખામી ? મજ વહાલું રે !
મજજન વૈકુંઠસુખ જોઈવળ્યાં, ના ગમ્યું ત્યારે બ્રહ્માનંદમાં ભળ્યાં,
ઘેર સ્વરૂપાનંદ સુખ અતિશે ગળ્યાં. મજ વહાલું રે !
ગુરુખળે ગોકુળવાસી થાશું, શ્રીવલ્લભચરણે નિત્ય જાશું,
દયાપ્રીતમ સેવી રસજશ ગાશું. મજ વહાલું રે !

★

૩૫

મારું ઢણકતું ઢોર

: પદ : રાગ : કેદારો :

મારું ઢણકતું ઢોર ઢણકે છે સદુ નગમાં, સીમખેતરખણું કાંઈ ન મૂકે,
ના જાતું જાય ત્યાં, ના ખાતું ખાય તે, રખડુ નિત્ય તેમાં ન ચૂકે. મારું.
વાળી લાતું ઘેર ને ગોતું માંકું મળ્યું, લીલું નીરું છ પણ તે ન મૂકે,
કોલસાં રાડાં, ધાસ, કચડું કુસડા, માર ખાઈને પણ તે જ દૂગે. મારું.
દોડો દોડેરો મોરો માન્યો નહીં, થયું હરાયું, હાવાં હું તો દાર્યો !
વગમારે નથી તદપિ મારું કહાવ્યું મારે રદું છું ભયભીત ચિંતાનો માર્યો. મારું.

હે ગુરુ ! ગોપાળ ! મેં અરધ્યું એ આપને, વચ કરી રાખો નિજ પાસ માણું,
સાધુપણ શીખતી વૃંદાવન ત્યારજો, કલેશ મારા દળે, પાપ લાગું. મારું.
હે અર્ધશિશુ ! એ કલેશ મુજ મનતણા આપ દાગો, કરો શુદ્ધ સાચું,
રમરણમેવન બને અહર્નિશ આપનું, અચળ આનંદ માણે એક જાયું. મારું.
મનમતિ બગડતાં સર્વ કાર્ષ્ણિકડિયુ, ડરવું બહુ નાચજી ! દયા આણો,
જનદયાના પ્રીતમ શ્રીગોવરધનધરણી ! કરુણદષ્ટે બુખો, નિગનો જણો. મારું.

★

૩૬

✓

નિશ્ચયના મહેલમાં વસે મારો બહાલમો !

: ૫૬ :

નિશ્ચયના મહેલમાં વસે મારો બહાલમો, વમે સ્વજલાડીલો રે !
જે રે જાયે તે જાણી પામે જી રે !

બૂલા ભમે તે બીજા સદનમાં શોધે રે, હુરિ ના મળે એકે હામે રે !
સત્સંગદેશમાં ભક્તિનગર છે રે, પ્રેમની પોળ પૂછી જાગે રે !
વિરહનાપપોળાઆને મળા મહોલે પેસજો રે, સેવાસીડી ચડી બેળા ધાગે રે !
દીનતાપાત્રમાં મનમણિ મૂકીને ભેટ ભગવંતજીને કરજી રે !
હુલાવયુલાવ નોજાવર કરીને રે શ્રીભિરિધરવર તમે વરજો રે !
એ રે મંડાલુનું મૂળ હુરિધ્મજ રે, કૃપાવિના સિદ્ધિ ન થાયે રે !
શ્રીવલ્લભદરણુધરી સહુ પડે સહેલું રે, દેવી જન પ્રતિ દયો ગાયે રે !

★

૩૭

પ્રાણુધાર !

: ધોળ :

અનબેલાજી ! પ્રાણુધાર રે ! તમ પર વારી રે !
તમારે નયને શ્રીનંદકુમાર રે ! મોહી સ્વજનારી રે !
તમ સંગે રંગીલા લાલ રે ! લાખો છે નેડો રે !
નહો મેલું શ્રીનટપર નંદ રે ! કહાન ! તારો છેડો રે !

છોગાવાળા મનોહર છેલ રે । નંદજીના લાલા રે ।
 ગુણવંતા ! આવોને મારા ઘેર રે વ્રજજાતિ । બહાલા રે ।
 હળિ જોઈને અઘોઠિક શ્યામ રે । મોહ્યું મન મારું રે ।
 દયાપ્રીતમના તનમનધન રે । તમ પર વારું રે ।

✽

૩૮

કાલિંદીતીરે

: ધોળ :

આજ ગઈ'તી કાલિંદીને તીર રે ભરવાને પાણી રે ।
 તીરે જિભા શ્રીહલધરવીર રે સારંગખાણી રે ।
 શામે ફૂલડાંનો તોરો શાપ રે, કસુંબલ ફેટો રે ।
 જિભો ડોલરિયો દિલદાર રે, રંગીલો ઓઢયો રેટો રે ।
 કંઈ તિલક કેસરનાં લાલ રે, ફૂલડાંની માળા રે ।
 બહુલો આલે છે હંસગતિમાલ રે, લાગે રૂપાળા રે ।
 શામે સઘેં ગોવાળિયાની સાથ રે જિભો અલખેલો રે ।
 જોણે જોયો દયાનો નાથ રે—રસરૂપ રેલો રે ।

✽

૩૯

મારા જન્મસંગાથી

: ધોળ :

મારા જન્મસંગાથી જન્મરામ રે । ગિરિવરધારી રે ।
 તારી મૂર્તિ વસી છે જીરમાંબ રે, ન મેલું થદી ન્યારી રે ।
 તમ સગે રંગીલા લાલ રે । બાંધી છે વેલી રે ।
 હવે હેતે આપ્યો છે મારો હાથ રે—મા દેશો મેલી રે ।
 મારા પ્રીતમ ! જીવનખાણુ રે ! જીવું છું જોઈને રે ।
 તમ સગે કરી છે ઓળખાણુ રે લોકલાજ જોઈને રે ।
 રસિયાજી ! મારે ઘેર રાત રે આવીને રહેજો રે ।
 દયાપ્રીતમના દિલડાની વાત રે એકતિ આવી કહેજો રે ।

★

આગ્રહ

: પદ : ગગ : કાફી :

હાના નહીં મૂકુ રે ! મોહનજી ! માનો ખરી !
 ક્યારથી મળો છોજી રે ! જો અનખેનાજી ! ફરી ?
 ધણે દહાડે મારે હાથે ચડ્યા, મનગમતુ સુખ લેશ,
 ખટપટ મૂકી દો, ખુશ થઈને ગમશે ત્યારે જવા દેશ,
 જો જોર કરી જરો રે હું તત્કાલ જઈશ મરી ! હાવા
 જે મૂ તે જગજીવન છો, મારે નથી અનખનું કામ,
 પ્રેમપયોધિ પાતળિયા ! મારા મેહદુ ખના ત્રિશામ !
 ઝાઝુ કહેવું શાને રે ? જાજો તનતાપ હરી ! હાવા
 તનમન મારુ તમશુ બાધ્યુ પ્રભુ ! હાવા શુ કહું વિશેષ ?
 મારા ભાયેગમા છો તમે ભૂધર !—એ લખ્યા વિધાતાએ લેખ,
 ડડુ ન દુરિજનથી રે ! લજ્જા મે તો મૂકી પરી ! હાવા
 આગુર જનની આશ પૂરવી—ચતુરનું લક્ષણ એહ,
 દાસદયાના પ્રભુ ! હું છું તમારી, મે તો તમને સોપી દેહ,
 પૂરે મઠ મનના રે અમ પર મરે કરી ! હાવા

✽

મનવા ! શ્રીહરિશરણે રહેજે !

: પદ : રાગ : ખમાલ :

હો મનવા ! શ્રીહરિશરણે રહેજે !

અનર ઉપાય નથી કષ્ટભીજો, 'કૃષ્ણકૃષ્ણ' મુખકહેજો ! હો મનવા !
 અમ્મ અવિધાની જગમા રે પડિયા પડિત, શર,
 રાની, વેરાગી, જોગી, જતિ રે ચાવી ક્યા ચકચૂર ! હો મનવા !
 સ્ત્રીએ જ મોગી મોહિની રે, બીજી સદુ એની હેઠ,
 પહોંચેનાને પણ પાડે પનકમા છેલ્લી સીડી લગી રેહ ! હો મનવા !
 જ્ઞાનપેરાજ્ય ગોડે નહીં રે, ન જાપજો હરિશ હિત,
 જાપ પિત્રેક, વિઠ્ઠલ રહે રે જ્યારે ચતુરા ચોરે ચિત્ત હો મનવા !

ઈન્દ્રિયંદ્રપારાશરમુનિ રે ઐકલશુંગીમુન્ય,
શિવશ્ચહાદિક બૂલિયા રે! એથી મોટો કાણુ અન્ય ? હો મનવા !
મન તો બ્રહ્મ બધા વિશ્વનું રે નવ રહેવું સ્ત્રી પાસ,
ધીરને સંચળ કરે રે! ઘાલે સત્યાનાથ ! હો મનવા !
ચતુરાઈ સૌની ચૂલે પડી રે, કાઈનું ન ચાલે જોર,
દયા ! જગતમાં તે બચે જોતો કર મહે નંદકિશોર ! હો મનવા !

✽

૪૨

પ્રગટ મળ્યે સુખ થાય !

: પદ :

પ્રગટ મળ્યે સુખ થાય, શ્રીગિરિધર પ્રગટ મળ્યે સુખ થાય !
અંતર્યામી અખિલમાં છે તેથી કહો, કાનું દુઃખ જાય ? શ્રીગિરિધર.
તેજવિના રઝૂટ તિલ પૂરેથી દીપક કેમ પ્રગટાય ?
પ્રગટ પાવકવિના કાઢને બેટમે શી પેરે શીત શમાય ? શ્રીગિરિધર.
પૃથ્વી ચાટ્યે તૃષા ટળે નહિ, અંતરજળ શ્રુતિ ગાય,
દીવાસળીપાપાણુરપશથી કો કહે જ્વાળા જળ્યાય ? શ્રીગિરિધર.
સુરભિપેટમાં પથ, તેમાં ધૂત, તેથી પુષ્ટિ ન પામે ગાય,
દોહીમથી માખણ તાવ્યે સપિંહશણ સુખદાય. શ્રીગિરિધર.
વ્યાપકથી વાતો નવ થાયે, તેવિના જીવ અકળાય,
રસિયાજનમનરંજન નટવર ! દયાપ્રીતમ ! મનરાય ! શ્રીગિરિધર.

✽

૪૩

ચિંતા શેને ?

: પદ : ગરબી :

સૂણો, સદુ હરિજન ! અનવસનચિંતા રખે હૃદયે રાખો !
નિશદિન નિશિન્ત થઈ સેવા શ્રીકૃષ્ણનામ નિત્ય લાખો.
વિશ્વંભર શ્રીપતિ ખિરદ સદા, જગપોષણ જેને જેમ જદાનદા,
તે નિજજન નહિ બૂલે જ કદા.

સૂણો.

વણઉઘમ અજગર આહાર મળે, નિત્ય સાકર સમરખોર મળે,
 તદપિ મન સંદેહ શે ન દળે ? સૂણો.
 ગિરિશિખર વૃદ્ધા જ્ઞે સદા હૃદ્યાં, હુરિવિણ્ણુ ત્યાં સિંચન કાણે કર્યા ?
 મુકે વાડી, વિટપજન પોખ્યાં ઠ્યાં. સૂણો.
 જે સમય ન ઊતરતું અન ઝીવા, ત્યારે ઉદય કર્યું સ્તન પય પીવા,
 આજ મુઝપણે બેટા બીવા સૂણો.
 પ્રારબ્ધે આમંત્રણ દીધું, જીવિતલગી નિજનિજનું લીધું,
 એમ સમઝી લગન જોઈએ કીધું. સૂણો.
 પહેલી સુમણી રચી, પછી ચંચુ કરી, ધર્યું નામ સત્ય લવલરણુ 'હુરિ',
 બળવણુ પણુ બેમે શીદ ધરી ? સૂણો.
 મુખ મહેરી અજબ ગુણ રટણુ કરે, પૂંછ પાણી પીએ તે પગે ચારો ચરે,
 જુકિત કરી હુરિ જનદુઃખ હરે. સૂણો.
 પીએ સ્વાતિજળ આતક વિશ્વાસે, લગવંત લરોંસાથી પાસે,
 વણુ પ્રતીતિ બધું રહે જીર ત્રાસે. સૂણો.
 પડી સુદૃઢ પ્રતીતિ દયાપ્રીત મતણી, જાણે સર્વ સાધન આઘ્યાં તેથી બધી
 તેને જાણે સંત સહુ મુકુટમણિ સૂણો.

૪૪

જેને સહાય શ્રીકૃષ્ણની

: પદ : રાગ : રામઝી :

જેને સહાય શ્રીકૃષ્ણની તે તો સુખમાં મહાભે,
 વૈર પડે બધા વિશ્વશું, કાઈનું કાઈ ન આલે. જેને.
 દોષના ગુણ માને હુરિ જેને કીધો પોતાનો,
 બહાલથી વાંક વસે નહીં—એ સ્વભાવ જ માનો. જેને.
 અવળાનું તે સહુ સવળું કરે માધવની મહેરે,
 લક્ષ્મી મણે લક્ષણવિના પાંડવની પેરે. જેને.
 { કૃષ્ણકૃપા ચર્ષ તે ચર્ષ, ફરી જાયે ના શીડી,
 જાતી પટાણે રંગચોળની, જ્યમ કરતલ લીડી. જેને.

નિજજન મતિ હુરિહાથમાં, ગમતું હોય તે કરાવે,
 જનની જુગતિ જનનીની જ રે, દોષ શી પેરે લાવે ? જેને.
 સૌ વાતે સમરથ શ્રીહરિ—વાણી વેદે અજ્ઞાપી,
 તદપિ અહિત નિજભક્તનું હુરિથી ચાય ન કદાપિ. જેને.
 સત્ય સંકલ્પી રે શ્રીપતિ, સદા સત્ય છે વાણી,
 તદપિ અગાધ ગતિ અકળ છે, કાથી જાયે ન જાણી. જેને.
 કૃષ્ણકૃપા ઘણી દેખીને જનને છાડી ન જાતું,
 દયા ! દીનતા મૂકતાં પડે ગોથું રે ખાતું. જેને.

★

૪૫

મુજ હૃદયા વસો !

:૫૬: રાગ: પ્રભાત:

શ્રીકૃષ્ણ ! રાધારમણ ! પૂણ્યપુરુષોત્તમ ! ગૌરુનાધીશ ! મુજ હૃદયા વસો !
 શ્રીનંદનંદન નરાકૃતિધરણ નાથજી તમતણી ભક્તિ મુને અચળ લાસો ! શ્રીકૃષ્ણ !
 શ્રીચરુ ! શ્રીવલ્લભનાથ ! શ્રીવિકૃષ્ણ ! પ્રભુ ! કરી કૃપા મુને શરણુ રાખો,
 કાટિ કંદપલાવણ નટવરવપુ ! મદનમોહન ! નિત્ય વદન દાખો. શ્રીકૃષ્ણ !
 ગોપીપતિ ! અસીધર ! ત્રિભંગમલિતાકૃતિ ! તમથું મુજ મન સદા રાખો ચાહું,
 ધમુનાવર ! શ્રીમુદરસ્થામ ! સર્વે અવણુ રુચો, રખે અન્ય મુને, દહે જાઉં. શ્રીકૃષ્ણ !
 બાપી વૈકુંઠદાયક શ્રીલીલાપતિ ! અખંડ લીલાનું મુને સુખ આપો,
 કેસવ ! કરુણાનિધિ ! દદમોદર ! દીનપતિ ! સદા સ્વભૂત્ય કરી મુજને આપો. શ્રીકૃ.
 શરણુગતવત્સલપુષ્ટિ ! રમાપતિ ! તમ ચરણુશું પ્રેમ અચળ જગાવો,
 હે પરમાનંદ ! પરબ્રહ્મ ! મુને તમ વિશે, આપો અનન્યતા, રખે ડગાવો. શ્રીકૃષ્ણ !
 —એટલી વસ્તુ મુને શીઘ્ર આપો પ્રભુ ! તમે કરો મારું જેમ શ્રેય યાય,
 શ્રીમુખે કહો મુને, ‘તું છે મારો દયા !’ હે સ્વામી ! ત્યારે મારા તાપ જાય.
 શ્રીકૃષ્ણ !

★

તાદશી જન તેને જાણીએ રે !

:૫૬:

તાદશી જન તેને જાણીએ રે જેમાં એવા ગુણ હોય રે—
 —નિંદાસ્તુતિ ના કરે કોઈની, સઘળે સમદૃષ્ટિ જોય રે. તાદશી.
 દર્શન કરતાંમાત્રમાં રે બૂલાવે પ્રપંચનું લાન રે,
 રમરણ કરાવે શ્રીકૃષ્ણનું, નસાડે અધઅજ્ઞાન રે. તાદશી.
 સકળ ચરાચરને વિશે રે વસ્યા રૂપે ભગવાન રે,
 ગુણ ધૃષ્ટિ સર્વ જગતનું, લેશ નહીં અભિમાન રે. તાદશી.
 ગુણ ગાતાં ગોવિંદના રે પુષ્કલિત તનુ થાય રે,
 નેત્રે પ્રવાહ વહે પ્રેમના, હરખે હૃદય કુંધાય રે. તાદશી.
 પરદુઃખે દાઝે ધણું રે, કરે કોઈનો ના દોહ રે,
 ઈન્દ્રિયનિત સાચા સદા, ના પામે માયામાં મોહ રે. તાદશી.
 અકળ લીલા નંદલાલની રે, તેમાં લગ્ન જેનું મન રે,
 પ્રીત બહુ પરઉપકારમાં, સદા પ્રસન્નવદન રે. તાદશી.
 નટવર જગકે નેત્રમાં રે, કાન્તિ કરુણા મધ્યે હોય રે,
 શાંત સ્વભાવ, સતોષ બહુ, દોષ કોઈના ન જોય રે. તાદશી.
 વ્યાધા લાગે રહેજે સર્વને રે, અતિઉદાર જેનું ચિત્ત રે,
 અનન્ય ભાવે ભજે કૃષ્ણને, જેને વ્યાહ્ત નહિ વિત્ત રે. તાદશી.
 હૃરિચરણેષુવને વિશે રે જેને સદા અતિન્દાસ રે,
 દદ વિશ્વાસ, અનિદીનતા, ખોસે પયન રસાવ રે. તાદશી.
 મેવારમરણસતસંગમાં રે જેની આસક્તિ અતિ રે,
 કપટનો લેશ નહિ હદે, હૃરિચરણે સદા મતિ રે. તાદશી.
 વ્યસનાવરથા વિદુલેશશું રે, સદા મુખે કૃષ્ણનામ રે,
 તે ભગવદીતણા દાસનો સદા ઘસ દયારામ રે. તાદશી.

વૈષ્ણવ નથી થયો તું રે !

:૫૬:

વૈષ્ણવ નથી થયો તું રે, હરિજન નથી થયો તું રે, શીદ ગુમાનમાં ધૂમે ? વૈષ્ણવ.
 હરિજનને જોઈ દેહું ન હરખે, દ્રવે ન હરિગુણ ગાતાં,
 કામદામચક્રી નથી છટકી, કોષે લોચન રાતાં. વૈષ્ણવ.
 તુજ સંગે કોઈ વૈષ્ણવ યાયે તો તું વૈષ્ણવ સાચો,
 તારા સંગનો રંગ ન લાગે ત્યાં લગી તું કાચો. વૈષ્ણવ.
 પરદુઃખ દેખી હૃદે ન દાઝે, પરનિંદા નથી ડરતો,
 બ્રહ્મ નથી વિકૃલશું સાચું, હંડ ન 'હું, હું' કરતો. વૈષ્ણવ.
 પરોપકારે પ્રીત ન જુજને, સ્વાસ્થ છૂટ્યો છે નહીં,
 કહેણી તેવી રહેણી ન મજે, 'કમહાં લખ્યું ?' એમ કહેની. વૈષ્ણવ.
 ભજનારૂઢ નથી મન નિશ્ચે, નથી હરિનો વિશ્વાસ,
 જગતતણી આશા છે જ્યાંલગી જગત ગુરુ, તું દાસ. વૈષ્ણવ.
 મનતણો ગુરુ મન કરેશ તો સાચી વસ્તુ જડશે,
 દયા ! દુઃખ કે મુખ માન, પણ સાચું કહેવું પડશે. વૈષ્ણવ.

૪૮

અનન્ય ભક્ત

:૫૬:

હરિને ભજે, વળી અન્ય આરાધે, તે અનન્ય ભક્ત ન કહાવે રે,
 અતે તો સદાય શ્રીકૃષ્ણ કરે પણ આગળથી અથડાવે રે.
 ભજતાં ગોવિંદ કોઈ નવ રહે બાકી રે, મૂળનું પાણી સઘળે પહોંચે રે,
 શાખા છાંટયે તરુ તુલિ ના પામે રે, શ્રમ પહોંચે સમજે ત્યારે શોચે રે.
 ઘેર ગોવિંદ, નંદેશ્વર આરાધ્યાં રે, અમરે ગણીઆ, પીપ્પ પામ્યા રે,
 પરિણામે છૂટ્યા ભ્યારે પ્રજાએ હોડાવ્યા, દેવીથી દુઃખ નવ વામ્યા રે.
 અમયાનો આશ્રય કાષે અજનીનભક્ત રે, દુર્વાસાદ્વારા દુઃખ દીકું રે,
 રક્ષણ સુસ્થાનરૂપે કૃષ્ણે કર્યું, પણ કુધાકષ્ટ વખે એક વેણું રે.

પાંડવના ધરમા પ્રગમ પ્રબુવમ્યા, પશુ ગિવાદિકને સેવાની શ્રદ્ધા મનમા રે,
કૃતાસ મધે કેશવ કપટે ધાયા, નિરિધની પીડા પામ્યા વનમા રે
—એવા દત્તિદાસ ધણા સ્વરૂપમા સમઝો રે, અન્યાશ્રય છાધે એવું થાય રે,
બહુ ધરનો ખરોછો નેમ બૂખે મરે પણ ઓળખો કાઈને ન દેવાય રે
એક આસક્તિવિના ચિત્ત ના ચોગય રે, સત્ય ત્યાંની સિદ્ધિ યાની રે
કૃષ્ણનો અશ દુયો કૃષ્ણને સેવે, એના બાળખને આરા એની રે!

★

૪૯

✓ કૃતકૃત્યતા
: પદ : ગાળી :

જેના હૃદયમા અખડ નસિકરૂપ તેને કાઈ નથી કરવું રે!
પૂર્ણનીના સહરાધા પ્રજ્જૂપ તેને બાકી નથી તરવું રે!
જેને દદ આશ્રય શ્રીવશભરેવ તેને કાઈ નથી કરવું રે!
વ્યસન કૃષ્ણ મુખ્ય, માનમી એવ તેને બાકી નથી તરવું રે!
લોભિમૈદિક ત્યજી શ્રીચરણ તેને કાઈ નથી કરવું રે!
દીનભાવ વિરહતાપ ગિરિધરણ તેને બાકી નથી કરવું રે!
ભગ્ન સર્વાત્મા હરિચન્દ્રસત તેને કાઈ નથી કરવું રે!
દદ પ્રતીતિ ચુલુગાન ગોપીકાત તેને બાકી નથી તરવું રે!
સદા સુમતિ શ્રીકૃષ્ણનામજાપ તેને કાઈ નથી કરવું રે!
ભક્તદાસ, દયા ભગત, અનગ પાપ તેને બાકી નથી તરવું રે!
પ્રપચ નિરમૃતિ, મતિ કૃષ્ણામકત તેને કાઈ નથી કરવું રે!
ત્યાગ, તોષ, સગરમ કૃષ્ણામકત તેને બાકી નથી તરવું રે!
સહજે આત્મસાત કર્યો કૃપાનાથ તેને કાઈ નથી કરવું રે!
ગુરુ ભગવદીયે જ્યોત્યે હસી હાથ તેને બાકી નથી તરવું રે!
આસન સહજે કૃષ્ણકૃપાવડે યાય તેને કાઈ નથી કરવું રે!
એનો જીવ પાસે ના ચમે ઉપાય તેને બાકી નથી તરવું રે!
રહેજે પ્રીતિ વિશ્વાસ પ્રભુસગ તેને કાઈ નથી કરવું રે!
દયાના પ્રીતમનો જેની ઉપર રમ તેને બાકી નથી તરવું રે!

★

૮ શું કહિયે શ્રીજી ?

:૫૬:

શું કહિયે શ્રીજી ? શરણપડ્યાને સંતાપો—
 —એ મોટું કૌતક ! દુષ્ટવિમુખને સુખ આપો ! શું.
 મળેના પરિકર અતિવલ્લભ તેને વ્રેહમાં બાળ્યો,
 વૈષ્ણવવેરી અતિવિપત્તી વાસવ તેહને પાળ્યો ! શું.
 વણવાંકે પ્રદક્ષાદને પીડ્યો, જકત તે બાણે,
 અસુર પાપી કાઈ ના પીડા તે પ્રમાણે ! શું.
 પોતાના કીધા પાંડવ—સાધુને સંતાપ્યા,
 અતિખળ દુરિજન કૌરવને સધળા વૈભવ આપ્યા. શું.
 હુરિશ્ચંદ્રને વિશ્વામિત્રે મહાદુઃખિયો કીધો—
 તે કૌશિકને દંડ તમે કરો ના દીધો ! શું.
 માધવ ! તુલસીદાસદુઃખ વ્યાધિનું ના ખોયું,
 પાપપૂતણું પારધી પામ્યો સ્વર્ગ, કશું ના જોયું ! શું.
 દરશનના લોભી અંગદ તેને દૂર કાઢ્યો !
 નિંદક શત્રુ શિશુપાળને વૈકુંઠે પમાડ્યો ! શું.
 દોષકોશ કળીમાં તેને રાગ્યાસન દેવું લાવ્યું !
 ધમધામ પરીક્ષિત, તેને રાગ્ય મુકાવ્યું ! શું.
 અગ્નિમેલગુણ્દિગ્ધ વર્યાં બે વૈકુંઠે ગમે છે !
 બહાલો વૈષ્ણવ હનુમાન તે ભૂતળમાં ભમે છે ! શું.
 નિજ દુઃખદાયક અધાસુર, તેનું તેજ પીધું,
 પિતા પોતાના દસરથ તેને ના નિજપદ દીધું ! શું.
 પાપપૂતણી પુતના ઉપર દયાભાવ લાવ્યા !
 ગુહમુનિસરિખા સાધુ વૈકુંઠે ના વસાવ્યા ! શું.
 સહિતજંતુ જ્ઞાન મુએલો મહાપદ લીધો,
 નિજસમ ઉદ્ધવ તેને ભૂતળમાં મૂકી દીધો ! શું.
 સંત પીડ્યાની ટેવ તમને પડી છે !
 કાણુ બાણે ફરી વસ્તુ તેમાં શી જડી છે ? શું.

તમને કપમ દેતા જાગજુ મારુ ધૂને !
 દયો ને, " મુને બહુ દુ ખમા હરિ લાગ્યા નવ સુએ ।" શું

✱

૫૨

✓ કૃપાસિંધુ કહાવો રે !

:૫૬: ગગ: કાફી:

કૃપાસિંધુ કહાવો રે, કૃપા મુને કપમ ના કરો ?
 આરતી શી અડખી રે રક પર રાગ ? ધરો ? કૃપાસિંધુ
 અને લખના પૂર્વા મનોરથ મનમંડિયા ન મળ,
 એક મુને દાવ્યો તેમથી ! તે ના થયે ગોપાળ !
 મિલને છે નો રે દામને મના પડે કૃપાસિંધુ
 દોર દયાનિધિ દયાનગી જોશે મારા મનુષ્યનદિ આવે અત,
 જે સુકુમાર, અમિત થશે ? મારે બૂલી જાયો ભગવત !
 બનેને હવે થાશે રે, એ જ છે ઉપાસ ખરો કૃપાસિંધુ
 મારી રે આશા પૂજી મરના નાણુ નદિ બેમે નામ !
 છે ઉદાર અતિ અતઃ નગી ! હું હું દીન જનાય,
 સમુદ્ર નળી ખૂટે રે નિદુ એક દરનાં વરો કૃપાસિંધુ
 પ્રમાણ મદી બગ મિમર્સુ ધામે ત્યારે મીધે મારાં મન,
 હું મુંડુ તેની કંઈ મુનિયારો, નમો મનમમો મન મન !
 દયાના કુખ મપો રે ! જીસા ! તદ્યામાં કોઈ ? કૃપાસિંધુ

✱

૫૩

મુને અગમ્યગ લાગી છે લાલ્ય !

:૫૬:

મુને અગમ્યગ લાગી લાલ્ય ! જાગજુ મારુ ધૂને રે !
 મારું નાદુખ્ય મનુ નવ જનક ? જગજુ મારું મારે રે !
 મુને રોમરોમ ચિહ્ન વરમિત ! ગાળી નખસિય જાગરોમ !
 પ્રાણનાથ પ્રમાને ૫૫.૧૧, મારા હરિમાં મારી મિત ! જગજુ.

ધિયુછ! પહેલાં તું તો કયમ નથી જાતો રે હે મારા પાપી આણુ ?
 મોહનવર તો મધુપુરી વસશે, પછી તારે જીવન કોણુ ? કાળજ.
 અરે દેવ! મને શીદ સરજી ? શીદ આપ્યો આ અખળાનો દેહ ?
 શેં ન કરી મુને મૂરખ ? યાત નહીં નંદકુંવરજીયું નેહ. કાળજ.
 ક્યાં જઈએ સખી! કોને કહિયે ? ને કરિયે કવણુ ઉપાય ?
 પાપે પડું કોઈ એવું કરો રે—બહુલાજનો વિજેગ ન થાય. કાળજ.
 અરે વૃદ્ધ ગોપ કોઈ કેમ નથી વારતા ? મૂઢ સરવકા અજાણુ !
 અરે વિધાતા! તું વિધન પાડ એવું નેધિયુછ ના કરે રે પ્રયાણુ. કાળજ.
 ચાલો, સખી! મરજદા રે મૂઢી એ રોડીએ રસિયો રાપ,
 તેથી ન માને તો પડો ચક્ર વચ્ચે, એ મારીને જાય તો જાય ! કાળજ.
 પ્રિયે, પીડાતી ને મનઅલિલાખી મજલસના મજલસ—
 —પરિરંજણુ કરતાં સાડુ પ્યારીને હૃદે રેખું નિજરૂપ. કાળજ.
 હરિરથધ્વજરજ પણુ રહી બિડતી! ધરણી દળા જીજન !
 દયાપ્રીતમ શ્રીગોવરધનધર ! દીધું સકળ હૃદે દર્શન. કાળજ.

★

૫૩

✓ તારો અમુલ્ય અવસર જાય રે !

: ૫૬ :

તારો અમુલ્ય અવસર જાય રે ! ગોવિંદ ગા રે !
 ગોવિંદ ગા, ગોપાળ ગા, ગોપીજનવલ્લભ ગા રે !
 જોને કલેકલે દાનિ થાય, ગિરિવરધારી ગા રે !
 મૂરખ ! તું સમજે નહીં—આયુષ્ય એણું થાય,
 જ્યમ સરોવરની માછલી સમજે નહીં—સલિલ મુકાય રે. ગોવિંદ ગા રે !
 તે ને તે છાસે તુને ભોરખપોર શરીર,
 વહી જતું જણે નહીં જ્યમ નદીઓડિતું નીર રે. ગોવિંદ ગા રે !
 અમુલ્ય લટકું લાલતું એત્યા તે પામ્યા પાર,
 ચાર દિવસની ચાંદની જતાં નહિ લાગે વાર રે. ગોવિંદ ગા રે !
 માયાની મધલાજથી કોણુ ધરાયું ? તું ધરાય ?
 દુઝામાં બન્ને જશે, પાછળથી પસ્તાય રે. ગોવિંદ ગા રે !

માનાં થોથા ફટતા ખૂચુ દીપકને,
 મનના મનોરથ રહી જશે, ઓચિતો વી જાગે ખેન રે ગોવિંદગા રે !
 માયા મેવો મીઠો લયમ જ્યરમાહે ધી જ,
 હરિરસાયન ગુણ ધણો, ઓપધ જાણીને પી જ રે ગોવિંદગા રે !
 મેઝવ તુજને મુશ્કેલ કે તુ મુકી જાગે !
 એ જુદાકેસ સગથી તુ સાચાં ગોથા ખાસ રે ગોવિંદગા રે !
 પ્રભુ પામે હે પ્રાણિયા ! કષ્ટ મા પ્રાપ્ત કરીય
 તારુ ઢાકયુ અતર ધીખગે, ટંગીને તણખી મરીય રે ગોવિંદગા રે !
 અતિ આવી પગ નહિ, મગે જો કરે કાટિ ઉપાય,
 રિચાર, નિહન વળમળ્યે તથા રુ સદુ જાય રે ગોવિંદગા રે !
 તને સહ વાતની એક કહું સમ ખાઈ માયાપ ! —
 —કયા ! નામ શ્રીકૃષ્ણયજી સમરો સદુ પરિણામ રે ગોવિંદગા રે !

✽

૫૪

દામોદર ! દુઃખમાં કાપો રે !

:૫૬:

દામોદર ! દુઃખમાં કાપો રે ! પાવમે લાગુ ! ન દગાપ ! નિમનદ આપો રે !
 —એ વર માયુ !
 વદાગા ! હું હું પગજગતો અપાળી, અરેયો અગિયારિ રે,
 પાવમે લાગુ ! દામોદર !
 વદાગા ! તું તો નમાસ જગથી ધણો ગાનુ, જાણો છો, મું મું જાનુ રે !
 પાવમે લાગુ ! દામોદર !
 વદાગા ! હું નેરોનેરો તો મે હું નમાસ, આપ રે અતર નહિ મારો રે !
 પાવમે લાગુ ! દામોદર !
 વદાગા ! મારું જો નથી જો તરડો, મું મું કરો પોરો રે !
 પાવમે લાગુ ! દામોદર !
 વદાગા ! શ્રીમુખ મે તો મે કરો છો મારે નાનુ, જાણુ જાણુ કમળી મારુ રે !
 પાવમે લાગુ ! દામોદર !

વહાલાહ! જનનું માન જગતમાં વધારો, મમે તો ઘરમાં મારો રે!
પાવશે લાગું! દામોદર!
નૃપનાં ગજથોડાં મસ્તીખોરાં ને માન મોટું, મારે ના માને ખોટું રે!
પાવશે લાગું! દામોદર!
દયોના પ્રીનમ! પાણિ અથો છ તો નિભાવો મારો દાસપણનો દાવો રે!
પાવશે લાગું! દામોદર!

★

૫૫

અધરો દિવસ એક આવશે!

: પદ :

અધરો દિવસ એક આવશે! અસખેલા શ્રીછ!
ત્યાં શુધ લેજો મારી અસખેલા શ્રીછ!
તે વેળા સર્ગાન્દાલાં સદુ રહેશે અગર્ગા!
જમારે જમના કિંકર જપટાવશે, અસખેલા શ્રીછ! ત્યાં.
અવસરે આવી કર સદાસો નહીં કૃષ્ણજી! તો
દુસ્મનનો દાવો ફાવશે અસખેલા શ્રીછ! ત્યાં.
દોષ દેખી જો દીનાનાથ! ઓસરશે
તે સમે દાણુ છોડાવશે અસખેલા શ્રીછ? ત્યાં.
કુપુત્રકેરા અવગુણુ ઢાંક્યે શોભા પિતાની,
પ્રકાશ્યે મોતાને લગાવશે અસખેલા શ્રીછ! ત્યાં.
જીવોતેવો પણુ દયો કહાળ્યો તમારો પ્રજુ!
તમવિના કોણુ નિભાવશે અસખેલા શ્રીછ? ત્યાં.

★

૫૬

✓ એક વિનતી

: પદ : રાગ : સારંગ :

મારે અંતસમય અસખેલા! મુગને મૂકશે મા!
મારા મદનમોહનજી! છેલા! અવસર ચૂકશે મા! મારે.

હુનિ! હુ જોવોતેવો તમારો! મુજને મૂકશે મા!
 શ્રીગુરુઓધો સબધ નિચારો, અવસર ચૂકશે મા! મારે
 મારા દોષકોત સભારી મુજને મૂકશે મા!
 શરણાગતવત્સન ગિનિધારી! અવસર ચૂકશે મા! મારે
 હરિ! માર ધર્મ નથી કોઈ આધન, મુજને મૂકશે મા!
 નથી સત્સંગ, મંગલ, આરાધન, અવસર ચૂકશે મા! મારે
 શ્રીપતિ! સર્ગ મા! સર્વોત્તમ! મુજને મૂકશે મા!
 મારા મોહાન! પુરોત્તમ! અવસર ચૂકશે મા! મારે
 સમય! કરુણાગ્રિધુ શ્રીજી! દયાને મૂકશે મા!
 માટે યોય નથી કોઈ બીજી! અવસર ચૂકશે મા! મારે

✽

૫૭

✓ મનઽમુસાકરને

:૫૮: રાગ: કાફી:

મનજી! મુસાફર રે! ચતો નિજ દેશ જણી!
 માર કાળ જોયા રે! મુમાફરી થઈ છ ધણી!
 અવસર જવાનો પથ આ પો છે, એ જૂનતા જાણી!
 ફરીને મારગ મળવો છે નહીં, એવી તો છે અવગાઈ!
 મમજીને માતો મૂક રે! ના જરો દુખા જે જાણી મનજી!
 વચ્ચે ફાગીઆ વાટ મારગને ભેગા છે ભેમાર
 માટે, વજાળા રાખો ભેલેક ત્યારે સેનો નહો જાડ,
 મન્યા છે એક બેદુ રે! જનારી મનિ સદા તેવણી મનજી!
 મન્ય રોગોને રોગો દાનાનામનો, અવનાકરુ અગાન,
 અવજો કરતાં વીજમ આંધ ને રાતે દખ્ખીએ ફર,
 એવળા સરુ રે! ન ધનુ વગેરતના ધણી મનજી!
 જોતે, જાનપણી જાનુ છે, ફગત મંજીવો જાન
 દામદયાને એમ મમે છે—જાના જાએ રાતને પથ
 મુને છે જાણ એવુ રે! અવધ ધર્મ છે જાણી! મનજી!

✽

૫૮

મારો માયા ન મૂકે કેડો !

:૫૬:

હરિ ! હું શું કરું રે ? મારો માયા ન મૂકે કેડો !
કાદિ કદપ લગી એણે લગાવ્યો, લમું હજુ, નહિ છેડો,
મુજથી ન છૂટે, ન આપ છોડાવો, મારો કિયે કાળ નિવેડો ? હરિ !
સેવાસમરણુ કયમ કરું ? મારો ક્ષણુ એ ન છોડે હેડો,
શું ગજુ મારું જે હું જિતી અવિદ્યા કરું ચરણકમળમાં નેડો ? હરિ !
આપવિના એના સૌ ચેલા, તે કોને કરું ? 'દુઃખ રેડો.'
દાસી તમારી જાય પ્રેરે ત્યાં, પાછી ફરે ન્યારે તેડો. હરિ !
કરગરી કહું હું કૃષ્ણકૃપાનિધિ ! ચરણ પડ્યો ન ખસેડો,
માયાકાળઅગ્નિથી બળે દયો, કૃપ્ય ! કૃપાજળ રેડો ! હરિ !

★

૫૯

જેવોતેવો દાસ

:૫૭:

હરિ ! જેવોતેવો હું દાસ તમારો ! કરુણાસિંધુ ! મહો કર મારો !
સાંકડાના સાથી, શામળિયા ! છો બગડ્યાના ખેલી,
ચરણ પડ્યો ખળ અમિત કુકર્મી, તદ્દપિ ન મૂકો દેલી. હરિ !
નિગજન જૂઠાની જાતી લગ્ન રાખો છો શ્રીરણુછોડ !
શૂન્ય ભાગ્યને સફળ કરો છો પૂરે બિરદ, બળ, કોડ. હરિ !
અવળાનું સવળું કરો સુદરવર ! ન્યારે જન જાય હારી,
અયોગ્ય યોગ્ય, પતિત કરો પાવન, પ્રભુ ! દુઃખદુઃખતહારી ! હરિ !
વિનતીવિના રક્ષક નિગજનના દોષતણા ગુણ માનો,
સમરણુ કરતાં સંકટ ટાળો, ગણો ન મોટાનાનો. હરિ !
વિકળ પરાધીન પીડા પ્રભળો, અંતરનું દુઃખ જાણો,
આત્મપ્રેમ, સદિપ્ત અભયકર ! અવગુણ બિર નવ આણો. હરિ !
સર્વેશ્વર, સર્વાત્મા, સ્વતંત્ર, દયાપ્રીતમગિરિધારી !
ચરણગતવત્સલ શ્રીજી ! હૃદય ! મારે મોટી છે અર્થતમારી. હરિ !

★

૬૦

✓ સાચું સગપણ

: પદ : રાગ : કાફી :

સાચું તે સગપણ રે સમજ મન! રચામતણું!
 ખાઈ સૌ જૂઠું રે, કશું નથી કામતણું!
 માન, તાત, સુત, બાત ને લગિની, સર્ગા, સહોદર સોઈ,
 કુળકુટુંબસખાગોત્ર ને ચાતિ એમાં તારું તે નહીં કોઈ,
 સચું એ તો સરવે રે કામ ને કામતણું સાચું.
 જનનીજનક એમ ક્યાં કેટલાં તે? જેટલી ધરી દેહ,
 દેહણદેણીનો સંબંધ છૂટયો ત્યારે મૂકી ગયાં સૌ તેહ,
 કોઈએ ના બતાવ્યું રે દેહણું વિશરામતણું સાચું.
 જોની, આ હરિવણ હેત ધરીને કાણુ આપે મનુષ્યબતાર?
 પશુપક્ષી ફેરીને આપ્યો તને લજ્જતણો અધિકાર,
 ભગે તેને આપે રે પદ નિજ્યામતણું સાચું.
 અણુ આસક્તિ કષ્ટ મા રાખીય, માયા મનથી છોડ,
 નિશ્ચિન્ત ચર્ધ સૌ સોક તજને પ્રીત પ્રભુછયું જોડ,
 કયા! દિનરજની રે રટણ કર રામતણું! સાચું.

★

૬૧

શામળિયા વહાલા!

: પદ :

શ્રીવત્સ! શ્રીવિદ્ય! શ્રીજ રવામી! શામળિયા! વહાલા!
 સધળું સમજો હો અંતરગમી નંદલાલા રે! શ્રીવત્સ!
 ભય તો લાગે છે મુજને ભારી શામળિયા! વહાલા!
 અંતકાળે શી વલે ચારો મારી નંદલાલા રે? શ્રીવત્સ!
 સેવાસમરણુ ભાવે ના કીધું શામળિયા! વહાલા!
 રંધ સાધુને કુખ દીધું નંદલાલા રે! શ્રીવત્સ!
 લીણો સાધને, સૌ ધરમે શામળિયા! વહાલા!
 પરિપૂરણુ ધું કુરમે નંદલાલા રે! શ્રીવત્સ!

જગત જાણે છે સંત સાચો શામળિયા ! બહાલા.
 પણ પાખંડી પૂરો, તમથી કયો નંદલાલા રે ! શ્રીવલ્લભ !
 શ્રીગુરુ મોંખો તે વિચારી શામળિયા ! બહાલા !
 તે સમે લેજો શુદ્ધ મારી નંદલાલા રે ! શ્રીવલ્લભ !
 ખાંદા ગ્રહાની લાજ ધરજો, શામળિયા ! બહાલા !
 પીઠા ના પામું એવું કરજો નંદલાલા રે ! શ્રીવલ્લભ !
 મારાં મન, મુખ, સોચનમાં આવી રહેજો શામળિયા ! બહાલા !
 હોય ન જોશો, દર્શન દેજો નંદલાલા રે ! શ્રીવલ્લભ !
 શ્રીમુખ ખોલ્યા તે સાચું કરજો શામળિયા ! બહાલા !
 તે સમે દુઃખ દયાનાં હરજો નંદલાલા રે ! શ્રીવલ્લભ !

★

૬૨

૧ સાક્ષાત્કારવિના

:૫૬: રાગ : કેદાર :

નંદનંદન પ્રગટ સ્વામી સમઝાવિના બ્રહ્મ નિજ માન્યે મુખ શું ? વિચારો.
 નિરખી નિજરૂપ જેમ દરખે કામિની તેને મુખ કેવું હોય ? મનમાં ધારો.
 સગળ ધન સમઝયે આનંદ શો સૃષ્ટિને ? અજ નિપજો નહિ વિના વૃદ્ધિ,
 એમ અંતર્યામી ઓળખ્યે શું સર્વ ? પ્રકટ અનુભવવિના મુખ શું દૃષ્ટિ ?
 નાગ રક્ટ નિંદીએ, રાક્ષો પૂછ્યે, પ્રસન્ન થઈ કહ્યું, કહો, કોણ આપે ?
 રાયરૂઢી રાણી જગમાંલ પૂજ્ય પણ કાંતવણ કામદુઃખ કોણ કાપે ?
 ધૃતવિના માખણે મોઢક યોગાય નહીં, પૂરવા દીપ નવ કામ લાગે,
 પુત્ર પ્રકટયા વિના વંશવૃદ્ધિ ક્યાં ? ઉદરગમે ન વધ્યત્ય લાગે.
 ખ્યાન બોજન ક્યે બૂખ લાગે નહીં, કાલ ચાંપ્યે તુલ ન લાલ્ય લાગે.
 મુયંત્રનવાળાં દિન દેખી જમનાં નથી, અર્ચેદુ ચકોરચિત મુખ ન જાગે.
 ગોલાલાણા નામ ભાટનું રામજી, નાપિઠ પારેખ, ધંતુર કનક કદાવે,
 આક્રોહ સુખ, જેમ બકરાને અજ કહે, બ્રહ્મપણું છવ તેવું શોભાવે.
 બ્રહ્મચી બિપત્યો પણ બ્રહ્મ થાયે ન છવ, મુક્તાશ્વજ્ઞ કદાપિ ન યાયં,
 વરૂ પાપું કપાસ ન કોટિ પ્રપલ્લે, બિલટી વહી નદી મૂળમાં ન જાય.

સનકાદિક બ્રહ્મમાં લગી પાછ નીકળ્યા, ધ્રુવવાસી નીકળ્યાં પ્રેમ પીવા,
ઉદ્ધવશુકદેવશિવ ભગ્નનાનંદ ભોગિયા, બ્રહ્માનંદ ત્યાગ્યો ઊતરેલો ઓળ
અસુરને મુક્તિ તેમ જ્ઞાન વિરાગીમુનિ આપી લેતા નથી સેવક સાચા,
સ્વરૂપાનંદ સુખ મોક્ષમાં ના મળે, કહે દયો માગે શુદ્ધિના જે કાચા.

★

૬૩

હિલકપદીને

: ૫૬ :

હરિ તુને પ્રસન્ન તે ક્યમ થાયે ? તારા મનનું કષ્ટ નવ જાયે.
તારા દિલનો ઇજા નવ જાય, પ્રભુ તને પ્રસન્ન તે કેમ થાય ?
હરિકૃપાનંદ, હરિનામરટણમાં અતિશે આજસ તારે,
કાચાકૂટલવપરનિંદામાં આખો દિવસ નવ હારે. હરિ.
પ્રભુનું પૂજન કરતીવેળા કાચા તારી કપે,
ગંઢકૌસોકટા કૂટતાં આડે પહોર નવ જાપે. હરિ.
પ્રભુનું ચરન નવ ઘસાય, તુજ અમથી સરીર બગડે,
કૂટી કૂટકે મરીમસાલો બાવે લાંબું રંગડે. હરિ.
એકાદશીએચરનું જનગરજી અતિઅધર્મ તુને લાગે,
ભયાર્થકે યજ્ઞકાંટલ, નારીસંગ જામિની આખી જાગે. હરિ.
મે પેમાની ગુરુ સેવા બનાવે ત્યાં ગળગળનું મોતે,
પરતી સ્ત્રી એજ માગે ધરેલું તારે દરખમન મર્ધ ડાલે. હરિ.
ખોટા મોતી કાચકાંડિયાં ભગવતજીનું પાસે,
માનુષ્યમુખિમુક્તાવિજી સ્ત્રીસાતને ના આસે. હરિ.
હરિના લક્ષ્મીને લુપ્તમુકું, વેડ જગમી દોષ જાગે !
સગાંસંબંધી ઘેર પ્રાણી આવે ત્યારે મિહાજ પ્રીતે ધ્રુવ. હરિ.
જગ દેખે ત્યાં જાગે બેઝે, બાળી ન્દામ ના ખાવા.
ગગાં દાપે કવટ થાવે જગમગ, એ વૈષ્ણવના 'વા'વા ! હરિ
આ કરુ, આ ના કરું—એમ સદુને દિશા દે છે,
નેમાંનું તું કાંઈ નથી કરતો, અનુચિત કરમ કરે છે. હરિ
અંતરંગી ઇજા જાન્ય ન લાડે, ખજી જાડે અંતરંગી,
એ તો સાચાના સંગી હો—દાસવાના સ્વામી. હરિ

★

વિરલ વૈષ્ણવ

: ૫૬ :

તે ભગવદીનાં દર્શન દુર્લભ ! જેનું બાગ્ય હોય તેને તે બેટ રે !
 અવસોકનમાત્રે અથ નાસે, તાપ ત્રિવિધિના મેટ રે. તે.
 પ્રેમભક્તિમાં પચેલા પૂરા, નિંદા કરે નહીં કેની રે,
 અંતરમાં અવિનાશી-વસેલા, નિર્મળ મતિ સદા જેની રે. તે.
 સર્વેનું જેનું શ્યામસુંદર તેનું નિશ્ચિત ધ્યાન ન મૂકે રે,
 શ્વાસઉચ્છ્વાસે શ્રીકૃષ્ણને સમરે, નિમેશેક નામ ન ચૂકે રે. તે.
 ક્ષમાદયાસમદષ્ટિ જેમાં સત્ય પ્રથાએ ચાલે રે,
 સતોષી સાત્વિક ને વિવેકી, લજ્જાનાનંદમાં મહાલે રે. તે.
 જેનું સર્વ સમર્પણ હુરિને, સેવા કરે સ્નેહે સાચી રે,
 હૃદય વિશ્વાસ ધરે નિબંધણીનો, શુદ્ધિ ન રાખે કાચી રે. તે.
 અન્યપ્રસાદી અન્યાય વર્જે, ઘણું ગુરુવૈષ્ણવ પર હેત રે,
 પ્રાણીમાત્ર તણું દિત ધર્યે, પરગણુ સ્નેહસમેત રે. તે.
 દ્વિપ્રજિત અભિમાનરહિત, શુચિ, મોહમાયાથી રહે અળગા રે,
 રાત્રી ત્યાગી સુખદુઃખ સમ લહે, સત્સંગને રહે વળગ્યા રે. તે.
 તે હુરિનનના દાસના દાસનો દાસ પ્રણી ! મને કરજો રે,
 દયો લણે તેના ચરણની રજ મારા શિર પર સદા ધરજો રે ! તે.

★

૬૫

ન જાને

: ૫૬ :

નથી નિશ્ચે કોઈને નાથ ! કણ પછી શું કરશે ?
 અતિઅમિત અતકથા ગાય ! શું કરશે ? હરશે ?
 જેહ સમય રાખ્યાબિષેક રુપતિ તેહ વેળાએ વન રે,
 અંદ્રહાસનો મૃત્યુકાળ તે વેળા રાખ્યાસન. કણ.

દેવકીયમુદેવનો કંસ રથ હાકે, સ્નેહભયાં લાગ્યા રે,
 ગઈ વાત પલટાઈ પલટમાં, કારાગૃહ પધરાવ્યાં ! દાણ
 જતો હતો ઈંદ્રાણીમહોલે નદુપ સ્કંધ મુનિ ચડિયો રે,
 તત્કાલ શાપ થયો આઝણુનો, સર્પ યદ્ બ્રહ્મ પડિયો. દાણ
 પરીક્ષિતરાગ જળ માટે સદજે મુનિઆશ્રમ પેહો રે,
 કુમતિ યદ્ મહા શાપ વિપ્ર, ગ્રહ તજી મંગાતટ ખેહો. દાણ
 સનકાદિક હરિદરશન જાતાં ભવિષ્ય જ્યવિજ્ય નડિયા રે,
 શાનથી શાપ થયો હરિપાપદ અસુર યદ્ દિનિ પડિયા દાણ
 જનકરૂપ મુનિવસિક બને જાનીશિરોમણિ કહાને રે,
 સદજ વાતમાં શાપ પરપર, હારદ હૃદયે ન આવે દાણ
 કલેશ આચંતબો દેવસભામાં દક્ષસદસિય મુણિયો રે,
 જાગજાણુવા હરિ ! તમે વિશુએક, બીજા નથી કાઈ બળિયો. દાણ
 અતિદુ ખિયા દોષ પાપમાં, અતિસુખિયા દોષ દુઃખિયા રે,
 નિન્નગતિ આકળ કળ્યામાં નાંવે, કળ્યુ કલે પ્રભુ ! મુખિયા દખ
 દયામીનમજી ! અટપડી લીલા ! કલ્યુ બને નહીં કહેતાં રે !
 રાખો તેમ રહી પાડો તે સહી, ક્યાપણ મોન જ મહેતાં. દાણ

★

૧૬

✓ એવા મુને બહાસા લાગો મજબૂપ !

: પદ :

એવા મુને બહાસા લાગો મજબૂપ ! જેથી મારૂ મન થયુ છે તારપા
 જેવા બહાસો લાગે છે મુઝને સમ, જેવા બહાસો મણિપર સેવિયે નિજ નામ.
 જેવો બહાસો મધુપને પ્રપચય—એવા મુને બહાસા લાગો મજબૂપ !
 જેવું બહાસું લાગે છે મીનને નીર, જેવું બહાસું લાગે માંજરીને ખીર,
 જેવું બહાસું લાગે છે નિંજાગાદીર—એવા મુને બહાસા લાગો મજબૂપ !
 જેવું બહાસું ચાલકને સ્વાનિજાનુર, જેવો બહાસો લાગે મીરને મંદ,
 જેવા બહાસ મીપીજાલને મીવિંદ—એવા મુને બહાસા લાગો મજબૂપ !
 જેવું બહાસ બાર પગપા દેવ, જેવું બહાસ બોજાળ કપિનને દેવ.

જેવું વ્હાલું મહાતરરચાને તોય—એવા વ્હાલા લાગે મુને મજબૂપ !
 જેવો વ્હાલો આત્મા પોતાનો જકત, જેવા વ્હાલા તમને છે નિજલકત,
 દયાપ્રીતમ ! દો એવી આસકત !—એવા મુને વ્હાલા લાગે મજબૂપ !

★

૬૭

ગોપીજનવૃંદ

: દુવેયાછંદ :

શ્રી લલિતા ચંદ્રલાગા ચપળા ચંદ્રકલા આનંદા
 ચિત્રા ચંપકલતા ચંદ્રિકા ચંદ્રલતા સુખકંદા
 ચતુરા ચંદ્રાનના ચિત્રલેખા ચંદ્રાવલી નંદા
 વિમલા મજમંગલા વિશાખા મજવિલાસિની વૃંદા
 કૃષ્ણા કૃષ્ણાવેપિણી કૃષ્ણાવતી કલકંઠી વામા
 કલ્યાણી કાવેરી કલહંસી કુંજરી કમલા રથામા
 કુરંગાક્ષી કમલાક્ષી કામલતા કંદર્પા રંગા
 કેતકી માલતી માધવી મુખ્યા મંજુકી માનિની ગંગા
 મણિકુન્ડલા માદિની મૃદુવેણી મનઆતુરી હીરા
 મધુરેણા મંગલા મેના મન્મથમોદા ધીરા
 મનોહરા મલ્લિકા માદિની મનોહરા છબિધામા
 મધુરા મધુઅયની રત્નમલા રત્નરૂપા રમત
 રૂપવિલાસિની રતિકળા રતિરૂપા ગુણાલિરામા
 રસલીના રસમકાસિકા રસઅયની ગુલાબી નામા
 રસનરંગિણી રસાત્મિકા રસભદ્રા હર્ષા રીલા
 રસાલિકા સુરસેના સૌરભા શુભા સરોવરી લીલા
 સુવાસિની સુદરી સુચરિતા શુભાનના સતી રૂપા
 સુમંદિરા શશિકલા સુનંદા સુગંધરા સુઅનુપા
 સોનમૂર્ધ ઇન્ધરી ઈંદુલેખા ગુણચૂડાકારિણી
 હંસા હરિવંદની છબિ સિંધુ મજવિલાસિની હરિણી
 પ્રમદા પદ્મા પ્રેમમંજરી પ્રિયા પ્રમલ્લા પ્રેમા

કિશોરી કનકપ્રભાવતી વનદેવી દુર્વા દેશ
 તનમત્સ્યાતિવદરણી આહીવિરગબદુલાશ્વની બાલા
 નીલા નાગવેલિકા નાગરી લક્ષ્મી શિવા રસાલા
 ચંચલાક્ષી નૃત્યકવા મુગધરેણ ચપલા નયની
 મુખમય્યા વલ્લભા પ્રિયતમા પુષ્પાવતી મુખમયની
 —એ અષ્ટોત્તરશન શ્રીગોપીજન નિર્મળ નામ—
 સર્વપાપસંતાપહરણ, મનવાંછિત પૂરબુકામ—
 —ગાતાંમુખનાં શ્રીગોપીજનવચન દર્શન આપે,
 દાસદયાના પ્રાણુજવન નિગદારી કરીને આપે.

★

૧

મહામંગલરૂપને

: પદ : રાગ : કલ્યાણ :

મહામંગલરૂપ શ્રીગુરુદેવ ! શ્રીમહાપ્રભુ !
 જોકે પદ્યચક્ર પ્રથમ સિર નાઈએ. મહામંગલરૂપ.
 નામ લેન જોરે દોન યગ્મ આનંદકંદ,
 સકલ પાપનાપ દરન, હમ આર્પએ. મહામંગલરૂપ.
 બ્રહ્માશિરવિષ્ણુપુરુષાત્ર મો શ્રીગુરુસાપ,
 સકલ તીરથ અદિ અધિરાત નાઈએ. મહામંગલરૂપ.
 દયાકરે, આચારજી અધિકારી કુલને નાદી,
 ગુરુએવાનિતામનિ હપ્પિન રૂપ પાઈએ. મહામંગલરૂપ.

★

૨

બન ન હરિદાસા ! હરિદાસા !

: પદ : રાગ : લાવલી :

હરિદાસા ! હરિદાસા ! બન ન ! હરિદાસા ! હરિદાસા !
 સુખસિદ્ધિ સમીપ જમો મદદ રદન કષ્ટે પાસા !
 દીન દોન કષ્ટ કુ. અ પાન દય જમન પસો પાસા ! બન ન.

કામધેનુ, સુરદુમ, ચિંતામનિ, ઈશ્વર અખિલનિવાસી,
વિનકુ છોડ ઓરકુ ધ્યાવે સો તો જુદા પ્રયાસા ! બન જા.
મનસાદેહ દુલ્લભ જિનુલાંગુર, જ્યું જળ ખીચ ખતાસા,
અચલ સંત્ય એક સેવા હુરિકી ! સખકૃષ્ણ તુરત તમાસા ! બન જા.
સરનાગતવત્સલ શ્રીવિકૃલ ! ક્યું મન રહત બિદાસા ?
દયારામ સદગુરુ ખતાયા હય મનસુખા ખાસા ! બન જા.

★

૩

સખસીરદારા

: પદ : રાહ : લાવણી :

સખ સીરદારા, શ્રીકૃષ્ણ હમારા પ્યારા, ગોપાલ હમારા પ્યારા ! શ્રીકૃષ્ણ.
અગનિત અંડકે કરનેવારા, ખાલનપોખન ફિર નિસ્તારા,
સખમે' ઓર સખનતે' ન્યારા, કેજી ન પાવત જિનકો પારા. શ્રીકૃષ્ણ.
મોરમુગટપીતાંબરધારા મદનમનોહર મોરલીઆરા !
નખશિખ નટવરરૂપ અપારા ! ત્રિલોકગુરુ ભવસિનગારા ! શ્રીકૃષ્ણ.
પ્રપન્નપારિજાત, દુઃખહારા, અધમઉદ્ધારન, દીનઉદ્ધારા,
અનન્ય ભક્તકે તારનઆરા, સખ સુખદાયક અતિબિદારા. શ્રીકૃષ્ણ.
લલિતત્રિભંગી નંદકુમારા, રાધાજી હય જિનકી દારા,
નિત સ્મિદાખન કરત બિહારા ! જન દયારામજીરદારા ! શ્રીકૃષ્ણ.

★

૪

તેરી ચલી ચરમતલવાર !

: પદ : રાગ : ભૈરવી :

તેરી ચલી ચરમતલવાર ! ધાયલ મોહે કર ડારી !
પરી નેનકટારી હિય પાર ! ધાયલ મોહે કર ડારી !
લાગે તખ જાને' નહીં અહો ! રસિક નેનકે બાન !
અખ તો હિય ખીચ ગડિ ગયે, વાકુ ખેચત નિકસે પ્રાન ! ધાયલ.
રૂપનગરકે ખીચમે' અહો ! ચલી ચરમતલવાર !
મૂરખ હય સો ખચ ગયે ! વહાં ચતુર આયો માર ! ધાયલ.

સદગ્ ગતિ મૂઘી ચલે, તિરછે પર જિય લેન,
ભયે શુદ્ધબલકે પદતિ અહો નંદકુવર ! તિહારે નૈન. ધાયલ.
લોહબાન સો કૂછ નહીં, વે તો સૂધો ચહાય નિસાન,
નેનંબાન તિરછો ચલે વે તો લાગત લેવે પ્રાન ! ધાયલ.
રસિક નેનંકે બાનકી અહો ! અબળ અનોખી રીત !
દુશ્મનકુ પરસે નહીં વે તો મારે અપનો મીત ! ધાયલ.
રસિક નેનંકે બાનકુ લાગત લખે ન કોય,
જો મારે મો જનહીં કે જાને લાગે સોય. ધાયલ.
છેલછખીલે સાંવરે ! નટવર ! નંદકિશોર !
મૃદુ મુસકાનિ ચિત ચોર સિયો મેરો, ડર્યો કલેગકાર ! ધાયલ.
અંગઅંગ પ્રત માપુરી નખશિખ હબિ અતોલ !
દયાકે પ્રીતમ ! નિહારી બાનક ઉપર બીક ગર્હગિનમોલ ! ધાયલ.

★

૫

રસિયા ! રોપ તજો રે !

:૫૬: રાગ: લલિત:

રસિયા ! રોપ તજો રે !

મેરે જોજનરસં ઝલકાય ! રસિયા ! રોપ તજો રે !

પિયાછ ! મેરી સુખાણી બહાર બહે જાય, છેલાછ ! મેરી. રસિયા !

ગુમ મધુકર, દમ કેનકી, પ્યારે ! સદા જનમે સંજોય,
કંટકોય બિચારિયે તો વે કેસે જાને રસભંગ ! રસિયા !

૧ દમ હપુર, ગુમ મીઝ્ય મોહનરાય ! ગુમનિનદમ ગડજાય,
દમબિન તો ગુમ સદાસખી પ્યારે ! હદીએ સો કદન લાગાય. રસિયા !

લલિતગિરમંગી હેલછખીલે ! નટવર ! નંદકિશોર !

ભડંસો ભડં અજ બદોન ન આહો, જુનાનીગળ કદા જોરે ! રસિયા !

પીઠખી બાન પિયા ! ચિતના પરિયો બજસા હરીકી દોય !

નિનામોલકી મેં લામી નિહારી, થોં કદ દિનો રોપ ! રસિયા !

રેખા દીનનાગિન હરોળી પ્રમમ બગે અજર.૫,

દયાકે પ્રીતમ દલ દેરી અંકજરી ! અપર કપેલ મુકાય ! રસિયા !

★

૬

✓ બનમેં ગુજરિયાં લૂંટી

: પદ : તાલ : કેરવા :

હાં રે ! બનમેં ગુજરિયાં લૂંટી રે, અહિરિયાં લૂંટી, અહિરિયાં લૂંટી,
 હાં રે ! લૂંટી-લૂંટી નંદલાલ. બનમેં.
 હાં રે ! કંચનકે કલસ દોઢિ લૂટે, હાં રે લૂંટી અધરકી લાલ. બનમેં.
 હાં રે ! ચિત્ત ચોર્યો, સુધબુધ લીની, કર ઝરી હો ખેહાલ ! બનમેં.
 હાં રે ! જાકો જાવ સો સળ કોઢિ રોવે, યા તો ભઈ હય ખુસાલ. બનમેં.
 હાં રે ! દયામીતમં રસ મેમકે લૂંટા રે ! કાની નેનનમેં ન્યાલ ! બનમેં.

★

૭

ખૂબસુરત સાંવરા !

: પદ : રાહ : ગઝલ-રેખતા :

એક ખૂબસુરત ગજરે ગુલઝાર સાંવરા !
 તારીફ કયા કરું ઊસકી ? હે સખ બાંતસે બલા !
 ઈસ નગરકી ઝગરમેં મેરા ચિત્ત ચૂરા ચલા,
 કદતીથી સખ આલમ મેં હય નંદકો લલા. એક.
 દેખી મૂઝે નિધા કર તબસોં એ દુઃખ દેલા,
 ચિતવનમેં કહૂ ટોંના કીઈ કહૂ કલા. એક.
 અનંગઆગ લગી વે તન જાત હય જલા,
 શય જાવગા જરુર સૈયાં ! સજન નહિ મિલા. એક.
 ખૂઝતી જો મેં જૈસા દર્દ ખિરહ હય બલા
 તો મેં ઉસી પત્રકે જાવ પકરતી પલા. એક.
 મિલાઓ કોઈ મહેબૂબ ! દુસરી ન હય સલા,
 હયકિ ઝીંતઅખિના ચલેગી મેં કાટકે ગલા ? એક.

★

૮

મદનમોહન ધ્યારે !

:પદ: રાહ: ગઝલ-રેખતા:

મદનમોહન ધ્યારે મહેજૂબ મેરા હય,
 દિવાર હુઆ જબમેં દિવા દિલમેં ડેરા હય ! મદનમોહન.
 ઇરક જખમખી મારી ભઈ મય દીવાની,
 કાઈ ખેલી નહિ સાહેલી ! શોખી દિલકા ચે જાની. મદનમોહન.
 ઇરક મય જાસી પર હય, ઓ હી મેરા જીવન,
 હુઈ ખરક સારી ખારી ! કહુ લગતા હય ન મન ! મદનમોહન.
 આવે યાદ મીઠી ખતિયાં, છતિયાં ફટ જાતી હય !
 કહુ કહેમેં નહિ આતા, નેનાં ભરભર આતી હય ! મદનમોહન.
 મતલબકે ગરજ આલમ સખ જાન કહલાતે હય !
 દયામીતમ ખેપરવાહી ખસિહાર કહેલાતે હય ! મદનમોહન.

★

૯

મીતમઠી યાદ

:પદ: રાહ: ગઝલ-રેખતા:

લગી હે યાદ મીતમઠી, તલકે હુઆ જાવેગા !
 મુઝે સો કહો, સૈયાં ! મેરી, મેરા જાની કય આવેગા ! લગી.
 લગા મેરે કહેજેમેં ઇરકકા જખમ તો લુખમ હય !
 દદ મેરા મહેરમ માલુમ, આલમ સારા ખેમાલુમ હય ! લગી.
 જોનેને મુઝે દેમક બૂઝી, કીધો કીને ભરમાયા હય,
 કહેગી કય જાં મેરી ? 'દયાકા મીનમ ઘર આપા હય !' લગી.

★

૧૦

નવલ સનેહી

:પદ: રાગ: સોહણી :

નવલ સનેહી ઘનસામસરે જાગુગારો મૂનારો કાજુ કર ચપો રો નવલ.
 દેખ દિવાની, ઉસ ગુમાની, વનમાખી મેલત ઊર ધારી ચપો રો નવલ.

જીવનપ્રાન મુગ્ધન હય હમારો પ્રભુ વનજીવન રસ ભર ગયો રે ! નવલ.
 કામનગારી જાણિ મતવારી દરસી હેત દેખાઈ ચિત્ત દર ગયો રે ! નવલ.
 દાસદયાકો પ્રાનસનેહી શ્રિજનારી મોરારી બસ કર ગયો રે ! નવલ.

★

૧૧

મેરા પ્રભુ કૃષ્ણચંદ્ર બાંકા !

: પદ : તોરા :

મેરા પ્રભુ કૃષ્ણચંદ્ર બાંકા ! જગતમે' હય જિનકા ડંકા !
 બ્રહ્મશિવશેષ શીશ તોરા, જિસી પર નહિ કોઈકા જોરા !
 શીશ પર મોરમુકુટ રાજે, મધુરધૂનિ મુખ મુરલી બાજે !
 દેખી મુખ કામ કોટિ લાજે, ગોપિકા મંડલમધ્ય ગાજે !
 નામસોં પાપતાપ જાવે, ધ્યાનસોં મનબાંધિત પાવે,
 થકી ફાંક્યા મેરા માથુક ! દયો જિસી પર અખંડ આશુકજી !
 રટ તું હિ ! તું હિ ! મેરા.

★

૧૨

આશીસ

: પદ : રાહ : ગઝલ-રેખતા :

ચિરં જીયો ! સુખી રહો ! તુમ સકલ હુરિજન !
 આનંદમંગલ ! અખંડઅખંડ હુરિમે' રહો મન ! ચિરં.
 ભક્તિપ્રેમઆસક્તિવ્યસન શ્રીજજ્ઞેશ,
 ગુરુભગવદીભાવ સદા ! કુઃખ કદા ન લેશ ! ચિરં.
 કરમ કાલ માયા ભય જનમ મરન જાઓ !
 શુભ મતિ રહો સતત ! મન કુપથ કબૂ ન ધાઓ ! ચિરં.
 સદ્ગુણ, સતસંગ, સદા રહો પૂરનકામ !
 એહિ આશીસ દેત દાસદયારામ. ચિરં.

★

: સંપૂર્ણ :

વાચકની નોંધ